

Lectura

Revista Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj

Biblioteconomie

CRISTINA VIDRUȚIU:	
S.T.E.A.M. ȘI BIBLIOTECA. O ECUAȚIE CU O POSIBILĂ REZOLVARE: MAKERSPACE	3
DIANA BACIU, AURA CÂMPAN:	
MAKERSPACE-URILE ȘI BIBLIOTECILE PUBLICE	9
ANCA DOCOLIN, SIMONA FLORUȚĂU, GEORGETA TOPAN:	
ÎNVĂȚAREA PE TOT PARCURSUL VIEȚII – STRATEGII ȘI KNOW-HOW ÎN BIBLIOTECILE PUBLICE	17
ANDREEA ALEXANDRA NIȚĂ (MITREA):	
VALORIFICAREA DIMENSIUNILOR CULTURALE ÎN DEZVOLTAREA WEBSITE-ULUI DE BIBLIOTECĂ	27
MÁTÉ ERZSÉBET:	
BIBLIOTECA VERDE. CONCEPTE ȘI PRACTICI (I)	33
DIANA CIOCODEICĂ:	
IMPACTUL INIȚIATIVEI ACCES DESCHIS/"OPEN ACCESS" ASUPRA BIBLIOTECII TRADIȚIONALE	38
DELIA CHIRA, RAMONA CÂMPEAN, GILDA DAISA:	
PREDAREA LIMBILOR STRĂINE ÎN ERA DIGITALĂ: CELE MAI PERFORMANTE APLICAȚII, INSTRUMENTE AI ȘI SOLUȚII TIC PENTRU ÎNVĂȚAREA LIMBILOR STRĂINE	42
DIANA BACIU, DIANA PRODEA:	
DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE SENSIBILIZARE ȘI EXPRESIE CULTURALĂ LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ MÉRIADECK DIN BORDEAUX (FRANȚA)	49
RAMONA CÂMPEAN:	
CONEXIUNI INTERNAȚIONALE: EXPERIENȚA BIBLIOTECARILOR ROMÂNI LA CEL DE-AL TREILEA FORUM AL CURATORILOR UNIUNII BIBLIOTECILOR DIN CHINA ȘI STATELE CENTRAL-EST EUROPENE	58
BOGDAN ALEXANDRU GHEUKA:	
ASPECTE ALE COLABORĂRII DINTRE UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI ȘI FILIALELE BIBLIOTECII CENTRALE UNIVERSITARE „CAROL I” DIN BUCUREȘTI ÎN SPRIJINUL UTILIZATORILOR	69
IOANA-TEREZIA POP:	
PROMOVAREA FONDURILOR PERSONALE ÎN BIBLIOTECA PUBLICĂ DIN CLUJ-NAPOCA. STUDIU DE CAZ: PROIECTUL CULTURAL EMIL ISAC – MUZEUL DIN BIBLIOTECĂ	78

Istoria bibliotecilor, a cărții și lecturii

VICTORIA GROZAV-BIRIȘ:	
BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE DIN CLUJ LA SFÂRȘIT DE COMUNISM ȘI ÎNCEPUT DE DEMOCRAȚIE.....	88
ANCA-MARIA POP:	
CALENDARELE UNIVERSULUI RURAL ROMÂNESC (I).....	96

Istorie locală

HORVÁTH CSABA:

ÎN AMINTIREA ISTORICULUI LITERAR GYÖRGY LAJOS (1890-1950) 101

CLAUDIA SEPTIMIA SABĂU:

CONDIȚIA STUDENTELOR DE LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ. STUDIU DE CAZ: ANCHETA DE PSIHOLOGIE SOCIALĂ PUBLICATĂ DE VIORICA PINTILIESCU ÎN ANUL 1937 105

LIANA VESCAN:

FAMILIA ȘORECANI (I) 118

Recenzii

Ann Medaille, THE LIBRARIAN'S GUIDE TO LEARNING THEORY: PRACTICAL APPLICATIONS IN LIBRARY SETTINGS (Ghidul bibliotecarului în teoria învățării: aplicații practice în bibliotecă), Facet Publishing, 2024, 177 p. (recenzat de **SIMONA FLORUȚĂU**) 132Voichița Dragomir, BIBLIOTECA 2.0 - APOMEDIATOR AL CUNOAȘTERII, COMUNICĂRII ȘI COOPERĂRII, București, Tritonic Books, 2022, 451 p. (Recenzat de **MANUELA ANGHEL**) 135Jennifer Hicks, Jessica Long, MAKERSPACES FOR ADULTS, Lanham, Rowman and Littlefield, 2020, 190 p. (Recenzat de **OANA-DUMITRIȚA TRIȘCĂ**) 137József Lukács, Claudia Septimia Sabău, PATRIMONIUL ARHITECTURAL AL UNIVERSITĂȚII BABEȘ-BOLYAI, Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2023, 124 p. (Recenzat de **GELU TEAMPĂU-LUCA**) 139Radu Mârza, Radu Lupescu, ÎNTRE DOUĂ LUMI: CLUJUL ÎN CĂRȚI POȘTALE 1900 – 1920: album, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2020, 109 p.; ÎNTRE DOUĂ LUMI: CLUJUL ÎN CĂRȚI POȘTALE 1918 – 1945: album, Cluj-Napoca, Asociația Casa Cărții de Știință, Casa Cărții de Știință, 2022, 108 p. (Recenzat de **IOAN TOMOIAGĂ**) 142Dia Radu, CĂLĂTORIE ÎNTR-O FOTOGRAFIE – 16 INTERVIURI • DE LA POVESTE LA CONFESIUNE, București, Nemira, 2023, 270 p. (Recenzat de **GEORGETA-ELENA MIRCEA**) 145

S.T.E.A.M. ȘI BIBLIOTECA. O ECUAȚIE CU O POSIBILĂ REZOLVARE: MAKERSPACE*

CRISTINA VIDRUȚIU

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

cristina.vidrutiu@bjc.ro

ABSTRACT: This article deals with the history of S.T.E.A.M. movement (as a point in the flux of S.T.S., S.T.E.M., S.T.E.A.M., S.T.R.E.A.M, S.T.E.A.M.-h paradigm), the relationship between S.T.E.A.M. and the library, taking into account the common values these two share, the role of the makerspace as a connector between S.T.E.A.M. and the library, and the critics the S.T.E.M. movement is facing.

KEYWORDS: S.T.E.A.M., library, makerspace

Pe urmele unui concept: fluxul paradigmatic S.T.S., S.T.E.M., S.T.E.A.M., S.T.R.E.A.M, S.T.E.A.M.-h

Mult uzatul termen S.T.E.M./S.T.E.A.M. al zilelor noastre (acronim pentru Știință, Tehnologie, Inginerie, Matematică, Artă) se conturează ca punct intermediar în fluxul paradigmatic S.T.S., S.T.E.M., S.T.E.A.M., S.T.R.E.A.M, S.T.E.A.M.-h, având la bază o dinamică complexă, care implică o negociere perpetuă între sistemul educațional, piața de muncă, profilul eterogen al omului secolului XXI și viitorul incert, dar bogat în posibilități.

La o definiție simplă, educația S.T.E.A.M. este o abordare a învățării care „folosește Știința,

Tehnologia, Ingineria și Artele și Matematica ca puncte de acces în ghidarea elevului într-un proces de căutare, dialog și gândire critică”,¹ prin intermediul „unei învățări interactive, experiențiale, prin practică”,² adesea colaborative, care face apel la curiozitate și creativitate, pentru „a crea sens pentru sine și ceilalți”.³

O mențiune specială în cazul definirii experiențelor S.T.E.A.M. este că în mod ideal acestea „implică două sau mai multe subiecte din știință, tehnologie, inginerie, matematică și arte să fie predate și evaluate unul în celălalt și prin intermediul celuilalt”,⁴ dintr-o perspectivă transdisciplinară, care depășește granițele

*Acest articol a rezultat în urma proiectului “Noi direcții de educație în bibliotecă-NewEduLib” 2023-1-RO01-KA122-ADU-000130051, proiect finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP). Nici Uniunea Europeană, nici ANPCDEFP nu pot fi trase la răspundere pentru acestea.

¹ “Is it Arts Integration or STEAM?”, accesat la 25 septembrie 2024, <https://artsintegration.com/2016/11/30/arts-integration-steam/>.

² Marie Keen Shaw, *Using technology in the library workplace: an introduction for support staff* (Lanham, Boulder, New York, London: Rowman & Littlefield, 2021), 127.

³ “What is STEAM Education? The definitive guide for K-12 schools”, accesat la 19 august 2024, <https://artsintegration.com/what-is-steam-education-in-k-12-schools/>.

⁴ Ibid.

dintre domenii, pentru a oferi o educație integrată.⁵

Astfel, accentul în S.T.E.A.M. nu cade pe întrebările tipice pentru sistemului tradițional de educație care au în centru termenii „ce, unde sau când”, ci pe întrebările care sondează în profunzime un subiect, în vederea unei înțelegeri complexe, folosindu-se mai degrabă termenii „de ce și cum”,⁶ iar adesea, plusând, în vederea formulării de întrebări rafinate, care nu pot fi rezolvate printr-o simplă căutare pe Google,⁷ ci necesită un proces mai amplu de reflecție.

De reținut este că, în acest moment, sub acronimul S.T.E.M. se regăsesc o multitudine de inițiative extrem de diferite din toată lumea, diversitate care este o urmare firească a faptului că fiecare cultură și-a însușit termenul luând în considerare, pe de o parte nevoile specifice ale societății sale, iar pe de altă parte viziunea proprie legată de viitor.⁸

În ciuda impactului masiv la nivelul lumii, din punct de vedere cronologic, mișcarea S.T.E.M. este una relativ tânără. Aceasta a debutat timid în anul 1990 în Statele Unite ale Americii, în urma intervenției Fundației Naționale de Științe din această țară, urmând ca abia din anul 2010 mișcarea să ia amploare și să se extindă fulminant la nivel global.⁹

Un moment important în cronologia mișcării S.T.E.M. este anul 2012, când președintele Obama a mizat pe angajarea masivă a profesorilor domeniilor componente, pentru a

încuraja, cu timpul, creșterea progresivă a numărului de studenți în aceste domenii și, implicit, pentru a asigura în viitor o economie competitivă în raport cu alte țări, cum ar fi China.¹⁰

În cronologia sa, mișcarea S.T.E.M. are ca precursor mișcarea S.T.S. (acronim pentru Science-Technology-Society),¹¹ iar ca dezvoltare, mișcarea S.T.E.A.M., care adaugă în paleta de domenii conexe Artele, reușind astfel să îmbine armonios abilități convergente promovate de S.T.E.M., cu abilități divergente specifice Artei,¹² care încurajează creativitatea, inovația și ingenuitatea, reușind astfel să depășească dobândirea strictă de cunoștințe științifice, pentru a miza pe 4 abilități cheie pentru învățare în secolul XXI: creativitate, comunicare, gândire critică și colaborare.¹³

Pentru a sublinia importanța lecturii în procesul de învățare, în unele contexte termenul de S.T.E.A.M. este recalibrat ca „S.T.R.E.A.M.”,¹⁴ în care „r” este prescurtare de la „reading”, adică „a citi”.

În ultimele variante, care critică lipsa de preocupare a demersului pentru problemele actuale, termenul S.T.E.A.M. este redefinit ca „S.T.E.A.M.-h”, în care „h” este prescurtarea de la „humanity”, adică „umanitate”, subliniind latura emoțională și totodată importanța și necesitatea implicării active în problemele de mediu, având

⁵ F. Javier Perales *et al.*, „The STEAM Approach: Implementation and Educational, Social and Economic Consequences”, *Arts Education Policy Review*, vol. 125, no. 2 (2021): 60, accesat la 21 august 2024, <https://doi.org/10.1080/10632913.2021.1974997>.

⁶ „What is STEAM Education? The definitive guide for K-12 schools”.

⁷ Ibid.

⁸ Shashidhar Belbase *et al.*, „At the Dawn of Science, Technology, Engineering, Arts, and Mathematics (STEAM) Education: Prospects, Priorities, Processes, and Problems”, *International Journal of Mathematical*

Education in Science and Technology, vol. 53, no. 11 (2022): 2921-2924, accesat la 25 septembrie 2024, <https://doi.org/10.1080/0020739X.2021.1922943>.

⁹ Perales *et al.*, 59.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid., 60.

¹² Ibid., 61.

¹³ Ibid.

¹⁴ Keliann LaConte, „STEAM up your library: A guide to energizing your offer”, 1, accesat la 1 august 2024, <https://www.librariesconnected.org.uk/sites/default/files/STEAM%20Up%20Your%20Library%20Guide.pdf>.

drept țintă „bunăstarea umană și ecologică dincolo de câștigurile științifice și economice”.¹⁵

În fluxul metamorfic de termeni S.T.S., S.T.E.M., S.T.E.A.M., S.T.R.E.A.M, S.T.E.A.M.-h, se înscrie sintagma „literația S.T.E.M.” - definită de către Washington S.T.E.M. Study Group în anul 2011 drept „abilitatea de a identifica și aplica conținut din domeniile de cunoștințe STEM pentru a înțelege și a rezolva situații problematice care nu pot fi rezolvate printr-o singură abordare disciplinară”.¹⁶

Pentru ca învățarea S.T.E.A.M. să funcționeze în parametri optimi, Kim & Kim precizează că trebuie să existe un proces ciclic, care are la bază cultivarea în indivizi a nevoii de a rezolva probleme, mai apoi încurajarea acestora pentru a găsi soluții pe cont propriu, și în final, generarea entuziasmului odată cu găsirea soluției, pentru a-i face astfel încât în viitor să își dorească să se angajeze în rezolvarea de noi probleme.¹⁷

Beneficiile învățării S.T.E.A.M. sunt multiple. Menționăm doar o parte dintre abilitățile principale dobândite, așa cum apar în literatura de specialitate, sumarizate de Kim & Kim: „capacitatea cognitivă (înțelegerea și utilizarea cunoștințelor convergente), capacitatea de gândire avansată (creativitate, capacitatea de rezolvare a problemelor, capacitatea de gândire critică, capacitatea de a utiliza informații și capacitatea de a lua decizii), capacitatea de a

contribui la comunitate (capacitatea de a comunica, capacitatea de a se angaja în relații sociale și capacitatea de a coopera) și capacitatea emoțională individuală (respect de sine, emoții pozitive, stimă de sine și conștientizare civilă)”.¹⁸

Biblioteca și S.T.E.A.M.

În cazul „aclimatizării” conceptului S.T.E.A.M. în bibliotecă,¹⁹ procesul este înlesnit de faptul că pe de o parte, biblioteca se dorește a fi un spațiu deschis tuturor, un mediu sigur de învățare și de petrecere a timpului liber,²⁰ care permite utilizatorilor depășirea barierelor economice, rasiale, fizice sau mintale, geografice sau de alt fel,²¹ iar pe de altă parte, există o suprapunere între abilitățile unui bibliotecar și abilitățile necesare în vederea facilitării de experiențe S.T.E.A.M., cum ar fi: „raționamentul verbal, abilități de a interacționa cu utilizatorii, de a înțelege nevoile lor de informație și de a-i ghida mai departe în procesul de învățare”.²²

Pentru ca inițiativele S.T.E.A.M. să fie de succes în cadrul bibliotecii acestea trebuie să valorifice toate cele 3 valențe ale acestui spațiu, de „divertisment, timp liber și învățare”,²³ să răspundă nevoilor comunității, să fie ușor accesibile, să permită „o explorare în ritm propriu și să pună în evidență colecția

¹⁵ Belbase *et al.*, 2926.

¹⁶ Perales *et al.*, 59.

¹⁷ Ibid., 62.

¹⁸ Ibid., 61.

¹⁹ Pentru mai multe despre legătura dintre bibliotecile publice și activitățile S.T.E.A.M. vezi Jane Cowell, “Public Libraries: The Ideal Learning Hub for hosting STEAM Activities”, accesat la 12 august 2024, <https://janecowell8.medium.com/public-libraries-the-ideal-learning-hub-for-hosting-steam-activities-239be4292a6e>.

²⁰ LaConte, 3.

²¹ Ibid., 1.

²² Ibid., 3. Pentru mai multe despre stilul facilitatorului S.T.E.A.M. și variațiile care țin de personalitatea și abilitățile acestuia, dar și de subiectul abordat, mergând de la înțelept, la maestru al întrebărilor, la ghid vezi Brooks Mitchell, Claire Ratcliffe, and Keliann LaConte, “STEAM Learning in Public Libraries: A “Guide on the Side” Approach for Inclusive Learning”, *Children and Libraries*, vol. 18, no. 3 (2020): 7-10, accesat la 7 august 2024, <https://journals.ala.org/index.php/cal/article/view/7432/10244>.

²³ LaConte, 6.

bibliotecii”,²⁴ aceasta devenind astfel un catalizator care permite „experimentarea, construirea și joaca într-un mod care atrage și implică creativitate”.²⁵

Coerența programelor S.T.E.A.M. în bibliotecă ține de definirea de la început a trei zone cheie: scopul (să inspire, să informeze, să educe, să transmită informație, să primească perspectiva membrilor comunității, abilitățile, să dobândească feedback de la public, să colaboreze cu publicul), grupul țintă și procesul de lucru.²⁶

De asemenea, pentru a asigura reușita programelor S.T.E.A.M. la nivelul bibliotecii, toate părțile implicate în proces trebuie să își dea concursul: personalul bibliotecii, membrii comunității și finanțatorii externi. Astfel, personalul bibliotecii trebuie să fie capabil să dezvolte inițiative creative și totodată adecvate nevoilor comunității, astfel încât utilizatorii să perceapă biblioteca ca un spațiu al inovației, iar finanțatorii externi să fie motivați să susțină financiar programul.²⁷

În prezent, există o paletă largă de programe S.T.E.A.M. desfășurate în bibliotecă, care se materializează sub diverse formate: activități ținute de personalul bibliotecii, truse de luat acasă, interacțiuni cu experți S.T.E.A.M.,²⁸ stații de lucru (spații dedicate explorării unui subiect,

bine semnalizate, schimbate periodic), expoziții (realizate cu intenție, folosindu-se de diverse formate și nivele de lectură, atractive la nivel vizual).²⁹

Beneficiile desfășurării de programe S.T.E.A.M. în bibliotecă sunt diferite, în funcție de profilul beneficiarului. În cazul elevilor,³⁰ biblioteca își asumă rolul de a „suplimenta”³¹ educația primită la școală, într-un cadru informal, în care nu există un curriculum rigid care trebuie urmat și nu există presiunea evaluării cunoștințelor la final, transformându-se astfel într-un spațiu care gravitează în jurul unor valori precum libertatea, „flexibilitatea” și „confortul”,³² care permit mutarea accentului pe elev și pe interesele sale, devenind astfel un mediu „productiv”.³³ Pentru cei tineri, aflați la început de drum pe piața muncii, programele S.T.E.A.M. ajută la însușirea de noi competențe și implicit creșterea oportunităților în carieră,³⁴ iar pentru adulți, încurajează dezvoltarea și dobândirea de noi abilități, ce se pot dovedi extrem de folositoare în căutarea de noi cariere.³⁵

Impedimentele principale în oferirea de experiențe S.T.E.A.M. în bibliotecă, precum lipsa de personal specializat și lipsa de fonduri, pot fi

²⁴ Amy Koester, “STEAM Power Your Library!”, accesat la 2 august 2024, <https://www.ala.org/sites/default/files/alsc/content/NI14Handouts/STEAM%20Power%20Your%20Library%20ALSC14.pdf>.

²⁵ “Libraries Help Connect Families with STEM and STEAM Programs”, accesat la 14 august 2024, <https://medium.com/everylibrary/libraries-help-connect-families-with-stem-and-steam-programs-2a0cdf17faf2>.

²⁶ LaConte, 9.

²⁷ Ibid., 2.

²⁸ Ibid., 11.

²⁹ Koester. Pentru mai multe exemple de inițiative S.T.E.M. în bibliotecă vezi “How public libraries contribute to the STEM agenda 2017” – raportul

A.L.I.A. (Australian Library and Information Association), accesat la 24 iulie 2024, <https://read.alia.org.au/how-public-libraries-contribute-stem-agenda-2017>.

³⁰ Pentru mai multe detalii legate de crearea unei experiențe de studiu S.T.E.A.M., vezi cei șase pași ai acesteia (focalizare, detaliu, descoperire, aplicare, prezentare, legătură), în “What is STEAM Education? The definitive guide for K-12 schools”.

³¹ “Libraries Help Connect Families with STEM and STEAM Programs”.

³² LaConte, 3.

³³ “Libraries Help Connect Families with STEM and STEAM Programs”.

³⁴ LaConte, 7.

³⁵ Ibid.

depășite prin implicarea unor colaboratori externi în desfășurarea activităților.³⁶

Makerspace-ul ca liant între bibliotecă și S.T.E.A.M.

Makerspace-ul,³⁷ amplasat în cadrul bibliotecii și definit ca „o zonă desemnată de lucru sau de laborator în care utilizatorii bibliotecii sunt invitați să inoveze, să creeze, să rezolve probleme și să-și îmbunătățească cunoștințele și abilitățile S.T.E.A.M. în ritmul propriu, în mod colaborativ și practic”³⁸ – are funcția de liant între învățarea de tip S.T.E.A.M. și bibliotecă.

În contextul bibliotecii, makerspace-ul devine „o poartă de acces la învățarea pe parcursul vieții care vine în sprijinul comunității”,³⁹ propunându-și să ofere „oportunități de a explora liber și de a lucra cu materiale”, „de a susține inteligențele noastre multiple atunci când învățăm interacționând cu ceilalți și cu noi înșine, ajutându-ne să construim o conexiune neuronală puternică între creierul și mâinile noastre”,⁴⁰ având drept scopuri ultime inovația și implicarea utilizatorilor în rezolvarea de probleme.⁴¹

Există „4 principii” care setează dinamica unui makerspace: tipul de proiect, pasiunea investită, modul de lucru cu coechipieri și natura ludică a procesului de învățare.⁴² Astfel, pentru a asigura viabilitatea unui proiect S.T.E.A.M. în cadrul unui makerspace, este indicat să se aleagă proiecte ample, care permit

personalizarea și dezvoltarea creativă, se recomandă „înfuzarea” acestora cu pasiune și o doză serioasă de motivație, care să propulseze proiectul spre îndeplinire și, nu în ultimul rând, se dorește promovarea unui mediu de lucru colaborativ, în care învățarea să fie făcută în joacă, fără frică de greșeli.

Beneficiile unui makerspace în bibliotecă sunt multiple: „cultivarea interesului pentru domeniile S.T.E.A.M.”,⁴³ susținerea inițiativelor de învățare pentru toate grupele de vârstă,⁴⁴ dobândirea de abilități utile în viață și în carieră⁴⁵ și oportunitatea de consolidare a comunității.⁴⁶

Prin inițierea unui makerspace în cadrul bibliotecii, nu se obține doar o dezvoltare a cunoștințelor și abilităților în domeniile S.T.E.A.M., ci se încurajează și inovația, antreprenoriatul, creativitatea, gândirea critică, rezolvarea problemelor, comunicarea și colaborarea – care sunt „competențe și valori de top căutate de angajatori în prezent”.⁴⁷

Critică la adresa mișcării S.T.E.M.

În ciuda nenumăratelor beneficii ale mișcării S.T.E.M., există în prezent și o serie de voci care sunt critice la adresa acesteia din diverse motive.

Un prim motiv ar fi superficialitatea cu care sunt dezvoltate inițiativele S.T.E.M., acestea nefiind decât reflecții palide ale conceptului, cărora le lipsește latura transdisciplinară.⁴⁸

³⁶ Ibid., 19.

³⁷ Pentru o perspectivă de ansamblu a ceea ce înseamnă un makerspace în cadrul unei biblioteci vezi Ellyssa Kroski (ed.), *The maker space librarian's sourcebook* (London: Facet Publishing, 2017).

³⁸ Shaw, 126.

³⁹ Ibid., 133.

⁴⁰ Ibid., 130.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid., 132.

⁴³ John D. McDonald, Michael Levine-Clark (ed.), *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, fourth edition, vol. V (Boca Raton, London, New York: CRC Press, 2018), 2993.

⁴⁴ Ibid., 2994.

⁴⁵ Ibid., 2993.

⁴⁶ Ibid., 2994.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Perales et al., 60.

Un al doilea motiv ar fi lipsa de originalitate, mișcarea fiind considerată o simplă reinterpretare a mișcării anterioare, S.T.S..⁴⁹

Un al treilea motiv ar fi ignorarea sau neglijarea părții emoționale și artistice, care duce la un „declin” uman și artistic.⁵⁰

Un al patrulea motiv ar fi dependența față de piața de muncă și de interesele economiei globale, care necesită „livrarea”, respectiv creșterea și educarea de producători și consumatori de bunuri.⁵¹

Un al cincilea motiv ar fi focalizarea pe latura tehnică a învățării și muncii, în

detrimentul părții sociale și emoționale, cu toate că angajatorii caută exact acest lucru.⁵²

Concluzii

În lumina acestor critici, credem că varianta cea mai viabilă pentru a fi dezvoltată în cadrul bibliotecii prin intermediul unui makerspace, astfel încât individul secolului XXI să beneficieze la maximum de aceasta, este S.T.R.E.A.M.-h., deoarece oferă o vedere holistică asupra lumii, îi dă individului posibilitatea de a-și dezvolta atât latura tehnică, cât și cea emoțională, ținând cont de probleme stringente ale lumii actuale, de natură ecologică, totul, valorizând importanța cititului.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid., 63.

⁵² Ibid., 64.

MAKERSPACE-URILE ȘI BIBLIOTECILE PUBLICE*

DIANA BACIU, AURA CÂMPAN

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

diana.baciu@bjc.ro, aura.campan@bjc.ro

ABSTRACT: The article presents an introduction to the field of makerspaces in public libraries. From permanent makerspaces to pop-up or mobile ones, all represent spaces where people come together to create things. The integration of a creative space in public libraries is an idea that has gradually emerged and evolved alongside the diversification and modernization of library services, aiming to meet the complex needs of users and for libraries to take on the role of a community center for various activities accessible to everyone, without discrimination. "Learning by doing" is the central concept around which all necessary actions for creating a makerspace revolve: analyzing community needs, establishing the space, developing the curriculum, identifying funding sources and potential partners, selecting and purchasing equipment, recruiting and training facilitators, organizing activities, and evaluating programs. The activities organized in such a space may or may not involve digital technology and require the involvement of a librarian, who shifts from the role of creator/presenter to that of facilitator, having the following general competencies: adaptability, flexibility, multitasking ability and creativity. The interest in organizing makerspaces in public libraries is a global phenomenon, as it contributes to the development of absolutely indispensable skills for any individual of the 21st century: the ability to solve complex problems, critical thinking, creativity, human resources management, coordination with other colleagues, emotional intelligence, judgment and decision-making, socio-professional orientation, negotiation and cognitive flexibility. Recognizing the important role of public libraries in the community on the one hand and the importance of personal development of its members on the other hand, some makerspace creation projects are supported at the governmental level or by various associations. To understand the evolution of makerspaces over time, several examples are presented.

KEYWORDS: makerspace, technology, modern library, collaborative learning

Motto: *Sarcina noastră nu este de a construi o bibliotecă mai bună, ci de a găsi cel mai bun mod de a ne folosi abilitățile și talentele pentru a promova obiectivele comunităților noastre. Uneori asta înseamnă că vom face genul de*

* Acest articol a rezultat în urma proiectului "Noi direcții de educație în bibliotecă-NewEduLib" 2023-1-R001-KA122-ADU-000130051, proiect finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP). Nici Uniunea Europeană, nici ANPCDEFP nu pot fi trase la răspundere pentru acestea.

lucruri pe care oamenii le asociază cu bibliotecile. Uneori înseamnă că vom înceta să mai facem astfel de lucruri. Iar uneori înseamnă că vom face lucruri pe care nimeni nu le-a asociat vreodată cu o bibliotecă. (T. Scott Plutchak)*

De-a lungul timpului, bibliotecile s-au adaptat și au evoluat pentru a răspunde cât mai bine nevoilor comunităților lor. La început de secol XXI, ele au început să se orienteze spre „a face”, îndepărtându-se de concentrarea exclusivă asupra colecției de surse de cunoștințe, care au variat de la suluri de papyrus la cărți electronice și alte resurse digitale. Pe măsură ce practica biblioteconomică continuă să evolueze, creșterea sprijinului pentru crearea activă de cunoștințe și artefacte ale cunoașterii – într-un cuvânt, realizarea (“making”) – de către membrii și comunitățile bibliotecii, devine o practică standard. Astfel de exemple pot include documente tipărite sau electronice și baze de date care sunt create și/sau accesate în mod activ prin intermediul stațiilor de lucru, al programelor informatice și al imprimantelor, fotografii, înregistrări video și scanări, care sunt create, editate și remixate într-o varietate de medii. Pe măsură ce informația devine din ce în ce mai fluidă, facilitarea creării de cunoștințe printre oameni și comunități de practică devine un rol din ce în ce mai valoros și central al bibliotecii. Implementarea spațiilor de creație (makerspaces) în biblioteci este răspândită și în creștere, bibliotecile din întreaga lume având un rol mai central ca niciodată în comunitățile pe care le deservesc.¹

Bibliotecile publice oferă posibilitatea de a crea makerspace-uri/spații de creație de toate

tipurile, aici existând oportunitatea de a folosi activități distractive pentru a reuni mai multe grupuri diverse și având multe forme și dimensiuni care permit o gamă largă de spații de creație. De aceea, în literatura de specialitate este menționat faptul că „bibliotecile publice sunt în prima linie a mișcării makerspace”.² Acestea au un spectru mai larg de utilizatori și capacitatea de a crea spații care să răspundă nevoilor comunităților lor, spații care variază de la mari la mici, toate oferind formare publicului, atât formare individuală, cât și ateliere publice.

Înainte de a defini un makerspace, se pune în discuție importanța creării, realizării, pentru fiecare membru al unei comunități, pentru fiecare persoană. The Maker Movement Manifesto³ menționează faptul că: „Realizarea (“making”) este fundamentală pentru ceea ce înseamnă să fii om. Trebuie să facem, să creăm și să ne exprimăm pentru a ne simți întregi. Este ceva unic în a face lucruri fizice. Aceste lucruri sunt ca niște mici bucăți din noi și par să întruchipeze porțiuni din sufletele noastre.” La fel de important este să împărtășești, să dai, să înveți și să te joci în timp ce crezi.

La întrebarea „Ce este un makerspace?” răspunsul este simplu: un makerspace este un loc în care oamenii se adună pentru a crea lucruri. Deși poate părea o definiție simplistă, lucrurile care pot fi create într-un makerspace variază foarte mult. În plus, makerspace-urile

* Kerry Dhakal et al., “Research Skills and Competencies Necessary for Librarians in the Digital Age”, în *Developing Librarians Competencies for the Digital Age*, edited by Jeffrey G. Coghill, Roger G. Russell (Lanham; Boulder; New York: Rowman & Littlefield, 2017), 77.

¹ Patrick Tod Colegrove, “Makerspaces in Libraries”, în *Encyclopedia of library and information sciences: Vol.5:*

From: Library science in the United States: early history to: Philosophy of science, edited by John D. McDonald, Michael Levine-Clark (Boca Raton; London; New York: CRC Press, 2018), 2990-2996.

² Ellyssa Kroski, *The makerspace librarian's sourcebook* (London: Facet Publishing, 2017), 5.

³ Mark Hatch, *The Maker Movement Manifesto* (New York: McGraw-Hill Education, 2014), 11.

pot fi high tech, low tech și totul între acestea două. Ofertele unui makerspace se învârt în jurul nevoilor comunității pe care o deservește, singurul lucru pe care îl au toate în comun este faptul că aduc oamenii împreună pentru a împărtăși idei.⁴

IFLA⁵ definește un makerspace ca fiind un loc în care învățarea informală, colaborativă și descoperirea au loc prin crearea practică, prin utilizarea oricărei combinații de artă și tehnologie. Makerspace-urile facilitează atât creația analogică (low-tech), cât și pe cea digitală (high tech).

Dacă cel mai comun tip de makerspace este sub forma unui spațiu permanent, dedicat, există și makerspace-ul de tip pop-up,⁶ o opțiune pentru bibliotecile care nu dispun de un spațiu permanent, dar care doresc să ofere utilizatorilor activități de tip makerspace. Aceste tipuri de spații de creație pot fi înființate când (și unde) este nevoie. Mai mult decât atât, conceptul bibliotecilor mobile a fost extins, existând astăzi și makerspace-uri mobile.⁷ Este vorba, de fapt, de un spațiu de creație în miniatură, amenajat într-un vehicul – fie în zona din spate a unui camion, fie un autobuz adaptat și modernizat. Vehiculul poate fi el însuși un atelier în care oamenii construiesc, creează, inovează sau poate servi doar la transportul echipamentelor de creație într-un alt spațiu.

Având în vedere diversitatea activităților unui spațiu de creație, e interesant de văzut care sunt tehnologiile/ activitățile raportate în makerspace-uri din biblioteci din întreaga lume.

Encyclopedia of library and information sciences ne prezintă un top 10.⁸

Tabel nr. 1: Top 10 tehnologii/ activități raportate în makerspace-uri din biblioteci din întreaga lume

Tehnologia/ activitatea	% din toți respondenții
Stații de lucru pe calculator	67%
Imprimare 3D	46%
Editare foto	45%
Editare video	43%
Programare pe calculator/software	39%
Bricolaj	37%
Scanarea fotografiilor în format digital	36%
Crearea unui site web sau a unui portofoliu online	34%
Înregistrare muzicală digitală	33%
Modelare 3D	31%

În ceea ce privește proiectele și programele organizate într-un makerspace, literatura de specialitate⁹ subliniază faptul că există patru principii ale spațiilor de creație: proiecte, pasiuni, colegi și joacă („cei patru P”: projects, passions, peers, play), care le ghidează spre succes:

1. Proiectele sunt suficient de ample încât să permită personalizarea și creativitatea.

⁴ Kroski, *The makerspace librarian's sourcebook*, 3.

⁵ “MakerSpaces: new tradition in context”, International Federation of Library Associations and Institutions, accesat la 20 august, 2024, <https://www.ifla.org/g/libraries-for-children-and-ya/makerspaces-new-tradition-in-context/>

⁶ “A starter guide to library makerspaces”, accesat la 20 august, 2024, <https://designinglibraries.org.uk/resources/reimagini>

[ng-the-library/a-starter-guide-to-library-makerspaces/](https://www.designinglibraries.org.uk/resources/reimagining-the-library/a-starter-guide-to-library-makerspaces/)

⁷ Kroski, *The makerspace librarian's sourcebook*, 307.

⁸ Patrick Tod Colegrove, “Makerspaces in Libraries”, 2993.

⁹ Marie Keen Shaw, *Using Technology in the Library Workplace: an Introduction for Support Staff* (Lanham: Rowman & Littlefield, [2021]), 132.

2. Pasiunea și motivația stimulează utilizatorul să ducă proiectul la bun sfârșit.

3. Colegii lucrează într-un mediu colaborativ în care învață unii de la alții.

4. Jocul face ca învățarea să fie distractivă, lipsită de teama de a face greșeli.

Tipurile de echipamente pe care le regăsim într-un makerspace sunt diverse, implicând tehnologia digitală într-o măsură mai mare sau mai mică. Acestea sunt prezentate în tabelul următor:

Tabelul nr. 2: Tipuri de echipamente dintr-un makerspace¹⁰

Mașini conectate la computere	Cutere laser, imprimante 3D, scanere, cutere de vinil
Calculatoare/software	iMAC, AutoCAD și Adobe Creative Cloud
Textile	Mașini și unelte de cusut, matlasat și brodat
Kituri robotice	LEGO Mindstorms
Kituri de circuite	SparkFun Inventor, LilyPad, Arduino, LittleBits, STEAM Student, Snap Circuits, Kituri Makey
Instrumente foto/video	Camere foto, obiective, card de stocare SD, lumini LED, trepied, proiector de ecran, fundal
Muzică	Chitare Stratocaster și electrice, tastatură

	midi, microfoane, interfață audio, GarageBand și Logic Pro
Artă digitală	Tablete de desen și grafică, Adobe Illustrator, Clip Studio Paint și CorelDRAW
Digitizare	Echipament pentru digitizarea casetelor VHS și audio, LP-urilor, fotografiilor, diaporizivelor, negative și filme de 8 mm
Crafturi	Cutere pentru hârtie, carton, vinil și țesături; aparat de ștampilat 3D, presă termică, scrapbooking, mărgelă, ștanțare, țesut, tricotat, și croșetare
Repararea bicicletelor	Suport pentru repararea bicicletelor, suport de reglare și unelte pentru reglare
Instrumente și siguranță	Chei asortate, clești, șurubelnițe, bandă adezivă, stație de lipit, stingător de incendiu, trusă de prim ajutor și multimetru pentru testarea circuitelor
Altele	Șevalet de masă; cutie

¹⁰ Ibid., 131.

	luminoasă pentru trasare; hârtie de desen, creioane și pasteluri; jocuri de societate; jocuri de masă; puzzle-uri
--	---

Cum rămâne cu bibliotecarul din bibliotecile zilelor noastre, în care iau naștere makerspace-uri și se implementează activități specifice acestora? Jeffrey G. Coghill și Roger G. Russell¹¹ spun foarte frumos că „biblioteconomia este atât o artă, cât și o știință”. Bibliotecarii studiază știința informației și învață cum să lucreze cu utilizatorii pentru a-i ajuta să găsească soluții la nevoile lor de informare. O artă este și lucrul cu oamenii, găsirea răspunsurilor la întrebările dificile folosind resursele disponibile și folosirea resurselor potrivite pentru a găsi informația într-un timp de căutare scurt. Cei doi enumeră competențele generale ale bibliotecarului de azi, și anume: adaptabilitatea, flexibilitatea, abilitatea de multitasking și creativitatea.

Într-un makerspace, este necesar ca bibliotecarii să se asigure că furnizarea de echipamente specializate nu devine o justificare pentru conceperea de activități bazate pe interesele bibliotecarilor.¹² Personalul este esențial pentru acest proces; da, noile tehnologii presupun faptul că personalul va trebui să fie competent cu o varietate de tipuri de echipamente noi, dar ceea ce este poate la fel de important este că personalul trebuie să aibă o expertiză în definirea modului în care mișcarea

maker se încadrează în misiunea tradițională a bibliotecii, încă relevantă.

Un makerspace de succes are bibliotecari competenți și care știu să ofere sprijin. Competențe profesionale care nu au nimic de-a face cu noile tehnologii intră din ce în ce mai mult în jocul personalului, cum ar fi capacitatea de a implica utilizatorii în dezvoltarea de activități colaborative și de a-i plasa sistematic în roluri de decizie, de conducere și de mentori în mediul makerspace. Această metodă transferă rolul bibliotecarului de la creator/prezentator la facilitator.¹³ Nu este o metodă nouă, ci una pe care bibliotecarii ar trebui să se străduiască să o pună în aplicare în toate programele.

Exemple de bune practici

Bibliotecile publice sunt considerate unele dintre cele mai potrivite locuri pentru înființarea unui makerspace. În 2014, în urma White House Maker Faire, peste 100 de biblioteci din centrele urbane ale Statelor Unite au semnat o scrisoare adresată președintelui Obama prin care își luau angajamentul să devină centre de creație.¹⁴ După această dată, tot mai multe biblioteci publice au început să își pună ideile în aplicare, organizând makerspace-uri, dedicate tuturor categoriilor de vârstă, multe din ele devenind exemple de succes.

Prima bibliotecă din Statele Unite care a creat un makerspace (Fabulous Laboratory Fab Lab) a fost biblioteca din Fayetteville, statul New York, The Fayetteville Free Library (FFL), în anul 2011, cu scopul de a face tehnologia mai

¹¹ Jeffrey G. Coghill, Roger G. Russell, "Foundations and History of the Profession", în *Developing Librarians Competencies for the Digital Age*, edited by Jeffrey G. Coghill, Roger G. Russell (Lanham; Boulder; New York: Rowman & Littlefield, 2017), 1-5.

¹² "MakerSpaces: new tradition in context", International Federation of Library Associations and Institutions, accesat la 20 august, 2024,

<https://www.ifla.org/g/libraries-for-children-and-ya/makerspaces-new-tradition-in-context/>

¹³ Ibid.

¹⁴ "Makerspaces", Urban Library Council, accesat la 10 octombrie, 2024, <https://www.urbanlibraries.org/resources/makerspaces-in-libraries>.

accesibilă publicului larg. A fost singurul loc din New York care asigura accesul deschis și gratuit la utilizarea tehnologiei de imprimare 3D, în condiții de siguranță și în care membrii comunității puteau să interacționeze, să facă schimb de informații, să-și împărtășească expertiza, să creeze și să se dezvolte folosind tehnologia pusă la dispoziția lor în spațiul bibliotecii.¹⁵ Biblioteca oferă trei spații diferite: FFL Fab Lab Fabrication space, FFL Digital Creation Lab și Little Makerspace, cel din urmă pentru copiii cu vârste cuprinse între 5 și 7 ani. Programele care se derulează în aceste spații sunt în mare măsură conduse de către voluntari. Printre instrumentele și echipamentele cu care este dotat spațiul se numără scannere și imprimante 3D, cuttere cu laser, mașini de tăiat cu matriță, mașini de cusut și alte instrumente pentru lucrul cu textilele, echipamente pentru crafts în general, instrumente pentru fabricarea bijuteriilor, echipamente electronice, multimedia software, kituri educaționale care se pot împrumuta pentru 3 săptămâni, calculatoare, Arduino boards.¹⁶

Un alt makerspace de succes din Statele Unite este Dorothy Lumley Melrose Center for Technology, Innovation and Creativity, în incinta Orlando Public Library, Florida, înființat parțial prin contribuția financiară a bibliotecii, un spațiu care oferă acces la echipamente hardware, software, programare și asistență.¹⁷ Centrul include studiouri de producție audio și video, studio de fotografie, un FabLab, un laborator de simulare (dotat cu simulatoare în mărime naturală pentru zbor, condus, excavare hidraulică și stivuire), un media wall interactiv,

sală de conferințe, un tech center. Programele sunt coordonate de personalul bibliotecii, dar și de membrii comunității și de diferite asociații și grupuri. Fiecare utilizator al bibliotecii poate folosi makerspace-ul pentru sesiuni de lucru de până la 3 ore gratuit. Un proiect mai amplu care a cuprins inițial trei biblioteci publice (două din Colorado și una din Wyoming), apoi a inclus încă 17 biblioteci din diferite state americane, a fost programul FIRST, în 2014. Susținut prin granturi de către American Libraries Association, proiectul a avut drept obiectiv inițierea în robotică pentru copii și realizarea unor expoziții cu produsele create.¹⁸

Pe continentul asiatic, în Coreea, organizarea de makerspace-uri în bibliotecile publice este integrată într-un program guvernamental susținut și de președinție, văzut ca o strategie de dezvoltare a afacerilor de manufactură la nivel național, prin formarea abilităților de a utiliza tehnologie de ultimă oră.¹⁹

În spațiul european, o inițiativă interesantă este proiectul colaborativ „YouLab” între Ambasada SUA în Italia și Biblioteca „San Giorgio” din Pistoia, o localitate cu 19 000 de locuitori, care oferă un centru public pentru inovație digitală.²⁰ Centrul se adresează cu precădere tinerilor, pentru a avea acces la calculatoare, la diverse echipamente hardware, software și la echipamente audio-video în scopul deprinderii unor abilități noi de utilizare a unor platforme și de creare de conținut digital. Un fond de carte în limbile italiană și engleză pe teme legate de „YouLab” este pus la îndemâna utilizatorilor și o serie de cursuri de utilizare a tehnologiei digitale sunt oferite o dată pe lună

¹⁵ Theresa Willingham, Jeroen de Boer, *Makerspaces in libraries* (New York: Rowman&Littlefield, 2015), 40.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid., 41.

¹⁸ Ibid., 63.

¹⁹ In-Ja Ahn, Younghee Noh, “A Study and Survey of the Perception towards Makerspaces of the Public

Library”, *Internațional Journal of Knowledge Content Development & Technology*, Vol 8, Nr. 2, 5-22, June, 2018, 6,

<https://koreascience.kr/article/JAKO201823954941612.pdf>.

²⁰ Ibid., 51.

celor interesați. În cadrul unui proiect pentru tineri, de promovare a Patrimoniului Cultural, aceștia au creat o nouă aplicație, „BiblioPT”, cuprinzând povești ale bibliotecilor din oraș.²¹ O echipă a bibliotecii este dedicată acestui spațiu, iar legăturile cu profesori și experți din comunitate sunt foarte importante.

În anul 2013, într-o provincie din nordul Olandei, Friesland, a fost înființat de către biblioteca publică centrală, pentru prima dată în Europa, un makerspace mobil „FryskLab”.²² „FryskLab” este un laborator de creație, care are drept scop recentrarea importanței bibliotecii publice în cadrul mișcării „maker” și a educației „hands-on”. Lucrează cu școlile, companii mici, dar și cu satele înconjurătoare pentru a asigura acces la tehnologie și stimulează alfabetizarea digitală.

Un alt makerspace mobil este cel înființat în London, Ontario. „The MakerBus” a fost primul makerspace mobil al Canadei, un autobuz școlar din 1989 modernizat, transportând o serie de echipamente și instrumente, de la tehnologie ca scanere și imprimante 3D până la benzi și foarfeci. Echipa MakerBus a lucrat și alături de London Public Library și a vizitat toate cele 16 filiale ale bibliotecii, ca parte a programului „TD Summer Reading Eureka!”²³

Din spațiul țărilor nordice avem exemple de bune practici în crearea unui makerspace prin colaborarea între mai multe instituții: în Suedia, într-o mică localitate de până la 5 000 de locuitori s-a deschis un makerspace într-un spațiu care are integrat un liceu și o bibliotecă publică, prin colaborarea între aceste instituții și alte bussiness-uri locale,²⁴ iar în Copenhaga a

fost organizat în 2013, în cadrul Valby Cultural Center, un spațiu de creație pentru publicul larg, accesibil gratuit, timp de șapte zile pe săptămână, doar pe baza cardului de bibliotecă, rezultat al colaborării între școlile publice, biblioteca publică și Centrul Valby.²⁵

Biblioteca publică din Aarhus, Danemarca, a inițiat proiectul „Folklab” (*People’s Lab*), cu diferite ateliere pentru toate categoriile de vârstă (*Techlab, Wastelab, Mini Makerfaire*), accentul fiind pus pe oameni, pe idei, pe motivație, mai degrabă decât pe mașini în procesul de învățare.²⁶ Un alt exemplu interesant îl oferă Biblioteca Publică din Stockholm, Suedia, prin proiectul „Maker Boxes”, în care echipamentele sunt portabile, iar conceptul de „makerspace” este înțeles nu doar ca un spațiu dotat cu diverse tehnologii, ci ca o rețea comunitară, a cărei realizare necesită timp.²⁷

Ce înseamnă un makerspace de succes? Managerii și partenerii de proiecte, echipele de bibliotecari implicate, voluntarii au identificat mai multe aspecte care definesc succesul în crearea și funcționarea unui makerspace. Printre acestea se numără capacitatea facilitatorului sau a celui care livrează un curs de învățare de a se adapta particularităților participanților, interacțiunea dintre aceștia, deschiderea lor de a pune întrebări, capacitatea de a se concentra pe propria activitate într-un mediu în care fiecare poate face altceva.²⁸ De asemenea, schimbarea atitudinii părinților în urma participării copiilor la proiecte, prin încurajarea lor de a continua activitățile de creație și acasă, sau schimbarea

²¹ Ibid., 52.

²² Kroski, *The Makerspace Librarian’s Sourcebook*, 318.

²³ Ibid.

²⁴ Willingham, de Boer *Makerspaces in libraries*, 56.

²⁵ Ibid., 58.

²⁶ Ibid., 61.

²⁷ Ibid., 62.

²⁸ Kailea Saplan, Sam Abramovich, Peter Wardrip, “Analyzing properties of succes for assessment development în maker- based learning”, *Educational Technology Research and Development*, vol. 72, (2024), 281- 303
<https://link.springer.com/article/10.1007/s11423-023-10286-1>.

comportamentului copiilor, care sunt mai predispuși să se implice, să învețe activ.²⁹ Un studiu care a vizat modul în care se face evaluarea rezultatelor activităților într-un makerspace efectuat la Biblioteca Publică Cetrală din Auckland, Noua Zeelandă, a concluzionat că evaluarea are în vedere mai degrabă rezultate cantitative (număr de activități, participanți, produse realizate) și că ar trebui dezvoltate instrumente de evaluare calitativă, care să surprindă mai bine efectele serviciului asupra utilizatorilor.³⁰

Preocupări pentru evaluarea makerspace-urilor din biblioteci există și în Estonia, un studiu realizat asupra „MakerLab” la Biblioteca Municipală Narva subliniază succesul acestui program, demonstrând prin date cantitative și calitative că participanții au dobândit noi abilități, și-au crescut nivelul de încredere în sine, și-au îmbunătățit abilitățile de lucru în echipă și au inițiat noi proiecte.³¹ Un studiu

efectuat în Scoția, în care au fost incluse 15 biblioteci publice, a relevat rezultate pozitive și beneficii care includ promovarea activităților STEM/STEAM, construirea de parteneriate locale, creșterea numărului utilizatorilor, a incluziunii sociale și digitale și dezvoltarea creativității și a gândirii critice.³²

Concluzii

Putem afirma, în concluzie, că bibliotecile au fost dintotdeauna locuri în care se dobândesc cunoștințe, se construiește o perspectivă și se lansează investigații asupra naturii lucrurilor, iar adăugarea unei componente *makerspace* într-o bibliotecă este următorul pas firesc pentru a ajuta această instituție să ocupe locul care i se cuvine ca centru cultural și creativ al comunității. Astfel, în loc să servească drept sursă pasivă de informații de arhivă, biblioteca poate deveni o sursă activă de dobândire de competențe și productivitate.³³

²⁹ Ibid.

³⁰ Pia Margaret Gahagan, Philip James Calvert, "Evaluating a Public Library Makerspace", *Public Library Quarterly*, Vol. 39, 2020, Issue 4, 320-345, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01616846.2019.1662756>.

³¹ Maria Lille, "Evaluating the success of makerspace in a public library: The case of Narva City Library MakerLab in Estonia", *New Library World*, 2016. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/NLW-04-2016-0030/full/html>.

³² Claire Rae, "Makerspaces in Public Libraries in Scotland: a study of progress and best practice". 2019, https://local.cis.strath.ac.uk/wp/extras/msctheses/papers/strath_cis_publication_2759.pdf.

³³ Willingham, De Boer, *Makerspaces*, 1.

ÎNVĂȚAREA PE TOT PARCURSUL VIEȚII – STRATEGII ȘI KNOW-HOW ÎN BIBLIOTECILE PUBLICE*

ANCA DOCOLIN, SIMONA FLORUȚĂU, GEORGETA TOPAN

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

anca.docolin@bjc.ro, simona.florutau@bjc.ro, georgeta.topan@bjc.ro

ABSTRACT: In a constantly changing world, where lifelong learning has become essential for competitiveness, employment, social integration, and personal fulfillment, learning no longer occurs solely in formal institutions like schools and universities. Non-formal and informal education also plays a key role and libraries have become learning hubs, with library staff gaining competencies to support lifelong education. Public libraries have diversified their services to systematically offer learning activities, positioning themselves as vital resources for informal learning. Public libraries in Romania and Europe have increasingly focused on adult education, providing various programs and courses, with librarians acting as trainers or assistants. They have developed courses addressing diverse community needs, from professional development to creative leisure activities. For instance, the “Octavian Goga” Cluj County Library offers courses in computer use, foreign languages, creative writing, and many more. Furthermore, the European Erasmus+ program supports adult education initiatives, including those in libraries, enabling the development of new educational resources and the collaboration among educational institutions. By taking advantage of these possibilities, librarians engage in activities that offer them both individual learning experiences and the chance to exchange best practices. Libraries are increasingly involved in creating innovative educational materials that drive change, benefiting from these opportunities to strengthen their institutional capacity and broaden their educational offerings.

KEYWORDS: lifelong learning, adult education, public libraries, librarians’ competencies

Într-o lume a progresului tehnologic rapid, a inteligenței artificiale, a volatilității pieței muncii, a schimbărilor climatice și a tranziției demografice, învățarea continuă este mai

importantă ca niciodată. Creșterea importanței învățării pe tot parcursul vieții în secolul al XXI-lea se datorează mai multor factori, cum sunt: competiția globală în creștere, cererea de forță

*Acest articol a rezultat în urma proiectului “Noi direcții de educație în bibliotecă-NewEduLib” 2023-1-RO01-KA122-ADU-000130051, proiect finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP). Nici Uniunea Europeană, nici ANPCDEFP nu pot fi trase la răspundere pentru acestea.

de muncă mai bine calificată, schimbările tehnologice rapide, nevoia de integrare socială individuală, capacitatea de a participa la o societate democratică.¹

Conceptul de învățare pe tot parcursul vieții (lifelong learning) definește un proces continuu de oportunități flexibile de învățare, corelând învățarea și competențele dobândite în instituțiile formale cu dezvoltarea competențelor în contexte non-formale și informale, în special la locul de muncă. Acesta reflectă un concept de învățare neîntreruptă, oricând și oriunde, centrat pe formarea și dezvoltarea competențelor-cheie și a competențelor specifice unui domeniu, motivația fiind una de ordin personal sau profesional. Deși conceptul s-a modificat de-a lungul timpului, raționamentul de bază rămâne același: necesitatea ca oamenii să își actualizeze cunoștințele, competențele și abilitățile dintr-o perspectivă individuală, civică, socială și/sau ocupațională.²

Perspectiva conform căreia educația, în întregimea ei, ar putea sau ar trebui să nu fie limitată la perioada inițială a vieții, adică la tinerețe, a determinat apariția convingerii că oamenii trebuie să își reîmprospăteze cunoștințele, aptitudinile și competențele, ca persoane, cetățeni și angajați. Asociat cu accesul la educație fără discriminări în anii 1960 și 1970, conceptul de învățare pe tot parcursul vieții a rămas în mare parte același, fiind „îndreptat spre îmbunătățirea cunoștințelor, abilităților și competențelor din motive personale, sociale și

profesionale și are un obiectiv social dublu: inserție profesională și incluziune socială.”³

În cel mai larg sens, învățarea pe tot parcursul vieții include, prin urmare, toate formele de învățare: educația formală (furnizată în sistemul de învățământ), educația non-formală (activitate educațională intenționată, organizată și susținută care conduce la atingerea unui anumit nivel de educație) și educația informală (rezultată din activitățile zilnice legate de muncă, familie sau petrecerea timpului liber și care nu este structurată sau sistematică).

UNESCO Institute for Lifelong Learning consideră că învățarea pe tot parcursul vieții nu a contat niciodată mai mult decât în prezent, acoperind o largă varietate de activități destinate persoanelor de toate vârstele, în toate contextele (în familie, școală, comunitate, loc de muncă etc) și desfășurate prin diverse modalități (formal, non-formal, informal). Aceasta reprezintă un demers continuu, voluntar, desfășurat în vederea dobândirii de cunoștințe care pot fi folosite în scop personal sau profesional.⁴

Învățarea continuă poate fi definită, în linii mari, ca învățarea care este urmărită de-a lungul vieții, flexibilă, diversă și disponibilă în momente și locuri diferite. Această definiție se bazează pe cei patru „piloni” ai educației pentru viitor ai lui Delors.⁵

1. A învăța pentru a CUNOAȘTE: stăpânirea instrumentelor de învățare mai degrabă decât dobândirea de cunoștințe structurate.

¹ “Strategia națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015 -2020”, 53, edu.ro, accesat la 2 oct. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2016/strategii/Strategie%20LLL%20(1).pdf

² Ibid., 5.

³ Ibid., 54.

⁴ “Lifelong learning”, Unesco. Institute for Lifelong Learning, accesat la 2 oct. 2024, <https://www.uil.unesco.org/en/unesco-institute/mandate/lifelong-learning?hub=141>.

⁵ Aruna Chanu Oinam, Purnima Thoidingjam, “Lifelong Learning and Library: A Must Know Facts for Learners,” *Journal of Information Technologies and Lifelong Learning (JITLL)*, Volume 2, Issue 2 (2019).

2. A învăța pentru a FACE: pregătirea oamenilor pentru tipul de muncă de acum și din viitor, inclusiv inovarea și adaptarea învățării la medii de lucru viitoare.

3. A învăța pentru a TRAI IMPREUNĂ: rezolvarea pașnică a conflictelor, descoperirea altor oameni și a culturilor lor, promovarea capacității comunității, a competenței și capacității individuale, a rezilienței economice și a incluziunii sociale.

4. A învăța pentru A FI: educație care contribuie la dezvoltarea completă a unei persoane: minte și corp, inteligență, sensibilitate, apreciere estetică și spiritualitate.

Strategia Uniunii Europene

Necesitatea extinderii strategice a învățării pe tot parcursul vieții este evidentă în întreaga Uniune Europeană, dar și în afara acesteia. Începând cu adoptarea, în 1995, a *Cărții Albe privind educația și formarea profesională* și continuând cu Consiliul European de la Feira⁶, din iunie 2000, unde s-a încercat identificarea unei strategii coerente pentru ca toți europenii să aibă acces la învățarea pe tot parcursul vieții, Uniunea Europeană s-a preocupat de dezvoltarea unei societăți la baza căreia să stea educația și cunoașterea.

Anul 2006 a fost declarat *Anul European al învățării pe tot parcursul vieții*, iar Consiliul European a lansat *Programul de învățare pe tot parcursul vieții 2007–2013*⁷, menit să sprijine crearea unui spațiu european al învățării continue. În același an, 2006, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene au adoptat *Recomandarea privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*⁸, document care a stabilit *Cadrul european de referință al competențelor-cheie* și a definit competențele de care fiecare cetățean are nevoie pentru dezvoltarea personală, pentru ocuparea unui loc de muncă, pentru incluziune socială și cetățenie activă. *Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET 2020)*⁹, document publicat în 2009, a stabilit indicatorii de referință care urmau să fie realizați până în anul 2020: cel puțin 15 % dintre adulți (populația cu vârsta cuprinsă între 25–64 ani) să participe la activități de învățare pe tot parcursul vieții; cel puțin 40 % dintre persoanele cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani să absolve o formă de învățământ superior.

În 2016, Comisia Europeană a adoptat *Noua agendă pentru competențe în Europa*¹⁰, prin care a lansat 10 acțiuni-cheie pentru îmbunătățirea calității și relevanței formării

⁶ "Presidency conclusions. Santa Maria da Feira European Council 19 and 20 June 2000", European Council. Council of the European Union, accesat la 2 oct. 2024, chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.consilium.europa.eu/media/21027/santa-maria-da-feira-european-council-presidency-conclusions.pdf.

⁷ "Decizia nr. 1720/2006/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 noiembrie 2006 de stabilire a unui program de acțiune în domeniul învățării continue", European Union. Publication Office of European Union, accesat la 1 oct. 2024,

https://publications.europa.eu/resource/cellar/9db52226-cb65-4fc1-8837-15be04430cc7.0014.02/DOC_2.

⁸ "Recomandarea Consiliului din 2006 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul

vieții", European Commission. European Education Area. Quality education and training for all, accesat la 1 oct. 2024, <https://education.ec.europa.eu/ro/focus-topics/improving-quality/key-competences>

⁹ "Cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET 2020)", European Union. EUR-Lex, accesat la 2 oct. 2024, <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/eu-cooperation-in-education-and-training-et-2020.html>.

¹⁰ "A NEW SKILLS AGENDA FOR EUROPE. Working together to strengthen human capital, employability and competitiveness", European Union. EUR-Lex, accesat la 5 nov. 2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381>.

profesionale. Agenda reprezintă un pachet de măsuri pentru a aduce îmbunătățiri în trei domenii: competențele de bază; vizibilitatea și comparabilitatea competențelor; piața muncii și competențe inteligente pentru facilitarea deciziilor eficiente referitoare la carieră.

Lansată de Comisia Europeană în 2017, *Cartea albă privind viitorul Europei. Reflecții și scenarii pentru UE-27 până în 2025*¹¹ recomanda statelor membre să sprijine dreptul la educație, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții.

De-a lungul anilor, din cauza dezvoltării tehnologice și digitale, cerințele față de competențe s-au modificat, astfel încât a fost necesară revizuirea *Recomandării* din 2006 și adoptarea, în 2018, a noilor *Recomandări privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*¹².

Și în documentul de reflecție al Uniunii Europene *Către o Europă durabilă până în 2030*¹³ (2019), se optează pentru crearea unui spațiu european al educației până în 2025, al cărui obiectiv rezidă în a îmbunătăți caracterul incluziv, bazat pe învățarea pe tot parcursul vieții și pe inovarea sistemelor de educație și formare.

Formarea profesională a adulților reprezintă o prioritate la nivel european, iar politicile în acest domeniu se bazează îndeosebi

pe primul principiu enunțat în Pilonul European al drepturilor sociale: „Orice persoană are dreptul la educație, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții, incluzivă și de înaltă calitate, pentru a dobândi și menține competențe care îi permit să participe pe deplin în societate și să gestioneze cu succes tranzițiile pe piața muncii”.¹⁴

Strategia României

În România, au fost implementate concomitent *Strategia Națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015–2020*¹⁵ și *Strategia educației și formării profesionale din România pentru perioada 2016–2020*. Prima a avut drept obiective îmbunătățirea relevanței sistemelor de învățământ și de formare profesională pentru piața muncii și creșterea participării la învățarea pe tot parcursul vieții, principalul obiectiv strategic stabilit pentru anul 2020 fiind ca cel puțin 10 % din populația adultă (cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani) să participe la activități de învățare pe tot parcursul vieții. *Strategia educației și formării profesionale din România pentru perioada 2016–2020* propunea o abordare „coerentă a formării profesionale inițiale și a formării profesionale continue, care să conducă la dezvoltarea unui sistem de formare profesională accesibil, atractiv,

¹¹ “Carte albă privind viitorul Europei Reflecții și scenarii pentru UE-27 până în 2025”, Bruxelles, 2017, EUR-Lex. europa.eu, accesat la 2 oct. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b739b382-ff4f-11e6-8a35-01aa75ed71a1.0023.02/DOC_1&format=PDF

¹² “Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning”, EUR-Lex. europa.eu, accesat la 2 oct. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32018H0604(01)&from=EN

¹³ “O Europă durabilă în perspectiva anului 2030”, 30 ian. 2019, Comisia Europeană, accesat la 1 oct. 2024, https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_ro

¹⁴ “Strategia națională pentru formarea adulților 2023–2027”, 5, Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, accesat la 30 aug. 2024, https://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMS S/Transparenta_decizionala/20230907_hg-snfa-23_27-anexa1-strategie.pdf.

¹⁵ “Strategia națională de învățare”, Ministerul Educației, accesat la 1 nov. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2016/strategii/Strategie%20LLL%20(1).pdf.

competitiv și relevant pentru cerințele pieței muncii”¹⁶.

Un alt document care vine să reglementeze educația continuă este *Strategia națională de formare a adulților 2023-2027*¹⁷, care are ca obiectiv general creșterea ratei de participare a adulților la învățare de la nivelul de 4,9%, la 12% până în 2027, prin intensificarea și îmbunătățirea ofertelor de învățare formale, nonformale și informale. Obiectivul general este susținut de cinci obiective specifice, care includ o gamă diversă de măsuri și acțiuni: implicarea mai puternică a partenerilor în elaborarea cadrului strategic pentru formarea profesională a adulților, îmbunătățirea ofertei personalizate și specifice de învățare formală, non-formală și informală, crearea unei culturi a învățării pentru a facilita accesul adulților la învățare pe tot parcursul vieții, asigurarea calității în formarea profesională a adulților și promovarea incluziunii și echității sociale în învățarea pe tot parcursul vieții, dezvoltarea competențelor verzi și digitale ale adulților.

În ciuda acestor strategii elaborate în conformitate cu cerințele Uniunii Europene, într-un *Raport general cu privire la cadrul instituțional pentru învățarea pe tot parcursul vieții din România*¹⁸, elaborat de Centrul Pentru Studiul Democrației, în 2023, se menționează faptul că în ciuda existenței unui cadru legislativ (Pachetul de legi „România Educată”, Legea Educației 1/2011), viziunea despre învățare

continuă nu s-a regăsit în măsuri concrete și nu a fost elaborat un plan de lucru operational. „În contextul specific din România, se constată că perspectiva asupra învățării pe tot parcursul vieții este mai degrabă formulată în termeni de elaborare a unei viziuni și a unui cadru general, decât în termeni operaționali și specifici, așa cum ar fi necesar”¹⁹.

În România, se constată o slabă participare a adulților la programe de educație permanentă (5,4% comparativ cu 11,9% din populația adultă la nivel european). Lipsa resurselor financiare, precum și nivelul scăzut de informații cu privire la programele de învățare pe tot parcursul vieții și la oportunitățile de pe piață au fost identificate ca fiind cauzele gradului scăzut de participare la activități de învățare continuă în rândul adulților.²⁰ Pe de altă parte, România a stabilit, pentru anul 2030, obiectivul ca 17,4 % dintre adulții cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani să fi fost implicați în activități de învățare în ultimele 12 luni, ceea ce reprezintă o rată de trei ori mai mare decât în 2016 (ținta stabilită la nivel european este de cel puțin 60% în 2030).²¹

Bibliotecile și învățarea pe tot parcursul vieții

Într-o societate în care educația permanentă a devenit o necesitate, fiind un element-cheie nu numai pentru competitivitate și găsirea unui loc de muncă, dar și pentru o mai bună integrare socială, o implicare mai activă în viața comunității și pentru împlinirea aspirațiilor

¹⁶ “Strategia educației și formării profesionale din România pentru perioada 2016-2020”, edu.ro, accesat la 2 oct. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/Strategia_VET%2027%2004%202016.pdf

¹⁷ Centrul Pentru Studiul Democrației, *Raport general cu privire la cadrul instituțional pentru învățarea pe tot parcursul vieții în România*, 2023, accesat la 1 oct. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://

dng6bz1fnhn09.cloudfront.net/media/2023/11/raport-cadru-institutional-final.pdf

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid., 7.

²⁰ “Education and Training Monitor 2022”, Comisia Europeană, accesat la 30 aug. 2024, <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/ro/country-reports/romania.html>.

²¹ Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, *Strategia națională pentru formarea*, 23.

personale, este evident că învățarea nu se realizează exclusiv în instituții formale (școli, colegii și universități); un rol important îl joacă instituțiile de învățământ non-formal/informal, spre exemplu cele 96.000 de biblioteci publice din Europa. Bibliotecile în general și bibliotecile publice în particular sunt instituții-cheie care conectează mediul local de învățare cu resursele globale de informații și cunoștințe, jucând un rol de o importanță fundamentală în procesele de învățare pe tot parcursul vieții. Dezvoltarea tehnologiei informației și comunicațiilor a pus deja bazele pentru crearea rețelelor informaționale, bibliotecile publice oferind, de asemenea, îndrumare și instruire în căutarea informațiilor și evaluarea calității surselor de informații. În acest context, activitatea bibliotecarilor din bibliotecile publice a fost adaptată la noile cerințe, sarcini profesionale și condiții de muncă.

În ultimele decenii, bibliotecile publice și-au diversificat serviciile, orientându-și activitățile înspre a oferi sistematic diferite tipuri de activități de învățare, reprezentând astfel o resursă extrem de valoroasă și larg accesibilă în contextul învățării informale. De asemenea, s-au implementat proiecte europene prin care s-au derulat cercetări care să identifice dacă bibliotecile publice sunt recunoscute ca instituții care furnizează servicii de învățare permanentă și dacă sunt incluse în strategiile naționale europene ca parteneri importanți în acest proces. Un astfel de proiect, în care Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj a fost partener, este *ENTITLE – Bibliotecile europene împreună în sprijinirea învățării pe tot parcursul vieții*

(*Europe's New Libraries Together In Transversal Learning Environments*).

Recomandările ENTITLE, trasate la nivelul anului 2010 și expuse în *Ghidul Strategii, politici și consiliere pentru bibliotecile publice și educația permanentă*, subliniau faptul că „Serviciile bibliotecii publice trebuie «reorganizate» astfel încât biblioteca să devină un furnizor de oportunități de învățare într-un mediu favorabil, profitând de mediul digital [...]”. Pentru a realiza acest lucru, personalul bibliotecilor trebuie să dobândească un set de competențe pentru a putea susține educația permanentă.”²²

Dincolo de rolul tradițional de a oferi acces la cărți și informații, bibliotecile publice au devenit, din ce în ce mai evident, centre comunitare de învățare pe tot parcursul vieții, contribuind la realizarea Obiectivului 4 (Educație de calitate) al Strategiei naționale pentru dezvoltarea durabilă a României 2030, care prevede extinderea rețelei de centre comunitare de învățare permanentă de către autoritățile locale.²³

În ultimii ani, bibliotecile europene, dar și cele românești, fiind instituții publice ale căror servicii sunt oferite utilizatorilor la costuri foarte reduse, au devenit centre în care se desfășoară diverse activități din domeniul educației adulților, iar bibliotecarii și-au asumat în mod voluntar rolul de asistenți sau traineri, organizând sau coordonând cursuri sau programe de formare pentru adulți.

Într-o anchetă a Institutului Național de Statistică derulată în 2022²⁴, bibliotecile sunt menționate între furnizorii de educație sau

²² *Strategii, politici și consiliere pentru bibliotecile publice și educația permanentă*. (Entitle Guideline 1), 8, bjc.ro, accesat la 2 oct. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://new.bjc.ro/wp-content/uploads/2023/03/1-entitle_guideline_1_romanian.pdf.

²³ Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, *Strategia națională pentru formarea*.

²⁴ Institutul Național de Statistică, *Educația adulților. Anul 2022, 2023*, accesat la 2 oct. 2024, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/educati_a_adultilor_in_anul_2022.pdf.

formare profesională care oferă instruire în afara sistemului național de educație, alături de centre de educație și formare profesională din subordinea ministerelor sau autorităților publice locale, furnizori publici și privați de educație și formare profesională, organizații nonguvernamentale ori guvernamentale, muzee, teatre, centre culturale, centre de documentare, cinematografe, case de cultură; asociații profesionale, culturale, sindicate și Agenția Națională (sau Județeană) de Ocupare a Forței de Muncă. Conform aceleași cercetări, un număr de 3548,8 mii persoane adulte (18-69 ani) au participat în cursul ultimelor 12 luni precedente interviului la o formă de educație și formare instituționalizată, în cadrul educației formale sau non-formale. Dintre acestea, 75,6% au participat doar la educația non-formală (activități de învățare instituționalizată, intenționată și planificată de către un furnizor de educație sau formare profesională, sub forma cursurilor, seminariilor sau atelierelor, lecțiilor private sau meditațiilor, instruirii practice la locul de muncă), iar 8,5% au participat la ambele forme de educație pe parcursul ultimelor 12 luni.

În România, în mediul biblioteconomic, se vorbește din ce în ce mai des de rolul bibliotecilor ca spații ale învățării. În acest sens, preocuparea bibliotecilor publice și a ANBPR s-a manifestat prin organizarea de evenimente (spre exemplu: Conferința Națională cu tema *Biblioteca publică, promotor al educației adulților și partener strategic în dezvoltarea durabilă, cu impact decisiv în comunitate*, 2022, Parâng) și prin participarea în proiecte europene (spre exemplu: TEACH FOR FUTURE – *transformarea educațională a adulților prin*

*inovație, tehnologie și antreprenoriat*²⁵). Mai mult decât atât, bibliotecile publice, mai ales, proiectează și livrează cursuri pentru membrii adulți ai comunității, străduindu-se să acopere cele mai variate nevoi de informare, documentare, pregătire profesională și petrecere creativă a timpului liber.

Aceste servicii de bibliotecă destinate educației adulților s-au dezvoltat în bibliotecile publice românești în special în ultimul deceniu, personalul acestor instituții observând nevoile utilizatorilor lor, identificate în urma discuțiilor directe cu aceștia sau și în urma unor cercetări sociologice derulate. Unul dintre cele mai relevante demersuri sociologice în acest sens este cuprins în *Ghidul „Cum se face” al celor mai bune practici pentru servicii și programe dedicate adulților cu vârsta cuprinsă între 41 și 60 de ani*, realizat în 2013 de Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” Galați, în care se constată că cei mai mulți adulți chestionați și-au exprimat interesul pentru: informarea privind piața muncii, instruirea privind modalitatea de căutare a unui loc de muncă, activitatea de consiliere și orientare profesională, consilierea pentru începerea unei afaceri, organizarea unor grupuri de interes profesional unde să existe posibilitatea unor schimburi de informații și de consultare a unor specialiști. În ceea ce privește disponibilitatea adulților de a participa la cursuri, se constată faptul că cei mai mulți dintre aceștia își doresc să urmeze cursuri sanitare și de prim-ajutor, iar alții le preferă pe cele de învățare a unor limbi străine, de inițiere în utilizarea calculatorului și a internetului, dar și cursuri de antreprenoriat și de educație parentală.²⁶ Nevoia de informare, de participare la activități culturale sau de petrecere a timpului

²⁵ “Teach for future”, ANBPR, accesat la 1 oct. 2024, <https://teachforfuture.ro/>

²⁶ Titina-Maricica Dediu, Liana Niculeț, *Ghidul “Cum se face” al celor mai bune practice pentru servicii și*

programme dedicate adulților cu vârsta cuprinsă între 41 și 60 de ani, 2013, 9, accesat la 3 oct. 2024, <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://>

liber au fost, de asemenea, exprimate de cei intervievați. Prin urmare, recomandările formulate în urma acestei cercetări sociologice au fost „că este absolut necesar să se manifeste, un proces de diversificare a ofertei bibliotecilor în funcție de nevoile indivizilor, în funcție de prioritățile, de interesele lor și de conjunctura socio-economică și culturală în care aceștia trăiesc. Din perspectiva bibliotecilor publice, acest lucru impune o schimbare majoră a principiilor de acțiune și a mijloacelor de participare la viața comunității. În procesul lor de transformare, bibliotecile moderne încearcă să acopere o gamă cât mai variată de programe, în cadrul cărora să ofere utilizatorilor atât servicii de instruire, sau de informare, cât și de recreere sau de promovare și conservare a valorilor culturale locale. De asemenea, este important să se dezvolte ca o componentă importantă a serviciilor desfășurate de bibliotecile publice, programele destinate adulților, în cadrul cărora se facilitează accesul la diverse forme de educație, se oferă servicii pentru formarea și inserția profesională, sau se propun diverse modalități de petrecere a timpului liber.”²⁷ Aceste recomandări s-au dovedit a fi adecvate, multe dintre bibliotecile publice județene sau comunale diversificându-și programele educative destinate publicului adult.

Dacă ne referim la programele pentru adulți din Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj includ, în momentul de față, de la activități culturale și de învățare pe tot parcursul vieții (cursuri de utilizare a calculatorului, cursuri de limbi străine și de limba română pentru străini, cluburi de lectură, ateliere de pictură, grupuri de suport pentru părinți, ateliere de scriere creativă, lansări de carte, ateliere de lucru manual) până la activități pentru timpul liber

(serii de film, concursuri de poezie și fotografie, ore de sport, campanii de schimb de cărți și jocuri de societate), acoperind o gamă largă de domenii: limbă, literatură, pictură, fotografie, parenting, știință, meșteșuguri, tradiții. Aceste activități se desfășoară atât în cadrul bibliotecii, cât și în afara sediului acesteia, în centre de zi pentru vârstnici sau în centre de îngrijire și asistență pentru adulți cu dizabilități.

În sprijinul acestor eforturi educaționale, programul Uniunii Europene pentru educație, formare, tineret și sport în Europa ERASMUS+ oferă oportunități de învățare organizațiilor active în domeniul educației adulților din România, care demonstrează că derulează activități formale, informale și nonformale în acest domeniu. Aceste organizații, între care și bibliotecile publice, participă în proiecte Erasmus+ pentru a se dezvolta la nivel instituțional, pentru a-și extinde și diversifica oferta de educație a adulților prin formarea personalului nedidactic care lucrează în domeniul educației. Așa cum arătam anterior, o categorie profesională puternic implicată în acest domeniu sunt bibliotecarii. Profitând de aceste oportunități, aceștia participă la activități prin care pot beneficia de experiențe de învățare individuale, dar și de schimburi de bune practici, contribuind totodată la crearea și implementarea de resurse educaționale inovatoare care produc schimbare.²⁸

O astfel de oportunitate s-a dovedit a fi participarea la cursul *How to Teach Adults. Key skills for teachers in Adult Education*, organizat în perioada 19-25 mai 2024, în Rijeka, Croația, de către Adult Education Institution Dante și cofinanțat de Programul Erasmus+, în cadrul proiectului *Noi direcții de educație în bibliotecă*, derulat în perioada 1 septembrie 2023 – 28

new.bjc.ro/wp-content/uploads/2023/02/8-gl_ghid_bune_practici.pdf, pag. 9

²⁷ Ibid., 10.

²⁸ „Educația adulților”, Erasmus+, accesat la 2 oct. 2024, <https://www.erasmusplus.ro/educatia-adultilor>.

februarie 2025. Organizația gazdă se prezintă ca un centru de învățare care pune la dispoziția cursanților o varietate de ateliere regionale și internaționale de educație pentru adulți, programe pentru învățarea limbilor străine, cursuri vocaționale, de antreprenoriat și formare managerială, precum și cursuri de limbi străine și de recalificare pentru migranți.²⁹

Între temele abordate în cadrul cursului s-au numărat: managementul grupurilor de cursanți adulți, crearea unei atmosfere propice de învățare, dinamica clasei, analiza nevoilor, identificarea conflictelor, facilitarea implicării cursanților, metode și activități de creștere a interacțiunii, învățarea centrată pe cursant versus învățarea tradițională.

Discuțiile facilitate de trainerul organizației gazdă s-au purtat în jurul conceptelor de motivare a participanților, învățare activă, adaptare a activităților, factori care influențează procesul de învățare și atingerea obiectivelor de învățare. Între acești factori au fost identificați: mediul de învățare, interacțiunea trainer-cursanți, cadrul social, siguranța emoțională, comunicarea, oportunitățile de dezvoltare personală, existența unor reguli stabilite împreună. Îmbunătățirea atmosferei de învățare a fost unul dintre subiectele tratate pe larg; nevoile participanților, abordarea individualizată, învățarea reciprocă, comunicarea pozitivă, activitățile interactive și, de ce nu, umorul au fost identificate ca direct

responsabile de crearea unui mediu de învățare plăcut, interactiv, în care cursantul să se simtă implicat, valorizat și în siguranță.

Alte subiecte discutate pe parcursul întâlnirilor au fost: comunicarea (definiție, elementele procesului de comunicare, obstacole ale comunicării, ascultarea activă, tipuri de non-ascultare, comportament perturbator) și lucrul cu grupe de participanți eterogeni din punct de vedere al competențelor (activități colaborative, care permit sprijinul reciproc și oferă perspective variate, și o abordare diferențiată prin alegerea ritmului de învățare, a materialelor, a modalității de exprimare și implicare).

Constituind o oportunitate de învățare în care expunerile teoretice au fost îmbinate cu activitățile practice, participarea la acest curs se înscrie în procesul de perfecționare profesională continuă caracteristică personalului din biblioteci, în general, și din Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, în particular. Atmosfera plăcută de învățare, nivelul înalt de expertiză, metodele moderne de instruire, flexibilitatea trainerului la nevoile și sugestiile participanților au reprezentat atuurile acestui demers educativ.

Mereu preocupate de nevoile și dorințele de dezvoltare personală și profesională a celor care le calcă pragul, bibliotecile publice, prin pregătirea continuă a personalului, au devenit centre de educație non-formală căutate și apreciate în comunitățile lor.

²⁹ “Adult Education Institution Dante”, EPAL – Electronic Platform for Adult Learning in Europe, accesat la 1 oct. 2024,

<https://epale.ec.europa.eu/en/organisations/adult-education-institution-dante-ustanova-za-obrazovanje-odraslih-dante>.

VALORIFICAREA DIMENSIUNILOR CULTURALE ÎN DEZVOLTAREA WEBSITE-ULUI DE BIBLIOTECĂ

ANDREEA ALEXANDRA NIȚĂ (MITREA)

Școala Doctorală Litere (doctorand), Universitatea din București

aandra27@yahoo.com

ABSTRACT: Information technologies facilitate, in the modern era, the global distribution of services provided by information and documentation structures through library websites and online communication channels. For the web interface with users to help improve the organization's performance, it is necessary for the development strategies of the library website to prioritize a deep understanding of user needs and the recognition of the socio-cultural impact on their behaviour in the online environment.

In our paper, we explore the new version of the official website of the National Library of Romania, launched in March 2024, to discover to what extent it meets the needs of its users. We analyse the website's development strategy, the way information is structured in the online space, methods of interaction with website visitors, and its design. Our reference point for this study is the intercultural theories developed by Geert Hofstede, which help us identify the needs and preferences of users in the Romanian online environment.

Previous research has highlighted a close connection between website development strategies and the cultural environment of the community it serves. Our objective is to attempt to define the connection between local socio-cultural dimensions and the web development strategies used by the National Library of Romania, and to establish how much the new website improves the user experience at the library.

KEYWORDS: library website, National Library of Romania, online strategies, web design, cultural dimensions

Noile tehnologii informatice au provocat schimbări majore în ceea ce privește distribuția globală a informației și a serviciilor de bibliotecă prin intermediul website-urilor, a rețelelor intranet și extranet. În societatea modernă multiculturală, utilizarea spațiului virtual a devenit esențială în comunicarea organizației cu utilizatorii săi, „website-ul fiind factorul-cheie care ajută la consolidarea relației dintre

utilizatori și bibliotecă”¹. Profesioniștii în tehnologia informației și designerii web dezvoltă interfețe care să îmbunătățească performanța website-urilor și să ofere utilizatorilor o experiență pozitivă în navigarea și utilizarea lor. Scopul este acela de a transforma „vizitatorii” ocazionali în „utilizatori” fideli.

Principalul punct de referință în procesul de dezvoltare a interfeței unui website îl reprezintă

¹ Flavian, Carlos, et al. "Web design: a key factor for the website success", *Journal of Systems and Information*

Technology, 11, nr. 2 (2009): 169,
<https://doi.org/10.1108/13287260910955129>.

înțelegerea tipologiei utilizatorilor și recunoașterea diversității cultural-demografice a acestora. Într-o economie globală, aceste diferențe reflectă culturi distincte la nivel mondial.

Astfel, pentru a-și putea eficientiza strategia online, este necesar ca organizațiile prezente în spațiul virtual să ia în considerare impactul culturii asupra modului de a gândi și de a acționa al utilizatorilor săi. Acesta este un proces complex și provocator, ce necesită o evaluare atentă a nevoilor, dorințelor, preferințelor și așteptărilor utilizatorilor. Geert Hofstede, psiholog și profesor de antropologie organizațională și management internațional, recunoscut pentru dezvoltarea uneia dintre primele și cea mai populară metodă de măsurare a dimensiunilor culturale dintr-o perspectivă globală, a consolidat în cercetările sale modelele specifice de comportament ale comunităților. Teoriile sale interculturale pot reprezenta fundamentul unei astfel de analize.

Designerii web mijlocesc interacțiunea complexă dintre utilizatori și organizație, din mediul online. Dar cum ar putea website-ul de bibliotecă să fie mai ușor de înțeles și optimizat pentru vizitatori? Pentru a putea crea un design atractiv și o structură personalizată a website-ului, este necesar ca specialiștii să își îndrepte atenția nu numai asupra procedeeleor de planificare, cercetare, proiectare și evaluare, dar și asupra unei analize atente a tipologiei utilizatorilor.

Pornind de la particularitățile culturale ale unei societăți, așa cum au fost ele studiate și teoretizate de către Geert Hofstede în lucrările sale, încercăm să identificăm în ce măsură noul website al Bibliotecii Naționale a României

reflectă caracteristicile culturale ale societății noastre.

Teoriile lui Hofstede nu pun accent pe definirea culturii în sensul de rafinament și civilizație, ci mai degrabă pe evidențierea tiparelor esențiale de gândire, simțire și acțiune ale membrilor unei comunități. Aceste diferențe culturale se manifestă în alegerile de simboluri ale unei culturi, de eroi sau eroine, ritualuri și valori. Hofstede a identificat cinci dimensiuni culturale principale și a evaluat 53 de țări, pe o scară cu valori cuprinse între 0 și aproximativ 100.

Studiile prezente în literatura de specialitate privind aplicabilitatea dimensiunilor culturale în strategiile de dezvoltare a website-urilor indică o influență puternică a acestora asupra design-ului și funcționalității paginilor web și asupra experiențelor utilizatorilor în spațiul virtual. Cercetăm, în acest sens, noua versiune a paginii web oficiale a Bibliotecii Naționale a României, lansată în luna martie a anului 2024, urmărind modul în care teoriile culturale ale lui Geert Hofstede se evidențiază în strategia de dezvoltare a website-ului și a serviciilor online puse la dispoziția utilizatorilor bibliotecii.

Distanța față de putere - Indicele PDI

Hofstede susține că în țările cu un indice PDI ridicat, puterea politică este centralizată, iar inegalitățile sociale sunt frecvente. În cadrul organizațiilor, regăsim ierarhii înalte, cu diferențe mari de salarizare și statut, subordonații acționând după indicațiile superiorilor ierarhici.

În ceea ce privește designul website-urilor, o valoare mare a indicelui PDI implică²:

- Acces structurat la informații;
- Ierarhii clare în modelele mentale;
- Accent pe ordine socială, morală și simboluri;

² Marcus, Aaron et al, "Crosscurrents: cultural dimensions and global Web user-interface design", *Interactions*, vol. 7 (2000): 36,

https://www.researchgate.net/publication/220383663_Crosscurrents_cultural_dimensions_and_global_Web_user-interface_design

- Importanță acordată liderilor și persoanelor cu renume;

- Accent pe autoritate, experți, certificări, expertize, ștampile oficiale sau sigle;

- Importanța sporită acordată securității, bariere explicite în calea accesului la informații;

- Restricții frecvente impuse utilizatorilor.

Indicele PDI calculat pentru România de Geert Hofstede este de 90³, cea mai mare valoare a indicelui pe scara lui Hofstede fiind de 104. Astfel, țara noastră se situează la un nivel înalt al distanței față de putere, ceea ce înseamnă că membrii comunității acceptă autoritatea și au un nivel ridicat de respect față de aceasta.

Examinând website-ul Bibliotecii Naționale a României, putem observa influența unei valori mari a indicelui PDI. Astfel, pagina principală întâmpină utilizatorul cu o simetrie puternică, ce are în prim plan clădirea impozantă a bibliotecii, ce ocupă cea mare parte din spațiul paginii. Totodată, sigla instituției este prezentă în toate paginile site-ului și este fixă, astfel că rămâne vizibilă chiar și la derularea paginilor.

Pagina principală cuprinde informații referitoare la funcțiile specifice ale instituției și la bibliotecile filiale din țară. O selecție în meniul de nivel superior oferă detalii privind istoricul bibliotecii, rapoarte și statistici oficiale privind activitatea instituției. Mai mult decât atât, membrii principali ai conducerii sunt nominalizați, deși organigrama prezentată este generală, doar la nivel de departamente. Observăm că o serie de informații esențiale pentru utilizatori, ca, de exemplu, regulile de consultare a publicațiilor sau tarifele percepute de instituție pentru anumite servicii oferite utilizatorilor, nu sunt prezentate în mod explicit în secțiunile specifice ale site-ului, făcându-se

trimitere doar la documente oficiale, pe care un utilizator este puțin probabil să le parcurgă cu ușurință.

Individualismul – Indicele IDV, este a doua dimensiune culturală identificată de Hofstede, ce implică legături reduse între membrii comunității. În societățile cu indice IDV ridicat, sunt prețuite libertatea individului, timpul personal, provocările și recompensele materiale, fapt ce „reflectă încrederea de sine a membrilor comunității, ce conduce la dezvoltarea personală a acestora”⁴.

În crearea website-urilor, acest indice influențează nivelul de valorificare a aplicațiilor și a serviciilor orientate către utilizator. De exemplu, un indice IDV scăzut poate influența următoarele aspecte ale interfeței website-ului:

- motivație bazată pe realizările colective, ale grupului;
- sloganuri oficiale, impersonale;
- valorizarea indivizilor mai în vârstă, experimentați, înțelepți;
- accent pe tradiție și istorie;
- protecție sporită a datelor cu caracter personal, diferențierea clară a individului de grup.

Noul website al Bibliotecii Naționale a României ne întâmpină cu sloganul „Drumul către viitor trece prin bibliotecă”, ce poate avea, în funcție de percepția fiecăruia, atât sens individualist, dar și colectiv. Este cert, însă, că ne transpune în viitor, nicidecum în zona de tradiție colectivă. La o primă accesare a site-ului observăm că principalele informații disponibile sunt de interes major pentru vizitatorii noi: programul de lucru, trimiteri către informații referitoare la obținerea permisului de bibliotecă sau reguli privind accesul la colecții, dar și un

³ Hofstede, Geert et al, *Cultures and organizations: Software of the mind* (2010), 57, [https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/900222/mod_resource/content/1/G.Hofstede_G.J.Hofstede_M.Minkov%20-](https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/900222/mod_resource/content/1/G.Hofstede_G.J.Hofstede_M.Minkov%20-%20Cultures%20and%20Organizations%20-%20Software%20of%20the%20Mind%203rd_edition%202010.pdf)

https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/900222/mod_resource/content/1/G.Hofstede_G.J.Hofstede_M.Minkov%20-%20Cultures%20and%20Organizations%20-%20Software%20of%20the%20Mind%203rd_edition%202010.pdf

⁴ Ibid., 149.

motor de căutare în catalogul online al bibliotecii și în biblioteca digitală. Lipsesc însă opțiuni de partajare a informațiilor sau de interacțiune directă, virtuală cu reprezentanții instituției, însă utilizatorii au la dispoziție un formular general de contact și adrese de e-mail pentru anumite solicitări specifice.

Aceste aspecte probează valoarea indicelui IDV de 30⁵ pe care Geert Hofstede a calculat-o pentru societatea românească. Pe o scară cu valori cuprinse între 6 și 60, ne aflăm la intersecția dintre individualism și colectivism.

Deși o instituție tradiționalistă, al cărui principal scop este acela de a conserva patrimoniul național documentar, noul website al Bibliotecii Naționale a României are în prim plan utilizatorul, informația fiind structurată astfel încât un vizitator al site-ului să devină un viitor utilizator al bibliotecii.

Masculinitatea – Indicele MAS reflectă importanța pe care membrii unei comunități o acordă câștigurilor materiale și recunoașterii profesionale. Website-urile dezvoltate în societățile cu un indice ridicat al masculinității prezintă următoarele caracteristici:

- realizează o distincție clară de gen sau vârstă;
- navigarea website-ului este orientată către explorare și control;
- câștigă atenția utilizatorilor prin intermediul jocurilor sau a concursurilor;
- utilizează o varietate de instrumente multimedia, cu grafică, sunet și animație.

La polul opus, într-o societate cu un indice MAS scăzut indivizii valorizează condițiile bune de lucru, relațiile bune între colegi și securitatea muncii. În ceea ce privește designul web, în culturile de tip feminin interfața cu utilizatorul prezintă următoarele elemente:

- estomparea rolurilor de gen (nu se face distincția între genul sau vârsta utilizatorilor);
- este promovată cooperarea și sprijinul reciproc;
- atenția utilizatorilor este captată prin intermediul elementelor vizuale, estetice.

Valoarea indicelui MAS pentru țara noastră este de 42⁶, pe o scară valorică cuprinsă între 5 și 110, ceea ce semnifică ca avem o cultură mai apropiată de tipul feminin. Faptul că site-ul Bibliotecii Naționale a României nu oferă vizitatorilor aplicații de mesagerie online, platforme de streaming video sau de partajare a fotografiilor probează acest aspect. Utilizatorii bibliotecii nu au la dispoziție aplicații mobile, care să le faciliteze accesul la serviciile și resursele documentare ale instituției. Cu toate acestea, biblioteca păstrează contactul permanent cu utilizatorii săi prin intermediul platformelor social media Facebook, Instagram și Twitter. Atât pagina principală, cât și paginile secundare ale website-ului oferă link-uri către profilurile instituției de pe aceste platforme de socializare, iar pe contul de Facebook sunt publicate frecvent noutăți privind activitățile și evenimentele culturale organizate la Biblioteca Națională a României.

Evitarea incertitudinii – Indicele UA este un indicator al gradului în care ambiguitățile sunt percepute ca fiind inconfortabile, creând starea de anxietate a individului.

Pentru evitarea situațiilor incerte, în funcție de gradul de toleranță al indivizilor la ambiguitate, fiecare comunitate și-a creat propriile reguli și valori culturale privind aspecte juridice, sociale sau religioase. Cercetările efectuate de Geert Hofstede evidențiază faptul că, în societățile cu un indice de evitare a incertitudinii ridicat, organizațiile funcționează după reguli formale și urmăresc să aibă angajați

⁵ Ibid., 97.

⁶ Ibid., 143.

pe termen lung, cu o experiență vastă în domeniul lor de activitate, care să întreprindă acțiuni clare și previzibile.

Studii referitoare la efectele indicelui de evitare a incertitudinii asupra designului web au demonstrat faptul că, în societățile cu indice UA ridicat, structurarea clară a informațiilor și accesul facil la acestea crește încrederea utilizatorilor față de site-ul web și față de organizație. Prezentăm mai jos câteva elemente caracteristice:

- informația este structurată simplu și clar;
- opțiuni limitate pentru utilizatorii website-ului;
- scheme simple de navigare a website-ului, astfel încât utilizatorii să nu se piardă;
- cantitatea de informații prezentate este limitată;
- sisteme de ajutor pentru a evita erorile de navigare ale utilizatorilor;
- elemente repetitive, ca de exemplu culorile, fonturile sau chiar design-ul paginilor secundare, menite să reducă ambiguitatea.

Regăsim aceste elemente și în noua versiune a paginii web oficiale a Bibliotecii Naționale a României, aspect ce ne confirmă faptul că strategia de dezvoltare a website-ului este conformă cu indicele UA calculat pentru România, acesta având o valoare ridicată, de 90⁷, pe o scară cu valori cuprinse între 8 și 112.

Prima pagină a website-ului are un design simplu, clar, cu o paletă redusă de culori și un meniu bine structurat. Pentru o explorare eficientă, există link-uri directe către anumite pagini secundare, dar și secțiuni distincte în meniul site-ului pentru accesarea unor informații esențiale pentru orice vizitator, ca de exemplu „evenimente culturale”, „acces la colecții” sau „noutăți”. De asemenea, se oferă opțiunea de navigare a website-ului după cuvinte-cheie, ce

permite utilizatorilor să caute informația dorită într-un mod simplu și eficient. Nu în ultimul rând, pentru familiarizarea utilizatorilor cu biblioteca, aceștia au la dispoziție secțiunea „spații săli”, care oferă informații utile despre spațiile publice ale bibliotecii, iar pe prima pagină a website-ului regăsim un link pentru detalii referitoare la accesibilitate și tururi ghidate ale instituției.

Orientarea pe termen lung – Indicele LTO reflectă gradul în care societatea favorizează tradițiile în relație cu prezentul și viitorul, în special respectul față de normele sociale existente și ordonarea relațiilor interumane în funcție de statutul social.

Pe baza acestor criterii, în țările cu indice LTO ridicat website-urile prezintă următoarele caracteristici:

- cuprind informații cu valoare practică;
- statutul social al individului este prezentat ca o sursă de credibilitate;
- meniul de navigare este complex;
- sunt prezente simboluri naționale.

Într-o societate cu indice LTO scăzut, regulile și documentele oficiale sunt privite ca o sursă de credibilitate, iar rolul individului este recunoscut în societate. În astfel de culturi, designul web se dorește a fi funcțional, clar, în timp ce utilizatorul așteaptă să își poată atinge scopul rapid.

Pentru țara noastră, Geert Hofstede a calculat un indice LTO de 52⁸, pe o scară valorică cuprinsă între 0 și 100, ceea ce semnifică faptul că în societatea noastră regăsim atât influențe ale orientării pe termen lung, cât și ale orientării pe termen scurt.

Într-adevăr, cercetând website-ul Bibliotecii Naționale a României putem identifica elemente ce indică o orientare pe termen lung, ca de exemplu multiple informații referitoare la evenimente culturale organizate de către instituție în trecut. Totodată, design-ul clar al site-

⁷ Ibid., 192.

⁸ Ibid., 256.

ului și existența motorului de căutare facil, prin intermediul căruia utilizatorii pot regăsi cu ușurință informațiile necesare în paginile site-ului sunt indicatori ai orientării pe termen scurt.

Analiza dimensiunilor culturale ale societății noastre în raport cu design-ul și funcționalitatea noii versiuni a website-ului Bibliotecii Naționale a României demonstrează faptul că instituția vine în întâmpinarea nevoilor informaționale ale utilizatorilor săi. Descoperim îmbunătățiri majore față de versiunea anterioară a website-ului, conform caracteristicilor culturale ale comunității noastre: un design clar, o interfață prietenoasă și o structurare intuitivă a informațiilor, cu un motor de căutare integrat. De asemenea, site-ul este optimizat și pentru utilizarea pe telefon sau tabletă, aspect ce contribuie substanțial la maximizarea

avantajelor pe care tehnologiile informaționale le oferă, vizitatorii putând regăsi în mod facil informații diverse despre produsele și serviciile bibliotecii.

Pentru îmbunătățirea performanțelor organizației și sporirea numărului de utilizatori, este necesar ca dezvoltarea interfeței virtuale dintre bibliotecă și utilizator să aibă ca fundament diversitatea socială și caracteristicile culturale ale comunității. Tehnologiile informatice reprezintă pentru biblioteci mijlocul principal de a se reinventa, de a oferi servicii inovatoare, personalizate și centrate pe necesitățile utilizatorilor, iar teoriile interculturale reprezintă elementele-cheie pentru ca acestea să își poată menține valențele culturale și educaționale în societate.

BIBLIOTECA VERDE. CONCEPTE ȘI PRACTICI (I)

MÁTÉ ERZSÉBET

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

erzsebet.mate@bjc.ro

ABSTRACT: The concept of a "green library" can be applied both to the architecture of the building housing the library and to its inventory or the services it provides. A "green building" is economical, ecological, and cost-effective, and the concept of a "green library" is associated with several objectives. In the case of a newly constructed library, the ecological conditions of the land, the climate, infrastructure, and the use of local resources for construction should be taken into consideration. For older buildings, eco-friendly renovation includes thermal insulation, the installation of energy-efficient lighting systems (such as energy meters, motion sensor lights), and the use of renewable energy sources (solar panels, geothermal energy), along with water conservation practices or green information technology and adherence to the principles of the circular economy (recycling, reuse, etc.).

Additionally, environmentally conscious library services are reflected in the library's collection development policy (through its acquisition strategy), in the library's communication interface (web pages with ecological themes, news from the field, and book recommendations on environmental topics), and in the organization of various eco-themed events, ecological clubs, workshops, etc.

This study is focused, in its first part, on describing the concepts and highlighting some historical aspects of green libraries, along with examples of good practices gathered from around the world. The second part is dedicated to "green libraries" and library services that align with this concept in Romania.

KEYWORDS: green library, green building, environmentally conscious library services

Conceptul de bibliotecă verde se poate aplica atât arhitecturii clădirii care îi asigură sediul, cât și inventarului sau serviciilor oferite de aceasta. În anul 1990, în Marea Britanie, a fost creat pentru prima dată sistemul de certificare

al clădirilor¹, care le-a grupat în diferite categorii pe baza unor criterii ecologice. Acesta a fost întărit de sistemul LEED, instituit în 1998 în Statele Unite ale Americii². Mișcarea „Biblioteca Verde” (Green Library Movement) a apărut la

¹ Sistemul de certificare BREEAM (British Research Establishment Environmental Assessment Method).

² "Certificarea BREEAM – Ce este și cum se obține," Silk District Iași, accesat în data de 19.09.2024, <https://silkdistrict.ro/blog/certificarea-breeam-ce-este-si-cum-se-obtine>; Szpotowicz Réka, "BREEAM

fenntarthatóság alapú minősítő rendszer hazai tapasztalatai és az infrastrukturális projektekhez alkalmazandó CEEQUAL bemutatása," *Ütügyi Lapok*, anul 9, 15 (2021), p. 44-56, accesat în data de 19.09.2024, https://utugyilapok.hu/wp-content/uploads/2021/06/UL_15_04.pdf.

începutul anilor 1990 prin cooperarea dintre biblioteci, universități și diverse colegii, primele rezultate fiind vizibile din anii 2000, în primul rând în America de Nord și Europa Vestică și Nordică³.

Principalele puncte de vedere referitoare la clădirile de biblioteci au fost sintetizate de Klaus Ulrich Werner,⁴ în felul următor: o „clădire verde” este economică, ecologică, rentabilă⁵. În cazul unei biblioteci nou construite, trebuie avute în vedere condițiile ecologice ale terenului ca și „poluarea moștenită”, condițiile climatice, infrastructura (transportul public, crearea locurilor de parcare pentru autoturisme și biciclete), etc. Utilizarea resurselor locale pentru construcție – forță de muncă, utilaje, materiale – este parte esențială a unei concepții prietenoase cu mediul. Designul clădirii trebuie să fie determinat de economisirea spațiului, recomandându-se și înverzirea acoperișurilor, instalarea de panouri solare, terasare etc. În locul aparatelor de aer condiționat se recomandă soluții naturale. Consumul de energie electrică trebuie acoperit din surse regenerabile (energie solară sau geotermală),

pe lângă folosirea de diferite tehnici de economisire a energiei (contoare de consum, sisteme de iluminat cu senzori de mișcare, variatoare electrice/dimmeri etc.), recomandându-se exploatarea iluminatului natural (mai ales prin utilizarea de materiale transparente/translucide în proiectarea spațiilor).

Pentru utilizarea economică a apei, soluția este reciclarea apei de ploaie și a celei uzate. Tehnologia verde a informației (Green IT) ajută la funcționarea bibliotecii prietenoase cu mediul, ceea ce presupune gestionarea conștientă a deșeurilor (de exemplu, prin minimizarea și reciclarea lor, înlocuirea imprimării cu scanarea), luarea în considerare a materialelor naturale pentru funcționarea bibliotecii și a serviciilor – achiziții publice verzi, transport rentabil din punct de vedere energetic (cu furnizori locali), angajarea legătorilor de carte locali, arhivare digitală – toate completate cu formarea continuă, conștientizarea și responsabilizarea angajaților cu privire la mediu.⁶

³ Monika Antonelli, "The Green library movement: An overview of green library literature and actions from 1979 to the future of green libraries," *Electronic Green Journal*, 27 (2008), accesat în data de 25.09.2024, <https://escholarship.org/uc/item/39d3v236>.

⁴ Klaus Ulrich Werner (născut în 1956) este director de bibliotecă la Freie Universitaet Berlin. Licențiat și cu doctorat în Biblioteconomie și Științe ale Informației, a lucrat ca bibliotecar și manager de proiect pentru „Philologische Bibliothek” numită „The Berlin Brain” proiectată de Lord. Norman Foster (deschisă în 2005), bibliotecar șef de atunci. Este membru al comisiei pentru liniile directoare privind construirea de biblioteci și arhive a Institutului German de Standardizare (DIN). A publicat diverse cărți și articole despre clădirile și echipamentul bibliotecilor și despre managementul bibliotecilor. Este consultant în diverse probleme privind bibliotecile, în special în construcția bibliotecilor, reorganizarea și managementul schimbării. O cunoscută publicație a sa este o carte despre „Biblioteca verde. Provocarea durabilității mediului”.

“Klaus U. Werner,” CNBA, accesat în data de 04.11.2024, la <https://cnba2015.wordpress.com/2015/05/09/klaus-u-werner/>.

⁵ Klaus Ulrich Werner, "Sustainable buildings, equipment, and management. A checklist," International Federation of Library Associations and Institutions, accesat în data de 23.09.2024, <https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/d4462ca-2200-44b6-b0d4-8a26b275b3fb/content>.

⁶ "IFLA Green Library Award Evaluation Criteria," International Federation of Library Associations and Institutions, accesat în data de 17.01.2024, <https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-award-2024-evaluation-criteria/>; "Mit ertünk zöld könyvtár alatt?," International Federation of Library Associations and Institutions, accesat în data de 18.01.2024, https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/IFLA-GreenLibraryDefinition_Hungarian_2022.pdf.

Ce înseamnă aceasta în practică?

În cazul clădirilor vechi, renovarea ecologică presupune izolație termică și instalarea de sisteme de iluminat economice – cu LED-uri, panouri solare etc. Un exemplu în acest sens este Biblioteca Universității Cork din Irlanda, unde încălzirea și iluminatul au fost raționalizate, în perioadele de vară nu există iluminat artificial în anumite spații. Au fost instalate fântâni pentru a se reduce utilizarea sticlelor de plastic, au fost eliminate din zona bibliotecii cămile de cafea de unică folosință și farfuriile de hârtie.⁷ Odată cu renovarea bibliotecii din Komló, din Ungaria, aceasta a fost echipată cu un colector de apă de ploaie, care este folosită pentru spălarea grupurilor sanitare. Robinetele controlate cu senzori, care după plecarea celui care se spală pe mâini se închid automat, servesc și ele la economisirea apei potabile. Pentru promovarea transportului prietenos cu mediul, biblioteca deține și gestionează și un serviciu propriu de închiriere de biciclete, 3 pentru bărbați, 3 pentru femei și patru biciclete pentru copii, care pot fi împrumutate pe baza permisului de bibliotecă pentru două ore.⁸

În cazul sediilor de bibliotecă nou construite, aceste principii pot fi aplicate mult mai ușor. Un exemplu în acest sens este biblioteca școlară pentru copii cu deficiențe de auz din Burundi, la a cărei construcție s-a ținut cont de caracteristicile locale, de condițiile de mediu, de climă și s-au folosit materiale tradiționale de

construcție, cărămizi de pământ compactat și țigle de acoperiș realizate prin tehnologie locală.⁹

O soluție interesantă este și localul bibliotecii Barnard College din New York, unde clădirea centrală a fost completată cu aripi de clădire în trepte, cu terase, cu această soluție moderându-se efectul de „insulă de căldură”.¹⁰

Un exemplu de construcție prietenoasă cu mediul înconjurător este biblioteca LiYuan (Huairou, Republica Populară Chineză), care a fost ridicată într-un mic sat chinezesc, în 2012. Alegerea locației este deosebită, clădirea nefiind plasată în centrul așezării, ci lângă sat. În timpul construcției sale au fost folosite o mulțime de materiale naturale, iar aspectul său se încadrează armonios în mediu. Din exterior, clădirea arată ca și cum pereții ei ar fi fost acoperiți cu vreascuri, iar în interior există mult lemn, din care au fost realizate sistemele de rafturi, pardoseala, tocurele de uși și pervazurile. Pereții exteriori sunt practic panouri de sticlă acoperite cu crengi de copac, astfel încât în spațiile interioare să pătrundă suficientă lumină naturală.¹¹

În spirit economic a fost construită și noua bibliotecă din Louisville (Louisville Free Public Library) cu statut LEED Gold, plasată în interiorul orașului, în mijlocul unei zone împădurite. Biblioteca se integrează perfect mediului. În timpul execuției clădirii s-a urmărit să se taie cât mai puțini copaci, în jurul suprafeței de bază de 3.700 m², deja la 4,5 m au fost lăsați copacii, fapt

⁷ "Az év Zöld Könyvtára – IFLA Green Library Award 2019," könyvtarak.hu, accesat în data de 25.05.2024, <https://konyvtarak.hu/hirek/az-ev-zold-konyvtara-ifla-green-library-award-2019%3Fo>.

⁸ "A Környezettudatos Könyvtár a fenntarthatóbb életmódtért Komlón. Környezetbarát közlekedés," Környezettudatos Könyvtár, accesat în data de 25.09.2024, <https://www.zold-konyvtar.hu/kornyezetharathat-kozlekedes>.

⁹ "Library of Musinga / BC Architects, Library of Musinga / BC Architects," ArchDaily, accesat în data de

23.09.2024, <https://www.archdaily.com/467129/library-of-musinga-bc-architects>.

¹⁰ "Barnard College, The Milstein Center / Skidmore, Owings & Merrill," ArchDaily, accesat în data de 23.09.2024, <https://www.archdaily.com/906530/barnard-college-the-milstein-center-som>.

¹¹ "Liyuan Library. Beijing, China," Architectuul, accesat în data de 23.09.2024, <https://architectuul.com/architecture/liyuan-library>.

care creează o atmosferă unică, de apropiere de natură. Clădirea a fost dotată cu ferestre uriașe, care oferă utilizatorilor iluminat perfect, reducându-se astfel consumul de energie electrică. Spațiile interioare sunt multifuncționale, create cu ajutorul pereților mobili.¹²

Serviciile bibliotecii prietenoase cu mediul se reflectă și în constituirea colecției de cărți (prin politica de achiziții), dar și la nivelul interfeței de comunicare a bibliotecii. Este frecventă întreținerea pe site-urile web ale acestora a unor pagini cu tematică ecologică, cu știri din domeniu, informații și recomandări de cărți pe acest subiect.¹³ Un exemplu comun de promovare a unei abordări care să țină cont de mediu este organizarea de evenimente cu tematică ecologică, cu prezentări realizate de profesioniști - grădinari, ecologiști, apicultori etc.¹⁴ Alte exemple de acțiuni în aceeași tematică ar fi cele de colectare de capace, plantarea de copaci, organizarea de acțiuni de schimb sub semnul reciclării (cum ar fi predarea de haine

uzate cu posibilitatea de alege dintre cele colectate pentru a le lua acasă)¹⁵, ateliere de artizanat, cluburi ecologice (precum clubul prietenilor păsărilor)¹⁶, sală de lectură verde amenajată în aer liber¹⁷ etc.

Biblioteca din Assling, localitate situată în provincia austriacă Tirol, a introdus în 2019 un serviciu excepțional când a creat biblioteca de semințe. Scopul inițiativei este de a conserva soiurile locale și diversitatea naturală, așa că, în cooperare cu organizațiile de mediu și horticultură, precum și cu Universitatea de Agricultură din Viena (Universität für Bodenkultur Wien), încearcă să colecteze semințe de plante specifice Tirolului de Est. De la bibliotecă, alături de semințele porționate în pungi, se poate împrumuta și cartea care descrie fiecare specie de plantă și, în același timp, se organizează diverse programe complementare – prelegeri, excursii – unde cei interesați își pot aprofunda cunoștințele despre grădinărit ecologic.¹⁸ Ideea bibliotecii de semințe a fost adoptată și de mai multe biblioteci din Ungaria,

¹² "An Adaptive Space for Learning. Louisville Free Public Library South Central Regional Branch," JRA architects, accesat în data de 19.09.2024, <https://www.jrarchitects.com/civic-municipal-architecture-louisville-free-public-library-south-central-regional-branch.php>.

¹³ "Zöldkönyvtár," TMJV József Attila Könyvtár, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.jamk.hu/hu/zoldkonyvtar>; "Könyvajánlók, folyóiratok zöld témában," Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.gyorikonyvtar.hu/zold-konyvajanlok>; "Illyés Gyula Megyei Könyvtár. Zöldkönyvtár," Illyés Gyula Könyvtár Szekszárd, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.igyuk.hu/zold-konyvtar>.

¹⁴ "Kertészkedés a természettel," Györi Könyvtár, accesat în data de 06.09.2024, <https://www.gyorikonyvtar.hu/uploads/images/Gallery/tartalom/Zold-konyvtar/Programjaink/Program-2.jpg>. "Gyümölcs-, zöldségfélék tárolásának praktikái, tárolás alatti teendők. Ismeretterjesztő előadás," Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér, accesat în data 30.09.2024, <https://www.gyorikonyvtar.hu/uploads/images/Gallery/tartalom/Zold-konyvtar/Programjaink/Program-4.jpg>;

<https://hbpmk.hu/node/818>;

<https://www.jamk.hu/hu/zoldkonyvtar>.

¹⁵ "Hozd és vidd! Csere-bere börze az újrachasznosítás jegyében," Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.hbpmk.hu/csere-bere-borze-2024-04>.

¹⁶ "«Madarat lehet velünk fogatni» – családi szombat délelőtt a madarak és fák napja alkalmából," Kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtár, accesat în data de 06.09.2024, <https://www.psvk.hu/okoprogramok>.

¹⁷ Mikolasek Zsófia, "Zöld könyvtári terek a József Attila Megyei és Városi Könyvtárban," *Könyv, könyvtár, könyvtáros*, anul 27, 4 (2018), accesat în data de 06.09.2024,

https://epa.oszk.hu/01300/01367/00301/pdf/EPA01367_3K_2018_04_011-016.pdf.

¹⁸ "In der Bücherei Assling keimt die Vielfalt. Mit einem einzigartigen Service wird die Kunst der Saatgutvermehrung vermittelt," Dolomitenstandt, accesat în data de 06.09.2024, <https://www.dolomitenstadt.at/2019/03/07/in-der-buecherei-assling-keimt-die-vielfalt>.

unde scopul este același, al salvării soiurilor locale, prin crearea unui depozit de semințe bio provenite din grădinile proprii¹⁹.

O altă inițiativă aparține se concentrează pe albine. La Niskayuna High School, școală de stat din New York, s-a instalat în 2016 un stup „de observație” în biblioteca școlii, completat de un colț de informare cu cărți și postere despre albine. Elevii pot vizita stupul nu doar în timpul orelor de științe ale naturii ci și în afara acestora, mulți dintre ei ajutând la îngrijirea stupului și, mai mult, având în vedere marele interes produs, s-a demarat și o oră de apicultură.²⁰

În 2018, pe acoperișul unei biblioteci publice californiene s-au instalat stupi, suma obținută din vânzarea mierii produsă de aceștia fiind dedicată finanțării unor programe diverse de bibliotecă. De albine se ocupă un apicultor profesionist, iar eficacitatea proiectului este certificată de faptul că, în 2020, au fost produse aici 251 kg de miere.²¹ La fel s-a procedat și la Boulder Public Library din Colorado, care nu

doar cooperează cu apicultorii locali care se ocupă de stupi, dar se implică și în proiecte științifice pentru cetățeni, prin care se cercetează specii locale de albine. Diseminarea cunoștințelor de apicultură se realizează pe mai multe canale, de exemplu, o transmisie live prin webcam a activității din stupi se realizează pe pagina de socializare a bibliotecii.

Cum am văzut prin exemple concrete din lume, conceptul de „bibliotecă verde” este aplicabil atât arhitecturii clădirii, cât și inventarului sau serviciilor oferite de aceasta. Se poate afirma că orice bibliotecă, care joacă un rol vital în comunitățile deservite, poate contribui la conștientizarea și responsabilizarea față de resursele planetei noastre.

În acest context internațional cu multiple exemple de bune practici în domeniu, proiectele verzi au început să se desfășoare și sunt derulate cu succes și în bibliotecile din România.

Continuarea în numărul următor al revistei

¹⁹ “Magkönyvtár,” Illyés Gyula Könyvtár Szekszárd, accesat în data de 30.09.2024,

<https://www.igyuk.hu/szolgaltatasok/magkonyvtar>.

²⁰ “File under Bee. Libraries open up to beekeeping,” American Libraries, 3 sept. 2019, accesat în data de 30.09.2024,

<https://americanlibrariesmagazine.org/2019/09/03/file-under-bee-library-beekeeping>.

²¹ “RCPL's Honey Bees,” Redwood City Public Library, accesat în data de 30.03.2024, <https://www.redwoodcity.org/departments/library/rcpl-info/rcpl-s-honey-bees>.

IMPACTUL INIȚIATIVEI ACCES DESCHIS/"OPEN ACCESS" ASUPRA BIBLIOTECII TRADIȚIONALE

DIANA CIOCODEICĂ

Liceul de Arte Plastice „Nicolae Tonitza”, București

diana_pkj@yahoo.co.uk

ABSTRACT: Open access (O.A.), as we will refer to it in the following lines, refers to a set of principles, practices, and norms that enable the online distribution of research results and scientific works from any field, for free, without fees or any other types of barriers, whether related to nationality, geographical space, or copyright.

O.A. represents the new paradigm in information and documentation, a true transformative force in the dissemination and accessibility of information. Open access platforms are both repositories of knowledge and active facilitators, supporters, and educators in promoting O.A. to researchers, institutions, and the general public. These platforms allow free, open, and globally accessible information and documentation.

The impact of O.A. on the traditional library is a profound change in the relationship between libraries and the academic community as a whole. O.A. initiatives have reshaped the relationship between users and publishers, library services, allowing immediate and unconditional financial access.

The endless dilemma for all those in the library and related sectors is connected to the end of the book and information in material form, as well as the total and permanent replacement of people working in libraries. We believe that an ineffable and subtle attraction resides in the pages of printed books, an attraction that will continue to delight the senses of readers of all ages and at all times.

KEYWORDS: open acces, library, research

Accesul deschis, la care ne vom referi cu O.A. în rândurile ce urmează, se referă la un set de principii, practici și norme, cu ajutorul cărora, rezultatele cercetărilor și lucrările științifice din orice domeniu sunt distribuite online, în mod gratuit, fără taxe sau alte tipuri de bariere, fie ele de naționalitate, spațiu geografic sau drept de autor.

Spre exemplu, platforma Choice, de la Association of College and Research Libraries, cuprinde webinarii, podcast-uri, publicații digitale, eseuri și white papers și acoperă o gamă

largă de tematici din zona biblioteconomiei precum dezvoltarea colecțiilor, leadershipul în bibliotecă, colecții speciale, cercetarea și comunicarea academică. Multe dintre resurse sunt disponibile gratuit, la fel ca și cele 114 ghiduri de bibliotecă regăsite tot sub umbrela Choice și concepute pe platforma LibGuides.

În acest context, este de reținut recomandarea lui Mihai Constantinescu care sugerează : „Poate că ar merita ca și asociațiile de biblioteci din România să-și dezvolte o astfel de platformă în care să încarce cursurile online

pe care le organizează și prezentările de la conferințe”.¹

Foto 1²

Un articol publicat în *Scientometrics* și prezentat pe blogul London School of Economics a analizat citările primite de 19 milioane de publicații de-a lungul unei perioade de zece ani, ajungând la concluzia (așteptată) că, „articolele publicate în acces deschis primesc mai multe citări, dar și că respectivele citări vin dintr-o zonă geografică mult mai diversă decât cele primite de articole publicate sub paywall”.³

Așadar, O.A. reprezintă noua paradigmă în informare și documentare, o adevărată forță transformatoare la nivelul diseminării și accesibilității la informație.

Digitalizarea lucrărilor existente, precum și cea a noilor publicații, elimină bariere de tipul celor financiare, topice, reușind răspândirea

informației pe arii extinse, globalizarea ei.⁴ Platformele cu acces deschis sunt atât depozitari de cunoștințe, cât și facilitatori activi, susținători și educatori în promovarea O.A. către cercetători, instituții și publicul larg. Acestea permit informarea și documentarea libere, gratuite și cu arie de cuprindere globală.

Impactul O.A. asupra bibliotecii tradiționale se traduce printr-o schimbare profundă a modului de relaționare dintre aceasta și întreaga comunitate academică.

Principiile de bază ale O.A. sunt:

1. acces gratuit, online, la articole de cercetare, publicații, baze de date și resurse educaționale;
2. disponibilitate imediată – cu rol accelerator în răspândirea pe loc a descoperirilor științifice și facilitarea dialogului academic în timp real;
3. reutilizarea – publicarea licențiată permite utilizatorilor să copieze, să transmită și să distribuie, precum și să adapteze/modifice lucrările, încurajând colaborarea, inovarea și crearea de lucrări derivate/adiacente;
4. conservarea de durată – depozitarea online și cea digitală asigură utilizarea conținuturilor pe termen foarte lung, oferind accesul la acestea și generațiilor viitoare.⁵

Inițiativele O.A. au remodelat relația utilizatori – edituri, servicii biblioteconomice,

¹ [Mihai Constantinescu], „O platformă excelentă pentru educația în biblioteconomie,” *BiblioFeed* # 61, 26 febr. 2024, accesat la data de 29 febr. 2024, <https://bibliofeed.substack.com/p/bibliofeed-61>.

² Sursa foto:

<https://pixabay.com/ro/illustrations/realitate-virtuala-vr-tehnologie-8903108/>

³ [Mihai Constantinescu], „Accesul deschis funcționează,” *BiblioFeed* # 61, 26 febr. 2024, accesat la data de 29 febr. 2024

<https://bibliofeed.substack.com/p/bibliofeed-61>.

⁴ Ivona Olariu, „Proiecte de informare și documentare în România”, *Tratat de biblioteconomie* vol. 4 (București: Asociația Bibliotecarilor Români, 2022), 41,42.

⁵ MD. Ashikuzzamann, „The Transformative Impact of Open Access Initiatives,” LIS Education Network. Library & Information Science Academic Blog, ultima modificare 17 dec. 2023, <https://www.lisedunetwork.com/the-transformative-impact-of-open-access-initiatives-in-libraries/>.

permițând accesul imediat și necondiționat financiar.

Foto 2⁶

O.A. prezintă o serie de beneficii:

1. Accesibilitate crescută la conținuturi didactice și metodologice, lucrări de cercetare și reviste de știință, indiferent de zona geografică de proveniență.

2. Creșterea vizibilității și descoperirea unor lucrări științifice. Impactul studiilor de cercetare a crescut datorită O.A. și, odată cu el, întreaga comunitate academică a fost îmbogățită.

3. Stimularea colaborărilor interdisciplinare. Abordarea transdisciplinară încurajează colaborări între cercetători, profesori și studenți din diferite domenii de activitate, conducând la soluții inovatoare pentru problemele complexe cu care se confruntă societatea actuală.

4. Susține educația și formarea continuă. Inițiativele O.A. încurajează dobândirea unor

abilități cheie de autocunoaștere și dezvoltare personală pe întreaga durată a vieții.

Provocări și perspective

Printre provocări se numără – găsirea unor modalități de finanțare sustenabilă, asigurarea calității și managementul abundenței de informații. Soluționarea proactivă a acestor impedimente revine bibliotecilor, care asigură succesul și răspândirea inițiativelor O.A.

Previziuni

Pe viitor se dorește un efort susținut pentru adoptarea la nivel global a liberului acces la sursele de informare, documentare și diseminare gratuită a cunoașterii către utilizatorul final. Se previzionează o creștere accelerată a avansului tehnologic în varii domenii de activitate.⁷

O serie de beneficii ale O.A. pot fi anticipate:

1. eliminarea barierelor – accesul nerestricționat al tuturor utilizatorilor;

2. recepție globală – înlăturarea granițelor geografice;

3. transparență/vizibilitate crescută – prin optimizarea motoarelor de căutare, cercetările din diferite domenii devin vizibile în timp real;

4. promovarea și facilitarea colaborărilor inter și transdisciplinare – se creează un adevărat ecosistem de cercetare științifică cu posibilitatea interconectării diferitelor domenii academice. Se oferă un spațiu în care cercetătorii își pot împărtăși unii altora descoperirile, ideile și ipotezele.

5. creșterea implicării utilizatorilor în social media și în online – crește implicarea comunității online în dezbateri și în găsirea de soluții pentru problemele complexe cu care societatea se confruntă astăzi.⁸

⁶ Sursa foto: "Open Access Logo," Wikipedia, design realizat de Public Library of Science, accesat la data de 29 febr. 2024, https://en.wikipedia.org/wiki/Open_access.

⁷ Ashikuzzamann, "The Transformative Impact".

⁸ Ibid.

Dilema nesfârșită a tuturor celor din sectoarele biblioteconomiei și a celor din cele adiacente este legată de sfârșitul cărții și informației aflată pe suport material, precum și de înlocuirea totală și permanentă a oamenilor care lucrează în biblioteci. Credem că, o atracție inefabilă și subtilă se află în paginile cărților pe

hârtie, atracție care nu va înceta să bucure simțurile cititorilor de toate vârstele și în toate timpurile.

Concluzionând, putem afirma că „într-o lume în schimbare, biblioteca este o punte între IERI și MÂINE – ea oferă siguranță, continuitate și încredere”.⁹

⁹ Rodica Lăzărescu, *Lectura – aventură didactică* (București: Editura Transversal, 2008), 195.

PREDAREA LIMBILOR STRĂINE ÎN ERA DIGITALĂ: CELE MAI PERFORMANTE APLICAȚII, INSTRUMENTE AI ȘI SOLUȚII TIC PENTRU ÎNVĂȚAREA LIMBILOR STRĂINE*

DELIA CHIRA, RAMONA CÂMPEAN, GILDA DAISA

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

delia.chira@bjc.ro, ramona.campean@bjc.ro, gilda.daisa@bjc.ro

ABSTRACT: In the 21st century, foreign language teaching is undergoing a process of continuous transformation due to the influence of technology and Artificial Intelligence (AI). Recent technological advancements have introduced a wide range of learning applications and ICT tools that support and enhance the educational process. These modern resources allow teachers to create more interactive and effective lessons, thus facilitating foreign language learning in a more engaging manner. A key aspect of this transformation is gamification, an innovative method that integrates game elements into educational activities. Gamification not only makes lessons more attractive but also boosts students' motivation and engagement. By applying these techniques, a more dynamic and interactive learning environment is created, promoting collaboration and skill development in an enjoyable and motivating way. Through the course Teaching languages in the digital era: the best apps, web platforms and ICT solutions for learning languages, participants were trained in the best learning apps and ICT resources, including FigJam, Padlet and ChatGPT with a view to enhancing foreign language teaching. This course was dedicated to updating the skills of teachers and librarians and to promoting best educational practices. These applications are designed to improve the educational experience, from creating collaborative lessons to providing real-time feedback and personalizing learning materials. Moreover, participation in this course facilitated the exchange of best practices amongst educators from different countries and encouraged the application of these new methods in libraries and classrooms. By using these apps and techniques, teachers and librarians can create a more stimulating educational environment that meets the current needs of learners and facilitates foreign language learning in an innovative and efficient way.

KEYWORDS: learning apps, ICT tools, Artificial Intelligence, gamification, foreign languages

* Acest articol a rezultat în urma proiectului “Noi direcții de educație în bibliotecă-NewEduLib” 2023-1-R001-KA122-ADU-000130051, proiect finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP). Nici Uniunea Europeană, nici ANPCDEFP nu pot fi trase la răspundere pentru acestea.

Domeniul predării limbilor străine, în secolul XXI, este supus unor schimbări continue: noile tehnologii, internetul și Inteligența Artificială (AI) oferă zilnic multiple posibilități și instrumente pentru a sprijini cursanții în procesul de învățare. Astfel, profesorii de limbi străine au nevoie să se instruiască și să se informeze cu privire la cele mai bune aplicații, instrumente AI și platforme digitale care i-ar putea sprijini în munca lor și ar putea face predarea mai ușoară, mai eficientă și mai captivantă.¹

În acest context al noilor tehnologii, de o atenție semnificativă se bucură gamificarea, o abordare cu totul inovatoare. Prin gamificare se înțelege procesul de integrare a elementelor și mecanismilor de joc în contexte non-joc, cum ar fi educația, pentru a spori implicarea și motivația, dar și pentru a maximiza rezultatele învățării. Gamificarea presupune aplicarea principiilor, tehnicilor și caracteristicilor de proiectare a jocului cu scopul de a face activitățile mai interactive, mai plăcute și captivante. Prin valorificarea elementelor inerente jocurilor, cum ar fi puncte, insigne, clasamente, niveluri, recompense și provocări, învățarea care utilizează elemente de gamificare își propune să creeze un mediu mai antrenant și să ofere o experiență motivantă pentru participanți. În funcție de context și obiective, gamificarea poate lua diferite forme. Poate fi implementată prin platforme digitale, aplicații mobile, platforme online sau chiar prin activități fizice, la clasă.

Scopul este acela de a crea un mediu stimulant, care promovează învățarea activă, colaborarea, rezolvarea problemelor și

dezvoltarea abilităților. Este important de reținut că gamificarea nu înseamnă înlocuirea conținutului educațional cu jocuri, ci, mai degrabă, integrarea elementelor și a mecanismilor specifice pentru a sprijini și a îmbunătăți procesul de învățare.²

Atunci când vorbim despre gamificare, avem în vedere și rețelele sociale, această combinație creând un mediu de instruire care atrage și stimulează, ceva ce metodele vechi de predare nu puteau face. Jocurile digitale, privite ca mijloc de cultură participativă, oferă cursanților oportunitatea de a-și îmbogăți cunoștințele prin experiența directă de a juca un rol, de a deveni un personaj sau de a permite imersiunea într-o situație virtuală. Capacitatea de a „vedea problema într-un anumit context” oferă cursantului o înțelegere mai bună pentru a-și putea utiliza aptitudinile nou dobândite. Toate acele abilități necesare în educație: capacitatea de analiză, folosirea metodei „încercare și eroare” (*trial and error*), lucrul în echipă, rezolvarea problemelor, concentrarea, memorarea, colectarea de informații, dezvoltarea sau testarea soluțiilor, se îmbunătățesc cu ajutorul învățării prin joc.³ Pe de altă parte, gamificarea permite un feedback imediat și urmărirea progresului, elemente care sunt esențiale într-un proces de învățare eficientă. Primind feedback în timp real, cursanții obțin informații instantanee despre activitatea/permanența lor, ceea ce le permite să identifice zonele care necesită a fi îmbunătățite și să își ajusteze strategiile de studiu în consecință. Un astfel de feedback, în timp util, îi ajută pe cursanți să rămână motivați, le îmbunătățește

¹ “Teaching languages in the digital era: the best apps, AI tools and TIC resources for learning languages,” Erasmus Learning Academy, accesat la 6 sept. 2024, <https://www.erasmustrainingcourses.com/TIC-language.html>.

² Ni Putu Wulantari, Azhariah Rachman, Mike Nurmalia Sari, Lulu Jola Uktolseja, Agus Rofi'i, “The Role Of Gamification In English Language Teaching: A Literature

Review,” *Journal on Education*, Volume 6, nr.1, September- December 2023: 2849, <http://jonedu.org/index.php/joe>.

³ Stephanie Smith, Ke'Anna Skipwith, “Gamification and social media”, *Explore new ways of teaching in the digital age* (Routledge Taylor&Francis Group), 68, *Explore_New_Ways_of_Teaching_in_the_Digital_Age_Fre eBook.pdf*.

conștientizarea de sine, promovând, astfel, o mentalitate de creștere.⁴

Deși beneficiile gamificării sunt semnificative, există, de asemenea, și câteva provocări legate de implementarea acesteia. Constrângeri tehnologice, precum accesul limitat la dispozitive sau conexiunea instabilă la Internet, pot împiedica implementarea strategiilor de gamificare. Proiectarea pedagogică și integrarea reprezintă provocări în atingerea unui echilibru între joc și obiectivele de instruire, în așa fel încât activitățile care utilizează elemente specifice jocurilor să se alinieze cu obiective de competență lingvistică. În plus, trebuie să existe procedee adecvate de evaluare pentru a măsura eficacitatea folosirii unor astfel de metode de predare.⁵

Implementarea jocurilor și a rețelelor sociale în învățământ schimbă modul în care sunt proiectate și dezvoltate cursurile, în special odată cu creșterea utilizării tehnologiilor mobile. Astăzi, cursanții au, mai mult ca oricând, posibilitatea de a se implica nu numai beneficiind de materialul cursului (în mediul clasei), dar sunt, de asemenea, capabili să creeze, să colaboreze și să-și articuleze experiențele practice (în afara mediului de clasă). În această formă de învățare activă, rolurile profesorului și cursantului pot fi definite fie ca *designeri de învățare*, fie ca *jucători*, în care sunt însărcinați să utilizeze elemente bazate pe joc și rețelele sociale pentru a lua decizii cu privire la modul de utilizare a materialelor de curs, în scopul îmbunătățirii semnificative a procesului de învățare.⁶

La rândul lor, bibliotecarii, alături de profesori, sunt tot mai mult implicați în desfășurarea de proiecte și activități care se adresează elevilor, în parteneriat cu școala, dar și unui public adult care își dorește să se familiarizeze cu folosirea calculatorului, cu noile tehnologii, dar și să învețe

limbi străine. Pentru a veni în întâmpinarea acestor nevoi ale publicului, bibliotecarii recurg la propriile cunoștințe, dovedindu-se extrem de creativi în implementarea de metode pe care și profesorii le utilizează în procesul de predare. În contextul schimbărilor continue din domeniu, gamificarea a devenit o abordare inovatoare care poate transforma învățarea limbilor străine și în bibliotecile publice. Prin utilizarea elementelor de joc, bibliotecarii pot crea un mediu de studiu captivant și interactiv. Aceasta nu doar că sporește motivația cursanților, dar și facilitează colaborarea și dezvoltarea abilităților acestora. În plus, prin combinarea gamificării cu platformele digitale, bibliotecarii pot oferi o experiență de învățare mai bogată, care se extinde dincolo de tradiționala lecție în clasă. Această abordare atrage nu doar elevii, dar și publicul adult care își dorește să învețe noi limbi și să se familiarizeze cu tehnologia modernă.

În acest context, devin tot mai necesare anumite cursuri de specializare, care să ofere personalului din biblioteci noi perspective privind predarea limbilor străine. Prin participarea la acestea, bibliotecarii devin promotori ai schimbării în comunitățile lor, contribuind la dezvoltarea unor metode inovatoare și relevante în domeniu.

Un astfel de curs a fost și *Teaching languages in the digital era: the best apps, web platforms and TIC solutions for learning languages*, organizat în perioada 19-25 mai 2024, de Erasmus Learning Academy la Bologna, Italia și cofinanțat de Programul Erasmus+, în cadrul proiectului cu numărul 2023-1-R001-KA122-ADU000130051.

Scopul general al acestui curs a fost acela de a promova excelența în educație, pentru a permite profesorilor, formatorilor, directorilor și altor categorii de personal din educație să utilizeze cele mai bune aplicații, instrumente AI și resurse TIC

⁴Wulantari, *The Role Of Gamification*, 2853.

⁵Wulantari, *The Role Of Gamification*, 2853- 2854.

⁶Smith, *Gamification*, 77-78.

pentru predarea limbii materne sau a unei limbi secundare. La curs au participat 16 profesori și bibliotecari din Portugalia, Turcia, Germania, Letonia, Polonia și România.

Cu o abordare flexibilă, pentru a putea adapta rezultatele învățării la nevoile particulare și la profilul TIC al participanților, cursul a beneficiat de o bună organizare, incluzând sesiuni teoretice și practice, dezbateri digitale și activități culturale. De-a lungul celor cinci zile, cursanții s-au familiarizat cu o serie de aplicații și platforme web, precum: FigJam, Padlet, Mentimeter, Babadum, Baamboozle, Learning apps, Blooket, Socrative, Quizlet, ChatGPT, Magic School, Wizer.me etc., pe care le vom prezenta, succint, în cele ce urmează.

FigJam este un panou digital unde posibilitățile se transformă în planuri. Astfel, instructorii pot facilita învățarea de tip colaborativ, încurajând, în același timp, participarea activă a cursanților. Se dovedește a fi cel mai potrivit pentru discuții în clasă, sesiuni de brainstorming și lucru în grup. FigJam este un instrument de design intuitiv, multiplayer, care permite crearea de grafice, prezentări, prototipuri și multe altele – toate cu colaborare și feedback în timp real.⁷

Padlet este o aplicație online care permite utilizatorilor să-și exprime cu ușurință opiniile pe un subiect comun, folosind un avizier virtual (*wall*). Peretele este, de fapt, o pagină web unde utilizatorii publică scurte mesaje conținând text, imagini, clipuri video și/sau legături. Poate fi folosit pentru sesiuni de brainstorming sau pentru a posta adrese de Internet utile, cuvinte noi, termeni sau comentarii pe o temă dată. Padlet este utilizat pentru socializarea clasei,

învățarea prin colaborare, învățarea de la egal la egal, colectarea datelor necesare într-o cercetare și a resurselor pe un anumit subiect, pentru măsurarea înțelegerii unui concept studiat. Este o aplicație ușor de folosit de către elevi și profesori.⁸

Mentimeter este o aplicație care permite interacțiunea cu un grup țintă în timp real. Este un instrument pentru sondaje, unde se pot adresa întrebări și oferi răspunsuri, folosind un telefon mobil sau orice alt dispozitiv conectat la internet.⁹ Această aplicație facilitează colaborarea online a celor din sectorul educației, permițând persoanelor să răspundă la întrebări în mod anonim. Utilizatorii pot să împărtășească cunoștințe și feedback în timp real prin intermediul prezentărilor, sondajelor sau al sesiunilor de brainstorming în clase, prin intermediul întâlnirilor, adunărilor, conferințelor și al altor activități de grup.¹⁰

Babadum este un instrument de învățare a limbilor străine, care combină jocuri și conținut audiovizual pentru a ajuta utilizatorii să învețe într-un mod cât se poate de distractiv și interactiv. Cu o varietate de limbi din care se pot alege exerciții interesante, Babadum este o completare excelentă la setul de instrumente al oricărui cursant. Fiind un instrument de vocabular gamificat, Babadum folosește o combinație de indicii vizuale și audio care facilitează memorarea de cuvinte și fraze noi. Un alt avantaj al utilizării Babadum este că le permite cursanților să-și personalizeze experiența de învățare, iar indiciile vizuale și audio, precum și sistemul său de punctare, îl

⁷ "FigJam," Google for Education, accesat la 3 sept. 2024, https://edu.google.com/intl/ALL_uk/get-started/apps/details/?app-name=figjam.

⁸ "Padlet," Educația și tehnologia, accesat la 3 sept. 2024, <https://sites.google.com/e-uvt.ro/pagina-de-pornire/padlet>.

⁹ "Ce este Mentimeter?", Aplicații utile în școală, accesat în 5 sept. 2024, <https://aplicatiiutileinscoala.weebly.com/mentimeter.html>.

¹⁰ "Mentimeter", We Start, accesat la 5 sept. 2024, <https://socialplatform.westart-project.eu/ro/skills/for-professionals/education-training/777-mentimeter-5>.

recomandă drept un instrument eficient pentru memorarea de vocabular nou.¹¹

Baamboozle se remarcă în domeniul tehnologiei educaționale prin platforma sa vastă și versatilă de jocuri. Acesta răspunde unei arii variate de nevoi educaționale, oferind o gamă largă de jocuri care pot fi personalizate pentru a se potrivi diferitelor grupe de vârstă și obiective de învățare. Această adaptabilitate îl face un instrument ideal pentru profesorii care predau un spectru larg de subiecte, de la aritmetică de bază până la concepte științifice complexe. Încorporând elemente de gamificare în educație, se observă schimbarea paradigmei de învățare, de la o recepție pasivă a informațiilor la o experiență activă, de tip imersiv. Această schimbare este crucială în peisajul educațional modern, unde implicarea cursanților și învățarea interactivă sunt cheia pentru obținerea unor rezultate de succes. În plus, designul platformei Baamboozle încurajează învățarea de tip colaborativ și rezolvarea problemelor, abilități care sunt esențiale în lumea interconectată de astăzi. Capacitatea platformei de a se integra perfect cu diverse dispozitive digitale și tehnologii de clasă, cum ar fi smartboard-urile și tabletele, îi îmbunătățește utilitatea și accesibilitatea, făcând-o o resursă preferată de profesorii care doresc să introducă tehnologia în metodele lor de predare.¹²

LearningApps este un instrument versatil folosit de cursanți, profesori și formatori, o resursă al cărei scop este să creeze materiale și activități suplimentare, care pot sprijini procesul de învățare. Este o aplicație foarte ușor de utilizat, cu un tutorial complet pe pagina de

pornire, care explică toate caracteristicile. Se pot crea propriile activități de la zero, folosind unul dintre șabloanele furnizate sau se pot adapta activitățile deja create.

Varietatea de medii la care se poate apela (de exemplu audio, video, text și imagini), selecția mare de șabloane pentru crearea de aplicații, versatilitatea sa în acoperirea multor domenii și natura sa, facil de folosit, fac din LearningApps o resursă convenabilă pentru profesori, oferind oportunități de explorare în domeniul tehnologiilor digitale.¹³

Blooket este o platformă educațională inovatoare, care transformă studiul tradițional în experiențe captivante, bazate pe joc. Conceput pentru profesori și elevi, oferă o varietate de moduri de joc personalizabile, încurajând învățarea interactivă și de tip colaborativ. Are funcții exclusive, cum ar fi quizz-uri și cartonașe (*flashcards*).

Adaptabilitatea sa la diverse subiecte și integrarea fără probleme în mediile de învățare – în persoană și la distanță, fac din Blooket un instrument de educație dinamic pentru profesorii care doresc să sporească implicarea și înțelegerea elevilor.¹⁴

Socrative este un instrument de evaluare folosit în scopul obținerii instantanee a datelor de la elevi. Se pot crea diferite teste (care folosesc exerciții de tipul *variante multiple*, *adevărat/fals* sau *teste cu răspuns scurt*), rezultatele fiind afișate în timp real, apoi descărcate.

Se pot crea rapoarte în funcție de clasă, întrebare sau elev pentru a obține evaluări

¹¹ "Babadum Review: A Fun and Interactive Language Learning Tool," Polyglot Club, accesat la 5 sept. 2024, <https://polyglotclub.com/language/multiple-languages/tool/19>.

¹² "Baamboozle for Teaching and Making Learning Fun, Student-Centered World," accesat la 5 sept. 2024, <https://www.studentcenteredworld.com/baamboozle/>.

¹³ "LearningApps.org Teaching Resource," WordPress.com, accesat în 6 sept. 2024, <https://theclassroomkelpie.wordpress.com/>.

¹⁴ "What is Blooket - Blooket Review 2023," GeeksforGeeks, ultima modificare 31 oct. 2023, <https://www.geeksforgeeks.org/what-is-blooket-blooket-review-2023/>.

formative și rezultate în timp real.¹⁵ Socrative oferă chestionare, sondaje, activități în echipă și conținut de la educatori din întreaga lume, ceea ce îl face extrem de popular. Această aplicație permite profesorilor să creeze și să modifice conținut pe platformă, facilitând modificarea flexibilă a predării în funcție de înțelegerea curentă a elevilor. Abilitatea de a crea și partaja quizz-uri și tichete de feedback îi ajută pe profesori să obțină informații în timp real despre modul în care conținuturile au fost înțelese de elevi.¹⁶

Quizlet este un instrument web și o aplicație mobilă care stimulează învățarea elevilor prin mai multe instrumente de studiu, care includ flashcard-uri și quizz-uri bazate pe jocuri. Quizlet preia informații și le convertește în flashcard-uri, quizz-uri și jocuri, astfel încât utilizatorii să poată studia aceleași informații într-o varietate de forme.¹⁷ Aplicația oferă o multitudine de medii care pot fi folosite, inclusiv un număr considerabil de fotografii Flickr licențiate. Se poate adăuga și muzică, ceea ce permite o învățare ținută. În același timp, profesorii pot avea acces la o serie de șabloane deja create.¹⁸

ChatGPT este o aplicație software concepută pentru a imita o conversație de tip uman pe baza indicațiilor utilizatorului. Face parte dintr-o nouă generație de sisteme de inteligență artificială

care pot conversa, pot genera text lizibil la cerere și chiar pot produce imagini și videoclipuri inedite pe baza informațiilor dintr-o bază de date vastă de cărți digitale, scrieri online și alte mijloace media.¹⁹ GPT înseamnă „Generative Pre-Trained Transformer”, care se referă la modul în care ChatGPT procesează cererile și formulează răspunsuri.²⁰ ChatGPT poate fi folosit în scopuri educaționale pentru generarea de întrebări-răspunsuri/informații, pentru planificare/brainstorming, coaching, consultanță, generarea de text, traduceri, organizare și clasificare de conținut.

Magic School reprezintă un set de instrumente AI pentru a ajuta profesorii să elaboreze planuri de lecție, să conceapă teme, să genereze materiale, să creeze buletine informative etc., oferind zeci de resurse care vin în ajutorul cadrelor didactice.²¹ MagicSchool oferă modalități de a particulariza învățarea pentru elevi, fiind disponibil în zece limbi. De asemenea, oferă profesorilor flexibilitate în selectarea standardelor și a subiectelor specifice de curriculum. Cu alte cuvinte, este adaptabil și intuitiv.²²

Wizer.me este un instrument gratuit, simplu și rapid, care oferă posibilitatea profesorilor să își creeze propriile foi de lucru interactive, să găsească mai ușor materiale relevante și să le ajusteze în funcție de nevoile lor. Pe de o parte,

¹⁵ “SOCRATIVE,” Weebly, accesat la 8 sept. 2024, https://aepeplus.weebly.com/uploads/3/7/4/8/37485975/tutorial_socrative_curs6.pdf.

¹⁶ “Socrative,” HundrED, accesat la 8 sept. 2024, <https://hundred.org/en/innovations/socrative>.

¹⁷ “Introduction to Quizlet,” DU Ed-Tech Knowledge Base, accesat la 8 sept. 2024, <https://otl.du.edu/knowledgebase/introduction-to-quizlet/>.

¹⁸ “Quizlet: How To Teach With It,” Tech&Learning, ultima modificare la 9 august 2024, <https://www.techlearning.com/how-to/what-is-quizlet-and-how-can-i-teach-with-it>.

¹⁹ “Ce este Chat GPT, la ce poate fi folosit în lumea reală și de ce a început să ridice semne de întrebare,”

Euronews Romania, ultima modificare la 7 februarie 2023, <https://www.euronews.ro/articole/ce-este-chat-gpt-cum-poate-fi-folosit-si-de-ce-poate-fi-uneori-problematic>.

²⁰ “What is ChatGPT?,” Tech Target, accesat la 8 sept. 2024, <https://www.techtarget.com/whatis/definition/ChatGPT>.

²¹ “Magic School AI,” AI Tools for Education, University of Cincinnati, ultima modificare la 27 mai 2024, <https://guides.libraries.uc.edu/ai-education/msa>.

²² “AI Tools for Lesson Plans,” Tom Daccord, accesat la 8 sept. 2024, <https://www.tomdaccord.com/ai-tools-for-lesson-plans>.

fișele de lucru interactive ale Wizer.me le vor permite profesorilor să obțină o experiență de învățare socială și gamificată, iar pe de altă parte, părinții pot avea acces la informații despre progresul copilului, oferind feedback și încurajare imediată.²³

Așadar, aplicațiile de învățare oferă multe beneficii, ceea ce le transformă în resurse neprețuite. Ele oferă utilizatorilor instrumentele necesare pentru a învăța în mod concret și eficient, de la implicare și motivație până la consolidarea cunoștințelor.²⁴

În urma acestui curs, participanții au reușit să cunoască cele mai bune aplicații, instrumente AI și resurse TIC utilizate în predarea și învățarea limbilor străine, să descopere potențialul Inteligenței Artificiale, să folosească flashcard-uri pentru a recapitula și pentru a extinde vocabularul, să creeze și să utilizeze conținuturi media, să creeze jocuri digitale, să recapituleze vocabularul și gramatica, să folosească instrumentele TIC și AI pentru a face învățarea limbii native sau a unei limbi secundare mai eficientă, motivantă și interactivă. Cursanții au dobândit o nouă perspectivă asupra instrumentelor TIC și AI, a metodelor și a celor mai bune practici pentru a le folosi în vederea predării unei limbi. De asemenea, cursul a oferit participanților posibilitatea unui schimb de bune practici,

împărtășirea de experiențe cu alți participanți din întreaga Europă, dar și să intre în contact cu persoane și organizații care lucrează în domeniul educațional, prin intermediul activităților de cooperare și interconectare.

Pentru bibliotecarii participanți, cursul a oferit o imagine de ansamblu asupra celor mai importante tehnologii TIC și asupra resurselor digitale în predarea și învățarea limbilor străine, urmând ca aceștia să aplice cele mai bune practici în bibliotecă prin diseminarea informațiilor către publicul țintă.

Integrând jocuri educaționale în ateliere interactive, cursuri, cluburi de conversație, sesiuni de lectură, evenimente culturale și întâlniri cu vorbitori nativi, biblioteca poate transforma învățarea limbilor străine într-o experiență captivantă și interactivă.

Prin implicarea activă în adoptarea și promovarea acestor tehnologii, bibliotecile publice devin centre vitale pentru educația lingvistică, răspunzând nevoilor variate ale comunității și susținând dezvoltarea personală continuă a utilizatorilor lor. Participarea la cursuri specializate și implementarea celor mai bune practici în folosirea acestor resurse demonstrează angajamentul bibliotecilor față de excelența în educație și adaptabilitatea la tendințele moderne.

²³ "Wizer.me," LinkedIn, accesat la 8 sept. 2024, <https://www.linkedin.com/company/wizer-me>.

²⁴ "The benefits of learning apps," Gallery Teachers, accesat la 8 sept. 2024,

<https://galleryteachers.com/2023/02/the-benefits-of-learning-apps/>.

DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE SENSIBILIZARE ȘI EXPRESIE CULTURALĂ LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ MÉRIADECK DIN BORDEAUX (FRANȚA)*

DIANA BACIU, DIANA PRODEA

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

diana.baciu@bjc.ro, diana.pop@bjc.ro

ABSTRACT: Cultural awareness and expression is a key competence outlined in the European Parliament's recommendations for lifelong learning in the context of the globalized society, made up of a mosaic of cultures and traditions. Cultivating this competence involves understanding and showing respect for how ideas and meanings are creatively formulated and communicated in different cultures at local, regional, national and global levels, and is carried out in formal, informal or non-formal contexts. Public libraries, with their roles of informing, educating and facilitating knowledge, are institutions that can play an important role in cultural awareness in relation to their own heritage, but also in relation to the heritage of other cultures, promoting in an individual and community sense the values of respect for cultural diversity, freedom of expression, solidarity, empathy. Through the educational, cultural and artistic programs they organize, public libraries help overcome social, cultural, economic and other barriers that may arise between groups in a community and contribute to the development of an inclusive society. The article proposes a theoretical treatment of cultural awareness and expression and provides examples of ways to develop this competence through the projects and programs organized by the Mériadeck Municipal Library in Bordeaux, France. This institution has developed a document that presents the library's development vision for the next five years, depending on the established priorities and local problems, allowing the piloting of a responsible local and national cultural policy. Through the priority given to artistic and cultural education, the articulation of social and territorial cohesion is considered, culture being a privileged tool to learn l'art de vivre ensemble.

KEYWORDS: cultural awareness, public library, culture, heritage, identity

Una din capacitățile definitorii ale ființei umane este aceea de a acorda o semnificație lucrurilor din lume; tot ceea ce percepem prin

simțuri, ceea ce experimentăm, este supus unui proces de semnificație simbolică, ghidat de

* Acest articol a rezultat în urma proiectului “Noi direcții de educație în bibliotecă-NewEduLib” 2023-1-R001-KA122-ADU-000130051, proiect finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP). Nici Uniunea Europeană, nici ANPCDEFP nu pot fi trase la răspundere pentru acestea.

capacitatea de a ne exprima pe noi înșine și de conștientizarea noastră culturală.¹

Termenul „cultură” cunoaște mai multe definiții. În sens larg, poate fi definit în relație cu patrimoniul, cu toate disciplinele umaniste, cu filosofia și, în cele din urmă, cu întregul spectru al comportamentului uman.² O definiție cuprinzătoare este dată de UNESCO în Declarația Universală privind Diversitatea Culturală, adoptată în 2001: „Cultura trebuie considerată drept ansamblul trăsăturilor distinctive spirituale și materiale, intelectuale și afective care caracterizează o societate sau un grup social. Ea înglobează, pe lângă artă și literatură, modurile de viață, de a trăi împreună, sistemele de valori, tradițiile și credințele.”³ (n.tr.)

Este firesc, chiar și în lumea contemporană globalizată, să existe un mozaic de culturi, o tapiserie bogată de tradiții, credințe și comportamente care definesc diverse societăți, o varietate de perspective asupra lumii și a vieții umane. Raportarea acestora unele la altele se face uneori în spiritul deschiderii, al respectului sau al valorizării și îmbogățirii reciproce, alteori în cel al marginalizării, al fricii, al excluderii, al stereotipurilor și stigmatizării, al radicalizării și al violenței. Una dintre provocările societății contemporane sunt schimbările rapide la nivel global care provoacă crize de identitate și pun sub semnul întrebării modelele comunitare existente și propria imagine de sine.

În acest context, conștientizarea culturală, care presupune cunoașterea patrimoniului cultural local, național și internațional și a locului fiecăruia în lume, se impune cu necesitate. La nivel oficial, Parlamentul European a adoptat în anul 2006 *Recomandarea privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*. Acestea reprezintă o combinație între cunoștințe, aptitudini și atitudini, dobândite prin învățare formală (furnizate de instituții de educație sau de formare), non-formală (prin activități planificate în diverse programe de studiu) și informală (prin activități cotidiene în domeniile profesional, familial sau de agrement).

Sensibilizarea și expresia culturală, una dintre cele opt competențe-cheie definite de Parlamentul European, vizează importanța care trebuie acordată cunoașterii culturale prin asimilarea unor cunoștințe de bază despre operele majore ale culturilor lumii. De asemenea, sunt evidențiate capacitatea de înțelegere a necesității de a conserva diversitatea culturală și lingvistică și relevanța factorilor estetici în viața cotidiană.⁴ Pe lângă asimilarea de cunoștințe se urmărește dezvoltarea unei serii complexe de abilități specifice: abilitatea de a aprecia critic și estetic operele de artă, abilitatea de a compara propriile puncte de vedere și opinii cu ale altora, de a identifica și a valorifica oportunitățile sociale și economice în activitatea culturală, abilitatea de

¹ *Cultural Awareness and Expression Handbook*, (Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2016), 7, accesat la 30 septembrie 2024, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6066c082-e68a-11e5-8a50-01aa75ed71a1>.

² Ibid., 9.

³ « La culture doit être considérée comme l'ensemble des traits distinctifs spirituels et matériels, intellectuels et affectifs qui caractérisent une société ou un groupe social. Elle englobe outre les arts et les lettres, les modes de vie, les façons de vivre ensemble, les

systèmes de valeurs, les traditions et les croyances.» *Déclaration universelle de l'UNESCO sur la diversité culturelle*, 2 novembre 2001, apud. Florence Salanouve, *Diversité culturelle en bibliothèques publiques : enjeux, impensés, perspectives* (Lyon: Université de Lyon, 2011), 23, accesat la 26 septembrie 2024, <https://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/49226-diversite-culturelle-en-bibliotheques-publiques-enjeux-impenses-perspectives.pdf>.

⁴ *Cultural Awareness*, 15.

a dezvolta aptitudini creative care pot fi transferate în diverse contexte profesionale.⁵ Sunt necesare cunoașterea produselor și expresiilor culturale și înțelegerea modului în care acestea pot influența opiniile individuale prin diferitele moduri de comunicare a ideilor între creator, participant și audiență, prin texte scrise, tipărite și digitale, teatru, film, dans, jocuri, artă plastică și design, muzică, ritualuri sau arhitectură. Un rol important în cultivarea acestei competențe îl are exprimarea creativă a ideilor, experiențelor și emoțiilor într-o serie de medii, inclusiv în forme hibride și interdisciplinare rezultate în urma dezvoltării noilor tehnologii media.

Un aspect esențial care trebuie conștientizat este înțelegerea propriei identități aflate în evoluție și a patrimoniului cultural într-o lume diversă, artele și alte forme culturale fiind o modalitate de a vizualiza și de a modela identitatea. Dezvoltarea unui sentiment al identității proprii trebuie privit ca un fundament pentru o atitudine deschisă și de respect față de diversitatea exprimării culturale. Deoarece cultura definește modul în care ne privim pe noi înșine și pe ceilalți, se impune și dezvoltarea competențelor de auto-percepție, auto-imaginație, auto-conceptualizare și auto-analiză.⁶ Atacurile serioase asupra ideii de societate deschisă din ultimii ani în Europa (e.g. atacurile teroriste) impun dezvoltarea capacității de a ne înțelege pe noi înșine și pe ceilalți și de a cultiva atitudini caracterizate de deschidere, optimism și toleranță. Sensibilizarea culturală nu este doar o sintagmă

fantezistă, ci este o competență prin care putem coexista, îmbrățișa, împărtăși și îmbogăți viețile celorlalți.⁷

În strânsă legătură cu sensibilizarea culturală se află conceptul de educație interculturală. „Esența acestei *noi educații* rezidă în cunoașterea și acceptarea diferitelor culturi, ca sursă pentru dezvoltare și evoluție, acceptarea alterității și integrarea indivizilor care provin din alte culturi.”⁸ Astfel, putem înțelege că modul în care vedem lumea nu este singurul posibil, ci doar unul din multe care există. Formarea unei astfel de atitudini este o cheie care deschide uși spre conexiuni mai profunde, spre înțelegerea motivațiilor din spatele acțiunilor oamenilor. De asemenea, ne împiedică să tragem concluzii pripite, ne ajută să evităm, prin conștientizare, prejudecățile și stereotipurile prezente în societățile noastre.

Sensibilizarea culturală este privită în strânsă legătură și cu dezvoltarea capacității empatice la nivel individual, ceea ce nu este o simplă observare de la distanță sau doar o reflectare a „bunelor maniere”, ci o invitație de a ne pune în locul altora, de a participa la frumusețea diversității prin suspendarea propriului ego, de a respecta individualitatea fiecăruia, căci fiecare persoană este o întreagă lume de experiențe, credințe și valori modelate de cultură.⁹ La nivelul colectivelor de muncă, sensibilizarea culturală îmbunătățește colaborarea între grupuri diverse, oferă o varietate de perspective asupra unei probleme, susține motivația și productivitatea prin aprecierea contribuției fiecărei persoane și

⁵ Ibid., 17.

⁶ Diederik W. Schönau, „Art as the Handmaiden of Cultural Understanding”, *Journal of Aesthetic Education*, vol. 51 (4), 2017: 119, accesat la 27 septembrie 2024, <https://muse.jhu.edu/article/678210>.

⁷ Robby Salveron, „Why is cultural awareness important”, 2024, accesat la 4 octombrie 2024,

<https://upjourney.com/why-is-cultural-awareness-important>.

⁸ Alina Boja, „Formarea competențelor interculturale în educația timpurie”, *Buletin Științific, Fascicula Filologie*, seria A, vol. XXXI, 2022: 344, accesat la 19 septembrie 2024, <http://bslr.ubm.ro> > 23. Boja_Alina_BSLR_2022.pdf.

⁹ Salveron, „Why is cultural awareness”.

gestionarea eficientă a conflictelor. În cadrul comunităților eterogene sensibilizarea culturală este o necesitate care poate fi abordată prin crearea unor evenimente comunitare care celebrează toate culturile. În planul comunicării, prin sensibilizarea culturală, orice barieră lingvistică poate fi considerată o oportunitate de a ne conecta la alte nuanțe culturale, de a învăța, de a ne extinde orizonturile. În educație, formarea unei gândiri globale este o necesitate, nu o opțiune, iar un curriculum îmbogățit cu perspective multiculturale pregătește elevii pentru înțelegerea mai profundă a fenomenelor și evenimentelor din întreaga lume și a efectelor acestora, pentru participarea în rezolvarea unor probleme la nivel global, pentru inovare și o cetățenie activă. Sensibilizarea culturală promovează incluziunea în mediile educaționale a elevilor aparținând unor medii culturale diferite, așa cum la nivel societal susține integrarea și adaptarea migranților la un nou mod de viață, ca și acceptarea unei alterități din partea rezidenților.¹⁰ Aceste întâlniri interculturale prin integrarea migranților sau prin călătorii trebuie pregătite din timp, iar școala și alte instituții cu funcții educaționale au responsabilitatea de a-și asuma această sarcină, începând cu copiii de vârstă mică. Introducerea în cursurile de limbi străine sau ale altor discipline a elementelor de formare a unor atitudini proactive, deschise, reflexive și critice sunt câteva modalități pentru învățarea abordării și a gestionării pozitive a diverselor forme de contact cu alteritatea.¹¹

Sensibilizarea și expresia culturală se bazează pe o concepție plurală și dinamică a identității culturale și sociale, păstrând viu trecutul prin onorarea tradițiilor culturale care

conturează identitatea fiecărei comunități, îmbogățind prezentul și pregătind viitorul unei societăți formate în spiritul acceptării, înțelegerii și colaborării. Înțelegerea complexităților culturale necesită însă timp, răbdare, dedicare și dorința de a învăța din greșeli, iar învățarea pe tot parcursul vieții nu poate fi posibilă fără o atitudine plină de curiozitate și deschidere către idei și experiențe noi.

Potrivit UNESCO, trei sferturi din conflictele majore ale lumii au o dimensiune culturală, de aceea acceptarea și recunoașterea diversității culturale sunt esențiale pentru consolidarea păcii în lume, pentru stabilitate și dezvoltare.¹² Acest deziderat presupune însă cooperarea la nivel local, național și internațional, de la instituțiile care conservă valorile de patrimoniu la societatea civilă, de la indivizi la factorii de decizie politică. În acest context, bibliotecile publice joacă un rol important, în calitate de centre multiculturale, prin cultivarea unui climat de încredere reciprocă și celebrare a diferențelor, prin facilitarea accesului la informație, asigurarea libertății de exprimare, protejarea și împărtășirea patrimoniului, interconectarea acestora. Amenințările la adresa exercitării drepturilor culturale ale fiecărei persoane sunt reale, uneori motivate politic, prin reducerea la tăcere a vocilor minorităților și ale grupurilor indigene și distrugerea ținută a patrimoniului cultural.¹³

O serie de documente reglementează statutul și misiunea bibliotecilor publice, codul etic al IFLA fiind unul dintre ele. Acesta concentrează principiile de bază privind activitatea profesioniștilor din biblioteci: asigurarea accesului la informații pentru toți,

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² "Gateways to Cultural Diversity: Libraries as multicultural hubs", *IFLA*, 2020, accesat la 3 octombrie

2024, <https://blogs.ifla.org/lpa/2020/05/20/gateways-to-cultural-diversity-libraries-as-multicultural-hubs/>.

¹³ Ibid.

indiferent de vârstă, rasă, cetățenie, convingeri politice, abilități fizice sau mentale, identitate de gen, moștenire, educație, venit, statut de imigrare, stare civilă, origine, religie, orientare sexuală, în scopul dezvoltării personale, educației, îmbogățirii culturale, petrecerii timpului liber, activității economice, participării informate și consolidării democrației; respingerea cenzurii în toate formele sale; oferirea comunităților, indiferent de identitatea lor, a libertății de a citi, de a accesa informații, de a participa la viața culturală prin asigurarea unor spații fizice sau virtuale pentru exprimarea și împărtășirea propriilor culturi.¹⁴ Manifestul IFLA/UNESCO subliniază, de asemenea, importanța angajamentului bibliotecilor publice față de principiile libertăților fundamentale și egalității de acces la informații și cunoștințe pentru toți, în ceea ce privește identitatea și valorile culturale.¹⁵ O funcție importantă a bibliotecilor este conservarea patrimoniului cultural documentar divers, în toate expresiile sale, pentru ca acesta să poată fi transmis generațiilor viitoare, precum și asigurarea accesului la acest patrimoniu, aspect cuprins și în Recomandarea UNESCO din 2015. Bibliotecile pot să atingă acest obiectiv prin furnizarea unor cataloage exacte și actualizate, includerea tehnologiilor emergente în procesul de conservare a patrimoniului prin digitizare, diversificarea conținutului digitizat ținând cont de diversitatea culturală a comunității ș.a. Prin serviciile oferite, bibliotecile publice au menirea de a cultiva incluziunea.

Competența de sensibilizare și de expresie culturală este una dintre numeroasele competențe pe care bibliotecile publice au misiunea de a le cultiva în rândul membrilor comunității. Pentru a fi în acord cu dinamica societății, aceste instituții au obligația de a include cu prioritate în programele și proiectele lor diverse acțiuni prin care obiectivul dezvoltării sensibilizării și expresiei culturale să fie atins. În acest sens este nevoie de o formare profesională permanentă a personalului, de informare asupra bunelor practici în domeniu și de reînnoire a formelor de mediere prin folosirea noilor tehnologii și stimularea creativității pentru a răspunde nevoilor actuale ale utilizatorilor.

Un exemplu de programe destinate dezvoltării competenței de sensibilizare și expresie culturală și de valorificare a patrimoniului cultural îl oferă Biblioteca Municipală Mériadeck din Bordeaux, Franța, parteneră a Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj în proiectul Erasmus+ *Noi direcții de educație în bibliotecă NewEduLib*. În viziunea Bibliotecii Municipale Mériadeck, „cultura irigă orașul, a cărui identitate o simbolizează, dar și hrănește viața fiecăruia și a fiecăreia. Purtătoare prin excelență a unor valori de dreptate, deschidere, generozitate și creativitate, cultura trebuie să joace pe deplin rolul său în lupta împotriva tuturor inegalităților și construirea unui oraș pașnic, echitabil și durabil.” (n.tr.)¹⁶ În urma unui proces de reflecție privind aspecte precum identitatea bibliotecii, măsura în care colecțiile sunt adecvate practicilor culturale de

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ « La culture irrigue non seulement la ville, dont elle symbolise l'identité, mais elle nourrit aussi la vie de chacune et de chacun. Parce qu'elle est par excellence porteuse de valeurs de justice, d'ouverture, de générosité et de créativité la culture doit jouer pleinement son rôle dans la lutte contre toutes les

inégalités et dans la construction d'une ville apaisée, équitable et durable. », *Bibliothèques Bordeaux. Projet culturel, scientifique, éducatif et social, 2022-2026*, 7, accesat la 20 septembrie 2024, https://bibliotheque.bordeaux.fr/in/rest/public/Attachment/attach_cmsUpload_2b2320cf-947d-4b08-bd96-482ac0a44b45.

azi, gradul în care oferta de servicii răspunde nevoilor populației, identificarea unor noi modalități de a pune utilizatorul în centrul activității bibliotecii, a fost elaborat un document programatic pentru direcția bibliotecii în următorii cinci ani. În funcție de prioritățile selectate și de problemele locale, au fost definite axele strategice de acțiune, care corespund dimensiunilor științifice, educaționale, sociale și culturale ale proiectului.

Documentul PCSES (Proiectul cultural, științific, educativ și social) face referire și la *Declarația de la Fribourg* (2007), care stipulează drepturile culturale ale fiecărei persoane, pe care bibliotecile sunt chemate să le promoveze: dreptul la afirmarea identității culturale, dreptul de a avea acces la patrimoniul cultural propriu și al altor culturi, de a-și declina apartenența la una sau mai multe comunități culturale, dreptul de a participa activ la viața culturală, de a se educa și forma în respectul identităților culturale, de a beneficia de o informare adecvată, dreptul de a participa la dezvoltarea cooperării culturale.¹⁷ Prin aceste referințe, este evidentă preocuparea bibliotecii franceze de a contribui la dezvoltarea competenței de sensibilizare și expresie culturală a fiecărui membru al comunității. Interesul acordat protejării drepturilor culturale este întărit la nivel municipal, reglementat prin carta orașului Bordeaux, la baza căreia stau șase principii: educația în spirit civic și transmiterea valorilor fundamentale ale vieții împreună (*vivre ensemble*); educația privind provocările ecologice și climatice; educația privind egalitatea între femei și bărbați; educația privind laicitatea și libertatea de exprimare; educația privind imaginea și riscurile la care se supun

tinerii prin utilizarea rețelelor sociale; conștientizarea și dezvoltarea de activități și dispozitive accesibile tuturor membrilor comunității, inclusiv persoanelor alofone și cu deficiențe.¹⁸

În urma dezbaterilor la nivelul comitetului de redactare al PCSES s-au conturat principalele direcții de dezvoltare ale bibliotecii în următoarea perioadă. Cele trei axe – „o bibliotecă surprinzătoare” («une bibliothèque surprenante»), „o bibliotecă participativă și emancipatoare” («une bibliothèque accompagnante et émancipatrice»), „o bibliotecă incluzivă” («une bibliothèque inclusive») vizează dezvoltarea infrastructurii, modernizarea spațiilor, acordarea de suport cotidian și administrativ pentru membrii comunității, responsabilizarea ecologică, garantarea pentru toți a dreptului de a participa la viața culturală, promovarea educației artistice și culturale pe tot parcursul vieții, sprijinirea copiilor și tinerilor în educație, inclusiv educația în domeniul media și al informației, îmbogățirea ofertei ludice (prin extinderea spațiului pentru jocuri), intensificarea digitizării, accesibilizarea colecției patrimoniale, dezvoltarea de noi servicii și proiecte pentru incluziunea socială. Acest din urmă aspect este strâns legat de accesibilitate și de sensibilizarea culturală, iar printre proiectele care au acest obiectiv se numără: organizarea spațiului Diderot care oferă documente, servicii adaptate, evenimente și asistență persoanelor cu diferite dizabilități (motorii, vizuale, auditive, mentale)¹⁹, desfășurarea unor ateliere de alfabetizare digitală sau „Biblioteca din afara zidurilor” («Bibliothèque hors-les-murs»), proiect în cadrul căruia se organizează activități în aer

¹⁷ Ibid., 9.

¹⁸ Ibid., 27.

¹⁹ Biblioteca municipală din Bordeaux se numără printre puținele biblioteci publice care aplică excepția de la

drepturile de autor în favoarea persoanelor cu dizabilități, permisă în *Codul proprietății intelectuale*. cf. *Bibliothèques Bordeaux. Projet culturel*, 72.

liber cu ajutorul unui vehicul inedit dotat cu o bibliotecă mobilă, numit «bibliambule».

Proiectul de educație artistică și culturală (EAC) se înscrie între principalele proiecte menite să dezvolte sensibilizarea și expresia culturală, dinspre bibliotecar, în calitatea sa de mediator, înspre segmentul tânăr al comunității. Rolul-cheie al bibliotecarului trebuie să fie cel de a da o nouă viață colecțiilor, astfel încât biblioteca să-și depășească funcția tradițională de a depozita și accesibiliza documente, pentru a deveni un spațiu de creație, reflexie, animație, dialog și imersiune, în care documentele să fie popularizate și puse în lumină în moduri inovatoare. Biblioteca publică reprezintă, astfel, un reper fundamental în atingerea obiectivelor educaționale privind arta și cultura: „Biblioteca se prezintă drept un loc bogat în posibilități în materie de educație artistică și culturală, și aceasta din mai multe motive. În primul rând, datorită naturii colecțiilor sale: enciclopedice, și uneori patrimoniale, acestea îi permit să trateze cu legitimitate toate tematicile, să construiască discursuri în jurul tuturor subiectelor și să pună la punct acțiuni în relație. În al doilea rând, datorită științei și priceperii dobândite de bibliotecari în ultimele decenii în materie de animații și în calitatea lor de mediatori. În sfârșit, poziția unică a bibliotecii în spațiul citadin constituie un alt motiv: înscrisă într-un teritoriu,

prezintă într-un număr mare de teritorii, inclusiv rurale, ea e adesea primul referențial cultural, chiar singurul, pentru populație.” (n.tr.)²⁰

Municipiul Bordeaux a obținut, în anul 2022, titlul de 100% EAC, ceea ce îi prescrie angajamentul de a însoți elevii în parcurgerea a cel puțin unui program de educație artistică și culturală pe durata școlarității. În atingerea acestui obiectiv, biblioteca municipală se alătură altor instituții de cultură precum muzeele și Conservatorul. Proiectele EAC se bazează pe trei principii fundamentale: colaborarea cu instituțiile de învățământ, inițierea unor întâlniri cu artiști, creatori, artizani și punerea în practică a noțiunilor și modelelor descoperite printr-o creație artistică proprie.

Nu doar elevii sunt cuprinși în programele artistice și culturale ale bibliotecii, acestea fiind adaptate și adulților, prin grija serviciului transversal al dezvoltării diverselor categorii de public (*Service du développement des publics*). În această perspectivă, educația artistică și culturală devine un valoros instrument de socializare, de întâlnire în lumina unui limbaj universal, de înlăturare a oricăror diferențe care ar putea reprezenta un obstacol în calea practicării acestui limbaj, de încurajare a libertății de exprimare, de dezvoltare a gustului estetic, de valorizare a practicii de amator, în

²⁰ « La bibliothèque apparaît comme le lieu riche de possibilités en matière d'éducation artistique et culturelle, cela pour plusieurs raisons. La première tient à la nature de ses collections : encyclopédiques, et parfois patrimoniales, elles lui permettent de traiter légitimement toutes les thématiques, de construire des discours autour de tous les sujets et de mettre au point des actions en relation. La deuxième réside dans le savoir-faire acquis par les bibliothécaires au cours des dernières décennies en matière d'animations et dans leur qualité de médiation. Enfin, la place singulière de la bibliothèque dans la cité constitue une autre justification : inscrite dans un territoire, présente dans un très grand nombre de territoires, notamment ruraux,

elle est souvent le premier référentiel culturel, voire le seul, pour la population. », “Enquête sur les actions des bibliothèques territoriales en matière d'éducation artistique et culturelle (EAC)”, ianuarie 2015, *Direction générale des médias et des industries culturelles. Service du livre et de la lecture*, 61, accesat la 3 octombrie 2024, <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/livre-et-lecture/Documentation/Publications/Etudes-et-rapports-Lecture-et-bibliotheques/Enquete-sur-les-actions-des-bibliotheques-territoriales-en-matiere-d-education-artistique>.

prim-plan fiind pasiunea și bucuria creației, într-un cadru non-formal prietenos și dinamic.

Toate aceste proiecte facilitează accesul la cultură al unor categorii de public diverse și largi, atingând implicit obiectivul sensibilizării culturale, prin cunoașterea creațiilor culturale ale umanității și educarea în spiritul prețuirii lor. O atenție deosebită este acordată ideii de „a face cultură împreună”, prin asigurarea unui mediu propice pentru susținerea creației și exprimării artistice, un exemplu fiind evenimentul anual „Primăvara poezilor” («Printemps des poètes») adresat tinerilor și adulților sau concursurile de ilustrare a unor poeme. Biblioteca organizează, de asemenea, numeroase expoziții de creație în domeniul artelor vizuale, într-un spațiu expozițional inedit amenajat la nivelul -1 al clădirii.

Serviciile bibliotecii publice din Bordeaux se adresează unei comunități eterogene și din punct de vedere etnic, în special prin stabilirea în oraș a unor grupuri diverse de imigranți. Atelierele de conversație în limba franceză pentru persoanele alofone (rezidenții pentru care franceza nu este limba maternă, reprezentând aproximativ 10% din populație) sau cafenelele lingvistice pentru exersarea unor limbi europene de circulație internațională fac dovada interesului special al bibliotecii acordat dezvoltării sensibilizării și expresiei culturale pentru toți membrii comunității. Programul *Des livres à soi* permite familiilor alofone să exerseze limba franceză, descoperind cărți ilustrate pe care să le citească, în ritmul propriu, cu voce tare, copiilor.

Biblioteca Municipală Mériadeck din Bordeaux este una dintre cele mai prestigioase biblioteci din Franța și din Europa în ceea ce privește fondul documentar patrimonial pe care

îl deține. Colecția de aproximativ 500.000 de documente cuprinde manuscrise datând din secolul al VIII-lea până în prezent, arhive personale ale unor oameni de cultură, incunabule, cărți, jurnale și reviste, desene, gravuri, planuri arhitecturale, fotografii, cărți poștale, partituri muzicale. Biblioteca deține și un fond de patrimoniu audiovizual, cu peste patru milioane de ore de programe de radio și televiziune, accesibile pe baza permisului de bibliotecă. Se achiziționează și se primesc în continuare donații de documente patrimoniale, axate în principal în jurul celor „3M”, Montaigne, Montesquieu și Mauriac, mari personalități ale culturii franceze, care își leagă numele de orașul Bordeaux, dar și al scriitorilor locali din secolul al XX-lea și documente referitoare la regiunea Aquitania.

Cel mai valoros document din fondul patrimonial este un exemplar din „Eseurile” lui Montaigne adnotat de autor, ediția 1588 și înscris din anul 2023 în prestigiosul registru „Memoria Lumii” al UNESCO. Volumul este printre rarele exemplare atribuite unui autor clasic care-i poartă însemnările (nu se cunoaște, de pildă, niciun exemplar de acest tip aparținându-i lui Cervantes sau lui Shakespeare). În anul 2016, prețiosul exemplar a fost digitizat în integralitate, grație unui parteneriat între Biblioteca Municipală din Bordeaux și Biblioteca Națională a Franței.²¹ Un amplu proiect, prevăzut pentru perioada 2022-2026, are în centru opera lui Montaigne, obiectivul fiind cel de a o accesibiliza, de a o scoate din vitrina academică și a o face cunoscută publicului obișnuit, astfel încât nu doar elevii, studenții, filologii și specialiștii în cultură să o poată aprecia. Proiectul are în vedere crearea unor expoziții și a unor

²¹ “Les Essais de Montaigne : l'Exemplaire de Bordeaux”, Séline. Bibliothèque Numérique de Bordeaux, accesat la 28 septembrie 2024,

<https://selene.bordeaux.fr/actu/lexemplaire-de-bordeaux>.

experiențe ludice și interactive, mizând pe interdisciplinaritate, pe înaltul grad de atracție pe care îl dețin artele, precum și pe avantajele digitalului (realitate augmentată, imersiune 3D).

Un fond important al colecției îl reprezintă Fondul Mauriac, constituit în 1973 prin donația soției scriitorului François Mauriac, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1952, care cuprinde în principal manuscrise ale scriitorului. Începând cu anul 1994, în colecțiile bibliotecii Bordeaux a intrat și Fondul Montesquieu, format din manuscrise și tipărituri. Valorificarea colecției de patrimoniu este una din prioritățile bibliotecii din Bordeaux. Cunoașterea istoriei și a culturii locale, în vederea definirii identității culturale locale și regionale, și accesul la fondul patrimonial sunt obiective care direcționează inițierea diferitelor proiecte și activități pentru public. În funcție de starea fizică a documentelor, acestea pot fi consultate fie doar pe baza permisului de bibliotecă, fie pe baza unei cereri speciale. O parte din documentele despre regiunea Aquitania și orașul Bordeaux, de dată mai recentă, sunt ordonate cu acces liber pentru public, iar periodic se realizează expoziții de carte aparținând colecțiilor speciale în vitrinele din spațiul bibliotecii. Vizite ghidate în depozite sunt frecvent organizate pentru elevi, copii și adolescenți, iar în Auditoriumul „Jean Jacques Bel” se desfășoară conferințe pentru public în care diverși specialiști pun în lumină și dezbat teme subsumate memoriei și cunoașterii locale.

Cea mai recentă preocupare în domeniul valorificării patrimoniului este aceea de digitizare a unui număr cât mai mare de documente și de integrare a lor în activități atractive pentru publicul de toate vârstele. Aproximativ 50.000 din documentele patrimoniale au fost digitizate și s-a creat fondul

Bibliotecii Digitale Séléné, oferind posibilitatea descărcării și reutilizării acestor documente. Biblioteca Séléné conține și o serie de jocuri virtuale, care pot fi accesate on-line de către utilizatori, expoziții virtuale sau prezentări video despre colecțiile patrimoniale. Informații despre colecția digitizată pot fi obținute, ca de altfel pentru toate serviciile bibliotecii, și pe platformele și canalele de social media, Twitter, Instagram, Pinterest sau YouTube. Un proiect care urmează să fie implementat în viitor are în vedere amenajarea în zona de intrare în bibliotecă a unui spațiu în care să fie facilitată interacțiunea ludică și creativă, prin intermediul tehnologiei 3D, între public și cele mai valoroase documente care aparțin colecției de patrimoniu a bibliotecii.

Accesibilitatea *in situ* și on-line, prin cataloagele digitale, a colecției patrimoniale de care se bucură biblioteca municipală din Bordeaux este completată de accesibilitatea în afara zidurilor, în spații urbane alternative. Un obiectiv important al proiectului privind patrimoniul cultural local este deschiderea acestuia înspre comunitatea largă, integrarea în cotidian, pentru un viitor în care cultura să nu fie doar apanajul unora, ci o parte esențială a vieții fiecăruia.

În lumina acestor exemple de bună practică, sensibilizarea și expresia culturală sunt mai mult decât niște competențe – sunt atitudini, moduri de a înțelege, prețui și împărtăși viziunile, valorile, bunurile culturale și producțiile artistice care ne apropie, modele de gândire inspiratoare, care dau un suflu nou bibliotecilor, făcându-le mai active, mai empaticе și mai inventive, spre beneficiul întregii comunități.

CONEXIUNI INTERNAȚIONALE: EXPERIENȚA BIBLIOTECARILOR ROMÂNI LA CEL DE-AL TREILEA FORUM AL CURATORILOR UNIUNII BIBLIOTECILOR DIN CHINA ȘI STATELE CENTRAL-EST EUROPENE

RAMONA CÂMPEAN

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

ramona.campean@bjc.ro

ABSTRACT: In the last decades, the relationships between China and Central and Eastern Europe have evolved significantly, generating opportunities for intercultural dialogue in which libraries play an essential role. These institutions not only facilitate access to information but also contribute to the development of local communities through cultural initiatives, such as the China - CEEC Curator's Forum of Libraries Union, which highlights the importance of international collaboration.

In this context, actions like China-CEEC cooperation (or the “16+1” Cooperation) become relevant for structuring bilateral relations, promoting the goals of the “Belt and Road” Initiative. These joint efforts enable the establishment of connections in various fields, including policy coordination, culture and education, thereby demonstrating the complexity and potential of collaborations in the region. This article analyzes the impact of these relationships on libraries and cultural institutions, discussing the role of the China-CEEC Libraries Union in facilitating intercultural exchanges.

The China-CEEC Libraries Union was established with the aim of facilitating resource exchange and technological cooperation between libraries, thus strengthening cultural ties. These initiatives emphasize the need for a collaborative approach that supports innovation and adapts library services to the needs of communities. Recent international forums have underscored the importance of modernizing libraries and adapting them in the digital age, promoting reading and cultural interaction. International collaboration proves crucial for improving access to information and developing effective library models.

In conclusion, this study reaffirms the importance of libraries as key players in the context of relationships between China and CEEC, suggesting that they can play a significant role in facilitating constructive dialogue and promoting mutual cultural understanding.

KEYWORDS: forum, curators, „16+1” cooperation, China, CEEC

În ultimele decenii, relațiile dintre China și Europa Centrală și de Est au cunoscut o expansiune semnificativă, caracterizată prin

colaborări economice, culturale și politice. Țările din această regiune au început să caute noi parteneriate și oportunități de dezvoltare, iar

China, în efortul său de a-și extinde influența, a devenit un partener de interes.¹ Aceste interacțiuni au dus la o deschidere mai mare către colaborarea culturală, în cadrul căreia bibliotecile joacă un rol esențial. Aceste instituții sprijină nu doar accesul la informație, ci și promovarea dialogului intercultural, contribuind la dezvoltarea comunităților locale. Forumuri și evenimente culturale, precum cel al Curatorilor Uniunii Bibliotecilor din China și CEEC², subliniază rolul crucial al colaborării în consolidarea acestor relații bilaterale.

Cu toate acestea, contextul geopolitic global influențează aceste relații, iar percepțiile despre China variază considerabil, oscilând între deschidere și scepticism. Această diversitate de opinii face ca interacțiunea culturală să fie fluidă și plină de provocări, generând temeri legate de riscul ca regiunea să devină un „cal troian” pentru Beijing în Europa. În acest cadru complex, atât oportunitățile, cât și provocările necesită o abordare atentă din partea tuturor actorilor implicați.³

În această dinamică, inițiativele precum cooperarea China-CEEC (sau Cooperarea „16+1”), devin esențiale pentru structurarea relațiilor. Înființată în 2012, această platformă reunește China și 16 țări din Europa Centrală și de Est, inclusiv Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Macedonia, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovacia

și Slovenia. Datorită eforturilor comune ale tuturor participanților, în cadrul Programului „16+1”, au fost stabilite platforme de cooperare privind mai multe domenii, cum ar fi: coordonarea politicilor, economie, agricultură, turism, știință și tehnologie, schimburi locale etc.⁴

Platforma este o inițiativă a Ministerului Chinez al Afacerilor Externe pentru a promova relațiile de afaceri și investiții între China și CEEC. Grupul se reunește anual, având summiturile în diverse locații din Europa Centrală și de Est: Varșovia (2012), București (2013), Belgrad (2014), Suzhou (2015), Riga (2016), Budapesta (2017), Sofia (2018) și Dubrovnik (2019). În 2019, la Summit-ul de la Dubrovnik, Grecia a aderat la această grupare, în timp ce Estonia, Letonia și Lituania au decis să se retragă până în 2022. Secretariatul China-CEEC este la Beijing, cu 16 „coordonatori naționali” în fiecare dintre țările partenere din ECE.

Obiectivele formatului sunt de a promova Inițiativa Chinei „Centura și Drumul”⁵ propusă de președintele chinez, Xi Jinping, în 2013 și de a spori cooperarea în domeniile infrastructurii, transportului, logisticii, comerțului și investițiilor. Aceste direcții sunt sprijinite de legături din ce în ce mai strânse în domeniile culturii și educației, facilitând schimburile culturale și colaborarea între grupurile de

¹ „Searching for a Central and Eastern European Voice on EU China Policy”, The Diplomat, ultima modificare 16 aprilie 2024, <https://thediplomat.com/2024/04/searching-for-a-central-and-eastern-european-voice-on-eu-china-policy/>

² Pentru a simplifica vom continua să utilizăm numele - Țările din Europa Centrală și de Est

³ „Searching for a Central and Eastern European Voice”

⁴ „Five-year Outcome List of Cooperation Between China and Central and Eastern European Countries”, accesat în data de 21 feb. 2024, [http://ba.china-](http://ba.china-embassy.gov.cn/eng/sgxx_5/sghd/201711/t20171128_2451404.htm)

[embassy.gov.cn/eng/sgxx_5/sghd/201711/t20171128_2451404.htm](http://ba.china-embassy.gov.cn/eng/sgxx_5/sghd/201711/t20171128_2451404.htm)

⁵ Inițiativa Belt and Road (BRI sau B&R), cunoscută în China drept One Belt One Road și uneori denumită New Silk Road, este o strategie globală de dezvoltare a infrastructurii adoptată de guvernul chinez în 2013, având ca scop alocarea de fonduri prin investiții în peste 150 de țări și organizații internaționale. BRI este compusă din șase coridoare terestre de dezvoltare urbană legate prin infrastructura rutieră, feroviară, energetică și digitală și The Maritime Silk Road legate de dezvoltarea portului.

experți și ONG-uri.⁶ În acest sens, au fost organizate diverse inițiative, precum anul turismului, anul de schimb umanist, anul mass-media și anul cooperării locale. Pentru cetățenii chinezi, cele 16 țări au devenit țări de destinație turistică. China a înființat împreună cu Țările din Europa Centrală și de Est 29 de Institute Confucius, iar numărul studenților internaționali în ambele direcții s-a dublat.⁷ În Macedonia de Nord, a fost deschis un Centru de Coordonare pentru Cooperarea Culturală între China-CEEC, iar în sud-vestul orașului Chengdu din China, au fost deschise Centrul de Formare pentru Tinerii Artiști China-CEEC și Centrul de Cooperare și Schimburi pentru Industriile Creative și Culturale China-CEEC.⁸

Schimbul cultural a jucat un rol important în consolidarea prieteniei tradiționale dintre China și CEEC, ajutând la îmbunătățirea înțelegerii reciproce, precum și la realizarea unui progres de tip „câștig-câștig”. Biblioteca, în calitate de instituție care păstrează moștenirea culturală umană, este una dintre verigile indispensabile în lanțul de schimb cultural internațional.

Pentru a realiza *Planul de Acțiune pentru Dezvoltare Culturală „Centura și Drumul” (2016-2020)* emis de Ministerul Culturii din China, parte integrantă a platformei „16+1” și pentru a consolida schimburile și cooperarea cu CEEC în

domeniul bibliotecilor, Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor de Bibliotecă (IFLA) a susținut înființarea *Uniunii Bibliotecilor China-CEEC*, cu scopul de a promova partajarea resurselor bibliotecare, schimbul cultural și cooperarea tehnologică prin colaborarea comunității internaționale a bibliotecilor.

În acest cadru se înscrie și *Primul Forum al Curatorilor din China-CEEC al Uniunii Bibliotecilor*.⁹ Pornind de la conceptul de cooperare, Forumul Curatorilor Uniunii Bibliotecilor urmărește să stabilească un cadru care să permită comunicarea avansată între biblioteci și profesioniștii din domeniu. Această inițiativă vizează aprofundarea cunoștințelor despre realitățile biblioteconomice din arii geografice și culturale diferite, stimulând astfel dezvoltarea unor segmente sociale și culturale, prin oferirea de servicii de bibliotecă îmbunătățite, modernizate tehnologic, adaptate atât la nivel global, cât și local.¹⁰

Acesta este un program inclus în *Declarația de la Hangzhou privind Cooperarea Culturală (2018-2019) între China și Țările din Europa Centrală și de Est*, publicată de Ministerul Culturii din China în septembrie 2017.¹¹ Declarația a fost adoptată în cadrul *Celui de-al Treilea Forum Ministerial privind Cooperarea Culturală între China și Țările din Europa*

⁶ „Cooperation between China and Central and Eastern European Countries”, Wikipedia, accesat la 23 sept. 2024,

https://en.wikipedia.org/wiki/Cooperation_between_China_and_Central_and_Eastern_European_Countries

⁷ „Cooperarea în format 16+1” este o platformă de cooperare a consultării largi, a contribuției comune și a beneficiilor reciproce”, Ambasada Republicii Populare Chineze în România, ultima modificare 6 iulie 2018, http://ro.china-embassy.gov.cn/rom/zlgxnew/201807/t20180706_2826520.html

⁸ „Cooperation between China and CEEC”

⁹ „1st China-CEEC (Central and Eastern European Countries) Curators’ Forum of Libraries Union”, accesat în data de 21 feb. 2024,

<https://www.ifla.org/events/1st-china-ceec-central-and-eastern-european-countries-curators-forum-of-libraries-union/>

¹⁰ „Participarea delegației României la Forumul Curatorilor Uniunii Bibliotecilor, din cadrul Programului de Cooperare dintre China și țările Europei Centrale și de Est organizat de Biblioteca Publică din Hangzhou, China (CP)”, *Turnul Sfatului*, ultima modificare 21 nov. 2018, <https://www.turnulsfatului.ro/2018/11/21/participarea-delegatiei-romaniei-la-forumul-curatorilor-uniunii-bibliotecilor-din-cadrul-programului-de-cooperare-dintre-china-si-tarile-europei-centrale-si-de-est-organizat-de-biblioteca-publica-din-hangzhou-china-cp-125436>

¹¹ „1st China-CEEC”

Central-Răsăriteană, care a avut loc în perioada 21-25 septembrie 2017, și a fost semnată de miniștrii responsabili pentru Cultură din China și reprezentanții din cele 16 țări participante, printre care Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Macedonia, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovacia și Slovenia.

Declarația de la Hangzhou subliniază necesitatea extinderii cooperării culturale China-CEEC și stabilirea rolului său central în dialogul intercultural, a cunoașterii și înțelegerii reciproce și a dezvoltării industriilor culturale. Reprezentanții țărilor mai sus amintite au convenit asupra unor priorități pentru a fundamenta parteneriatul, punând accent pe angajamentul de a adopta o abordare centrată pe oameni în schimbul cultural, prin dezvoltarea de programe care să inspire înțelegerea reciprocă și transferul de cunoștințe. Urmău să fie încurajate învățarea și colaborarea prin organizarea de excursii pe teren/sondaje on-site, co-producerea de lucrări artistice și găzduirea de programe de formare, ateliere, forumuri, prezentări și expuneri ce promovează împărtășirea celor mai bune practici în interpretările contemporane ale identității culturale. Înființarea unui Centru de Coordonare a Cooperării Culturale China-CEEC în Macedonia avea ca scop crearea unui hub pentru schimbul de informații culturale, facilitând rețelele de colaborare între diferite instituții. Tinerii erau încurajați să participe activ în dialogul intercultural, având în vedere aportul lor creativ, iar Tabăra de Dans de Vară China-CEEC făcea parte din această inițiativă. În plus, promovarea schimburilor culturale la nivel local avea ca obiectiv folosirea platformelor existente pentru a sprijini dialogul și vizitele reciproce. În final, se preconiza cooperarea pe termen lung între guverne în domeniul industriei culturale, precum și crearea de platforme între

antreprenorii culturali în vederea realizării unor schimburi reciproc avantajoase.

În cadrul aceluiași forum a fost adoptat *Planul de Cooperare Culturală între China și CEEC pentru perioada 2018-2019*, care se concentra pe mai multe direcții strategice. Printre acestea, se dorea înființarea unui Centru de Coordonare a Cooperării Culturale în Macedonia, destinat facilitării comunicării și coordonării programelor culturale. Se avea în vedere încurajarea colaborării între rețelele culturale, inclusiv prin înființarea Uniunii Bibliotecilor China-CEEC. China urma să deschidă Centre Culturale în Letonia, Bulgaria, România, Serbia și Ungaria, sprijinind astfel colaborarea prin deschiderea centrelor respective în China. Al 4-lea Forum Ministerial de Cooperare Culturală fusese programat pentru 2019 în Macedonia.

În privința schimbului de personal, China intenționa să invite regizori de operă internațională și festivaluri de păpuși din Europa Centrală și de Est să viziteze țara, facilitând schimburile culturale între orașele din China și cele din CEEC, iar managerii instituțiilor culturale și experții în artă din China erau așteptați să participe la festivaluri internaționale prestigioase din CEEC pentru a explora contactele de afaceri, schimburile și oportunitățile de învățare.

O altă direcție strategică viza organizarea mai multor forumuri, inclusiv un Forum al Cooperării Artistice în Chengdu și un Forum al Experților privind Patrimoniul Cultural Imaterial în Hangzhou. Primul Forum al Directorilor de Bibliotecă al Uniunii Bibliotecilor din China-CEEC era programat pentru 2018 la Hangzhou, cu Biblioteca Publică Hangzhou ca principal organizator.

Pentru tineri, erau planificate tabere de dans și muzică atât în China, cât și în țările din ECE în 2018 și 2019. În plus, China dorea să

invite tineri compozitori și pictori de renume pentru a promova schimburile artistice. De asemenea, trupe artistice din China urmau să fie trimise în Europa Centrală și de Est pentru a participa la festivaluri internaționale și la alte evenimente festive, precum Capitala Europeană a Culturii, în vederea susținerii cooperării culturale între China și CEEC.

În domeniul media, se anticipa o colaborare în cercetarea patrimoniului cultural imaterial, cu scopul de a produce documentare pe subiecte culturale relevante. Țările din ECE erau invitate să ofere informații privind practicile lor de salvagardare a patrimoniului cultural imaterial, care serveau drept bază pentru o lucrare bilingvă atât în limba chineză, cât și în limba engleză, ce urma să fie publicată de partea chineză cu titlul: „Cercetarea privind Patrimoniul Cultural Imaterial din China și CEEC”. În cele din urmă, implementarea acestui program depindea de resursele financiare disponibile din fiecare țară participantă.¹²

Cele două documente reflectă angajamentul comun de a întări legăturile culturale și de a promova schimburile între cele două regiuni.

Prin intermediul acestor inițiative, s-a subliniat importanța colaborării în domeniul cultural, artistic și educațional, facilitând astfel o mai bună înțelegere reciprocă.

În acest context, *Primul Forum al Curatorilor Uniunii Bibliotecilor din China și Statele Central-Est Europene*, desfășurat la Hangzhou în perioada 19-22 octombrie 2018, a fost deosebit de important. Cu o temă axată pe „Cooperare-Interconectare-Partajare”, forumul a oferit o platformă pentru discuții despre colaborarea în biblioteconomie și gestionarea cunoștințelor, scoțând în evidență modul în care instituțiile culturale pot susține aceste legături prin accesul la resurse comune și schimbul de experiențe.

Pe 20 octombrie 2018, a avut loc sesiunea comună în cadrul căreia au fost adoptate *Declarația privind Înființarea Uniunii Bibliotecilor China-CEEC și Planul de Acțiune privind Uniunea Bibliotecilor China-CEEC (2019-2020)*, care a marcat înființarea oficială a Uniunii. 61 de biblioteci publice, naționale și universitare din China-CEEC¹³, reprezentate de 160 de participanți din China și străinătate, au

¹² „The 3rd Ministerial Forum on Cultural Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, Hangzhou, China, September 21-25, 2017. Hangzhou Declaration on Cultural Cooperation (2018-2019) between China and Central and Eastern European Countries”, accesat în data de 23 august 2024 [https://gbsk.mk/Documents/Hangzhou%20Declaration\(counterproposal\).pdf](https://gbsk.mk/Documents/Hangzhou%20Declaration(counterproposal).pdf)

¹³ Printre bibliotecile care au acceptat să se alăture Uniunii Bibliotecilor China-CEEC se regăsesc: Biblioteca Publică „Dritero Agolli” din Fier și Biblioteca Publică „Thimi Mitko” din Korçë, Albania; Biblioteca Publică și Universitară „Derviš Sušić” din Tuzla, Bosnia și Herțegovina; Biblioteca Națională „St. St. Cyril and Methodius” din Bulgaria; Biblioteca Publică din Bakar, Biblioteca Publică din Vodice, Biblioteca Publică „Halubajska zora” și Institutul de Etnologie și Cercetare Folclorică din Croația; Biblioteca Națională a Republicii Cehe; Biblioteca Națională din Estonia; Biblioteca Centrală a Județului Vöru, Biblioteca Centrală din Tallin și Biblioteca Publică din Tartu, Estonia; Biblioteca

Națională Széchényi și Centrul de Informare și Bibliotecă al Academiei Maghiare de Științe din Ungaria; Biblioteca Națională din Letonia; Biblioteca Publică din Județul Panevėžys „Gabriele Petkevicaite-Bite”, Biblioteca Publică „Povilas Višinskis” din Județul Šiauliai și Biblioteca Publică „A. și M. Miškiniai” din Utena, Lituania; Biblioteca Națională și Universitară „St. Kliment Ohridski” din Skopje, Biblioteca Universitară Națională „Goce Delcev” din Stip, Biblioteca Universitară Națională „St. Kliment Ohridski” din Bitola și Biblioteca Municipală „Braka Miladinovci” din Skopje, Macedonia; Biblioteca Națională a Muntenegrului „Đurđe Crnojević”; Biblioteca Națională a Poloniei, Biblioteca Provincială „Hieronim Lopaciński” din Lublin, Biblioteca Publică Provincială din Cracovia, Biblioteca Municipală și Județeană din Sucha Beskidzka, Biblioteca Municipală din Łódź, Biblioteca Publică din Gdynia, Polonia; Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj și Biblioteca Județeană Satu Mare din România; Biblioteca Matica Srpska și Biblioteca

devenit membre ale Uniunii.¹⁴ În rândul bibliotecilor din România care au acceptat să facă parte din alianță se află Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj și Biblioteca Județeană Satu Mare.

Declarația a subliniat angajamentul bibliotecilor din China și țările ECE de a colabora pe baza principiului „egalității, beneficiului reciproc, incluziunii și deschiderii”. Uniunea avea ca scop facilitarea creării unei platforme pentru schimbul de informații între aceste biblioteci, consolidând astfel parteneriatul și cooperarea. Se anticipa dezvoltarea cooperării bilaterale și multilaterale, ținând cont de unicitatea și diversitatea fiecărei biblioteci. Schimburile și colaborarea urmau să fie intensificate pentru a sprijini progresul cultural și rolul Uniunii ca lider profesional. Se avea în vedere instituirea unui sistem de partajare a datelor bibliografice între membri, iar vizitele regulate erau dedicate îmbunătățirii schimbului de experiențe. Bibliotecile își asumau responsabilitatea de a organiza cursuri de formare pentru bibliotecari pe diverse teme, iar comunicările literare erau realizate pentru a înlesni accesul la lucrările internaționale. Expozițiile aveau rolul de a evidenția cultura și istoria țărilor gazdă, iar activitățile multiculturale de a promova schimburile culturale.

Fiecare bibliotecă avea libertatea de a alege

proiecte și parteneri, sprijinul pentru acestea fiind condiționat de resursele disponibile. Uniunea a stabilit înființarea unui Secretariat în Hangzhou și organizarea unui forum bienal, cu rotația responsabilității de organizare între membrii săi. Activitățile urmau să fie încurajate pe baza voluntariatului, iar partenerii de proiect să convină detaliile în scris. Era stipulat ca Uniunea să accepte cererile de aderare de la toate bibliotecile din China și CEEC care respectă misiunea Uniunii, fără a crea obligații financiare sau de proprietate între membri.¹⁵

Planul de acțiune al Uniunii Bibliotecilor China-CEEC a fost realizat cu perspectiva de a onora *Declarația de la Hangzhou*, împreună cu angajamentul de a intensifica cooperarea și schimbul academic între bibliotecile din China și CEEC, precum și facilitarea accesului comun la resurse și promovarea cooperării tehnologice. Se avea în vedere crearea unui site web dedicat, care să permită accesul la datele bibliografice ale fiecărui membru, sprijinind astfel partajarea resurselor. Dacă era posibil, se preconiza introducerea unui serviciu de împrumut interbibliotecar. Un alt aspect important era schimbul de literatură, care se dorea a fi promovat pentru a permite accesul la cărțile clasice și la cele mai recente lucrări din China și din țările ECE, în funcție de cerințele și domeniile de interes ale bibliotecilor. Planul prevedea stabilirea unui mecanism pentru schimburi regulate de personal, care să faciliteze învățarea și îmbunătățirea practicilor prin vizite

Municipală din Belgrad, Serbia; Biblioteca Națională Slovacă; Biblioteca Municipală din Kranj, Biblioteca Publică „Anton Tomaž Linhart” din Radovljica, Biblioteca Centrală Publică din Celje și Biblioteca Publică „France Bevk” din Nova Gorica, Slovenia; Biblioteca Provincială Gansu, Biblioteca Guizhou, Biblioteca Hebei, Biblioteca Provincială Hubei, Biblioteca Hunan, Biblioteca Provincială Jilin, Biblioteca din Mongolia Interioară, Biblioteca Nanjing, Biblioteca Ningbo, Biblioteca Shandong, Biblioteca Shanxi, Biblioteca Provincială Sichuan, Biblioteca din Regiunea Autonomă Uygur

Xinjiang, Biblioteca Provincială Yunnan, Biblioteca Changchun, Biblioteca Guangzhou, Biblioteca Harbin, Biblioteca Jinan, Biblioteca Jinling, Biblioteca Publică din Xi'an, Biblioteca Chongqing, Biblioteca Tianjin și Biblioteca Municipală din Hefei, China.

¹⁴ „China-CEEC Libraries Union Established in Hangzhou”, accesat în 1 sept. 2024, <https://en.hzlib.net/Activity/640.htm>

¹⁵ Manuscris în original tradus integral de Ramona Câmpăan: „Statement on Establishment of China-CEEC Libraries Union, October 20, 2018 in Hangzhou”.

bilaterale. Personalul bibliotecilor avea să beneficieze de oportunități de instruire reciprocă, axată pe problemele comune. Activitățile culturale jucau, de asemenea, un rol important, membrii Uniunii fiind încurajați să organizeze expoziții care să promoveze istoria și cultura diverselor țări, contribuind la dialogul intercultural. În final, planul includea și măsuri de publicitate extinsă, recomandând membrilor să promoveze pagina web a Uniunii pe site-urile lor oficiale, să organizeze expoziții itinerante și să colaboreze cu instituții media pentru a evidenția bibliotecile membre și cultura țărilor acestora.¹⁶

Pe 21 octombrie 2018 au avut loc patru paneluri, în cadrul cărora au fost aduse în discuție următoarele teme: „Cum pot bibliotecile să promoveze obiectivele de dezvoltare durabilă 2030 ale ONU”, „Bibliotecile și promovarea lecturii la nivel național”, „Bibliotecile și protecția patrimoniului cultural” și „Bibliotecarii în viitor — Transformare • Competență • Abilități”.¹⁷

Delegația României la această reuniune transnațională a bibliotecilor a fost alcătuită din patru membri: Sorina Stanca, manager al Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj, Lacrima Camelia Istrăuan, manager al Bibliotecii Județene Satu Mare, Ioan Pinteau, manager al Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița Năsăud și Silviu Borș, manager al Bibliotecii Județene ASTRA Sibiu. Aceștia au susținut prelegeri referitoare la: situația bibliotecilor din România și promovarea obiectivelor dezvoltării durabile emise de ONU (Sorina Stanca), promovarea lecturii prin intermediul bibliotecii (Lacrima Camelia

Istrăuan), promovarea și protejarea patrimoniului cultural (Silviu Borș).

Cu acest prilej, au fost dezbătute importanța cooperării tehnologice în cadrul rețelelor de biblioteci, accesul comun la resurse, colaborarea în ceea ce privește crearea unor baze bibliografice comune, implementarea unui schimb de literatură clasică și contemporană între China și țările Europei Centrale și de Est, organizarea unor vizite bilaterale ale bibliotecarilor din țările partenere și inițierea unor activități cu caracter multicultural, care să susțină dialogul real între culturi.

Întâlnirea reprezentanților Uniunii Bibliotecilor reprezintă o inițiativă comună pentru dezvoltarea cooperării între biblioteci la nivel internațional, ținându-se seama de importanța modernizării tehnologice continue și durabile, impuse de noile standarde educaționale și profesionale. În egală măsură, acest demers complex are menirea de crea un spațiu al similitudinilor și diversității culturale.¹⁸

Având în vedere contextul pandemic, *Cel de-al doilea Forum al Curatorilor Uniunii Bibliotecilor China-CEEC*, intitulat „Bibliotecile, esențiale în vremuri dificile, oferă conexiuni semnificative: Noi abordări în designul bibliotecilor”, s-a desfășurat online în octombrie 2021 și a fost găzduit de Biblioteca Municipală „Braka Miladinovci” din Skopje. În discursul său, Ambasadorul Republicii Populare Chineze în Macedonia de Nord, Zhang Zuo, a subliniat importanța bibliotecilor în promovarea schimburilor culturale și a cooperării internaționale, evidențiind diversitatea acestora și rolul lor în facilitarea accesului la cunoaștere, chiar și în condițiile provocatoare generate de pandemie.¹⁹

¹⁶ Manuscris în original tradus integral de Ramona Câmpăan: „Action Plan of China-CEEC Libraries Union (2019-2020), (Draft)”

¹⁷ „China-CEEC Libraries Union”

¹⁸ „Participarea delegației României”

¹⁹ „The 2nd China-CEEC Curators' Forum of Libraries Union themed „Libraries as essential in challenging times offer meaningful connectivity: New approaches to

La forum au participat 9 biblioteci membre din China și țările din Europa Centrală și de Est, precum și 10 biblioteci non-membre, inclusiv Biblioteca Zhejiang, Biblioteca Shenzhen și Biblioteca Xiamen.

În cadrul a patru discuții axate pe „Integrarea bibliotecilor în era post-epidemică, Ce urmează?”, „Dezvoltarea bibliotecilor publice. Construirea bibliotecilor inteligente”, „Modul de dezvoltare a bibliotecilor prin integrarea tradiției și inovației. Biblioteci și incluziune digitală” și „Perioada post-epidemică și promovarea lecturii. Cunoștințe, Globalizare, Dezvoltare”, au fost prezentate modele de bune practici și s-au realizat schimburi de cunoștințe aprofundate.

Se aștepta ca Uniunea Bibliotecilor China-CEEC să aducă mai multe contribuții la promovarea schimburilor culturale între China și țările din ECE în viitor, continuând să insufle vitalitate mecanismelor de cooperare în diverse domenii și industrii între China și aceste țări.²⁰

Cel de-al Treilea Forum al Curatorilor Uniunii Bibliotecilor din China și Statele Central-Est Europene a extins aceste dialoguri prin abordarea de noi teme relevante pentru biblioteci, reafirmând angajamentul Uniunii Bibliotecilor China-CEEC de a promova schimburile culturale și de a adapta serviciile bibliotecilor la nevoile comunităților în contextul global actual. Evenimentul s-a desfășurat în perioada 21-24 octombrie 2023, la Nanjing, capitala provinciei Jiangsu din estul Chinei. Forumul a fost coordonat de Biroul Internațional de Schimb și Cooperare al Ministerului Culturii și Turismului din China, găzduit de Secretariatul

Uniunii Bibliotecilor din China-CEEC și organizat de Biblioteca din Nanjing.²¹ Tema abordată a fost „Biblioteca - Beneficii Reciproce - Progres Comun - Cooperare Reciproc Avantajoasă”, care reprezintă un concept important, foarte apreciat în cultura chineză.

Ceremonia de deschidere a inclus o retrospectivă a Uniunii Bibliotecilor din China-CEEC și mesaje video din partea membrilor Uniunii pentru bibliotecile publice din Provincia Jiangsu. În discursurile susținute, s-a subliniat faptul că bibliotecile membre au colaborat pentru a găsi o cale comună de dezvoltare bazată pe principiile egalității, beneficiului reciproc, incluziunii și deschiderii. S-a accentuat, de asemenea, importanța bibliotecilor ca instituții esențiale în conservarea civilizației și culturii umane, subliniind necesitatea de a juca un rol mai activ în promovarea comunicării culturale.

Forumul a reunit 150 de participanți din cadrul a 45 de biblioteci membre, printre care Biblioteca Publică „Dritero Agolli” din Fier, Albania, Institutul de Etnologie și Cercetare Folclorică, Croația, Biblioteca Universitară Națională „St. Kliment Ohridski” din Bitola, Macedonia de Nord, Biblioteca Municipală din Belgrad și Biblioteca Națională a Serbiei, Biblioteca Municipală din Kranj, Slovenia, Biblioteca Națională Széchényi din Ungaria, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj din România, Biblioteca din Nanjing, Biblioteca Publică Huangzhou din China etc.²² Delegația din România a fost reprezentată la acest forum de bibliotecarii Ramona Câmpăan și Delia Chira, care au susținut prezentări despre „Colecțiile

library design”, accesat în data de 22 febr. 2024, <https://www.facebook.com/chinaembassy/nmk/posts/the-2nd-china-ceec-curators-forum-of-libraries-union-themed-libraries-as-essenti/409436167204448/>

²⁰ „The 2nd China-CEEC Curators' Forum of Libraries Union Successfully Held Online”, ultima modificare 21 oct. 2021, <https://en.hzlib.net/cceecclucf/844.htm>

²¹ „The 3rd China-CEEC Curators' Forum of Libraries Union Successfully Held in Nanjing”, accesat în data de 21 febr. 2024, <https://en.hzlib.net/cceecclucf/1023.htm>

²² „The 3rd Forum”

digitale românești în Europeana 1914-1918” și „Aspecte privind valorificarea Colecțiilor Speciale ale Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj”.

Conferința a explorat o gamă de subiecte importante pentru domeniul biblioteconomiei, desfășurându-se pe parcursul a trei zile dedicate discuțiilor și activităților. Temele principale incluse în agenda forumului au fost: promovarea lecturii, tipurile de literatură, inovația și serviciile oferite de bibliotecă, spațiul urban de lectură, importanța lecturii în rândul tinerilor etc. Aceste subiecte sunt cruciale în contextul actual, în care bibliotecile se confruntă cu provocări din ce în ce mai mari în era digitalizării și a accesului rapid la informație.

Promovarea lecturii a fost un punct central al discuțiilor, evidențiind nevoia de a crea inițiative care să încurajeze obiceiul lecturii în rândul tuturor categoriilor de vârstă, dar mai ales în rândul tinerilor. Aceasta este esențială nu doar pentru dezvoltarea individuală, ci și pentru consolidarea unei societăți informate și critice. Discuțiile despre diversitatea genurilor literare au evidențiat cum fiecare tip de literatură poate răspunde nevoilor diferitelor segmente de public, contribuind atât la promovarea literaturii locale, cât și internaționale. Inovațiile în modernizarea serviciilor de bibliotecă, cum ar fi programele educaționale, cluburile de lectură și evenimentele culturale, au fost prezentate ca metode eficiente de a atrage vizitatori și de a transforma bibliotecile în centre comunitare active. De asemenea, s-a pus accent pe crearea și amenajarea unor spații dedicate lecturii în mediul urban, care nu doar că facilitează accesul la cărți, dar și contribuie la interacțiunea socială și la stimularea cititului comunitar.

Temele discutate au reflectat nu doar provocările actuale, ci și oportunitățile de inovare și adaptare, încurajând o viziune modernă asupra funcției bibliotecilor ca spații vitale pentru cultura și educația comunității. Impactul acestor discuții se va resimți cu siguranță în practicile viitoare ale bibliotecilor, contribuind la crearea unui mediu în care lectura și cunoașterea să fie accesibile tuturor.

Prima sesiune a forumului a fost deschisă de Chen Jun, directorul Bibliotecii din Nanjing, cu o prelegere despre sursele și principalele caracteristici ale cărților antice, urmată de cea a directorului general al Bibliotecii Naționale Széchényi din Budapesta, Dávid Rózsa, despre înființarea unui important centru de digitalizare în cadrul Sistemului Național de Biblioteci din Ungaria, capabil să digitalizeze 10 milioane de pagini pe an, permițând accesul la documente precum codexele Bibliotecii Corviniene, vocea lui Kossuth și partituri vechi care pot fi accesate din Cleveland, Budapesta sau Cluj-Napoca.²³

În cadrul celei de-a doua sesiuni a forumului, curatorii bibliotecilor din diverse regiuni, cum ar fi Shanghai, Shanxi, Guangzhou, Chongqing, Shandong și Qinghai, au împărtășit experiențele lor legate de serviciile bibliotecilor publice și au explorat rolul bibliotecii ca loc de inspirație, învățare, socializare, ca spațiu multifuncțional, platformă și infrastructură. Impactul acestor discuții a fost semnificativ, deoarece a subliniat nevoia de a adapta serviciile bibliotecilor la cerințele contemporane și de a le transforma în platforme de interacțiune socială și culturală.

În cea de-a doua zi a conferinței au avut loc discuții la care au participat 41 de speakeri în cadrul a cinci mese rotunde, fiecare prezentare contribuind la explorarea temelor centrale ale

²³ „A fost inaugurat centrul de digitalizare al Bibliotecii Naționale a Ungariei”, accesat în data de 22 febr. 2024, <https://www.rador.ro/2022/02/12/a-fost-inaugurat->

centrul-de-digitalizare-al-bibliotecii-nationale-a-ungariei/

evenimentului. Prima temă dezbătută a fost promovarea inovatoare a literaturii caracteristice. Literatura caracteristică reprezintă acele lucrări care reflectă trăsăturile culturale, istorice și sociale ale unei regiuni sau comunități, având un rol esențial în conservarea identității locale. Aceasta include nu doar scrierile literare, ci și diverse forme de exprimare culturală care conturează caracterul comunității. Literatura caracteristică nu poate doar să dezvăluie cultura regională umanistă și contextul istoric al orașului, ci poate fi considerată pe de-o parte un factor personalizat care diferențiază o bibliotecă de alte biblioteci, iar pe de altă parte un factor care reflectă competitivitatea esențială a bibliotecii. Bibliotecile au făcut explorări utile cu privire la colectarea, sortarea și prelucrarea informațiilor despre literatura caracteristică, utilizarea literaturii caracteristice digitale, construirea bazei de date a literaturii caracteristice și alte aspecte. Odată cu aprofundarea continuă a construcției de biblioteci inteligente, promovarea și construirea resurselor de literatură caracteristică au fost, de asemenea, integrate treptat în construcția bibliotecii inteligente. Analiza privind extinderea domeniului cercetării literaturii caracteristice, îmbunătățirea utilizării resurselor literaturii, standardul de construcție digitală al literaturii caracteristice, integrarea și partajarea resurselor literaturii caracteristice, digitizarea și conservarea pe termen lung a patrimoniului cultural imaterial și alte aspecte vor deveni temele principale de cercetare ale bibliotecilor publice.

O altă temă abordată a fost cea a serviciilor diversificate de bibliotecă și limitările acestora.

Funcțiile bibliotecilor publice vor fi realizate într-o manieră mai bună și mai cuprinzătoare prin serviciile diversificate. Scopul principal al dezvoltării bibliotecilor publice a devenit

crearea unui sistem de servicii de bibliotecă publică adaptat grupurilor, culturilor și mijloacelor tehnice diversificate ale orașului modern. Cu toate acestea, extinderea serviciilor diversificate ale bibliotecii va fi inevitabil limitată de forța de muncă, materiale, resurse și alte aspecte. Modul de determinare a limitei serviciilor diversificate, clarificarea limitelor serviciilor și mecanismul de cooperare cu ceilalți subiecți care oferă servicii publice societății și crearea unui context armonios de dezvoltare este, de asemenea, o problemă importantă cu care ne confruntăm în prezent.

O altă temă explorată a fost preservarea și utilizarea creativă a cărților vechi și rare. Pornind de la ideea protejării cărților vechi și rare, s-a evidențiat accelerarea transformării resurselor și a utilizării cărților vechi prin explorarea valorii epocii, promovarea utilizării eficiente, consolidarea construcției digitale și creșterea vizibilității acestor lucrări. S-a pus problema utilizării pe deplin a mijloacelor creative culturale moderne pentru a promova „revitalizarea” acestor cărți, cu scopul de a întări rolul important al cărților vechi în păstrarea culturilor multi-etnice și în contribuția la construirea civilizației moderne.

Construirea spațiilor urbane de lectură a constituit o altă arie tematică abordată. După cum știm, orașul este centrul economic și cultural regional. Pornind de la ideea că „Orașul încurajează lectura și lectura schimbă orașul”, s-au formulat următoarele întrebări: Ce formă ar putea fi folosită pentru a promova lectura în vederea îmbunătățirii comunicării între cetățeni și creativitate? În ce mod ar putea lectura să ridice nota culturală a orașului și să atragă mai multe talente și vizitatori pentru a participa împreună la procesul de dezvoltare? S-a ajuns la concluzia că, în acest context bidirecțional, a recunoaște rolul bibliotecilor publice ca actori importanți și lideri, prin valorificarea

avantajelor lor profesionale, locative și umane, reprezintă o provocare constantă pentru bibliotecarii din acest domeniu.

Nu în ultimul rând, discuțiile au subliniat importanța participării sociale la dezvoltarea de înaltă calitate a bibliotecii. În timp ce bibliotecile publice servesc societatea, actorii sociali pot participa, de asemenea, la construirea și dezvoltarea bibliotecilor. S-a concluzionat că participarea factorilor sociali va oferi o bună oportunitate pentru bibliotecile publice de a avea servicii modernizate și inovatoare.²⁴

Fiecare sesiune a fost marcată, așadar, de discuții animate și perspective inovatoare, în care experți din diverse domenii au împărtășit bune practici, provocări și soluții pentru îmbunătățirea accesului la informație și valorificarea resurselor culturale. Ceea ce s-a remarcat a fost dorința și intenția de a aprofunda în continuare cooperarea dintre bibliotecile care fac parte din Uniune și promovarea dezvoltării acestora după modele internaționale.²⁵

Colaborarea internațională, evidențiată la forum, a fost crucială pentru facilitarea

schimbului de bune practici între bibliotecile din China și CEEC. Această colaborare nu doar că îmbogățește cunoștințele și resursele disponibile, dar și contribuie la dezvoltarea unei rețele internaționale care poate influența în mod semnificativ politicile culturale și educaționale. Crearea unor astfel de legături poate sprijini inovațiile în biblioteconomie, oferind un cadru în care instituțiile pot colabora pentru a răspunde mai eficient nevoilor comunităților pe care le deservește.

Impactul forumului se resimte deja prin inițiativele comune și proiectele pilot care au fost lansate în urma discuțiilor. Aceste inițiative au potențialul de a genera schimbări pozitive la nivel local și internațional, promovând o viziune integrată asupra rolului bibliotecilor în societate. În concluzie, această cooperare a creat un cadru propice pentru dialog și interacțiune culturală, esențial pentru a răspunde provocărilor actuale și pentru a asigura un viitor sustenabil pentru comunitățile bibliotecilor din întreaga lume.

²⁴ Manuscris tradus în original de Ramona Câmpean: „Pre-Notice of the Third Forum of Curators of the China-CEEC Library Union”

²⁵ „Biblioteca Publică din Fier la conferința internațională “The 3rd China-CEEC curators’ Forum of

Libraries Union”, China”, accesat în data de 22.02.2024, <https://arumun.com/2023/11/02/biblioteca-publica-din-fieri-la-conferinta-internationala-the-3rd-china-ceec-curators-forum-of-libraries-union-desfasurata-in-china.html>

ASPECTE ALE COLABORĂRII DINTRE UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI ȘI FILIALELE BIBLIOTECII CENTRALE UNIVERSITARE „CAROL I” DIN BUCUREȘTI ÎN SPRIJINUL UTILIZATORILOR

BOGDAN ALEXANDRU GHEUKA

Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” – București

bogdangheuka@yahoo.com

ABSTRACT: At the beginning of the 21st century, the university library is facing important issues generated by information and communication technology. With the emergence of electronic libraries, there has been an explosion of documentary sources, both quantitatively and qualitatively. It is necessary for the university library to become flexible and open to changes in the information society, and service planning to be the core of the management activity. Libraries must support the development of the scientific community and provide individualized documentation and information services. Investment in library modernization and computerization is crucial in order to ensure an easy access to the documentary resources. The implementation of an integrated library IT system and the acquisition of electronic databases are necessary to meet the users' needs. The interaction between librarians and users is essential in the information retrieval process. Also, the development of digital collections and access to electronic publications are priorities in the context of the information society.

The “Carol I” Central University Library in Bucharest and its subsidiaries have implemented modernization and computerization programs in order to offer quality services. The close cooperation between the library and the university is necessary in order to meet the educational and research needs of the university community. The documents acquisition process must be carried out according to the academic programs and the users' needs in order to ensure the collections relevance and timeliness. The users' categories such as: students, teachers and researchers have specific information and documentation needs, and libraries must meet these needs. Training and education programs for librarians are essential for providing quality services and developing collections according to the needs of the academic community.

In conclusion, the university library must continuously adapt to the changes in the information society, investing in the services modernization and computerization, developing the collections and providing support for the university community educational and research needs. The close cooperation between the library and the university is essential in order to ensure the access to quality information and to meet the users' needs.

KEYWORDS: university libraries, information society, library users, collection development, scientific research

Introducere

La începutul secolului XXI, biblioteca universitară se confruntă cu importante probleme din cauza dezvoltării rapide a tehnologiei informației și comunicării. Alături de bibliotecile tradiționale au apărut și biblioteci electronice, care pun la dispoziția utilizatorilor cărți, publicații periodice, baze de date accesibile pe suport electronic, înregistrându-se în consecință o explozie a surselor documentare, atât în ce privește varietatea și cantitatea informațiilor, precum și în ceea ce privește formatul documentelor.

În acest nou context, activitatea bibliotecii universitare, ca partener permanent al sistemului de învățământ și de cercetare, nu trebuie să mai fie cantonată într-un cadru închis și rigid, așa cum era cu două decenii în urmă, ci este necesar să devină flexibilă și deschisă la transformările generate de societatea informației, schimbări de ordin material și spiritual ce se derulează cu repeziciune și care au un impact puternic asupra colecțiilor și serviciilor bibliotecilor. De asemenea, este obligatorie o planificare a serviciilor care „să fie nucleul întregii activități manageriale, deoarece este implicată în toate segmentele acestui proces de dezvoltare. Planificarea este un proces analitic care are ca obiectiv evaluarea viitorului, stabilirea unei misiuni, formularea unor obiective în contextul aceluși viitor, imaginarea căilor de acțiune pentru atingerea acestor obiective, toate înscrise într-un program de acțiune adecvat”, așa cum preciza Ionel Enache în cartea sa *Planificarea și organizarea serviciilor de bibliotecă*.¹ Este peremptoriu faptul că performanța unei structuri biblioteconomice universitare este condiționată și de modul în

care se raportează la dinamismul și complexitatea lumii academice.

În epoca diseminării informației, toate tipurile de biblioteci, cu precădere cele cu profil universitar se ocupă atât de prelucrarea, cât și de managementul informației. Bibliotecile sprijină dezvoltarea comunității științifice prin popularizarea de resurse electronice organizate pe profil sau prin acordarea de servicii individuale. Structurile biblioteconomice nu mai pot rămâne astăzi doar simple instrumente de conservare și utilizare a informațiilor. Procesul de informatizare al societății a schimbat modalitatea de acces a utilizatorului la serviciile infodocumentare. În acest sens, bibliotecarii acționează ca un liant între resursele bibliotecii și utilizatori, încercând să stabilească echilibrul necesar între informație și modalitățile de diseminare ale acesteia către cititori. În cadrul universităților, s-au creat departamente care formează profesioniști în domeniul informării și documentării, ce capătă abilități în a lucra cu informația pe baza unor metodologii clare.

În România, un model de structură infodocumentară de tip occidental o reprezintă Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București și filialele sale, care funcționează într-un raport de parteneriat cu Universitatea din București, cu scopul de a pune prin eforturi financiare și umane conjugate la dispoziția utilizatorilor produse infodocumentare moderne, prin intermediul achiziției de carte românească, dar și străină și, totodată, facilitarea accesului la baze de date naționale și internaționale etc.

Această situație reclamă în permanență adoptarea de noi strategii și căutarea de soluții practice, fezabile, pentru a putea răspunde

¹ Ionel Enache, *Planificarea și organizarea serviciilor de bibliotecă* (București: Editura Universității din București, 2004), 52.

cerințelor din ce în ce mai complexe și mai costisitoare ale procesului de învățământ și cercetare ale utilizatorilor săi specifici și nu numai.

Modul de lucru al BCU „Carol I” – București și al filialelor sale pentru susținerea cerințelor infodocumentare pentru învățământ și cercetare ale Universității din București

În cadrul Universității din București, BCU „Carol I” este centrul coordonator al unei rețele formate din 16 biblioteci de facultate, grupate, începând cu vara anului 2024, în șase servicii care funcționează în locații aflate în sediile facultăților de: Drept, Administrație și Afaceri; Litere, Limbi și Literaturi Străine; Geografie, Geologie, Biologie-Botanică; Istorie, Filozofie, Teologie Ortodoxă; Matematică, Informatică, Fizică, Chimie; Științe Socio-Umane (Științe politice, Sociologie și Asistență Socială, Jurnalism și Științele Comunicării; Psihologie și Științele Educației), ale căror colecții de documente specializate sunt dedicate procesului didactic curent. De asemenea, BCU „Carol I” – București promovează cercetarea în domeniul biblioteconomiei și științei informării, participă la activități naționale și internaționale de analiză și sinteză profesională, inițiază și dezvoltă programe și acțiuni de formare și educație continuă în domeniul bibliologiei și științei informării.

La sfârșitul anilor '90, structura BCU „Carol I” – București a intrat într-un program amplu de modernizare generală și informatizare desfășurat în întreaga rețea de filiale. A fost prima bibliotecă universitară românească care a implementat un program informatizat legat de catalogarea documentelor. Au fost organizate sălile de lectură și centrele de împrumut

informatizate. De la începutul anului 2000, Unitatea Centrală și filialele sale, complet modernizate, funcționează în spații corespunzătoare.

Mary W. Ghikas, în studiul *Collection Management for 21st Century*, pune față în față două concepte: colecție actuală și colecție virtuală (la care accesul se face prin mijloace electronice), pentru a încerca să determine felul în care acestea răspund nevoilor specifice de informare, analizând, de asemenea, avantajele colecției virtuale sub aspectul costurilor (inclusiv copyright) și al timpului de răspuns, dar și în activitățile de împrumut interbibliotecar; trebuie să se aibă în vedere atât potențialul ei foarte ridicat, cât și restricțiile care pot să existe. Cea mai mare responsabilitate a bibliotecarului devine, în aceste condiții, să asigure un cât mai larg acces individual și să furnizeze o cantitate cât mai mare de informații pentru o perioadă cât mai extinsă de timp. Se au în vedere elemente precum: suportul și formatul documentelor; limba, delimitările geografice și cronologice; metodologia de evaluare; politica de selecție curentă; numărul de exemplare/copii aflate în circulație; starea fizică (gradul de uzură) etc.²

La BCU „Carol I” – București, reorganizarea bibliotecilor filiale pe principii biblioteconomice moderne s-a realizat prin parcurgerea mai multor etape. În primă etapă, printr-o îndelungată și dificilă înțelegere cu decanatele facultăților Universității din București, s-au obținut noi spații pentru biblioteci, în care lectura în sală și împrumutul la domiciliu să aibă săli distincte și în care procesul de informatizare să se desfășoare în condiții optime. A urmat implementarea sistemelor informatice de bibliotecă CDS-ISIS, VUBIS SMART, LIBERTY; organizarea fizică și estetică a spațiilor

² Mary W. Ghikas, “Collection Management for the 21st Century,” *Journal of Library Administration*, nr.11(1989): 119-134.

destinate lecturii și împrumutului la domiciliu; selecția, re-cotarea și reorganizarea colecțiilor de documente; înregistrarea în baza de date a publicațiilor din colecțiile sălilor de lectură și ale centrelor de împrumut; înregistrarea utilizatorilor în baza de date a instituției.

Complet modernizate și informatizate, cu centre de împrumut și săli de lectură pentru cărți și colecții speciale, bibliotecile filiale pun la dispoziția utilizatorilor o colecție vastă de documente în acces direct și în regim de împrumut, aparținând disciplinelor predate în cadrul facultăților Universității București. Sălile de lectură au fost modernizate prin achiziționarea de mobilier nou, ergonomic.

Principiile de selecție a documentelor au fost determinate de nevoile educaționale, de informare și documentare ale utilizatorilor și de necesitatea expunerii produselor editoriale noi. Publicațiile de referință au fost organizate separat în funcție de tipul documentului și în ordinea cotei topografice. Publicațiile seriale au fost așezate pe criteriul lingvistic: cele străine și cele românești.

Informatizarea

Una din direcțiile prioritare ale înnoirii activității BCU „Carol I” - București a constituit-o identificarea, achiziționarea și implementarea unui sistem informatic integrat de bibliotecă. Încă de la jumătatea anilor '90, BCU - București a început să devină prima structură de acest profil din țară în care o asemenea inițiativă devenea realitate. Cu ajutorul firmei olandeze GEAC, autoare a proiectului, s-a trecut la implementarea sistemului de bibliotecă VUBIS care a devenit funcțional în scurt timp în centrala instituției și apoi treptat și în unitățile filiale. În prezent, fondul principal de publicații din

centrală și filiale este introdus în baza de date, aceasta putând fi accesată de către utilizatori.

În anul 2023, a fost implementat cu ajutorul firmei *Softlink Europa* programul integrat de bibliotecă *Liberty*,³ care a creat posibilitatea de a grupa toate programele informatice de bibliotecă și a bazelor de date, de a accesa softul de pe orice dispozitiv, de a păstra structura organizatorică a colecțiilor. Importul publicațiilor a fost realizat separat, pe filiale, s-au verificat și unificat datele, s-au creat template-uri pentru publicații și utilizatori, existând posibilitatea de a înscrie on-line utilizatorii și a se elibera permis digital. În paralel, a fost achiziționată, instalată și completată an de an baza materială a informatizării integrate: sute de calculatoare instalate în rețea, servere, sute de licențe etc. și procesul este în plină expansiune. În fiecare an, instituția se îmbogățește cu câteva zeci de calculatoare și alte componente aferente. Totodată, în cadrul instituției se organizează cursuri, simpozioane, conferințe pe teme de actualitate, bibliotecarii participând la astfel de manifestări organizate la nivel departamental, instituțional sau național. Aceștia au fost sprijiniți instituțional să urmeze cursuri de atestare profesională și în numeroase cazuri, cursuri post-universitare de biblioteconomie sub egida Universității din București. BCU „Carol I” - București este autorizată să organizeze cursuri și să elibereze certificate de atestare profesională pentru bibliotecari debutanți.

Introducerea în baza de date a publicațiilor aflate în sălile de lectură, a celor de la centrele de împrumut și a utilizatorilor a fost realizată cu sprijinul și îndrumarea serviciilor de resort din Unitatea Centrală. Informarea asupra cerințelor și necesităților de studiu ale utilizatorilor se

³ Biblioteca Centrală Universitară București. Catalog, accesat la 24 iunie 2024, <https://catalog.bcub.ro/liberty/libraryHome.do>

efectuează luând în considerare structura procesului didactic și a cercetării științifice din mediul universitar, a bibliografiilor obligatorii și facultative. Modificările majore aduse de explozia informațională, utilizarea calculatoarelor și dinamizarea fluxului informațional au făcut ca modalitățile de comunicare să se bazeze primordial pe feedback: bibliotecarul angrenat în relația cu utilizatorul obține de la acesta informații și răspunsuri utile în orientarea politicilor de achiziție.

Preocuparea pentru modernizarea colecțiilor, în pas cu era informațională, se realizează prin achiziționarea resurselor pe suport electronic. Bazele de date: *ProQuest*, *Springer*, *EBSCOhost* etc. achiziționate de B.C.U „Carol I” - București reprezintă un suport rapid și modern în procesele cercetării, cunoașterii, oferind informații științifice valoroase. Prin achiziționarea acestor baze de date, a crescut accesul utilizatorilor la articole full-text. Totodată, prelucrarea retrospectivă a documentelor în sistem informatizat a constituit o activitate prioritară cu efecte absolut pozitive, dar și surprinzătoare în activitatea de comunicare a documentelor. Publicații mai vechi, înregistrate recent în baza de date, încep a fi solicitate și consultate.

Prin intermediul platformei digitale *Restitutio*,⁴ utilizatorii B.C.U. „Carol I” - București au acces la colecții digitizate de cărți, manuscrise, cărți vechi și rare, presă, reviste și alte publicații seriale, cărți actuale românești și străine, resurse iconografice, resurse cartografice, resurse audio-video. *Restitutio* oferă utilizatorilor bibliotecii un instrument inovator pentru descoperirea informațiilor, care poate fi găsit în descrierea bibliografică.

Căutarea se poate face, pur și simplu, inserând în caseta de căutare termenul de interes și rezultatele date sunt ordonate după relevanță. Resursele digitizate sunt grupate pe categorii, în funcție de tipurile de documente. *Restitutio* este un depozit instituțional digital cu acces deschis.

Bibliotecile informatizate trebuie, așadar, să facă un salt nu numai calitativ, dar și cantitativ, în crearea și definitivarea resurselor. Valorificarea potențialului informativ al colecțiilor a putut fi exploatat la maximum doar printr-o activitate de retroconversie continuă, cu o delimitare temporală a dualității informatizat-tradițional, pentru a optimiza funcția de comunicare a documentelor și pentru a fluidiza informația.

Sistemul de acces și împrumut

Împrumutul național, ca și cel internațional sunt operațiuni care se desfășoară în cadrul centrelor de împrumut național și, respectiv, internațional care funcționează în cadrul Unității Centrale. Biblioteca onorează cereri sosite direct de la unități de învățământ superior din țară și străinătate. Aceste două forme de împrumut oferă surse de completare a nevoii de informare și documentare, fiind bine reprezentate și promovate în rândul cadrelor didactice și cercetătorilor.

Pentru accesul la colecțiile bibliotecii se eliberează permise pentru utilizatorii specifici: studenți, cadre didactice, cercetători și doctoranzi etc., precum și pentru alte categorii, în format digital. Permisul de bibliotecă conferă utilizatorilor drept de împrumut la biblioteca specializată ce îl eliberează și drept de lectură în tot complexul Bibliotecii Centrale Universitare.

Posturile de lucru destinate interogării bazelor de date românești și străine au în

⁴ Biblioteca Centrală Universitară București.
 RESTITUTIO, accesat la 14 iulie 2024,
<https://restitutio.bcub.ro/items>

permanență instrucțiuni de utilizare, iar custozii de la sălile de lectură asistă și sprijină permanent activitatea de regăsire a informației. De asemenea, sistemul integrat de bibliotecă oferă facilitatea de accesare virtuală a colecțiilor bibliotecilor. Această evidență informatizată reflectă în mod punctual colecțiile de publicații aflate în acces direct și vine în sprijinul cititorilor în scopul localizării documentelor solicitate: în sală, în depozite sau la centrul de împrumut.

Angela Marcu descrie pertinent în cartea sa, *Noi tendințe în serviciile de referințe din biblioteci*, natura raporturilor dintre bibliotecar și utilizator, arătând că „Relația bibliotecar–utilizator depășește formalismul rigid, comunicarea convențională, feed-back-ul fără de care nu se poate stabili o relație de comunicare reală și fructuoasă, între partenerii ce relaționează, indiferent de conjunctură și scop, stabilindu-se, așadar între deținătorul de informație și beneficiar, o legătură cu totul specială, un sprijin reciproc.”⁵

Astfel, comunicarea cu utilizatorii trebuie să fie în permanență interactivă și să se manifeste prin:

- transmiterea prin poșta electronică a fișierelor cu liste bibliografice de publicații nou achiziționate;
- întruniri cu studenții și cadrele didactice universitare desfășurate la începutul fiecărui an universitar pentru promovarea serviciilor oferite;
- programe de însușire a tehnicilor de lucru cu informația în bazele de date românești și străine;
- mijloace vizuale: afișe, pliante, planuri indicatoare, simboluri grafice, care își împlinesc

scopul de a răspunde cerințelor de informare și promovare a serviciilor de bibliotecă.

Dezvoltarea colecțiilor în regim tradițional și informatizat

B.C.U. „Carol I” - București a acordat o atenție deosebită dezvoltării colecțiilor de documente și organizării, prelucrării, conservării și comunicării colecțiilor. Totodată, s-a avut în atenție, permanent, promovarea colecțiilor prin expoziții tematice și diversificarea formelor de informare ale utilizatorilor. Nu se poate vorbi de o politică de dezvoltare a colecțiilor, fără a se lua în considerare structura procesului didactic la nivelul cercetării științifice din mediul universitar.

Lauren K. Lee identifică două tipuri de informație în procesul de dezvoltare a colecțiilor: locală și globală. Prima se referă la dimensiunea și conținutul colecției actuale, analiza nevoilor de informare ale utilizatorilor, indicii de circulație, situația bugetului curent, politica de selecție și obiectivele de dezvoltare a colecțiilor. Al doilea tip de informație are în vedere documentele ce se doresc a fi achiziționate (ce titluri sunt disponibile, de unde pot fi obținute, care sunt costurile, cât de utile sunt ele, cât de apreciate vor fi, gradul de actualitate a informației în cazul achizițiilor respective etc.)⁶

De foarte mare importanță sunt: planurile de cercetare științifică, bibliografiile facultative și obligatorii pentru fiecare disciplină. Astfel, în ceea ce privește informarea privind activitatea de dezvoltare a colecțiilor, în sălile de lectură există un caiet de sugestii pentru documentele de interes pe care biblioteca nu le-a achiziționat.

⁵ Angela Marcu. *Noi tendințe în serviciile de referințe din biblioteci* (București: Asociația Bibliotecarilor din Învățământ, 2006), 33.

⁶ Lauren K. Lee “Five Levels of Vendor-Assisted Collection Development,” *Public Library Collection Development in the Information Age* (New York: The Haworth Press, 1998), 41-51.

Bibliotecile elaborează permanent statistici periodice privind circulația documentelor de interes și tendințele de lectură curente. Aceste analize au ca scop colaborarea strânsă și interactivă, informarea recentă și continuă a *Serviciului de Dezvoltarea Colecțiilor și Referințe Bibliografice* din Unitatea Centrală privind eventualele sugestii referitoare la achiziția de documente. Editurile sunt, de asemenea, cooptate pentru a efectua, împreună cu biblioteca, expoziții ale noilor apariții editoriale, în urma cărora este posibilă obținerea de rabaturi în procesul de achiziții sau chiar donații.

Pentru a menține o evidență a acestor parteneri, se realizează o bază de date locală cu editurile care publică documente ce tratează subiecte de interes în activitatea de cercetare tematică efectuată de cadrele didactice, cercetătorii și studenții facultăților.

Furnizarea de către *Serviciul de Dezvoltarea Colecțiilor și Referințe Bibliografice* a unor cataloage de edituri străine, a unor liste de noutăți ale bibliotecilor străine sau ale unor expoziții de carte străină, cercetarea bazelor de date ale unor mari biblioteci constituie punctul de plecare pentru achiziția de carte străină. Întrucât, produsul la care se face reclamă se cumpără, achiziția de carte străină poate fi obținută prin îndreptarea granturilor, a resurselor financiare ale facultății către bibliotecă.

Activitatea de selecție a documentelor este imediat următoare informării. Aceasta se realizează în cadrul *Serviciului de Dezvoltarea Colecțiilor și Referințe Bibliografice*, dar depinde major de corelarea cu planurile de învățământ și cercetare. Este dificil, totuși, de răspuns cererilor unui număr tot mai mare de utilizatori în condițiile existenței unor resurse financiare limitate.

Achiziția documentelor bibliotecilor de facultate este realizată în cea mai mare parte în mod centralizat, fiind susținută de către Unitatea Centrală și, în mai mică măsură, de bibliotecile filiale. Activitatea de dezvoltare a colecțiilor trebuie să fie planificată, constantă și continuă, astfel încât cerințele de informare ale utilizatorilor să fie satisfăcute la timp și în mod economic.

Cadrele didactice, autori ai unor cursuri universitare și manuale, pot să doneze bibliotecii materiale de interes pentru utilizatori. Documentele obținute prin donații trebuie să sufere riguroase procese de control și selecție, ale căror criterii trebuie să fie: spațiile existente, starea documentelor oferite spre donare, analiza factorilor de interes / dezinteres ai utilizatorilor față de informația pe care o poartă.

Un deziderat permanent îl constituie necesitatea completării și modernizării colecțiilor digitale. Asociat acestei idei, ar trebui susținută mult mai mult achiziționarea de resurse media: reviste electronice, baze de date, cărți on-line și păstrarea accesului la abonamentele deja existente: *Springerlink*, *ProQuest*, *EBSCOhost* etc. Biblioteca trebuie să-și planifice prioritar achiziția acestui tip de documente, această resursă informațională fiind deosebit de uzitată, întrucât informația stocată pe suport digital este bogată, condensată și valoroasă.

Trebuie ținut cont de următoarele considerente în formarea și completarea fondului documentar:

- bugetul și resursele disponibile;
- specificul bibliotecii;
- statutul juridic al bibliotecii;
- tipul acesteia în rețeaua documentară națională/internațională;
- serviciile oferite utilizatorilor;

- relațiile cu rețeaua documentară națională/internațională.⁷

Categorii de utilizatori

La bibliotecile filiale ale BCU se identifică următoarele categorii de beneficiari:

- studenți ai Universității din București (forma zi și ID);
- studenți ai universităților particulare din București;
- studenți din programele de studii master;
- cursanți ai programelor de studii post-universitare;
- doctoranzi;
- cadre didactice universitare;
- cercetători și specialiști;
- angajați ai Universității din București;

Cunoașterea cerințelor utilizatorilor se bazează pe analiza următoarelor surse:

- planurile editoriale și temele de cercetare științifică din cadrul facultăților;
- bibliografiile facultative și obligatorii pentru fiecare disciplină;
- caietele de sugestii aflate la compartimentul „Relații cu publicul”;
- sugestiile personale ale cadrelor didactice (deziderate).⁸

Cerințe actuale ale îndrumării utilizatorilor BCU și influența lor asupra evoluției bibliotecii universitare

Informația este motorul dezvoltării și înnoirii oricărui domeniu de activitate. Ion Stoica afirma că „trăim într-o societate a informației în care gândirea sistematizatoare are o importanță științifică uriașă și e legată de capacitatea și

rafinamentul sintezei”.⁹ Sinteza ocupă un rol important în activitatea de orientare informațională atât în biblioteca clasică, cu filosofia sa cumulativă, cât și în cea virtuală, cu filosofie distributivă. Numai printr-o sinteză și analiză adecvată se poate ajunge la informația necesară, de cea mai bună calitate, în cel mai scurt timp și cu costuri minime. Indiferent de categoria căreia îi aparțin, utilizatorii au nevoie de acces rapid, simplu și ieftin la surse relevante de informare.

Pentru a reuși în educația informațională este necesar ca Universitatea din București să reconsidere importanța pregătirii și perfecționării specialiștilor în știința informației. Ca organizatori ai colecțiilor, bibliotecarii trebuie să cunoască în profunzime conținutul acestora și au nevoie în același timp de cunoștințe temeinice în domeniile de studiu pe care biblioteca le oferă. Numai o bună înțelegere a programelor curriculare și a proiectelor de cercetare ale facultăților de către specialiștii din biblioteci contribuie la întocmirea unui program de educare informațională adecvat.

Concluzii

În societatea informației, obiectivul unei biblioteci universitare este prin excelență acela de a răspunde cerințelor legitime ale utilizatorilor specifici: studenți, cadre didactice, cercetători, dar și alte categorii, dornici să accedă rapid la sursele de informație științifică.

De aceea, procesul de modernizare constantă a activității BCU „Carol I” - București este permanent derulat într-o strânsă corelare

⁷ Octavia-Luciana Porumbeanu, *Utilizatorii și intermediarii de informații în epoca contemporană* (București: Editura Universității din București, 2003), 20.

⁸ Biblioteca Centrală Universitară București. Servicii, accesat la 25 iulie 2024, <https://www.bcub.ro/servicii/>.

⁹ Ion Stoica, *Criza în structurile infodocumentar; sensuri și semnificații contemporane* (Constanța: Editura Ex Ponto, 2001), 147.

cu planurile curriculare ale Universității din București și vizează:

- asigurarea și modernizarea spațiilor destinate lecturii din cadrul bibliotecilor facultăților Universității București;
- asigurarea surselor de informații (a fondului de publicații pe suport tradițional);
- achiziția-implementarea și reactualizarea permanentă a sistemului informatic integrat de bibliotecă;
- cursuri de perfecționare permanente pentru bibliotecari;
- asigurarea utilităților necesare pentru crearea unui mediu adecvat proceselor specifice studiului.

Permanent, are loc un amplu proces de modernizare a serviciilor BCU „Carol I” prin modernizarea colecțiilor, în pas cu era informațională, prin achiziționarea resurselor pe suport electronic. Bazele de date: *ProQuest, Springer, Ebscohost* etc. achiziționate de BCU „Carol I” – București reprezintă un suport rapid și modern în procesele cercetării, cunoașterii, oferind informații științifice valoroase.

Prin achiziționarea acestor baze de date, a crescut accesul utilizatorilor la articole full-text. Totodată, prelucrarea retrospectivă a documentelor în sistem informatizat a constituit o activitate prioritară cu efecte absolut pozitive, dar și surprinzătoare în activitatea de comunicare a documentelor. Publicații mai vechi, înregistrate recent în baza de date, încep a fi solicitate și consultate.

De aceea, este absolut necesar să se creeze la nivel național noi strategii, BCU „Carol I”, dar nu numai, ci toate bibliotecile universitare românești, atât cu tradiție, cât și nou-create, să se transforme în adevărate structuri cu adevărat dinamice, care dispun de un management orientat spre performanță, pentru a recupera decalajul față de bibliotecile universitare din lume, cu tradiție de sute de ani în domeniul

biblioteconomiei. Evoluțiile din plan tehnic din ultimii ani au modificat nu numai volumul de informații, ci și procedurile de diseminare și achiziție a acestora. În consecință, internetul și bazele de date științifice on-line au transformat în mod fundamental lumea academică, reprezentând o provocare permanentă pentru bibliotecă. Trebuie remarcat și faptul că o creștere rapidă a volumului de informații care sunt disponibile on-line, precum și, odată cu aceasta, a serviciilor de bibliotecă, nu au reușit să conducă, așa cum se dorea, la simplificarea accesării acestora. Este necesară perfecționarea și formarea profesională continuă, atât a bibliotecarilor cât și a utilizatorilor. Mai ales că, achiziția, asigurarea accesului la colecții în format electronic a serviciilor bibliotecii moderne trebuie să fie, cel puțin egale, cu toate ofertele tradiționale ale bibliotecilor universitare. Sporirea continuă a ofertei de produse pe suport digital din anii următori va avea consecințe semnificative asupra relației dintre bibliotecă și utilizatori.

În România, din nefericire, fondurile alocate bibliotecilor universitare sunt insuficiente și, paradoxal, din an în an, mai mici, cu toate că producția editorială a crescut semnificativ în ultimele decenii. În acest context, modalitățile de găsim a surselor de finanțare trebuie să fie o prioritate pentru bibliotecă, deoarece oricât s-ar încerca, nu se poate eluda un adevăr irefutabil: fără structuri infodocumentare moderne în măsură să atingă parametrii calitativi ceruți de U.E., micșorarea decalajului dintre bibliotecile românești și cele din țările dezvoltate va rămâne o simplă iluzie.

Nereglementarea acestei situații generează creșterea disproporției dintre sursele infodocumentare de tip universitar din România și cele de care dispun universitățile din țările dezvoltate și cu o îndelungată tradiție în domeniul biblioteconomiei.

PROMOVAREA FONDURILOR PERSONALE ÎN BIBLIOTECA PUBLICĂ DIN CLUJ-NAPOCA. STUDIU DE CAZ: PROIECTUL CULTURAL EMIL ISAC – MUZEUL DIN BIBLIOTECĂ*

IOANA-TEREZIA POP

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

ioana.pop@bjc.ro

ABSTRACT: The present study intends to highlight the life, work and material culture of Emil Isac, a man of culture from Cluj, considered the first modern poet of Transylvania. Since 2001, the "Octavian Goga" County Library of Cluj holds the artefacts that once belonged to the poet, and which, between 1955 and 2001, were organized as part of the "Emil Isac" Memorial Museum, in the two rooms of the house where he lived most of his life. This article records a case study, a model of good practice, to valorize Emil Isac's personal collection through a cultural project co-financed by the National Cultural Fund Administration. The main objectives in this approach were: the development of a virtual museum, the creation of a database specific for museums, the transformation of the experience of visiting the "Emil Isac" exhibition space within the Special Collections, Memory and Local Knowledge Department, as well as museum education workshops based on the personality of Isac.

KEYWORDS: Emil Isac, cultural project, National Cultural Fund Administration, digitization, virtual museum, material culture

Cultura materială, precum afirmă profesorul David Morgan reprezintă „obiecte, dar include și sentimentele, valorile, temerile și obsesiile care informează cum sunt înțelese și folosite lucrurile”. Totodată, „ca domeniu de cercetare, cultura materială presupune că sensul nu se află în lucruri, ci este activat de

acestea”.¹ Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj deține un bogat fond enciclopedic de documente, format în mare parte din cărți, un element din cultura materială universală. Acestea, pe lângă numeroasele beneficii recunoscute lecturii, contribuie și la promovarea valorilor și a comunității locale. În cadrul

* Articol apărut în cadrul proiectului cultural, Emil Isac – muzeul din bibliotecă, co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național prin contractul de finanțare nr. P3070 din 18.07.2024, proiect desemnat câștigător în cadrul sesiunii de finanțare II/2024, cu desfășurare în perioada 15 iunie - 15 noiembrie 2024.

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

¹ David Morgan, "The Materiality of Cultural Construction", *Material Religion The Journal of Objects Art and Belief*, vol. 4, nr. 2 (2008): 228. https://www.researchgate.net/profile/David-Morgan63/publication/250172652_The_Materiality_of_Cultural_Construction/links/650f0ba982f01628f03fbef5/The-Materiality-of-CulturalConstruction.pdf (accesat la data 14.11.2024). David Morgan este profesor de studii religioase la Duke University, din Durham, statul Carolina de Nord, Statele Unite ale Americii.

Compartimentului Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală, se poate observa cu precădere grija față de bunurile donate de către oameni de cultură, care au avut și au un aport la dezvoltarea urbei de pe Someș. Ne referim aici la cele 20 de fonduri personale gestionate de compartiment², care sunt compuse din cărți, șase dintre acestea conținând documente de arhivă, iar trei și obiecte personale. Dintre acestea, se remarcă, prin complexitatea tipurilor de obiecte care îl compun, Fondul Emil Isac. Atipic pentru biblioteci publice, acesta, a intrat în gestiunea instituției de cultură clujene în anul 2001 și reunește într-un spațiu restrâns, cu alură de muzeu, cărți, periodice, dar și piese de mobilier, de decor, obiecte personale sau de artă plastică. Fondul este remarcabil cu atât mai mult cu cât facilitează o mai bună cunoaștere a societății clujene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

Cercetarea obiectelor din fondul care a aparținut poetului clujean Emil Isac (1886-1954) indică diversitatea și ancorarea poetului în realitatea epocii în care a trăit. A fost preocupat să achiziționeze ultimele apariții de carte (un mic fond l-a primit de la cunoscuți sau diferite personalități și poartă semnătura sau dedicația acestora pentru Isac), a fost un cunoscător al curentului academist, prezent în pictură și grafică, fapt ce se observă și din colecția de

tablouri și desene care i-au aparținut. Totodată, a fost un bun cunoscător al stilurilor clasic și contemporan, de la final de secol XIX și început de secol XX, iar acest detaliu se verifică prin piesele de mobilier și obiecte personale care se încadrează în stilurile neo-rococo, Arts & Crafts, Art Nouveau sau Art Deco și care redau o fărâma din secolul trecut în biblioteca publică clujeană. Fiecare obiect din fondul cercetat prinde viață în momentul în care este pus în contextul epocii în care a fost creat, dar mai mult, capătă sens pentru că evocă viața unui om de cultură care a trăit și activat în Cluj. A fost cunoscut aici ca poet, dramaturg, profesor universitar, inspector al teatrelor, academician, dar mai ales, prieten al oamenilor de cultură ai timpului său și mentor pentru mulți tineri³ care îi treceau pragul locuinței.

În anul în care se împlinesc 70 de ani de la moartea poetului clujean, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj a implementat un proiect cultural de promovare a operei și vieții sale, Emil Isac – muzeul din bibliotecă. Realizarea proiectului a fost facilitată de bogatul fond personal Emil Isac, care a fost atât sursă de inspirație, cât și izvor istoric. Studiul de față este structurat în trei părți. În prima parte este descrisă, pe scurt, viața și parcursul profesional al poetului Emil Isac, în a doua parte sunt menționate obiectele ce constituie fondul

² Fondurile personale care conțin doar cărți aparțin lui: Iosif Pervain, Petru Poantă și Irina Petraș, Ion Vartic și Marta Petreu, Mircea Muthu, Ilie Călian, Gavril Máté, Pavel Bellu, Marcel Mureșeanu, Petru Pipoș, Vasile Langa, Olimpiu Boitoș, Crișan Mircioiu, Ion Vlad, Constantin Cubleșan. Fondurile personale care conțin și documente de arhivă aparțin lui: Ion Brad, Traian Brad, Nicolae Both, Liviu și Ioana Petrescu, Dimitrie Popovici și Emil Isac.

³ Un exemplu de recunoaștere a meritelor de mentor este dedicația: *Maestrului Emil Isac, prietenul marelui Coșbuc, îndrumătorul pașilor mei în literatură și viață, cu dragoste și recunoștință – București, 20 VI 1953 Dmicu*. Dedicatie a lui Dumitru Micu, (1928-2018) critic și istoric literar, poet și prozator, din cartea: George

Coșbuc, *Poezii*, prefață Dumitru Micu, vol. I (București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1953). În același sens putem aminti dedicația din cartea de onoare a muzeului a pictorului Anastase Demian: *De casa aceasta din Cluj mă leagă multe și scumpe amintiri. Aici s-a hotărât soarta mea de pictor. În anul 1919 Emil Isac a intervenit pe lângă Consiliul Dirigent din Sibiu să obțin o bursă pentru Paris. Grație lui am putut studia pictura multi ani în Franța. Mă bucură foarte mult înființarea Muzeului Memorial Emil Isac tocmai în casa pe care am frecventat-o în cursul anilor atât de des până la moartea poetului de care m-a legat o sinceră și profundă prietenie Cluj 22 III 1970 A. Demian în Fondul Emil Isac, Muzeul „Emil Isac”, Carte de onoare 1, p. 27.*

personal, iar, în final, este prezentat un studiu de caz, un model de bune practici, pentru valorificarea și promovarea unui fond personal de documente, prin proiectul cultural Emil Isac – muzeul din bibliotecă.

Cine a fost Emil Isac?

Descendent al unei elite de intelectuali români⁴, Emil Isac s-a născut la Cluj, la 17 mai 1886, ca fiu al avocatului Aurel Isac și al Elizei (Elisabeta) Roșescu.⁵ Împreună cu părinții și cei trei frați (Aurel jr., Valeria și Lucia) a locuit în cea mai mare parte a vieții sale într-un imobil din centrul orașului Cluj.⁶ A avut șansa de a crește într-o casă în care se purtau discuții politice importante. Acest lucru se întâmpla pentru că Aurel Isac era un avocat influent. Din această poziție și fiind implicat în activitatea Partidul Național Român, i-a apărut pe memorandiști în procesul care a avut loc la Cluj, în anul 1894. Ulterior, a participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și a fost primul senator român de Cluj (1920-1921).⁷

Influențat de anturajul familiei sale, de impresionanta bibliotecă de familie, dar și datorită educației primite în școlile din Cluj și Năsăud, Emil Isac, ajunge să se dedice literaturii. În autobiografia pe care o scrie în anul 1953, putem citi următoarele: *Cu literatura am început să mă ocup așazicînd din "copilărie". Ajutîndu-mă educația să cunosc literatura clasică și limbi streine, am "tradus" ca o încercare tinerească la etate de 14 ani Corbul lui Edgar Allan Poe și*

*tălmăcirea a apărut în Gazeta Transilvaniei. Colaborarea mea la reviste am început-o cu 16 ani, la revista "Familia" condusă de Iosif Vulcan, publicație la care și-au făcut intrarea în literatură și Eminescu, Coșbuc, Slavici, și în "Familia" lui Iosif Vulcan am publicat traducerea piesei lui Oscar Wilde: Evantaiul doamnei Windermere. [...] Cel dintăi volum de poezii mi-a apărut în 1908 la Cluj editat de P. Barițiu, Impresii și senzații moderne [...].⁸ Poezia lui Isac a stârnit curiozitate și controverse încă de la prima sa apariție. De la Eugenia Isac, nora sa, aflăm mai multe referitoare la acest subiect, dar și despre elementele prezente în opera lui Emil Isac: *Poezia lui Emil Isac, după unele începuturi mai timide, începe să primească accente puternice de revoltă socială [...]. Viziunea nouă pe care o aduce tînărul poet clujean este opusă celei arhaice, de nuanțe sămănătoriste și care îndemna la cultivarea tradițiilor. Tăranul este privit altfel de Emil Isac care zugrăvește cu pana sa și pe acela care va fi stegarul luptei pentru libertate socială, adică muncitorul. [...] poezii cu puternice accente sociale, precum "Plugarul", "De la săpă vin...", "Azi", "Muncitoare" și altele din care răzbate viața grea a celor oropsiți de aceia care "mîncă grîul nost pe masă". Din aceste poezii se desprinde compasiunea pentru cei mulți și oropsiți, pentru cei care luptă pentru dreptate. Adesea răzbate critica societății burgheze îmbuibate și nepăsătoare față de mizeria celor exploatați ca în "Copiii de moți pe**

⁴ Pentru o prezentare detaliată a ramurilor paterne (Isac) și materne (Roșescu) a se vedea Ghizela Cosma, „Secvențe genealogice dintr-un album de familie”, în Ghizela Cosma, Anca Docolin, Liana Vescan *Muzeul din bibliotecă: Fondul Emil Isac, vol. I Istorie, bibliofilie, bibliografie*, (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2017), 41-59.

⁵ Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală, *Fondul Emil Isac, Acte personale*, cutia 1, dosarul 1, f. 3.

⁶ Clădirea, astăzi renovată, se află la adresa strada Emil Isac la numărul 23.

⁷ Cosma, „Secvențe genealogice”, 52-53, și Liana Vescan, „Fondul Emil Isac, istoria unui muzeu recuperat”, în Ghizela Cosma, Anca Ioana Docolin, Ioan Tomoiagă, *Biblioteca Județeană "Octavian Goga" Cluj: două decenii de istorie: 2000-2020, vol. 2 Patrimoniul documentar al bibliotecii: studii*, (Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2021), 148.

⁸ *Fondul Emil Isac, Manuscrise*, cutia 7, dosarul 50, f. 4.

străzile din Cluj” sau mai ales în “Cerșetori” și “Sirena fabricii”, “Acelor care suferă” etc.⁹

Ca tânăr, îmbrățișează idealurile naționaliste române intrând în politică, în Partidul Social Democrat Român. Ca tânăr politician a fost delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Tot în 1918, a condus și biroul de presă al Consiliului Național din Cluj. În această calitate, a publicat articole referitoare la unirea românilor și eliberarea de sub dominația austro-ungară. În plus, la inițiativa lui Iuliu Maniu și Ionel Brătianu, a fost trimis ca delegat de presă al Consiliului Dirigent la Berna, pentru a ajuta la recunoașterea internațională a unirii românilor.¹⁰ Cu toate acestea, în 1919 (după o scurtă carieră în politică), a demisionat din partid, cu motivația formulată ulterior: *Partidul Socialist din Ardeal nu era ceia ce-l doream eu, am demisionat din Partidul oportunist și am slujit ca om al Artelor și ca profesor totdeauna progresul omenesc.*¹¹ La scurt timp după ce și-a dat demisia, în ianuarie 1920, Emil Isac a fost numit *inspector al teatrelor streine și organizator al turneelor de teatre române din Transilvania*, pentru mai bine de douăzeci de ani.¹² Din această poziție, s-a implicat în dezvoltarea teatrelor românești, a organizat schimburi de spectacole cu teatrele maghiare, a promovat dramaturgia originală. De asemenea, a fost implicat în pregătirea

expozițiilor de artă, a matineelor literare și artistice și a susținut studiul artei românești în Transilvania.¹³ Mai mult, pentru o perioadă de aproximativ cinci ani (1926-1931), a fost titularul cursului de Estetică și Istoria Culturii la Școala de Arte Frumoase din Cluj (instituție de învățământ înființată și cu sprijinul său)¹⁴. În aceeași perioadă (în anul 1920), s-a căsătorit cu Gabriela Negro, iar din această căsătorie s-a născut singurul lor copil, Gheorghe.¹⁵ Între anii 1940-1945, s-a refugiat la Turda, în timpul cedării Transilvaniei de Nord maghiarilor. După al Doilea Război Mondial, în 1948, a fost numit membru corespondent al Academiei Române și a primit decorații din partea conducerii comuniste a Republicii Populare Române (în 1952, 1953 respectiv 1954).¹⁶ Chiar dacă nu mai era membru de partid din tinerețe, a fost agreat de conducerea Republicii, fiindu-i publicate două poezii în antologia *Scriitori ai R.P.R. în slujba poporului*, tipărită în 1949.¹⁷ Cu toate acestea, nu a fost scutit de politicile de naționalizare, din întregul imobil al familiei Isac, compus din 19 camere, i-au fost alocate doar două camere, în anul 1950.¹⁸

La un an după moartea lui Emil Isac, survenită în anul 1954, cele două camere, în care a locuit în ultima perioadă a vieții, au fost transformate și amenajate într-o Casă memorială.¹⁹ La patru ani de la inaugurare,

⁹ *Fondul Emil Isac*, Manuscrise, cutia 7, dosarul 50, f. 17-18.

¹⁰ Violeta Șipoș, *Emil Isac – studiu monografic* (Alba Iulia: Aeternitas, 2022), 55-58.

¹¹ *Fondul Emil Isac*, Manuscrise, cutia 7, dosarul 50, f. 4.

¹² *Fondul Emil Isac*, Acte personale, cutia 1, dosarul 3, f. 1. Emil Isac deține această funcție în perioada 1920-1946, când se pensionează. Cu mențiunea că în intervalul 1940-1945 s-a aflat în refugiu la Turda, timp în care nu a putut să își desfășoare activitatea profesională.

¹³ Șipoș, *Emil Isac*, 61.

¹⁴ Eugenia Isac, „Documente de artă plastică în muzeul memorial «Emil Isac» din Cluj”, *Făclia*, (1963), tăietură din ziar în *Fondul Emil Isac*, Muzeul Emil Isac, cutia 1, dosarul 2, f. 8, și Cosma, „Secvențe genealogice”, 44.

¹⁵ Gabriela s-a născut în Austria, iar tatăl ei inginerul Carol Negro a fost detașat la fabricile de sodă din Turda și Ocna Mureș. Vezi: Cosma, „Secvențe genealogice”, 45, și Șipoș, *Emil Isac*, 64.

¹⁶ *Fondul Emil Isac*, Acte personale, cutia 1, dosarul 3, f. 4-6.

¹⁷ Vescan, „Fondul Emil Isac”, 149.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ În 1955, fiul poetului, Gheorghe Isac, a semnat actul de vânzare-cumpărare prin care a vândut patrimoniul documentar al tatălui său Bibliotecii Academiei Române. Vezi: Șipoș, *Emil Isac*, 77. Certificatul de deces al lui Emil Isac din 25 martie 1954, *Fondul Emil Isac*, Acte personale, cutia 1, dosarul 1, f. 5. Invitația de la deschiderea Casei Memoriale, datată 17 decembrie 1955,

primul director al acesteia Gheorghe Dăncuș, nota referitor la inițiativa deschiderii muzeului și profilului acestuia: [...] *poporul muncitor, pe care Emil Isac l-a iubit și servit cu devotament, i-a cinstit memoria și meritele prin înființarea Muzeului memorial „Emil Isac”, unde sunt păstrate și expuse documentele legate de viața și opera poetului [...]*.²⁰ Totodată, colecția a reprezentat un bun mijloc de educare a tineretului și oamenilor muncii în spiritul patriotismului și internaționalismului socialist, iar pentru specialiști o sursă de documentare cu privire la istoria literaturii și culturii din prima jumătate a secolului al XX-lea.²¹

Aceasta a fost singura casă memorială dedicată unei personalități din Cluj, deschisă timp de aproape cincizeci de ani, organizată prin colaborarea dintre Comitetul regional Cluj al Partidului Muncitoresc Român, Filiala Cluj a Academiei R.P.R., Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Sfatul popular regional Cluj.²² Muzeul a funcționat până în anii '90, când întreaga clădire a fost retrocedată descendenților lui Emil Isac. Astfel, întregul patrimoniu (biblioteca, arhiva și mobilierul) a fost transferat, în anul 2001, la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj printr-o hotărâre a Consiliului Județean.²³

Fondul Emil Isac, Muzeul Emil Isac, cutia 1, dosarul 1, f. 75 și 76.

²⁰ Gheorghe Dăncuș, „Emil Isac”, *Făclia*, nr. 3864, (1959), tăietură din ziar în *Fondul Emil Isac*, Muzeul Emil Isac, cutia 1, dosarul 2, f. 6.

²¹ Gheorghe Dăncuș, *Muzeul Memorial Emil Isac* (Cluj: Sfatul Popular al Regiunii Cluj, 1958), 31.

²² Dăncuș, *Muzeul Memorial*, 3. În această broșură de prezentare a muzeului se poate vedea o listă de inventar a bunurilor familiei Isac, care au devenit obiectele de muzeu ale Casei Memoriale la deschiderea din anul 1955 până la închiderea din anii 1990. Din broșură se poate citi cum era organizată expoziția din cele două camere ale muzeului, sau în legătură cu lucrările de reorganizare din 1970/1971. Reorganizarea poate fi pusă în legătură și cu numărul mare de vizitatori (5000-6000 persoane într-un an), nevoia de a găsi soluții pentru a afișa bogata colecție, dar și căutarea de soluții pentru a gestiona spațiul după ce Editura Dacia s-a mutat în același imobil.

Prelucrarea tuturor documentelor de către personalul bibliotecii a durat până în anul 2010. Astfel, Fondul Emil Isac, nou organizat, a fost și este gestionat de Compartimentul Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală al bibliotecii.²⁴

Fondul Emil Isac

Bunurile²⁵ lăuate moștenire de Emil Isac (și de familia sa) alcătuiesc o colecție impresionantă ce reunește un număr de 1695 de cărți, 349 de publicații seriale, documente de arhivă (șapte serii), obiecte personale, mobilier și tablouri. Dacă ne plimbăm privirea peste titlurile cărților existente în biblioteca Isac, vom descoperi preferințe pentru literatura clasică și modernă, istorie, sociologie, limbi străine și enciclopedii. De asemenea, se remarcă și faptul că Isac era poliglot, parte din volumele din bibliotecă au fost tipărite în limbile: franceză, maghiară, germană, engleză, italiană, dar și latină sau esperanto. Unele cărți, mai exact un număr de 254, conțin dedicații pe care Emil Isac le-a primit de la diferite persoane de cultură sau apropiați, cum ar fi: Ion Agârbiceanu, Lucian Blaga, Silviu Dragomir, Onisifor Ghibu, Kós

În aceste condiții muzeul v-a fi relocat de la etaj, din cele două camere, la parter în trei camere. De asemenea, este și momentul în care muzeul ajunge în administrația Muzeului Național de Artă Cluj și sub îndrumarea Comitetului Județean pentru Cultură și Educație Socialistă. Ilie Călian, „În curând se va redeschide Muzeul «Emil Isac»”, *Făclia*, (1970), tăietură din ziar în *Fondul Emil Isac*, Muzeul Emil Isac, cutia 1, dosarul 2, f. 19, și Violeta Șipoș, *Emil Isac*, 77.

²³ Vescan, „Fondul Emil Isac”, 157.

²⁴ Vescan, „Fondul Emil Isac”, 158.

²⁵ Informații referitoare la fond se regăsesc în registrele bibliotecii, dar și în articolul Vescan, „Fondul Emil Isac”, 158-167. În catalogul online al bibliotecii se regăsesc înregistrate și descrise cărțile, publicațiile seriale, desenele și tablourile, dar și întreaga arhivă. Catalogul poate fi accesat <https://portal.bjc.qulto.ro/ro> (accesat la 25.07.2024)

Károly, Perpessicius, Liviu Rebreanu, și mulți alții.²⁶

Colecția de obiecte personale și mobilier conține șaizeci de articole. Dintre acestea se remarcă un birou din lemn masiv, o garnitură cu sofa, două fotolii și două scaune, două fotolii din piele, o măsuță de cafea pictată, cinci corpuri de bibliotecă, discuri de vinil, statuete, servieta și ochelarii poetului, instrumente de scris și decorații. Pe pereții spațiului expozițional „Emil Isac” pot fi vizionate zece tablouri semnate de artiști precum Elena Popea, Emil Cornea sau Gáll Ferenc.

Prima din cele șapte serii în care este organizată arhiva este denumită *Acte personale* și este formată din 14 dosare care conțin certificate, carnete din timpul studiilor, invitații, cărți de vizită, acte (medicale, judecătorești și de pensie), pașapoarte, documente și diplome școlare, necrologuri sau legitimații ale lui Emil Isac sau ale părinților (Aurel și Eliza Isac) și fraților (Aurel jr. și Valeria). Următoarea serie, *Activitate profesională*, conține doar un dosar în care sunt păstrate rapoarte din perioada 1919-1947. Documentele au legătură cu oficiul de Inspector al teatrelor pe care îl deține Emil Isac. Seria *Corespondență* include, în cele 59 de dosare, aproximativ 2000 de scrisori (primites și trimise). Mare parte dintre acestea au fost adresate lui Emil Isac, dar se păstrează și scrisorile primite de membri ai familiei (părinții și cei doi frați mai mari, Aurel jr. și Valeria). Din acest bogat fond putem descoperi rețeaua intelectuală cu care corespundea Emil Isac, scriitori, artiști plastici, actori, compozitori, personalități culturale și politice, dar și scriitori, oameni de cultură și de artă maghiari. În seria

Manuscrise există 52 de dosare, care conțin opera de-o viață a poetului clujean. Astfel, aici se regăsesc poezii, poezii în proză, piese de teatru și cursul universitar de estetică și istoria culturii pe care l-a ținut între 1926-1931 la Școala de Arte Frumoase din Cluj. În plus, există tăieturi din ziare, peste 800 de articole scrise de Emil Isac în ziarurile vremii. Acestea însumează 50 de ani de activitate ca publicist. Tot aici se mai găsesc interviuri și autobiografia poetului. În seria *Muzeul „Emil Isac”*, în cele 5 dosare, sunt reunite informații referitoare la deschiderea casei memoriale din anul 1955, la organizarea expoziției, dar și cele două cărți de onoare în care au semnat vizitatorii, mai mult sau mai puțin cunoscuți nouă astăzi. Seria *Varia* cuprinde afișe înrămate, desene de Eliza și Emil Isac și diferite cărți poștale sau fotografii cu tematică artistică, organizate într-un singur dosar. În sfârșit, seria *Fotografii*, conține 683 de piese. Aici sunt adunate trei albume de familie, negative pe plăci de sticlă, imaginile lui Emil Isac și ale familiei sale, precum și câteva fotografii ale unor personalități culturale din prima jumătate a secolului XX.

Proiectul cultural Emil Isac – muzeul din bibliotecă

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj și-a propus promovarea fondului personal Emil Isac într-o manieră modernă și accesibilă. Proiectul cultural a pornit de la dorința de a valorifica un fond unitar, care conține mai multe tipuri de obiecte, specifice bibliotecilor, arhivelor, muzeelor și galeriilor de artă. Proiectul cultural *Emil Isac – muzeul din bibliotecă*, a fost co-finanțat de către

²⁶ Pentru un studiu extins pe acest subiect, care conține și catalogul cărților cu dedicații și transcrierea acestora, Liana Vescan, „Lui Emil Isac... Cărți cu dedicație din Fondul «Emil Isac»”, în Ghizela Cosma, Anca Docolin, Liana Vescan, *Muzeul din bibliotecă: Fondul Emil Isac*, vol.

I Istorie, bibliofilie, biblioteconomie, (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2017), 141-222. A se vedea și cele 107 pagini din arhivă, o listă a cărților cu autograf, *Fondul Emil Isac*, Muzeul Emil Isac, cutia 1, dosarul 4.

Administrația Fondului Cultural Național și a avut ca perioadă de desfășurare 15 iunie – 15 noiembrie 2024. Obiectivele generale au vizat crearea unei pagini web dedicată muzeului virtual Emil Isac, un punct de acces unic către întreg volumul de informații realizat de bibliotecă de-a lungul timpului; îmbunătățirea experienței de vizitare a spațiului expozițional „Emil Isac”; desfășurarea de ateliere educaționale (pedagogie muzeală) cu scopul de a atrage atenția asupra importanței studierii, valorificării și protejării culturii materiale, ca element în conturarea unei identități și îmbunătățirea culturii generale. La realizarea proiectului a participat o echipă formată din trei bibliotecari (sprijiniți în demersul administrativ de colegi din diferite departamente) în colaborare cu reprezentanți din partea Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei și Universitatea de Artă și Design Cluj. Beneficiarii proiectului cultural sunt: persoanele din sistemul educațional local, utilizatorii bibliotecii și turiștii de orice vârstă și proveniență, dar și vizitatorii „digitali”, adică persoanele care vor accesa de la distanță produsele virtuale.

Componenta principală a proiectului cultural *Emil Isac – muzeul din bibliotecă* este site-ul web, cu același nume, care reunește resurse digitizate din fondul Emil Isac (acces spre *Catalogul colecțiilor. Emil Isac – muzeul din bibliotecă*), materiale auxiliare care vin în sprijinul cercetătorilor, dar și informații referitoare la posibilitatea de participare la activități culturale de promovare a memoriei poetului Emil Isac. Pagina web este accesibilă atât în limba română cât și în limba engleză, există posibilitatea de a mări caracterele scrisului pentru persoanele cu deficiență de vedere și, de asemenea, se face trimitere și spre contul de pe platforma de socializare Facebook de promovare a proiectului. Prima componentă a site-ului este „povestea digitală” referitoare la

viața, opera literară și activitatea publică a lui Emil Isac, împărțită în șase teme mari: *Emil Isac și familia Isac, Activitatea literară, Activitatea publică, Corespondența, Mozaicuri biografice și Muzeul memorial „Emil Isac”*. Fiecare narațiune se construiește cronologic pe baza documentelor de arhivă din Fondul Emil Isac, cu informațiile cele mai relevante, însoțite de imagini sugestive. Urmează subpagina *Despre proiect*, unde sunt semnalate informații cu privire la proiectul cultural co-finanțat de AFCN, partenerii din proiect, împreună cu un video de promovare a acestuia, dar și a spațiului expozițional „Emil Isac”, din Compartimentul Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală. În secțiunea *Resurse* sunt reunite materialele auxiliare: *biobibliografie selectivă* (informații biografice, lista lucrărilor realizate de Emil Isac, referințe critice la adresa operei poetului), *catalogul fondului de arhivă* (document în care e descrisă succint organizarea pe dosare a fondului de arhivă cu cele șapte serii: *Acte personale și de familie, Activitate profesională, Corespondență, Manuscrise, Muzeul „Emil Isac”, Varia și Fotografii*), *documente electronice* (trimitere către catalogul electronic al bibliotecii unde sunt scanate 519 cărți din biblioteca poetului), *catalogul cărților cu dedicație* (lista cu cele 254 de cărți împreună cu mesajele manuscrise pentru Emil Isac din biblioteca Isac de peste 1700 de titluri) și *contribuția la Biblioteca Digitală Europeană* (materialele selectate și digitizate din fondul de arhivă Emil Isac pe platforma Europeană: fotografii, corespondență, articole, interviuri în presă, broșura Muzeului memorial Emil Isac sau acte personale). La secțiunea *Activități culturale* sunt descrise cele două activități implementate în parteneriat cu școlile din județul Cluj în special, dar care pot fi organizate pentru orice alt grup cu programare prealabilă. Inspirația pentru aceste ateliere, *Acasă la Emil Isac și Emil Isac*

prin intermediul documentelor de arhivă, a fost fondul de arhivă deținut de bibliotecă, iar scopul acestora este de a promova colecțiile deținute, dar și de a contribui la procesul de educație a elevilor, dar și a oricărui utilizator al Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj.

*Catalogul colecțiilor. Emil Isac – muzeul din bibliotecă*²⁷ este anexa cea mai importantă a paginii web și este compus din 1516 descrieri cu metadata, împreună cu imagini sugestive, provenite din introducerea a 541 de obiecte în sistemul de catalogare în cloud Qulto Museum²⁸ de către echipa de proiect și un număr de 975 de exporturi din baze de date realizate de bibliotecă cu ocazia altor proiecte. Aici se includ contribuția la Europeana²⁹, la proiectul EuropeanaLocal³⁰, dar și la Biblioteca Digitală Europeană prin proiectul LoCloud³¹. Din prima categorie menționată au fost vizate pentru a fi cercetate și descrise integral piesele de mobilier și obiectele personale, grafica (tablourile), documentele de arhivă seria *Activitate profesională* și o selecție din seriile *Acte personale și de familie*, *Muzeul „Emil Isac”* și *Corespondență* (Emil Isac – Corespondență primită, literele A-E). Documentele descrise și digitizate în platformele proiectelor anterioare provin din seriile *Acte personale*, *Corespondență* și *Manuscrise*. Navigarea pe pagina catalogului

este intuitivă, facilitată de mai multe modalități de identificare a informațiilor dorite. Astfel, există posibilitatea de a vedea întreaga colecție digitizată prin parcurgerea paginilor virtuale, dar și realizarea de căutări simple și avansate în motorul de căutare de pe pagina de start a catalogului. De asemenea, în partea stângă a ecranului (din perspectiva privitorului) se poate activa butonul care înfățișează succesiv toate înregistrările potrivit unui număr de opt câmpuri după care s-a realizat descrierea obiectelor (artist/creator, datare, tip, material, tehnică, subiect, colecție și locul creării). Un aspect salutar este facilitatea de a selecta descrierile dorite și posibilitatea descărcării unui director care conține în mod unitar doar selecția dorită în format .pdf sau .ppt (împreună cu imaginile aferente). Fiecare obiect prezent în *Catalogul colecțiilor. Emil Isac – muzeul din bibliotecă* a trecut prin mai multe etape: selectare, cercetare și descriere. În acest mod, s-au realizat metadata cât mai ample care conțin informații referitoare la: denumire (titlu), artist/creator (persoană fizică sau instituție), datare (exactă sau aproximativă în funcție de secol), material, tehnică, dimensiuni, stare de conservare, descriere, subiect, număr de inventar, colecție, locul utilizării, nume asociate (persoane care nu sunt autori/creatori ai obiectului, dar au fost

²⁷ Catalogul poate fi accesat atât de pe pagina web a proiectului, cât și în mod independent de la următoarea adresă:

colectiispecialebjc.collections.qulto.ro/online-collection/-/results/init (accesat 03.12.2024). Merită de semnalat faptul că pagina este disponibilă și în limbile engleză și maghiară (doar câmpurile principale) și este ușor de utilizat de către utilizatorii slab văzători ai bibliotecii.

²⁸ Mai multe informații referitoare la produsele qulto qulto.eu/ro/muzee/ (accesat 03.12.2024).

²⁹ https://www.europeana.eu/ro/search?page=1&qf=DATA_PROVIDER%3A%22Octavian%20Goga%20Cluj%20County%20Library%22&qf=DATA_PROVIDER%3A%22Images%20of%20Old%20Cluj%22&query=Emil%20Isac&view=grid (accesat 04.12.2024).

³⁰ În proiect au fost digitizate și descrise documente de arhivă din Fondul Emil Isac, seriile *Acte personale* și *Corespondență*

<http://greenstone.bjc.ro/greenstone/cgi-bin/library.cgi?e=d-01000-00---off-0documen2--00-1---0-10-0---0---0direct-10-DC--4---Doc---0-1l--11-en-50---20-about-fei%2a--00-3-1-00-0-0-11-1-OutfZz-8-00&a=d&c=document2&cl=CL3.2.9> (accesat 04.12.2024).

³¹ O selecție din seria *Fotografii* a fost digitizată pe platforma <http://omeka.bjc.ro/omeka/collections/show/26>, iar din seriile *Manuscrise* și *Corespondență* http://jadox.bjc.qulto.ro/jadox/portal/search.psml#result_anchor (accesat 04.12.2024).

posesori sau au avut legătură cu acesta) și inscripție.

Altă componentă a proiectului a fost dezvoltarea spațiului expozițional „Emil Isac”, din sala Compartimentului Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală, pentru o mai bună cunoaștere a poetului clujean, dar și a tendințelor de colecționare a diferitelor obiecte, de către intelectualii de la final de secol XIX și prima jumătate a secolului XX. Pentru aceasta, au fost achiziționate două vitrine expoziționale din sticlă, unde au fost expuse obiecte pe care vizitatorii să le observe îndeaproape. Astfel, în cele două vitrine sunt afișate: servieta poetului, fotografii, decorațiile pentru merite culturale primite de poet în perioada R.P.R., instrumente de scris, album de fotografii și un relief în bronz ce ilustrează chipul lui Emil Isac în basorelief.

Elementul inovator adus de proiectul cultural *Emil Isac – muzeul din bibliotecă* este terminalul de tip infochioșc, care transformă vizitarea într-o experiență interactivă, datorită multitudinii de informații imediate accesibile în format digital printr-un ecran tactil. Astfel, prin intermediul dispozitivului, pot fi cunoscute informații referitoare la 20 de obiecte reprezentative din Fondul Emil Isac (însoțite de imagini, trimiteri suplimentare sau chiar înregistrarea audio a vocii lui Isac în timp ce recită o poezie), contextul în care acestea au fost utilizate, dar și amintirea unor evenimente din viața poetului, aflate în conexiune cu acestea. Printre obiectele sau evenimentele descrise se numără: detalii referitoare la familia Isac prin intermediul unei fotografii de familie, biblioteca familiei Isac și cărțile cu dedicație primite de Emil Isac, informații referitoare la studiile urmate în perioada copilăriei și tinereții, prezentarea operei literare a poetului și a unor

manuscrise, tablourile din fond, corespondența poetului, ilustrarea pasiunii pentru desen prin câteva exemple, decretul de numire în funcția de Inspector al Teatrelor, sau informații referitoare la Muzeul memorial „Emil Isac” facilitate de documente de arhivă și cartea de onoare.

Contactul vizual al vizitatorilor cu elemente din moștenirea lui Emil Isac ajută privitorul să descopere cu ce obiecte și stiluri se identifica poetul, ce anume era important și util pentru a fi afișat la vedere, cum este portretizat în fotografii sau tablouri, grija față de bunurile personale prin starea de conservare a obiectelor păstrate sau acribia prin care au fost adunate documentele de familie importante (acte, manuscrise, tipărituri, fotografii).

Activitățile culturale organizate în cadrul proiectului *Emil Isac – muzeul din bibliotecă* au propus participanților noțiuni referitoare la istoria Clujului (finalul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, elemente din istoria comunistă locală și a literaturii române). Cele două ateliere propuse³², *Acasă la Emil Isac* și *Emil Isac prin intermediul documentelor de arhivă*, au avut ca participanți elevi de liceu (4 clase: clasa a IX-a, a X-a și a XI-a), dar și din ciclul primar (clasa a IV-a).

Atelierul *Acasă la Emil Isac* este destinat elevilor din clasele pregătitoare și gimnaziale, dar poate fi adaptat pentru orice vârstă, la cerere. Se axează pe o narațiune construită cronologic cu ajutorul documentelor privind viața, cariera lui Emil Isac și societatea clujeană din prima jumătate a secolului al XX-lea. Documentele (originale sau copii), care însoțesc și pe baza cărora se realizează povestea sunt materiale cu care participanții nu mai sunt familiarizați, precum: acte personale (extras din matricula botezaților, pașaportul din 1919),

³² Mai multe informații referitoare la cele două activități <https://bjc.emilisac.gulto.eu/cultural-activities> (accesat 02.12.2024).

situația școlară, diferite legitimații și decorații onorifice, numiri în funcție (Inspector al Teatrelor, din ianuarie 1920), fotografii, desene, manuscrise ale unor poezii sau ale cursului universitar de estetică.

Al doilea atelier, *Emil Isac prin intermediul documentelor de arhivă*, organizat sub forma unei activități pe grupe, se adresează elevilor din ciclul liceal de învățământ, dar și adulților. Din dorința de a atrage atenția asupra documentelor de arhivă, dar și a importanței conservării acestora, se pun la dispoziția participanților cinci tipuri de manuscrise (copii): acte personale, manuscrise ale operei și activității profesionale, corespondență, fotografii, autobiografia lui Emil Isac. Participanții, îndrumați de bibliotecar identifică și prezintă informații referitoare la viața, opera și activitatea profesională a poetului clujean prin intermediul surselor primare. Cele două ateliere au ca scop dezvoltarea de cunoștințe, aptitudini și abilități precum: dobândirea de informații referitoare la intelectualii români din Transilvania din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și al XX-lea, analiza de surse primare, sintetizarea de informații, exprimarea liberă sau citirea de manuscrise.

Pledoarie pentru promovarea personalităților clujene

Proiectul cultural Emil Isac – muzeul din bibliotecă, co-finanțat de Administrația Fondului

Cultural Național, reprezintă un punct de pornire și un model de bune practici în promovarea unui fond particular deținut de o instituție de cultură românească. Datorită obiectivelor propuse și implementate, o parte însemnată a colecției de obiecte a Fondului Emil Isac este accesibilă în format fizic utilizatorilor și turiștilor prin reorganizarea spațiului expozițional „Emil Isac”, dar și în mediul virtual prin intermediul paginii web a proiectului, care însumează o serie de resurse utile. Mai mult, o componentă semnificativă a proiectului are în vedere ca, pe viitor, să fie organizate în mod constant activități de educație în care beneficiari principali să fie elevi din instituții de învățământ, pentru a contribui la o mai bună cunoaștere a istoriei locale.

Obligația morală a bibliotecii, ca unic păstrător al acestei moșteniri, este de a conserva, promova și digitiza colecția pentru a face ca atât figura poetului clujean să fie cunoscută și înțeleasă în complexitatea sa, cât și societatea clujeană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea. Prin proiecte viitoare se dorește identificarea de soluții inovatoare pentru promovarea patrimoniului bibliotecii în mediul virtual și fizic, cu diversificarea publicului țintă, sprijinirea demersurilor educative și realizarea de studii de specialitate.

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE DIN CLUJ LA SFÂRȘIT DE COMUNISM ȘI ÎNCEPUT DE DEMOCRAȚIE*

VICTORIA GROZAV-BIRIȘ

Biblioteca „Valeriu Bologa” Cluj-Napoca

vicky69@yahoo.com

ABSTRACT: This article analyzes some aspects regarding the Library of the Medico-Pharmaceutic Institute of Cluj in the Ceaușescu era, but also the process of modernization of the Library in the post-communist period. The policy of purchasing publications was different depending on the era. Even though the library was one with a medical profile, during the communist era publications were also acquired to serve communist propaganda and ideological education. Publications from other fields were also purchased, but they were in small numbers compared to scientific publications from the medical field. In the post-communist era, the acquisition of publications was strictly focused on the medical and pharmaceutical fields. The article also discusses the lack of a dedicated building, the Library having to operate, until 2008, in several buildings, some of which were unsuitable for carrying out library activities.

KEYWORDS: Medical-Pharmaceutical Institute from Cluj, library, communism, democracy

Biblioteca Institutului de Medicină și Farmacie din Cluj (în continuare Biblioteca I.M.F. Cluj) a fost o bibliotecă universitară de specialitate, care s-a adresat în special cadrelor didactice ale Institutului, studenților mediciști, medicilor și mai puțin altor tipuri de cititori. Fiecare regim politic din România și-a pus amprenta asupra vieții politice, economice și sociale, dar și asupra învățământului universitar. Dirijarea și controlul Partidului Comunist Român asupra învățământului universitar a început odată cu epoca Gheorghe Gheorghiu-Dej și a continuat în epoca Nicolae

Ceaușescu, reflectându-se și în achiziția de publicații de-a lungul epocii comuniste.

La începutul epocii de jure, în Biblioteca I.M.F. Cluj, publicațiile periodice străine achiziționate erau în mare parte din literatura sovietică, însă documentele interne consemnează intrarea în bibliotecă și a unor periodice de specialități medicale din țări precum: Ungaria, Republica Democrată Germană, Cehoslovacia, Italia, Franța, Anglia, SUA etc. Acestea au ajuns în colecții cel mai probabil în urma unui schimb internațional de publicații.¹ Multe dintre aceste documente au fost

* Acest articol are la bază consultarea unor surse editate și inedite, dar și interviul acordat în urmă cu aproximativ un deceniu și jumătate de către o bibliotecară de la Biblioteca „Valeriu Bologa” din Cluj-Napoca care a dorit să-și păstreze anonimatul. De aceea, în interviul pe care îl voi insera la sfârșitul articolului, în locul numelui voi utiliza substantivul *Biblioteca*.

¹ *Registrul inventar nr. 1 al periodicelor străine* - document intern al Bibliotecii „Valeriu Bologa” din Cluj-Napoca, 102-148.

păstrate o vreme și în următoarea epocă comunistă.

Documentele acestei perioade consemnează lipsa unei clădiri proprii destinate Bibliotecii Centrale a I.M.F. Cluj. După Reforma învățământului din 1948, când a fost înființat Institutul Medico-Farmaceutic din Cluj, fondul Bibliotecii de Medicină deținut de Biblioteca Universității „Victor Babeș” a fost transferat la noul Institut. Primul sediu care a adăpostit Biblioteca a fost Institutul Pasteur. După o perioadă de timp, aceasta a fost transferată într-o cameră a Institutului de Anatomie Patologică. Spațiul alocat era însă insuficient, astfel că o mare parte a fondului de documente a fost depozitat în condiții improprii, în clădirea Hotelului Continental și Restaurantul Ursus. Următoarea locație a Bibliotecii a fost situată în Piața Libertății. În 1961, documentele arhivistice consemnau că Biblioteca Centrală I.M.F. funcționa într-o clădire mediocră situată pe strada Libertății nr. 10, fiindu-i alocată o suprafață de 1.462 m².² În corespondența Institutului cu Ministerul Învățământului din 1967, s-a consemnat „lipsa unui local corespunzător Bibliotecii Centrale, aceasta fiind obligată a depozita un număr mare de cărți de specialitate în spații contraindicate.”³ Edificiul în care funcționa Biblioteca se degradase în timp și nu mai oferea siguranță personalului și utilizatorilor, motiv pentru care, în 1985, Biblioteca Centrală a fost relocată în clădirea căminului studențesc de pe strada Avram Iancu.⁴

La începutul epocii Ceaușescu, pe lângă Biblioteca Centrală a I.M.F. Cluj mai funcționa o bibliotecă documentară, 24 biblioteci de clinici, 29 biblioteci de laboratoare și două biblioteci de

facultăți. Fondul de carte al Bibliotecii Centrale și al celorlalte biblioteci filiale însuma 210.790 de volume.⁵ În anul universitar 1965-1966, Biblioteca a primit gratuit cărți în valoare de 1.166 lei, iar valoarea cărților intrate prin schimb internațional a fost de 913 lei. Totodată, în acest an universitar, de la Biblioteca I.M.F. Cluj au fost transferate către I.M.F. Târgu-Mureș cărți în valoare de 1.602 lei, iar valoarea publicațiilor trimise în străinătate sub formă de schimb internațional a fost de 711 lei.⁶

Pentru a putea utiliza cât mai eficient fondul bibliotecii, au fost puse la îndemâna cercetătorilor și a studenților o serie de instrumente științifice de orientare bibliografică. Au fost întocmite: catalogul alfabetic, catalogul sistematic, catalogul traducerilor, catalogul tezelor, catalogul microfilmelor, catalogul de serviciu și catalogul de recomandare. Pe lângă cataloagele amintite, au mai existat și alte instrumente secundare de cercetare și anume: fișierul bibliografic cu fișele principalelor publicații apărute în țară și străinătate; indexul bibliografic al lucrărilor științifice ale cadrelor didactice ale I.M.F. Cluj începând cu anul 1920; bibliografia tezelor și lucrărilor de diplomă; repertoriul periodicelor științifice medicale străine existente în fondurile de publicații ale Institutului; repertoriul tuturor colaboratorilor revistei *Clujul medical* și catalogul selectiv al cărților străine existente în bibliotecile de învățământ superior din țară. Dezvoltarea colecției de bibliotecă s-a efectuat atât prin achiziții, donații, transfer, schimb interbibliotecar, cât și prin schimb internațional. La începutul epocii Ceaușescu, Biblioteca I.M.F. Cluj efectua schimb

² Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale ale României (în continuare S.J.C.A.N.R.), *Fond Institutul Medico-Farmaceutic*, dos. 135/1961, f. 26. Vezi și: Florea Marin, Gheorghe Benga, *Facultatea de Medicină, școala medicală clujeană și spitalele din Cluj (1500-2000): scurt istoric* (Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință, 2018), 868.

³ Arhiva Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”, (în continuare Arhiva U.M.F.IH) dos. 168/1967, f. 345.

⁴ Marin, *et. al*, *Facultatea de*, 868.

⁵ Ion Baci, *Institutul de Medicină și Farmacie Cluj* (Timișoara: Întreprinderea Poligrafică Banatul, 1967), 57.

⁶ Arhiva U.M.F.IH, dos. 166/1966, f. 29.

internațional cu 14 țări, primind la schimb 33 de publicații străine.⁷

Nici în perioada comunistă și nici în cea postcomunistă, bibliotecile filiale n-au avut repartizați bibliotecari. Activitatea de bibliotecar era desfășurată de un cadru didactic (având de cele mai multe ori funcția de asistent universitar) de la catedra respectivă și reprezenta o sarcină suplimentară pe lângă norma didactică zilnică a acestuia. În urma unui proces verbal de predare-primire, cadrul didactic răspundea de gestiunea cărților. Acestuia i se solicita să împrumute documente, să întocmească fișe pentru repertoriul periodicelor și pentru catalogul colectiv al volumelor de carte, să realizeze inventarul publicațiilor, fiindu-i atribuite și alte obligații ale unui bibliotecar, ceea ce depășea cu mult sarcinile normate ale acestuia.⁸ Mai trebuie specificat faptul că bibliotecile filiale erau concepute cu săli de lectură, excepție făcând bibliotecile de laborator.

Consultarea colecțiilor de publicații se făcea atât pe calea deservirii în sălile de lectură la Biblioteca Centrală I.M.F., cât și în sălile de lectură existente la principalele biblioteci de disciplină, totalizând un număr de 500 de locuri. Cititorii mai beneficiau de împrumut personal pe termen lung. Publicațiile existente în alte biblioteci, erau puse la dispoziția studenților și cadrelor didactice interesate, pe calea împrumutului interbibliotecar.

La 1967, Biblioteca avea servicii de evidență-dotare, documentare, deservire și biblioteci filiale. Tot în subordinea sa, funcționa un atelier de litografie și altul de legătorie. Serviciul de litografieri avea sarcina de editare și multiplicare a caietelor de lucrări practice și a cursurilor universitare elaborate de cadrele didactice ale

Institutului. Acesta deservea și doctoranzii pentru multiplicarea autoreferatelor, precum și diverse sectoare ale Institutului.⁹

Întreaga activitate era subordonată rectorului Institutului și prorectorului științific, care își exercitau autoritatea prin intermediul Consiliului Științific al Bibliotecii. Acesta era alcătuit din prorectorul științific al I.M.F., delegați ai decanatelor, directorii educativi ai căminelor studentești, delegați ai organizațiilor de tineret și directorul bibliotecii. Sarcina principală a acestui Consiliu era de a pune în acord activitatea bibliotecii cu activitatea didactică și științifică a Institutului. Componenta nominală a Consiliului Științific era aprobată prin decizia rectoratului.¹⁰

La începutul epocii Ceaușescu, pe lângă publicațiile specifice medicinei și farmaciei, Biblioteca deținea cărți și reviste din domeniul tehnic, artistic, literar și ideologic, considerate necesare pentru dezvoltarea multilaterală și creșterea armonioasă a viitorilor medici și farmaciști.¹¹ După 1980, documentele interne atestă faptul că Biblioteca Centrală a I.M.F. deținea publicații și din alte domenii decât cel medical și farmaceutic, însă trebuie subliniat faptul că predominante în colecții erau publicațiile cu profil medical și farmaceutic. De exemplu, dintre volumele care au intrat în bibliotecă între anii 1983 și 1986, altele decât cele din domeniul medico-farmaceutic, amintim: „*Partide și organizații din țările lumii*”; „*Studii de istorie economică*”; „*Tabele și formule matematice*”; „*Mic dicționar al lumii antice*”; „*Istoria sumară a dezvoltării științei*”; „*Infinitul și infinitatea lumii*”; „*Dezvoltarea agriculturii în corelație cu industria*”; „*Demografia teritorială a României*”; „*Organizația Națiunilor*

⁷ Anuar, *Institutul de Medicină și Farmacie Cluj*, (Cluj: Întreprinderea Poligrafică, 1962), 75-76.

⁸ Victoria Grozav, *Biblioteca Facultății de Medicină și Farmacie din Cluj. Dezvoltare și modernizare (1919-2010)*, Lucrare de Licență. Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, coord: Marcela

Sălăgean, (Cluj-Napoca, 2010), 30; Vezi și: S.J.C.A.N.R., *Fond Institutul de Medicină și Farmacie*, dos. 458/1958-1959, f. 84.

⁹ Baci, *Institutul de*, 83.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid., 81.

Unite (patru decenii). Studiul juridic al ONU și al instituțiilor sale specializate”; „Conferința pentru securitate și cooperare în Europa”; „Socialismul și dreptul la educație”; „Filosofie politică”; „Istoria filosofiei marxiste”; „Contribuții la istoria iluminismului românesc”; „Politica externă a României socialiste”; „Drepturile și responsabilitățile fundamentale ale tineretului în lumea contemporană”; „Almanah Scânteia”; „Exploatarea rațională a automobilului”.¹²

Regimul comunist dorea ca viitorii medici și farmaciști să aibă o bună pregătire politico-ideologică. Așa se explică faptul că Biblioteca a achiziționat publicații cu conținut ideologic, în special, operele lui Nicolae Ceaușescu. Dintre operele, tezele și cuvântările lui Ceaușescu intrate după 1980 în bibliotecă, amintim: *„Interviuri, declarații și conferințe”, vol. I-IV; „Opere Alese”, vol. I-V; „Solidaritate militantă”; „Revoluția socialistă - proces continu”; „Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste”; „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate”; „Rolul și sarcinile organizațiilor de partid”; „Epoca Nicolae Ceaușescu. Partidul Comunist Român centrul vital al întregii națiuni”, vol. I-IV; „Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România”; „Congresul al XII-lea al P.C.R.”; „General și particular, național și internațional”.¹³*

În ultimul deceniu al epocii Ceaușescu, la achiziția publicațiilor se avea în vedere în primul rând, acoperirea cursurilor universitare și postuniversitare specifice profilului de medicină și

farmacie, ținându-se cont de programa de învățământ. Se mai achiziționau cursurile cadrelor didactice din I.M.F. Cluj, cărți românești de specialități medicale, cărți complementare medicinei, cărți de cultură generală, cărți care promovau imaginea României în lume și cărți cu conținut ideologic. Biblioteca dispunea anual de un buget pentru fondul de achiziție. În epoca comunistă, instituția avea suficienți bani pentru achiziția lucrărilor științifice medicale apărute în țară, deoarece acestea erau ieftine. Din cauza limitării fondurilor bugetare în valută, publicațiile străine care au intrat în bibliotecă după anii '80 proveneau în mare parte din schimburile internaționale practicate cu țările est-comuniste și occidentale și mai puțin din achiziții directe.¹⁴

Schimbarea regimului politic în România în decembrie 1989, a adus o deschidere spre lumea Occidentală, Biblioteca cunoscând o dezvoltare fără precedent, investindu-se în publicații medicale externe și echipamente tehnologice. Datorită valului de simpatie de care s-a bucurat România imediat după căderea regimului comunist, fondul Bibliotecii a crescut considerabil grație donațiilor de cărți și publicații periodice venite din Anglia, Scoția, Franța și SUA. Informația științifică medicală s-a putut consulta și în format electronic, după ce, în 1990, serviciul de referințe al bibliotecii a beneficiat de un calculator provenit din donații și de un abonament la bazele de date MEDLINE pe CD-ROM.¹⁵

În 1993, conducerea Universității a susținut și aprobat toate inițiativele și propunerile de modernizare ale Bibliotecii. O contribuție însemnată la modernizarea și informatizarea Bibliotecii a avut-o Sally Wood-Lamont,

¹² Registrul inventar nr. 6 al cărților românești și străine - document intern al Bibliotecii „Valeriu Bologa” din Cluj-Napoca, nenumrotat.

¹³ Ibid.; Vezi și: Registrul inventar nr. 5 al cărților românești și străine - document intern al Bibliotecii „Valeriu Bologa” din Cluj-Napoca, nenumrotat.

¹⁴ Grozav, *Biblioteca Facultății*, 28-29. Vezi și: Marin, et al., *Facultatea de*, 868.

¹⁵ Marin et al., *Facultatea de*, 869.

bibliotecară la Universitatea din Edinburgh, care în 1993 s-a stabilit la Cluj și a profesat ca bibliotecar la Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”.¹⁶ Din donații și sponsorizări obținute prin intermediul doamnei Sally Wood-Lamont, în 1994, au fost instalate 10 calculatoare și un program integrat de bibliotecă.¹⁷ A fost achiziționat programul „Alice”, produs al unei firme australiene, care era utilizat în peste o sută de biblioteci medicale din lume. În anul respectiv, s-a creat baza de date, iar toate serviciile de bibliotecă (achiziție, catalogare, indexare, circulație) au fost digitizate. A fost prima bibliotecă din Cluj care a beneficiat de sistem informatizat de bibliotecă. Informatizarea a deschis noi perspective atât în privința optimizării serviciilor de bibliotecă, cât și a conectării acestora la alte sisteme și rețele informatice în vederea realizării schimbului rapid de informație științifică medicală.¹⁸

În 2008, a fost achiziționat un nou sistem de bibliotecă, „Liberty3”. Întreg fondul de carte a fost reclasificat în sistemul National Library of Medicine, un sistem de clasificare specific învățământului superior medical din SUA. În toamna anului 2008, Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” a beneficiat de o clădire nouă situată pe strada Victor Babeș, nr. 8, având o suprafață alocată de 1.689 m². Fondul bibliotecii număra aproximativ 150.000 de volume, fiind constituit din cărți, publicații periodice, lucrări de licență, lucrări de master și teze de doctorat. Tot în această locație își avea sediul Rectoratul, care dispunea de un spațiu de 1.269 m². În această suprafață erau incluse: sala Senatului, o sală de consiliu și o sală de conferințe. Construcția clădirii a durat mai mulți ani, inaugurarea Bibliotecii având

loc la 10 ani de la începerea lucrărilor. Pentru această lucrare s-au cheltuit aproape 20 de milioane de lei. Au fost alocate fonduri de la bugetul de stat prin Ministerul Educației Cercetării și Tineretului în valoare de 16 milioane de lei, iar 3 milioane de lei au provenit din veniturile proprii ale Universității. S-a achiziționat mobilier, imprimante și calculatoare noi pentru întreaga bibliotecă.¹⁹

Noul spațiu a fost unul generos, permițând o reorganizare a bibliotecii și o mai bună utilizare a întregului fond de documente. Biblioteca a oferit utilizatorilor săi acces liber la raft pentru majoritatea publicațiilor, cu excepția colecției de carte veche, a lucrărilor de licență și a lucrărilor de master. De asemenea, a pus la dispoziția utilizatorilor un aparat Selfcheck care a fost configurat astfel încât să asigure atât împrumutul documentelor, cât și restituirea lor. În 2008, Biblioteca dispunea de 2 săli de lectură, însumând 200 de locuri, și o sală multimedia cu 50 de calculatoare, având acces la internet, la cărți și reviste electronice achiziționate de Universitate de la prestigioase edituri științifice.²⁰ Aveau acces la informația științifică în format electronic toți utilizatorii care dețineau un permis de bibliotecă. Accesul la bazele de date abonate era posibil doar din incinta bibliotecii, excepție făcând cadrele didactice care dispuneau de acces și din clinicile universitare.

În ceea ce privește bazele de date abonate, Biblioteca avea acces la reviste electronice de la: MD Consult, Nature Publishing Group, Marz Ann Liebent, Thieme Medical Pack și Elsevier Masson. Prin consorțiul Anelis, Biblioteca beneficia de articole de la editurile: Science Direct; Springer Link; Wiley Interscience; ProQuest, Academic

¹⁶ În 1990, Institutul Medico-Farmaceutic din Cluj a fost ridicat la rang de universitate primind numele reputatului profesor doctor Iuliu Hațieganu.

¹⁷ Marin, *et al.*, *Facultatea de*, 869.

¹⁸ Grozav, *Biblioteca Facultății*, 25.

¹⁹ Ibid.; Vezi și: **, „Universitatea de Medicină și Farmacie Cluj are bibliotecă nouă”, în: *Știrile Pro-TV*, 24.10.2008; <https://stirileprotv.ro/locale/29/universitatea-de-medicina-si-farmacie-cluj-are-biblioteca-noua.html>. (accesat în 18.02.2024).

²⁰ Grozav, *Biblioteca Facultății*, 26.

Search Library; Oxford Journals, Ovid High Impact Collection, EBSCO Academic Search Premier, însumând în total peste 10.000 de articole. De asemenea, din bibliotecă se mai puteau accesa 700 de volume de cărți electronice, atât din domeniul preclinic, cât și din domeniul clinic de la editurile: MD Consult Books, Cell Press, Elsevier Book Collection și Karger Hospital Collection.²¹

În cele două perioade supuse analizei au existat câteva particularități privind dezvoltarea fondului de publicații al bibliotecii. În privința achizițiilor de publicații tipărite, perioada postdecembristă a fost mai permisivă comparativ cu epoca Ceaușescu. Dacă în perioada comunistă achiziția de publicații se făcea prin Colectura Bibliotecilor, după 1989, aceasta a fost efectuată din librării și de la edituri, după o analiză prealabilă a ofertelor. În epoca Ceaușescu, o mică parte din fondul de achiziție al bibliotecii trebuia direcționat pentru publicații cu conținut ideologic. După 1989, a existat o mai mare libertate în privința achizițiilor, întrucât n-au mai fost cumpărate publicații cu conținut politico-ideologic, ci publicații de actualitate din diversele specialități medicale editate în limbile română, engleză și franceză. La un moment dat, s-a dispus printr-o hotărâre de Senat ca fiecare cadru didactic al Universității să doneze Bibliotecii câte 10 exemplare din fiecare volum publicat. Cadrele didactice nu puteau ignora această hotărâre, deoarece în dosarul de promovare în ierarhia didactică, aveau nevoie de adevăriniță care să ateste aceste donații.

În concluzie, în anii '80, bugetul alocat achiziției de publicații medicale externe era destul de limitat și o parte a acestuia a fost direcționat către publicații cu conținut ideologic. Această politică de achiziție s-a schimbat odată cu căderea regimului comunist. După 1989, au fost eliminate publicațiile cu conținut ideologic, achiziția fiind îndreptată doar către domeniul medical și

farmaceutic. După primii trei ani de democrație, Biblioteca a cunoscut o dezvoltare fără precedent, fiind introdus primul sistem informatic de bibliotecă. De asemenea, conexiunea la internet a permis acces rapid la cele mai noi informații științifice medicale din lumea Occidentală. În toamna anului 2008, Biblioteca a fost modernizată după normele europene, permițând accesul liber la raft pentru majoritatea publicațiilor.

Interviu realizat cu o bibliotecară de la Biblioteca „Valeriu Bologa” în urmă cu aproximativ 15 ani

Din ce perioadă ocupați funcția de bibliotecar la Biblioteca „Valeriu Bologa”?

Bibliotecara: Lucrez pe postul de bibliotecar în Biblioteca Centrală de Medicină și Farmacie din anul 1981.

În ce departament ați activat în această perioadă?

Bibliotecara: În toată această perioadă am lucrat în departamentul de catalogare.

Cum se păstra evidența documentelor din bibliotecă?

Bibliotecara: Cărțile se înregistrau în Registrul inventar, unde li se dădea cota și numărul de inventar. Dacă dintr-un titlu existau mai multe exemplare, toate aveau aceeași cotă, dar inventare diferite. Pentru cărți se făceau fișe de catalog alfabetic și fișe pentru catalog tematic. Catalogul tematic se aranja după clasificarea zecimală începând de la grupele mari: anatomie, fiziologie, patologie etc. și mergeau până în cele mai mici amănunte. Când eu m-am angajat, toate fișele de catalog se scriau cu mâna, apoi au început să se bată la mașină. La periodice se făcea la fel ca la

²¹ Ibid., 29.

carte, exista catalog alfabetic și catalog tematic. Cel tematic nu era divizat foarte mult, ci cuprindea doar grupe mari, de exemplu: aparatul respirator, aparatul locomotor, aparatul circulator, aparatul digestiv etc.

Care a fost politica de dezvoltare a colecțiilor?

Biblioteca: A existat un buget anual alocat pentru achiziția de fonduri în bibliotecă. În primul rând, se avea în vedere acoperirea necesarului de cursuri universitare și postuniversitare specifice profilului de medicină și farmacie, în funcție de programa de învățământ. Se achiziționau cursurile cadrelor didactice din U.M.F. într-un număr mare de exemplare, cărți românești de specialitate, cărți complementare medicinei, cărți de cultură generală (enciclopedii, albume de artă, cărți de filosofie) și cărți de popularizare a României în lume. Cărțile străine achiziționate de bibliotecă după 1981 până în 1990, proveneau din statele comuniste.

Biblioteca deținea și cărți de politică. Trebuiau să se cumpere toate operele lui Nicolae Ceaușescu, toate Congresele Partidului Comunist și într-un număr destul de mare, aproximativ 20 de bucăți din fiecare pentru ca și studenții noștri să poată studia politica Partidului Comunist. La un moment dat, apăruseră operele lui Ceaușescu în engleză, franceză, germană și spaniolă, care și acelea trebuiau cumpărate. După 1990, congresele P.C.R. și operele lui Ceaușescu au fost casate în întregime.

Trebuie subliniat faptul că aveam totdeauna fonduri pentru achiziția tuturor lucrărilor noi de medicină apărute în țară (tratate, atlase, compendii, enciclopedii medicale), deoarece acestea erau ieftine înainte de 1989. Nu se cumpărau cărți politice în detrimentul celor de specialitate.

Care era perioada de circulație a documentelor?

Biblioteca: Cărțile puteau fi casate după o perioadă de 15 ani, iar revistele după 5 ani. Doar o dată pe an puteam face casări. Aprobarea de casare se obținea foarte greu. Se completa o listă cu titlurile propuse pentru casare care cuprindea cărți mai vechi de 15 ani și reviste mai vechi de 5 ani. După aprobare, venea o comisie să verifice starea fizică a documentelor, iar apoi documentele casate se trimiteau la centrele de colectare a hârtiei. De la centrele de colectare primeam o chitanță pe care o duceam la contabilitate pentru a se putea scădea din evidență, contravaloarea acelor casări.

Spuneți-mi vă rog, se efectua schimb internațional în perioada comunistă?

Biblioteca: Da. Se făcea schimb cu țările vecine comuniste (U.R.S.S., Polonia, Iugoslavia, Bulgaria și Cehoslovacia). Noi trimiteam revistele noastre de specialitate tipărite la litografia noastră (Clujul medical, Revista de Gastroenterologie etc.) și primeam în schimb revistele lor de specialitate.

De unde se făcea achiziția de carte?

Biblioteca: Mai demult, achiziția de carte nu se făcea din librărie, ci exista Colectura Bibliotecilor, o instituție la care erau trimise toate cărțile comandate din județul respectiv, iar de acolo se ridicau de către bibliotecă. Aceste cărți erau rezervate și puse deoparte pentru bibliotecile care le-au comandat. Înainte de 1989, apărea catalogul editurilor cu tot ce se tipărea în anul respectiv și, după acel catalog, se făcea comanda de achiziție.

Din 1990, achiziția se face din librării și de la edituri. Se studiază piața unde sunt oferte, dar în general librăriile nu mai fac oferte, așa că trebuie să cumpărăm la prețul stabilit pe bucată, chiar dacă se cumpără în cantități mai mari (mai multe exemplare dintr-un titlu). În general, se cumpără publicații științifice de mare actualitate de la

librării o dată pe săptămână, pentru că altfel riscăm să nu mai putem achiziționa acele publicații, deoarece se epuizează foarte repede.

Cum și-a îmbogățit Biblioteca fondurile?

Bibliotecara: Având în vedere că este o bibliotecă universitară care se adresează cadrelor didactice, studenților mediciști, medicilor și cadrelor medicale și pentru faptul că medicina este o știință care tot timpul evoluează, principala sursă de îmbogățire a colecțiilor s-a realizat prin cumpărare. Bineînțeles că Biblioteca și-a crescut fondul de publicații și prin transfer, schimb interbibliotecar și schimb internațional. De asemenea, donațiile au avut o oarecare pondere, făcându-se donații ce cuprindeau mai multe domenii sau numai domeniul medical.

Actualmente, printr-o hotărâre a Senatului Universității, cadrele didactice din U.M.F. Cluj sunt obligate să doneze zece exemplare din fiecare publicație Bibliotecii Centrale de Medicină și Farmacie, pentru ca în bibliotecă să se regăsească, în număr mare, lucrările cadrelor didactice din această Universitate. Aceste donații se efectuează de fiecare cadru didactic, deoarece are nevoie de o adeverință eliberată de bibliotecă în care se certifică aceste donații. Adeverința este necesară la depunerea dosarului de promovare a cadrului didactic.

În ceea ce privește schimbul internațional, Biblioteca „Valeriu Bologa” efectuează în prezent acest schimb cu peste o sută de țări, cu publicații periodice editate de U.M.F. Cluj. Se efectuează schimb internațional de cursuri universitare ale cadrelor didactice din Universitate, cu Republica Moldova.

De asemenea, sunt întreținute schimburi interbibliotecare cu bibliotecile universitare cu

profil medical din: București, Iași, Timișoara, Târgu-Mureș și Craiova.

Câte biblioteci filiale mai sunt în prezent?

Bibliotecara: În prezent, avem 42 de biblioteci filiale ce dețin cărți de specialitate din domeniile catedrelor respective. Trebuie menționat faptul că în arhitectura clinicilor universitare a fost prevăzut spațiu pentru bibliotecă. O mare parte din bibliotecile filiale au alocat spațiu pentru lectură. Personalul de la bibliotecile filiale nu a fost și nici acum nu este de profesie bibliotecar, ci sunt asistenți universitari, care în urma unui proces verbal de predare-primire, răspund de gestiunea cărților, efectuează împrumut pentru cadrele didactice și pentru cele medicale din clinică. La aceste filiale, studenții pot doar studia la sala de lectură fără a putea face împrumut la domiciliu. De asemenea, filialele puteau efectua casări pentru documentele cu un anumit grad de uzură sau cele care nu mai corespundeau din punct de vedere științific.

Ce a adus nou în bibliotecă perioada postdecembristă?

Bibliotecara: Perioada de după 1989 a adus pentru Bibliotecă o mai mare libertate decizională, în primul rând în ceea ce privește achiziția de publicații, deoarece nu mai suntem obligați să achiziționăm cărți cu conținut politic. A crescut puterea de decizie, dar s-a redus numărul de exemplare la achiziția titlurilor de specialitate. De asemenea, pentru achiziția publicațiilor de cultură generală au fost alocați bani puțini, în schimb se achiziționează multe publicații noi atât din domeniul preclinic, cât și din domeniul clinic.

CALENDARELE UNIVERSULUI RURAL ROMÂNESC (I)

ANCA-MARIA POP

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

anca.pop@bjc.ro

ABSTRACT: The panorama of readings in the second half of the 19th century is dominated, particularly in rural areas, by calendars. The content of these calendars stands out, beyond the chronological notions and suggested periodicity, through their targeted approach, which is differentiated according to various socio-professional sectors. In this article, we aim to characterize the most frequently encountered such publications in the rural environment of Transylvania, offering, through the analysis of the published texts, an intrusion into the social life of the time or a small fresco of daily life. The solid existence of these publications also reflects the interest shown by organizations such as ASTRA towards the development of the largest and the least literate sector of the time – the villagers.

KEYWORDS: calendars, 19th century, Transylvania, literacy, rural life

Producție literară deosebită, dedicată poporului român, o parte semnificativă editată pentru populația rurală, literatura calendaristică documentează și delectează cititorii prin calitatea conținutului, aria de interes și forma editorială. La finele secolului al XIX-lea, asistăm la o evoluție calendaristică semantică, numerică și de complexitate. Sub umbrela largă a denumirii „calendare” au circulat, în a doua parte a secolului al XIX-lea, în jur de 41 de publicații destinate sătenilor.¹

Apogeul literaturii calendaristice

Calendarele au fost printre singurele surse de informare și culturalizare suficient de accesibile ca preț și limbaj, regăsindu-se în aproape toate casele. Sursă de educare și relaxare, informare pe toate temele de interes ale țăranului român și

pentru toate vârstele, calendarele au fost editate la sfârșitul fiecărui an, pentru anul următor, promovându-se în publicații de interes precum revista „Transilvania”.

Potrivit unei analize cantitative realizată în anul 1898 pentru perioada 1 iulie 1897 – 1 iulie 1898, producția editorială a fost nu mai mică de 12 ediții, toate originale, din care 5 au conținut ilustrații. Au circulat într-un număr de aproximativ 50.000 de exemplare din totalul calendarelor pe acel an. Prețul mediu al unui calendar a fost de 3 florini, echivalent a 48 de coroane. Calendaristica în limba română la final de secol XIX se datorează și inițiativelor private, care au intenționat să contribuie la „a aduce lumină și învățătură în straturile cele mai adânci ale poporului nostru” prin oferirea publicațiilor maselor.²

¹Anca-Maria Pop, “Preferințe, opțiuni de lectură și societate (Transilvania anilor 1850-1900),” *Lectura*, Seria III, nr. 1(43) (2022): 35.

² Diaconovich, C. dr., “Producțiunea noastră literară: Raportul secretarului I despre producțiunea literară română din patrie în timpul dela 1 Iulie 1897 — 1 Iulie 1898,” *Transilvania*, XXIX, nr. 6 (1898): 130-131.

Printre cele mai populare calendare

Călimdarul poporului

„Călimdarul Poporului” a fost, probabil, cel mai studiat și mai documentat titlu. În anul 1898, a ajuns la al XI-lea an de publicare. Oamenii îl puteau procura cu prețul de 20 coroane și avea dimensiunea cu o coală mai mare decât anul precedent. Parcurgerea acestuia purta lectorul prin omagierea unei jumătăți de secol de la mult discutatul an istoric 1848. La adunarea religioasă, care a avut loc cu ocazia Duminicii Tomei din Blaj, era prezent poetul Andrei Mureșanu.

Din domeniul literaturii române au fost publicate opere precum: poezii scrise de I. Darius, povestea de V. A. Urechie, *Țară fără bătrâni*, scrieri populare (fabulă arabă, doine – *Limba, portul și moșia*, strigături populare din zonele românești de dincoace și de dincolo de Prut). Anul precedent, „Călimdarul poporului” a conținut opere literare ale unor autori valoroși și în zilele noastre: Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, Ioan Nenițescu, Gheorghe Panu, Victor Vlad Delamarina, o mică biografie a lui Ion Rațiu însoțită de 2 portrete.

O parte cuprinzătoare (47 de pagini) o reprezintă secțiunea *Revașul Nostru*, cronică a evenimentelor din perioada septembrie 1897 – septembrie 1898. Sub același titlu a fost publicat articolul printr-o cronică a anului 1896, în calendarul aferent anului 1897. Cuprinde subiecte: financiare, economice („Cum să ajungem la mai bine?”), culturale, epistole „de la frați”, evenimente negative și pozitive de actualitate, religioase (reguli „pentru grijirea sfințeniei”, amintirea celor decedați) sfaturi practice (orarul de deschidere a târgurilor din Ungaria și Transilvania, al funcționării poștei), divertisment (bancuri, glume).

Imaginile cu care a fost ilustrat acest calendar sunt relevante și cuprinzătoare pentru mai multe

zone geografice, arată ținuta vestimentară a zilelor obișnuite, portul național festiv, amintesc personalități culturale și istorico-politice, dezvăluie instantanee ale muncilor specifice românilor. Astfel, lista ilustrațiilor acestui număr integrează: portretul lui Andrei Mureșanu și casa acestuia, portretul Reginei Elisabeta, al prințului Bismarck, W. E. Gladstone, imaginea unei fetițe din cor din zona Bistrița, a unui băiat român din zona Bucium-Sașa, a unui mărginean călare, a unei familii și a unui țăran din Banat, un cuplu de tineri din Suci de Sus (azi parte din județul Maramureș); de la Stâna-de-Vale: reședința și capela Episcopului Pavel, o casă de oaspeți, o stâncă numită „Bisericuța”, „Moara Dracului”.

În anul 1901, „Călimdarul Poporului” a fost considerat cel mai apropiat de oameni, deși, din punct de vedere al prețului, nu era printre cele mai accesibile. Costa 120 coroane și cuprindea 40 file. A fost apreciat pentru modul prietenos de redactare, pentru precizia și utilitatea informațiilor și câștiga, astfel, capital de încredere tot mai mare: „Călimdarul Poporului e cel mai cu pricepere redactat pentru trebuințele poporului nostru, a cărui carte de toate dilele a devenit de mult. Bogat în cuprins și de astădată, cu o parte informativă potrivită trebuințelor poporului, și având o mulțime de ilustrațiuni de actualitate, acest calendar va fi resfoit de sigur cu drag de poporul nostru.”³ „Călimdarul Poporului” se putea achiziționa de la librăria societății „Tipografia” din Sibiu, unul dintre cele mai de seamă orașe – centre tipografice românești ale vremii.

Amicul Poporului

Tot din Sibiu, de la librăria tipografiei W. Krafft, se putea cumpăra „Amicul Poporului”, calendar îngrijit de către unul dintre cei mai buni editori ai timpului – Visarion Roman. Ediția anului 1876 (al

³ „Știință, literatură și artă: calendaristica noastră,” *Transilvania*, XXXI, nr. 9 (1900): 226 – 227.

XVI-lea an de apariție) informează publicul despre: cronologia sărbătorilor fixe și cu date variabile, elemente de astrologie (eclipse, sistemul solar, planetele, cele 12 luni conform calendarului iulian și gregorian deopotrivă), însemnări meteorologice pentru fiecare lună în parte, mersul căilor ferate – aspect foarte în vogă, orarul de funcționare a târgurilor din țară, al funcționării poștei, prețurile curente. Toate acestea sunt informații regăsite în partea I a calendarului din anul 1876, putem spune, generic, secțiunea de *informare și actualizare* a poporului. Secțiunea a II-a este pentru *culturalizare, învățare și divertisment*. S-au publicat articole istorice despre istoria Ardealului, istoria universală, precum cea a indigenilor din Australia. Sfaturi practice găsim în articolele: *Medicul de casă, Folosul plantelor de casă, Istoria agriculturii, Femeia română, Notițe economice*. Ca primă instituție bancară locală a fost prezentată cu date concrete Asociația financiară de credite și economii „Albina” din Sibiu. Domeniul literaturii nu este lipsit de publicații și cuprinde: *Poezii și Cântece populare, Speculațiunea unui bărbieru, Sentințe și adevăruri, umor (Pozne, Proverbe, Sărutatul ș.a.)*.

Edițiile anilor '70 ai secolului XIX sunt axate pe aproximativ aceleași domenii.

În anul 1899, calendarul ajunsese la al 39-lea an de apariție și avea prețul de 40 de coroane. Cuprindea o parte literară puțin mai evoluată și era îmbogățit cu datele bisericesti, cronica anului anterior, norme ale unităților de învățământ, informații despre instituții și societăți existente. Imaginile reprezentau personalități istorice și religioase precum portretele lui: Andrei Șaguna, Simion Bărnuțiu, I. Sterca Șuluțiu, generalului Bismarck, Henric de Prusia, arhiducelui Francisc Ferdinand, împăratului Francisc Iosif, principelui

Carol și Elisabetei de România; imagini ale Bucureștiului, ale Gimnaziului din Brașov.

În anul 1897 (al 37-lea an de apariție), în „Amicul poporului” sunt ilustrate: interiorul palatului regal din București, podul de la Cernavodă, orașul Alba-Iulia, invenția Röntgen (razele omonime, numite de către descoperitor „raze x”).

Evoluția acestei publicații a fost oscilantă, la cumpăna secolelor XIX și XX luptându-se să ajungă la prestigiul de altădată: „*Amicul poporului* [...] a progresat în mod îmbucurător. Acest vechiu calendar, cândva de incontestabilă valoare literară, decăzuse în anii din urmă. Pus acum sub conducere nouă și mai conștiințioasă, ușor își va putea recuceri buna reputație ce a avut în trecut”.⁴

În anul 1901 (al 41-lea an de apariție), ediția calendarului este deja mult mai evoluată din punct de vedere structural și al ofertei literare. A fost întocmită de către I. Popescu, învățător al Școlii de fete a ASTREI din Sibiu. Prețul este acceptabil, 40 de coroane - varianta de 80 de file și 30 de coroane - varianta de 60 de file. Conține: maxime, cugetări savuroase pentru fiecare lună, piese de teatru, legende de V. A. Urechea, poezii de Haralamb G. Lecca, opere de Maria Cioban (povestirea *Vâlva* culeasă din Munții Apuseni, poezia *Cercuitorul*), schiță biografică a Mitropolitului Ioan Mihaly de Apșa. Ilustrațiile reprezintă personalitățile: Ioan Mihaly de Apșa, P. P. Carp, Korber, Victor Emanuel al III-lea, regina Elena, regele Alexandru și regina Draga ai Serbiei, contele Waldersee. Utile pentru fiecare lector au fost articolele din domeniul sănătății, precum cel cu sfaturi pentru combaterea tuberculozei pulmonare.⁵

Calendarul săteanului

„Calendarul Săteanului”, așa cum îi spune și titlul, este extrem de relevant și conceput anume

⁴ „Știință, literatură și artă,” *Transilvania*, XXIX, nr. 7-8 (1898): 158.

⁵ „Știință, literatură și artă: calendaristica noastră,” *Transilvania*, XXXI, nr. 9 (1900): 226 - 227.

pentru nevoile celor implicați în muncile agrare. În anul 1873, publicația cuprindea în categoria de literatură: poemul istoric *Împărăteasa lumii*, nuvela *Florica lui Drăganu*, poeziile *N-am nimic*, *Murgu și fata lui*, *Coliba țăranului*, *Folosul istoriei naționale la poporul român*. *România*, *Măiestria de a te înavuți*. *O, nu plânge poporul meu!*, *Dracul dăscălit de femeie*. *Să mă-nsor, sau să nu mă-nsor?*, *Strigoii*. Calendarul contribuie la cunoașterea folclorului, a operelor românești, a istoriei și destindere umoristică.

Revista „Transilvania” aprecia că publicația avea, în anul 1897, prețul cel mai mic dintre toate calendarele românești de 17 coroane, în pofida faptului că s-a evidențiat ca o ediție foarte bine ilustrată – aspect ce nu poate decât să faciliteze propagarea publicației în rândul unei mase aflate în luptă cu analfabetismul.

Predicatoriul Săteanului Român

„Predicatoriul Săteanului Român” a circulat în teritoriile locuite de români, cuprinzând succint ariile obișnuite de lectură. Comparativ cu alte calendare ale perioadei, publicația este uimitoare prin multitudinea datelor oferite. Calendarul din anul 1865 redă datele după ritul vechi, dar și după cel nou, numărătoarea descrescătoare a zilelor din an, sărbătorirea sfinților creștini zilnic, numirea Evangheliilor citite în zilele de duminică, anunțurile astrologice exacte (de exemplu, în luna ianuarie Soarele intră în semnul „Udătorului” în data de 8, la ora 3 și 3 minute seara). Mai găsim aniversări istorice în partea „Hronologie”, ora de răsărit și de apus a soarelui, dimensiunea zilei și a nopții, previziuni meteorologice. Anul aferent calendarului este raportat la evenimente universale multiculturale din existența omenirii, amintind că reprezintă un reper nu doar față de începerea Creștinismului (anul 1865 de la nașterea lui Hristos), ci și față de geneza universului în

perioadele iuliană, respectiv gregoriană, sau față de evenimente evreiești. Se raportează timpul scurs de la alte evenimente globale: prima Olimpiadă, fondarea Romei, începutul epocii Nabonasara.⁶

Calendarul bunului econom

Specific poporului român, ghid pentru muncile câmpului și creșterea animalelor a fost „Calendarul bunului econom”. Pentru anul 1877, a fost realizat de către D. Comșa și Eugen Brote. S-au publicat articole de economie agrară abordând: tratarea solului, folosirea îngrășămintelor, a cenușii, a ghipsului, sfaturi despre alegerea semințelor pentru primăvară, cultivarea trifoiului, timpul din an și condițiile meteo favorabile cultivării diverselor plante, folosirea corectă a uneltelor (grapa, plugul), curățarea terenului de tăciuni, cantitatea de nutrețuri cultivate. Referitor la creșterea animalelor s-a publicat despre: vârsta cailor și ghid de achiziție al acestora, modul și timpul cât animalele pot fi exploatate la muncile câmpului, mic îndrumar de mulgere a vitelor și creșterea oilor.

Materialele instructive în pomicultură denotă interesul tradițional al poporului român în acest sector. S-a scris despre constituția arborilor, prășirea pădureților de altoi, altoirea în despicătură, copularea, ceara, vițele nobile. Tot în acest domeniu sunt materiale despre viticultură (culesul strugurilor, săparea viei, modul de construcție a pivniței), apicultură (inclusiv cu date statistice), legumicultură etc. Alături de abordarea tuturor ramurilor agrare, arii în care cel puțin 3 sferturi din poporul român a activat în acea perioadă, calendarul trece și prin domeniul vânătorii: „Falsu tractatu de venatoria.”

Dintre informațiile de tipul știri, noutăți, găsim: funcționarea târgurilor în Ardeal, orarul poștei pentru transport colete, orarul poștei pentru

⁶ *Predicatoriul săteanului român*, 1865: 2-5.

scrisori, modul de a corespunde telegrafic, prețuri și locații ale timbrelor, raportul dintre măsurile noi și vechi, tabel de schimb valutar și conversie de prețuri, precum și alte date utile fiecărei persoane.

Publicația nu este lipsită nici de ilustrații încadrate în corpul textului, „gustări literare” ușoare, culte sau populare, printre care: nuvele populare, nuvela *Popa Tanda*, poezii precum *Cinecinelui*, *Cât te-am iubit!*, *De-aș putea*, *Țiganul și purcelul*, *Cântece populare*. O mică parte de gramatică (ale cărei norme sunt în pragul uniformizării) se găsește în materialul *Despre scrierea limbei române*. Prețul acestui calendar (pentru anul 1877) a fost de 45 de coroane, permițând achiziția prin poștă cu taxe suplimentare de 5 coroane, dar oferea un exemplar gratuit la 10 exemplare achiziționate. Se găsea în Sibiu la Editura Tipografiei Iosif Drotleff & Comp.⁷

Calendarul familiei

„Calendarul familiei” cuprindea domenii literare care puteau fi citite de către toți membrii familiei, aspecte administrative, sfaturi de igienă, de prevenție a bolilor. Ediția anului 1883 cuprinde, în capitolul de beletristică – „Biblioteca familiei”, poeziile: *Furtuna*, *Mama*, *O, mamă!*, *Poezia și politica*, *Nevasta bătrânului*. Urmează articolele cu învățături utile armoniei și prosperității: *O pagină de aur din viața unei femei*, *Luxul femeii și zestrea miresei*, *Prima îngrijire a pruncilor*, *Drepturile reciproce ale căsătoriților*. *Trădarea pedepsită*, *Femeile*, *piatra înțelepciunii*. Mai găsim descrierea Parisului, informații exacte despre serviciile pe care poșta (Direcțiunea Poștelor și Telegrafelor) le putea oferi cetățenilor.

Calendarul plugarului

Începând cu anul 1893, apare „Calendarul plugarului”, la editura tipografiei A. Mureșanu din Brașov. Prețul acestuia a fost destul de mare, în anul 1897 costând 25 de coroane. Portretul poetului popular sibian Ioan Barac și biografia lui fac incipitul ediției din anul 1897. Urmează, crâmpie de literatură populară, învățături și sfaturi economice pentru românii „plugari”.⁸

Ulterior, „Calendarul plugarului” a fost editat de Societatea Inginerilor Agronomi și a beneficiat de contribuția redacțională a celor mai pregătiți oameni în domeniu.

Alte calendare publicate în acea perioadă au fost: *Calendar cu litere vechi*, editat de W. Krafft, Sibiu; *Noul calendar de casă*, editat de Tipografia Alexi, Brașov; *Calendarul Românului*, editat de Tipografia Diecesană, Caransebeș; *Calendarul Aurorii*, ilustrat, editat de Tipografia „Aurora”, Gherla; *Calendarul Unirei*, editat de Tipografia Seminarului Blaj.⁹

Mult timp și după perioada studiată, călindarele au fost însoțitor și ghid plin de învățături zilnice al țăranului român, din timpul lunii lui Gerar până la Undrea, au fost învățător al cultivării grânelor, povățuitor meteorologic și astrologic, dar și alinare religioasă, înduioșare literară, destindere pentru serile mai degrevate de munci, petrecute la focul sobei sau pe prispa casei.

În studiul calendarelor, ni s-au părut remarcabile câteva domenii abordate (agricultura, umorul, literatura scrisă de femei sau destinată femeilor, literatura ca istorie), pe care le vom dezvolta în numărul următor.

Continuare în numărul următor al revistei

⁷ „Bibliografia,” *Transilvania*, IX, nr. 22 (1876): 260 și nr. 23 (1876): 272.

⁸ „Sciință, literatură și artă,” *Transilvania*, XXVII, nr. 10 (1896): 247.

⁹ Diaconovich, C. dr., „Producțiunea noastră literară: Raportul secretarului I despre producțiunea literară română din patrie în timpul dela 1 Iulie 1897 — 1 Iulie 1898,” *Transilvania*, XXIX, nr. 6 (1898): 131.

ÎN AMINTIREA ISTORICULUI LITERAR GYÖRGY LAJOS (1890-1950)

HORVÁTH CSABA

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

csaba.horvath@bjc.ro

ABSTRACT: The city of Cluj was home to many renowned personalities, many of whom nowadays are mostly forgotten. Among them is the literary historian, university professor and library director György Lajos. György studied in Cluj and began his teaching career in the early 1910s in Budapest. After his return to the Treasure City in 1916, he immersed himself in the literary and educational public life of Cluj by writing textbooks and collections of texts for Hungarian pupils, taking part in a number of civil associations and by researching the Hungarian anecdotal heritage with a comparatist approach which emphasized the cultural connections of the Hungarian literature. He returned to his teaching activity in 1940 and continued until 1947 when he was forced to leave the university after vehement attacks in the local mass-media. Among other activities, he was the last director of the Lyceum library before the nationalization of 1948 and he also edited a number of periodicals. In 1926, he even started a serial publication, Erdélyi Tudományos Füzetek (Transylvanian Scientific Booklets), which continues to this day.

KEYWORDS: György Lajos, university, anecdote, Cluj, teaching

Datorită importanței sale politico-economice și a poziției geografice, Clujul a atras nenumărate persoane care și-au desfășurat activitatea în această urbe. Dintre aceștia, unii s-au stabilit în oraș, în timp ce alții au trăit aici numai o perioadă limitată de timp. Printre cei dintâi se numără istoricul literar, profesorul universitar și directorul de bibliotecă György Lajos.

Născut la Târgu-Mureș, în 1890, ca fiul ilegitim al unei servitoare originare din Sânmartin (comitatul Ciuc, azi județul Harghita), György și-a petrecut copilăria în satul natal al mamei sale. Studiile preuniversitare le-a finalizat la gimnaziul piarist din Cluj, iar pe cele universitare le-a terminat la renumita Universitate „Francisc Iosif”, din același oraș.

O parte integrantă a vieții sale a constituit-o activitatea de la catedră. În tinerețe a fost

profesor suplinitor la o școală din Budapesta, respectiv la gimnaziul romano-catolic din Mezőkövesd.

Revenit în 1916 la Cluj, György Lajos a predat limbile maghiară și latină la renumita școală romano-catolică de fete Marianum, devenind directorul instituției pedagogice din cadrul acestei școli, Paedagogium (1922-1923), respectiv directorul adjunct al instituției (1923-1924).¹

În perioada interbelică nu a predat, dar a fost președintele Comisiei de Studii și Supraveghere, un forum particular, care s-a ocupat de îmbunătățirea situației sociale a studenților maghiari prin organizarea seminariilor, cursurilor de perfecționare destinate acestui grup social. A revenit la catedră după reîntoarcerea Universității „Francisc Iosif” la Cluj ca profesor universitar la Facultatea de Litere (1940-1945). În această calitate, György a făcut parte din grupul de intelectuali clujeni, care în toamna anului 1944, odată cu înaintarea frontului, a decis să rămână în oraș.

Printre primele sale publicații se numără reeditarea romanului cavaleresc *Szép Magelona* (*Frumoasa Magelona*) din 1676, care se baza pe o legendă din sudul Franței medievale. Cartea, care avea la bază teza sa de doctorat, a apărut în 1911 și a marcat debutul lui György în calitate de editor de documente și volume.²

În calitate de istoric literar, György Lajos s-a axat pe cercetarea anecdotelor scrise în limba maghiară. În afară de operele sale dedicate cercului restrâns al specialiștilor,³ el a scris și pentru publicul larg. *Világjáró anekdoták* (*Anecdote care cutreieră lumea*) este o colecție de povestiri hazlii cărora autorul le-a mai adăugat și câte un comentariu cu privire la originea motivelor literare din text, respectiv la utilizarea

acestora de către autori maghiari și internaționali.

Un bun exemplu este anecdota cu numărul 62, intitulată sugestiv *Rusticus imperans*. Protagonistul este un cărăuș, Rekettye Pál (Paul Drobiță) care se îmbată și este găsit de un om bogat, care îl duce acasă la el, îl îmbracă în haine scumpe și organizează un banchet în cinstea lui. La petrecere, personajul principal intră din nou în stare de ebrietate, adoarme și este dus înapoi în locul unde a fost găsit, în hainele originale și, când se trezește, are senzația că totul a fost un vis. György a identificat în anecdota amintită motivul *rusticus imperans/king for a day/Rex unius diei/rege pentru o zi*, care apare atât în Orientul Apropiat (Abou Hassan din *O mie și una de nopți*), cât și în Occident (Christopher Sly din piesa *Îmblânzirea scorpiei* de William Shakespeare și țăranul Jeppe din piesa *Jeppe de la munte* de Ludvig Holberg).⁴

Pe lângă aceasta, György s-a ocupat și de istoria romanului ca specie literară în literatura maghiară. Capodopera sa, *A magyar regény előzményei*⁵ (*Preliminariile romanului maghiar*) analizează această temă. În volumul amintit, György a publicat lista romanelor în limba maghiară apărute între 1730 și 1840, care conține 385 de titluri. Printre acestea se regăsesc atât traducerile în maghiară ale unor opere din literatura universală (ex. prima traducere a romanului *Ivanhoe* de Walter Scott de către Thaisz András, respectiv tentativele și traducerile reușite ale operei *Suferințele tânărului Werther* de Johann Wolfgang von Goethe), cât și romane scrise în maghiară (ex. „nuvela” istorică *Tihamér* de Kisfaludy Károly, respectiv romanul *Pazardide*

¹ János Kende, *Emléklapok a Marianum történetéből* (Cluj-Kolozsvár, 1927), 36.

² *Szép Magelona 1676* (Kolozsvár, 1911).

³ Lajos György, *Könyi János Demokritusa* (Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Bizottsága, 1932).

⁴ Lajos György, *Világjáró anekdoták* (Budapest: Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, 1938), 122-123.

⁵ Lajos György, *A magyar regény előzményei* (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1941).

Táncsics Mihály, apărut la Cluj). Cu ocazia centenarului apariției primului roman istoric în limba maghiară (*Abafi* de Jósika Miklós), el a publicat într-un studiu despre originile romanului amintit⁶.

Conform medalionului său biografic din cel de-al doilea volum al seriei *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* (*Lexiconul literar maghiar din România*), György Lajos „a fost ultimul reprezentant însemnat al școlii comparatiste de istorie literară din Cluj”.⁷ Printre operele sale din această arie se regăsesc unele centrate pe relația literaturii maghiare cu cea universală⁸ sau cu alte literaturi în particular,⁹ iar această viziune comparatistă reiese și din lucrările sale referitoare la anecdotele de limbă maghiară.

Pe lângă această bogată operă științifică, el s-a implicat în activitatea mai multor societăți. Dintre acestea, cea mai importantă a fost Societatea Muzeului Ardelean: György a fost secretarul Societății (1931-1940), respectiv președintele Secției de științe istorice, lingvistice și filosofice din cadrul acesteia. Totodată, a fost redactorul revistei *Erdélyi Múzeum* (*Muzeul Ardelean*). În 1926, a inițiat seria *Erdélyi Tudományos Füzetek* (*Caietele Științifice Ardelene*, pe scurt ETF), ale cărei ediții, cu

excepția unui intermezzo forțat din perioada comunismului (1947-1991), apar până astăzi¹⁰.

În afară de *Erdélyi Múzeum*, a fost redactorul sau co-redactorul mai multor reviste: revista de pedagogie *Erdélyi Iskola* (*Școala Ardeleană*, redenumită *Iskola*, al cărei inițiator a și fost împreună cu viitorul episcop romano-catolic al Transilvaniei, Márton Áron), revista de literatură *Pásztortűz* (*Focul ciobanului*), respectiv, a fost redactorul revistei literare, *Erdélyi Irodalmi Szemle* (*Observatorul Literar Transilvănean*).

György Lajos a fost directorul bibliotecii Lyceum din cadrul gimnaziului piarist clujean (1929-1948). În această calitate, el a organizat un fond de referință și a scris istoria bibliotecii.¹¹ Conform istoricului literar și fostului său student Antal Árpád, biblioteca a devenit sub îndrumarea lui György „un atelier prielnic profesorimii și studențimii dornice să lucreze, un fel de centru intelectual”.¹² A rămas în fruntea bibliotecii până la naționalizarea acesteia în 1948.

În afară de activitățile menționate, el s-a remarcat atât în calitate de autor de manuale școlare, cât și ca bibliograf. În perioada interbelică, a redactat manuale pe tema istoriei literare universale, stilisticii și esteticii literare, a publicat mai multe culegeri de texte pentru învățământul preuniversitar.¹³

⁶ Lajos György, „A százesztendős »Abafi« előzményei,” *Erdélyi Múzeum*, Serie nouă, VII, nr. 4-9 (1936): 174-188.

⁷ „A kolozsvári összehasonlító irodalomtörténeti iskola utolsó nagy képviselője.” Ádám Katona: „György Lajos,” *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*, Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés II. (G-Ke), coord. Edgár Balogh (Bukarest: Kriterion, 1991), 88. Traducere proprie.

⁸ Lajos György, *Magyar elemek a világirodalomban* (Kolozsvár, 1924).

⁹ Lajos György, *A magyar és az orosz irodalom kapcsolatai* (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1946).

¹⁰ György Gaal, *Az Erdélyi Tudományos Füzetek története és könyvészete* (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2009).

¹¹ Lajos György, *A kolozsvári római katolikus Lyceum-könyvtár története 1579-1948* (Budapest: Argumentum, 1994).

¹² „[...] a dolgozni vágyó tanárság és a diákság alkalmas műhelyévé, egyféle szellemi központjává válhatott [...]” Árpád Antal, „György Lajos (1890-1950): A múzeumi örökség éltetője és gyarapítója,” în *Hivatás és tudomány: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiemelkedő személyiségei*, coord. Kovács Kiss Gyöngy (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2009), 206. Traducere proprie.

¹³ Lajos György, *Stilisztika* (*Nyelvtani összefoglalás. Verstan*). *Fiú- és leányközépiskolák, valamint polgári fiú- és leányiskolák III. osztálya számára* (Cluj-Kolozsvár: Minerva Rt., 1922), Lajos György, *Magyar irodalmi olvasókönyv. I. Retorika. Poétika. Irodalomtörténet. Fiú- és leányközépiskolák, valamint*

György Lajos a fost ultimul președinte laic al instituției, care întruchipa autonomia romano-catolică din Transilvania, Statusul romano-catolic (devenit ulterior Consiliul Diecezan), și a îndeplinit totodată funcția de secretar general al Academiei Catolice din Transilvania.

Pentru activitatea sa, György Lajos a fost ales membru corespondent (1931-1942), pe urmă deplin al Academiei Ungare și, totodată, a primit coroana Corvin (1940).

A fost unul dintre cadrele didactice „moștenite” de către nou înființata Universitate Bolyai, devenind prorectorul instituției pentru o scurtă perioadă. A fost silit să plece atât de la universitate, cât și de la Societatea Muzeului Ardelean în urma unei serii de articole defăimătoare apărute în ziarul clujean *Világosság* aflat sub egida Uniunii Populare Maghiare. În centru scandalului era citarea și, ulterior, publicarea unei scrisori false în care György l-ar fi invitat pe fostul profesor universitar devenit ministru, Teleki Géza, să revină la catedra din Cluj ca lider al celor „nemulțumiți” cu scopul de „a ține mișcările dăunătoare departe” de tineret (o aluzie la regimul politic de atunci).¹⁴

György Lajos s-a stins din viață în ajunul Anului Nou, în 1950, răpus de leucemie. Este înmormântat în Cimitirul Central (cimitirul Lutheran). Sarcofagul de piatră conține mai multe elemente decorative (cunună de lauri, o cruce), precum și o stemă.¹⁵

În 1990, cu ocazia centenarului nașterii sale, s-a format o comisie memorială care a organizat o serie de manifestări științifice în amintirea lui. Biografia sa a apărut în seria ETF inițiată de el și reluată în 1991 de reînființata Societate a Muzeului Ardelean¹⁶. Numele său apare pe Piatra academicienilor din Cimitirul Lutheran, iar o sală de curs de la Facultatea de Teologie Romano-Catolică (str. Iuliu Maniu nr. 5) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” îi poartă numele.

În concluzie, György Lajos a fost o personalitate plurivalentă, care a avut o activitate deosebit de bogată în toate domeniile de care s-a ocupat. Din întreaga sa arie de activitate, istoria comparatistă a anecdotelor și rolul de cadrul didactic se evidențiază în mod clar. Articolul de față dorește să-l comemoreze în calitate de personalitate de seamă a vieții științifice transilvănene de dinaintea instaurării comunismului în România.

polgári fiú- és leányiskolák IV. osztálya számára (Cluj-Kolozsvár, 1922), Lajos György, *Irodalmi olvasókönyv. III. Esztétika. Poétika. Világirodalomtörténet. Fiú- és leányközépiskolák VI. osztálya számára* (Cluj-Kolozsvár, 1925), Lajos György, *Carte de cetire de literatură. Stilistică și poetică pentru cl. IV. — Magyar irodalmi olvasókönyv. Stilisztika és poétika. A IV. osztály számára* (Cluj-Kolozsvár, 1936).

¹⁴ „Tisztogatást a Bolyai-egyetemen is! György Lajos dr. akadályozza a magyar diákság demokratikus nevelését,” *Világosság*, 27 iunie 1947: 3. Publicarea scrisorii în cauză: Közöljük György Lajos titkos levelének képmását. Hóman Bálint erdélyi bizalmasa visszaélt a demokrácia türelmével s most az egyházat akarja belekeverni személyi ügyébe. *Világosság*, 4 august 1947: 6. Declarația lui György în limba română referitoare la acuzațiile din articolul apărut pe 27 iunie

și adresată ministrului educației se află în arhiva Eparhiei romano-catolice de la Alba Iulia: Gyulafehérvári Érseki Levéltár (Arhiva Arhiepiscopiei de Alba Iulia), I. 1/a, *Püspöki (Érseki) Hivatal iratai* (Documentele Oficiului Episcopal (Arhiepiscopal), 1947, grup 5. csoport, nr. 1903/1947. sz. Despre falsitatea scrisorii vezi memoriile redactorului-șef de atunci: Edgár Balogh, *Férfimunka. Emlékirat 1945–1955* (Budapest: Magvető, 1986), 221–224.

¹⁵ György Gaal, *Tört kövön és porladó kereszten. Pusztuló múlt és fájó jelen a Házsongárdi temetőben* (Kolozsvár: Stúdium, 2010), 188–189.

¹⁶ Árpád Antal, *György Lajos életműve* (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1992). La finalul acesteia apare și lista sa de publicații întocmită de istoricul literar Károly Engel (sub pseudonimul Károly Köllő).

CONDIȚIA STUDENTELOR DE LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ. STUDIU DE CAZ: ANCHETA DE PSIHOLOGIE SOCIALĂ PUBLICATĂ DE VIORICA PINTILIESCU ÎN ANUL 1937

CLAUDIA SEPTIMIA SABĂU

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca,
Muzeul de Istorie a Universității (Direcția Patrimoniu Cultural Universitar)
claudia.sabau@ubbcluj.ro

ABSTRACT: Our article aims to outline the essential aspects of the daily life of female students at the University of Cluj during the interwar period, using as its main source the work published in 1937 by Viorica Pintilieșcu, "Aspects of Female Students' Life (An Attempt at a Social Psychology Survey)". What was the criterion for choosing the university and the faculty? What were the relationships with the professors like? How was a female student's daily routine structured? What activities did a student engage in during her free time? These are just a few of the questions we aim to answer throughout the research, with information about the students being supplemented by references to the fascinating biography of the author, Viorica Pintilieșcu.

KEYWORDS: women, interwar period, University of Cluj, Institute of Psychology at the University of Cluj, crime

În anul 1937 apărea, la Cluj, o carte unicat în peisajul publicațiilor științifice românești de până la aceea dată, semnată de Viorica Pintilieșcu, „Aspecte din viața studentelor (Încercarea unei anchete de psihologie socială)”¹ Volumul publica rezultatele unei anchete de psihologie socială inițiată în anul 1933, în rândul studentelor Universității din Cluj, sub coordonarea Institutului de

Psihologie Experimentală, Comparată și Aplicată, condus de profesorul Florian Ștefănescu-Goangă.² Prelucrarea și interpretarea materialului a revenit exclusiv autoarei.

La mai bine de 80 de decenii după această apariție, în timpul desfășurării unei cercetări dedicate înființării primului cămin pentru studente al Universității din Cluj, o

¹ Viorica Pintilieșcu, *Aspecte din viața studentelor (Încercarea unei anchete de psihologie socială)*, tipografia „Cartea Românească”, Cluj, 1937.

² Despre viața și activitatea acestuia în volumul de studii, Daniel David (coord.), *Florian Ștefănescu-*

Goangă, seria “Personalități ale Universității Babeș-Bolyai”, VII (Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2019).

întâmplare fericită m-a făcut să descopăr această lucrare.³ Lectura ei mi-a deschis un nou șantier de cercetare, dedicat analizării condiției studentelor de la Cluj, din perioada interbelică, pe baza materialului documentar cuprins în volum și, în același timp, m-a pus și în fața unei mari provocări, aflarea unui răspuns la întrebarea: cine a fost Viorica Pintiliescu?

În paginile care urmează voi creiona biografia Vioricăi Pintiliescu, pe baza informațiilor depistate până în acest moment, și voi reda concluziile șantierului de cercetare amintit mai sus. Sursele documentare sunt, prioritar, presa locală și națională a vremii, anuarele universitare, studiile și lucrările monografice dedicate învățământului superior clujean interbelic. Pentru că este un studiu cu caracter exploratoriu, voi aplica o metodologie de cercetare calitativă, centrată pe analiza descriptivă și de discurs, ambele bazate pe critică și interpretare.

Viorica Pintiliescu/Pintilescu (16 octombrie 1906 – ? 12.1995). Succinte date biografice

Viorica Pintiliescu s-a născut în satul Liteni din județul Baia (în prezent, județul Suceava), în familia cu 6 copii a învățătorului Ioan T. Pintilescu⁴ și a Ecaterinei Pintilescu,

casnică. În acest punct, se cuvine făcută o mențiune importantă. În sursele consultate, numele de familie cu care este consemnată Viorica este Pintiliescu sau Pintilescu. Pentru că, atât în documentele școlare cât și în cele din timpul vieții adulte Viorica apare cu numele „Pintiliescu”, pe tot parcursul studiului voi folosi această variantă a numelui său.

Până în prezent nu am reușit să identific informații legate de școlarizarea sa gimnazială și liceală. Am aflat, cu certitudine, că între anii 1927-1931 a fost studentă a Universității din Cluj, la Facultatea de Litere și Filosofie. A fost o tânără serios aplecată spre studiu și bursieră „în natură”,⁵ în fiecare an, începând din anul universitar 1928-1929 și până la absolvire.⁶ În sprijinul acestei afirmații stă dovadă și premiul, în valoare de 1.500 de lei, câștigat din fondul „Vasile Pârvan” al Senatului Universitar, în anul universitar 1929-1930, cu tema „Cum concepe V. Pârvan organizarea vieții studentești la Universitatea din Cluj și ce pot face actualele Societăți studentești în vederea realizării acesteia”.⁷ Ideea înființării acestui fond i-a aparținut lui Onisifor Ghibu, în perioada în care a fost decan al Facultății

³ Pe această cale adresez mulțumirile mele doamnei Ghizela Cosma, pentru semnalarea volumului.

⁴ Conform ziarului „Evenimentul” (seria a II-a, IX, nr. 99 (24 mai 1901): 3, Ioan T. Pintilescu din Liteni (Suceava) și-a luat examenul de definitivat pentru postul de învățător, în urma examenelor desfășurate în lunile martie și aprilie ale anului 1901.

⁵ Adică avea asigurat un loc de cazare, fără plată, în căminul de fete al universității, localizat pe strada Moșilor nr. 70-72.

⁶ *Anuarul Universității regele Ferdinand I Cluj pe anul școlar 1928-29, rectorul anului Emil Hațieganu*

(Cluj: Tipografia Națională S. A., 1929), 147; *Anuarul Universității Regele Ferdinand I Cluj pe anul școlar 1929-30, rectorul anului Emil G. Racoviță* (Cluj: Tipografia Națională S. A., 1930), 174; *Anuarul Universității Regele Ferdinand I Cluj pe anul școlar 1930/1931, rectorul anului: Dr. Iuliu Hațieganu* (Cluj: Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1931), 172; *Anuarul Universității Regele Ferdinand I Cluj pe anul școlar 1931/32, rectorul anului: Nicolae Drăganu* (Cluj: Institut de Arte Grafice „Ardealul”, 1932), 198.

⁷ „Solemnitatea distribuirii premiilor „V. Pârvan” la Universitate,” *Națiunea*, 4, nr. 136 (24 iun. 1930): 2.

de Litere și Filosofie (1928-1929) și a fost creat în memoria lui Vasile Pârvan.⁸

În cei patru ani de facultate a fost implicată și în acțiunile societăților studențești. De exemplu, în anul universitar 1928-1929 a făcut parte din Comisia artistico-literară din cadrul Societății Studenților în Filosofie și Litere, înființată în anul 1919.⁹ În 1931, a fost președinta comitetului studențesc a Căminului de fete de pe strada Moșilor, calitate în care s-a numărat printre semnatarii unui protest al studenților bursieri din Cluj, adresat Ministerului Instrucției, împotriva reducerii subvențiilor acordate căminelor universitare.¹⁰

După terminarea facultății, Viorica Pintiliescu rămâne la Cluj. Din anul 1932, a ocupat postul de profesoară de filosofie la Școala Normală de Fete din localitate.¹¹ În paralel, a avut o implicare activă în acțiunile organizate de Partidul Național Liberal din oraș,¹² în luna mai 1932, fiind aleasă președinta secțiunii feminine a partidului.¹³ Numeroase referiri din presa anilor 1932-1935 denotă faptul că în acești ani a participat cu mult entuziasm la toate evenimentele organizate de Partidul Național Liberal, atât la nivel local, cât și în afara Clujului.¹⁴ În plus, a avut și activitate

publicistică în paginile ziarului „Românul. Organul tineretului național-liberal”, unde a semnat două articole apărute în cursul anului 1933. În primul, intitulat „Realități”, discută despre greutățile vieții la țară și despre munca istovitoare a țăranului român și a țărăncii române. Militează pentru implicarea tineretului cult, prin realizarea unor anchete științifice care să aducă reforme și îmbunătățiri materiale acestei categorii sociale.¹⁵ Al doilea articol, cu titlul „Feminism și partid politic”, era o pledoarie în favoarea Partidului Național Liberal și a avantajelor oferite femeilor care optau să devină membre în această formațiune politică. Autoarea pornește de la ideea că societatea acelor vremuri era una complexă, în care aveau loc schimbări rapide, care puteau pune indivizii în situații dificile și surprinzătoare. Din acest motiv, oamenii trebuiau să aibă o pregătire superioară din toate punctele de vedere, iar pregătirea respectivă se putea îndeplini doar prin cultură. Era o cerință care se impunea tuturor indivizilor, deci și femeilor: „Prin cultură ea își va aduce în chip natural eliberarea sa completă din punct de vedere social și politic”. Autoarea considera că prin emancipare, femeia trebuia să se încadreze într-un partid cu o lungă

⁸ *Anuarul Universității Regele Ferdinand I Cluj pe anul școlar 1929-30, rectorul anului Emil G. Racoviță* (Cluj: Tipografia Națională S. A., 1930), 26.

⁹ *Almanahul Societății Academice „Petru Maior”, al societăților pe facultăți și academii și al cercurilor studențești regionale din Cluj. Zece ani 1919-1929* (Cluj, Tip. „Cartea Românească” S. A., 1929), 145.

¹⁰ „Protestul studenților bursieri din Cluj împotriva reducerii subvențiilor acordate căminurilor universitare,” *Universul*, 49, nr. 18 (21 ian. 1931): 7.

¹¹ Cercetări viitoare pe care intenționez să le desfășor la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, unde se păstrează un fond documentar al acestei școli, sper să îmi ofere mai

multe informații despre activitatea sa ca profesoară în această școală.

¹² *Națiunea*, 6, nr. 20 (2 febr. 1932): 2.

¹³ *Viitorul*, 25, nr. 7.731 (28 oct. 1933): 2; Ioan Ciupe, Virgiliu Tărașu, *Liberalii clujeni. Destine în marea istorie* (Cluj-Napoca: Editura Mega, 2009), 423.

¹⁴ *Viitorul*, 24, nr. 7299 (30 mai 1932): 3; *Calendarul*, 1, nr. 252 (21 dec. 1932): 5; *Românul. Organ al tineretului Național-Liberal*, 1, nr. 16 (2 iun. 1933): 2. *Viitorul*, 26, nr. 7901 (25 mai 1934): 3; *Adevărul*, 48, nr. 15447 (24 mai 1934): 6.

¹⁵ *Românul. Organ al tineretului Național-Liberal*, 1, nr. 31 (1 oct. 1933): 3.

experiență, cu realizări efective și prin aceasta, „activitatea femeii se va completa în chip normal și natural cu activitatea bărbaților, ea rămânând să lucreze în direcția specificității sexului ei și în direcția soluționării problemelor ce-o interesează direct”. Viorica Pintiliescu considera că doar activând în cadrul acestui partid, „femeia își va putea câștiga eliberarea sa completă, găsind în doctrina sa principii superioare de stat, societate și individ”.¹⁶

Pe lângă activitatea de la catedră și implicarea politică, în anii imediat următori absolvirii facultății, Viorica Pintiliescu a colaborat și cu Institutul de Psihologie Experimentală, Comparată și Aplicată a Universității Regele Ferdinand I din Cluj, dar fără a avea statut de angajată a acestei instituții.¹⁷

În prima parte a anului 1935 a susținut, cu succes, examenul de capacitate pentru învățământul secundar.¹⁸ În aceeași perioadă, l-a întâlnit și pe Vasile Buntică,¹⁹ cu care se căsătorește civil în 5 august 1935, la Liteni, în satul natal. Partenerul de viață era absolvent al Academiei Comerciale din Cluj și funcționar la Banca de Scont și Schimb din localitate, fiind caracterizat, în presă, drept un om întreprinzător. Se pare că inițiasse o

serie de afaceri proprii, în urma cărora a reușit să acumuleze avere.²⁰

Parcursul vieții tinerei intelectuale părea să se desfășoare într-o direcție cât se poate de bună, dar destinul a avut alte planuri cu ea. La scurt timp după căsătorie, în data de 9 octombrie 1935²¹, o altercație între cei doi soți, un pistol, două gloanțe și decesul bărbatului vor așeza traiectoria vieții Vioricăi Pintiliescu-Buntică pe un cu totul alt făgaș, aducând-o în fața opiniei publice nu în calitate de autoare de cărți sau de tânără profesoară, ci de suspectă de crimă.

Acuzată de omucidere, ulterior de omor prin imprudență, din seara zilei de 9 octombrie 1935 și până în noiembrie 1936, când se pronunță sentința definitivă în acest caz, viața tinerei pare desprinsă dintr-un scenariu de film polițist. Mai bine de un an de zile cât a durat anchetarea și judecarea doamnei Pintiliescu-Buntică, prin intermediul relatărilor din presa locală și cea națională, aflăm detalii despre desfășurarea anchetei și a dezbaterilor din sala de tribunal.

Cu ajutorul zecilor de martori chemați să depună mărturie, fiecare segment al vieții Vioricăi a fost expus judecății opiniei publice, de cele mai multe ori, necruțătoare cu tânăra de 29 de ani. Au fost vehiculate diverse scenarii despre contextul morții lui Vasile

¹⁶ *Românul. Organ al tineretului Național-Liberal*, 1, nr. 33-35 (30 oct. 1933): 9.

¹⁷ În multe articole de presă Viorica este menționată ca și “asistentă” sau “fostă asistentă” a acestui institut. Din depoziția profesorului Nicolae Mărgineanu, audiat ca și martor în procesul în care Viorica Pintiliescu a fost acuzată de uciderea soțului, desfășurat la finalul lunii martie 1936, aflăm că aceasta nu a fost asistentă titulară la Institutul de Psihologie a Universității din Cluj, ci doar “l-a suplinit” pe profesorul Mărgineanu, în timpul

absenței, vezi “Procesul Viorica Pintiliescu la Cluj”, *Adevărul*, 50, nr. 16.009 (30 mart. 1936): 5.

¹⁸ *Curentul*, 8, nr. 2734 (14 sept. 1935): 5.

¹⁹ În presa vremii am întâlnit atât varianta “Buntică”, cât și “Burtică”. Am optat pentru folosirea primei variante, deoarece așa a fost consemnată în *Monitorul Oficial*, Partea 1, an 107 (12 apr. 1939): 2.236.

²⁰ “Misterioasa moarte a funcționarului Bontico din Cluj. Stadiul cercetărilor”, *Dimineața*, 31, nr. 10.345 (31 oct. 1935): 12.

²¹ *Ibid.*, 12.

Buntică (dacă a fost sinucidere, accident sau crimă cu premeditare), despre zestrea de 400.000 de lei pe care a avut-o Viorica la căsătorie și a cărei proveniență nu a putut fi dovedită, despre o serie de scrisori care insinuau existența unui amant și tensiuni de natură sexuală în relația dintre cei doi soți, despre legătura femeii cu artistul Operei Române, Anton Ronay, despre implicarea rectorului universității, Florian Ștefănescu-Goangă, în acest caz etc.²² După dezbateri aprinse, în data de 4 aprilie 1936, Tribunalul din Cluj o condamnă la un an de închisoare și plata a 6.000 de lei, cheltuieli de judecată.²³ Pentru că atât cei trei avocați ai inculpatei, cât și procurorul au făcut apel, în 27 iunie 1936, procesul se reia în fața Curții de Apel. Sentința acesteia a fost achitarea Viorică Pintilescu-Buntică de orice penalitate.²⁴ Profund nemulțumit de această sentință, procurorul general a făcut recurs, iar cauza a ajuns în fața Înaltei Curții de Casație. În procesul desfășurat în data de 12 noiembrie 1936, aceasta a respins recursul parchetului general și a confirmat „definitiv hotărârea de achitare”.²⁵

După finalizarea procesului, Viorica Pintilescu-Buntică părăsește Clujul și se

mută la Suceava, la Liceul de Fete din localitate. Mutarea sa în orașul de peste munți este dovedită și de faptul că, în 4 decembrie 1936, susține o conferință cu titlul „Psihologia copiilor dotați”, la inițiativa Asociației profesorilor secundari din Suceava.²⁶

În septembrie 1937, am identificat-o printre participanții la Congresul Asociației generale a profesorilor secundari, desfășurat la Cernăuți, ca reprezentantă a aceluiași liceu din Suceava.²⁷ Este și anul în care a publicat lucrarea „Aspecte din viața studentelor (Încercarea unei anchete de psihologie socială)”. În martie 1938, se număra printre participanții la cel de-al doilea Congres al profesorilor de filosofie, desfășurat la București.²⁸

Viorica Pintilescu-Buntică nu se mai reîntoarce să locuiască în Cluj. Probabil a dorit să se detașeze de locul în care s-a desfășurat drama familială, care cu siguranță i-a adus multă suferință. În sprijinul acestei afirmații este și demersul juridic inițiat, în ianuarie 1938, pentru modificarea numelui din „Viorica Buntică” în

²² Selectiv, amintesc câteva ziare care au publicat informații despre caz: „Misterioasa moarte a funcționarului Bontico din Cluj. Stadiul cercetărilor,” *Dimineața*, 31, nr. 10.345 (31 oct. 1935): 12; *Zorile*, an 1, nr. 190 (10 nov. 1935); „Senzațională arestare la Cluj. Asistenta universitară a fost arestată sub învinuirea că și-a ucis soțul. Misterioasa proveniență a unei zestre de 400.000 lei,” *Zorile*, 1, nr. 191 (11 nov. 1935): 7; „Afacerea Buntică a luat o întorsătură senzațională,” *Dimineața*, 31, nr. 10.374 (11 nov. 1935); „Rolul d-lor Florian Ștefănescu-Goangă și Victor Stanciu în afacerea Burtică de la Cluj,” *Curentul*, 8, nr. 2813 (2 dec. 1935): 8; „Procesul d-nei Pintilescu-Burtică,” *Universul*, 53, nr. 52 (22 febr. 1936): 4; „Procesul d-nei Viorica Pintilescu-Burtică,”

Universul, 53, nr. 85 (26 mart. 1936): 12; *Patria*, XVIII, nr. 72 (29 mart. 1936): 4.

²³ „Viorica Pintilescu-Burtică a fost condamnată,” *Curentul*, 9, nr. 293, (6 aprilie 1936): 3.

²⁴ „D-na Pintilescu-Burtică a fost achitată de Curtea de Apel,” *Dimineața*, 32, nr. 10.602 (30 iun. 1936): 3.

²⁵ „Cazul Viorica Burtică din Cluj,” *Universul*, 53, nr. 316 (15 nov. 1936): 9.

²⁶ „Două conferințe,” *Glasul Bucovinei*, 19, nr. 4958 (5 dec. 1936): 4.

²⁷ „Congresul asociației generale a profesorilor secundari, la Cernăuți,” *Glasul Bucovinei*, 20, nr. 5.152 (14 sept. 1937): 2.

²⁸ *Cuvântul*, 15, nr. 3185 (27 mart. 1938): 7.

„Viorica Pintiliescu”.²⁹ Decretul de schimbare a numelui a fost publicat în „Monitorul Oficial”, în 12 aprilie 1939.³⁰ În același an a publicat cartea cu titlul „Miniaturi” (Editura „Cartea Românească”, Cluj), caracterizată în presă drept „un gen de notații scurte în care lirismul și observația se îmbină în mod interesant”.³¹

După anul 1940, informațiile despre viața și parcursul ei profesional sunt tot mai greu de identificat. O vreme a predat la Cernăuți, la Liceul Industrial de Fete,³² apoi a ajuns la Galați, la liceul de fete din localitate,³³ pe urmă a revenit la Cernăuți³⁴ și, într-un final, o ultimă destinație, unde se pare că a și rămas până la finalul vieții, a fost Bucureștiul. Pe baza informațiilor din presă, o găsim aici începând cu anul 1945,³⁵ an după care se pare că peste viața ei s-a așternut un val de tăcere. A decedat în capitala țării în luna decembrie a anului 1995.³⁶

Rezultatele anchetei de psihologie socială publicată de Viorica Pintiliescu în anul 1937

După cum menționam mai sus, în anul 1937, apărea la Cluj lucrarea semnată de Viorica Pintiliescu, „Aspecte din viața studentelor (Încercarea unei anchete de psihologie socială)”, un volum de aproximativ 200 de pagini. În cuprinsul acestuia erau

publicate rezultatele unui chestionar întocmit de personalul științific al Institutului de Psihologie Experimentală, Comparată și Aplicată a Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj³⁷ și distribuit studenților și studentelor, în anul 1933. Chestionarul cuprindea 90 de întrebări structurate în 12 categorii de date: starea civilă și socială, criteriul de alegere al învățământului universitar, criteriul de alegere al universității, criteriul de alegere al facultății și specialității, scopul studiilor universitare, activitatea universitară, raporturile cu profesorii, organizarea universității, viața studentască, situația materială, viața socială și ocupația în orele libere. Răspunsurile la chestionar au fost anonime.³⁸ Nu știm ce s-a întâmplat cu răspunsurile studenților, dacă au răspuns și câți au răspuns la chestionar. Sunt certe doar răspunsurile a 408 studenți, dintr-un total de 750 de chestionare distribuite.³⁹ Vastul material a fost prelucrat la Institutul de Psihologie, de către Viorica Pintiliescu, în perioada în care ea a colaborat cu această instituție.

O inițiativă asemănătoare, respectiv o anchetă asupra vieții studentelor și studenților, s-a desfășurat și la Facultatea de Litere din București, la începutul deceniului

²⁹ *Monitorul Oficial*, Partea 1, 106 (25 ian. 1938): 579.

³⁰ *Monitorul Oficial*, Partea 1, 107 (12 apr. 1939): 2.236.

³¹ *Curentul*, 12, nr. 3957 (7 febr. 1939): 2.

³² *Monitorul Oficial*, 108, partea 1, nr. 99 (26 apr. 1940): 2.111.

³³ *Monitorul Oficial*, 108, partea 1, nr. 190 (19 august 1940): 4.247.

³⁴ *Universul*, 58, nr. 281 (16 oct. 1941): 3.

³⁵ *Timpu*, VII, nr. 2874 (1 iul. 1945): 2.

³⁶ „Cântecul de lebadă”, www.dragusanul.ro, accesat 15 nov. 2024, Societatea Scriitorilor Bucovineni |Dragusanul.ro.

³⁷ Institutul de Psihologie Experimentală, Aplicată și Comparată, întemeiat de Florian Ștefănescu-Goangă, a fost primul de acest fel în România; vezi Marcela Sălăgean (în colaborare cu Ana-Maria Stan, Emilia Cismaș, Szilárd Tóth), „Universitatea din Cluj între 1919 și 1940,” în Ovidiu Ghitta (coord.), *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”* (Cluj-Napoca: Editura Mega, 2012), 148.

³⁸ Viorica Pintiliescu, *Aspecte din viața*, 2.

³⁹ *Ibid.*, 4.

patru al secolului XX. Însă, rezultatele acestei anchete nu au fost date publicității niciodată.⁴⁰

Conform unei relatări din presă, se pare că încă de la finalul lunii decembrie 1934, răspunsurile la chestionarul distribuit la Cluj erau prelucrate deja sub forma unei lucrări, care urma să fie publicată „în curând”.⁴¹ Mai mult, în 20 mai 1935, Viorica Pintiliescu a susținut și o conferință organizată de Societatea de Psihologie, cu titlul „Aspecte din viața studentelor”, în care a prezentat rezultatele interesantei anchete amintite.⁴² Cel mai probabil, dacă în viața tinerei nu intervenea episodul dramatic al procesului în care a fost judecată pentru suspiciunea de ucidere a soțului, cercetarea dedicată studentelor clujence ar fi văzut lumina tiparului mai repede. În contextul amintit anterior, rezultatele anchetei au fost publicate abia în anul 1937. Lucrarea a fost bine primită de opinia publică și a beneficiat de cronici laudative în presa vremii.⁴³

Ancheta de psihologie socială urmărea să afle cu ce gânduri și aspirații veneau studenții/studentele la universitate, ce primeau de la instituția de învățământ clujeană și cum erau redați societății.⁴⁴ Motivația acestui demers era sintetizată în câteva puncte, în partea introductivă a lucrării. Se dorea cunoașterea cât mai precisă a vieții universitare a studenților, a

dorințelor și aspirațiilor acestora, a influenței pe care universitatea o exercita „asupra formării lor sufletești, asupra mentalității lor și asupra pregătirii lor profesionale și sociale”. De asemenea, se urmărea evidențierea lipsurilor și a necazurilor pe care le aveau studenții, în general, dar și deficiențele din sistemul de organizare și activitate a instituției de învățământ superior clujean, în special.⁴⁵ Scopul bogatului material colectat, cu limitările inerente, a fost conturarea, la modul general, a principalelor aspecte materiale, sociale și culturale ale vieții studențești, dar și a ideilor și preocupărilor tineretului universitar.

În partea introductivă a lucrării, Viorica Pintiliescu alocă un spațiu generos prezentării unei statistici generale a studentelor de la universitatea clujeană, pornind de la constatarea că în fiecare an, numărul acestora a crescut, micșorându-se numai odată cu declanșarea crizei economice și financiare. Statistica este structurată pe cele patru facultăți ale Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj: Facultatea de Drept, Facultatea de Medicină și Farmacie, Facultatea de Litere și Filosofie, respectiv Facultatea de Științe.⁴⁶

În primul an de funcționare a Universității românești din Cluj, la Facultatea de Drept nu era nicio studentă înscrisă. La Medicină și Farmacie erau 105 studente, la Litere 53, iar

⁴⁰ N. Mihaescu, „Între cultură și profesie,” *Viitorul*, 29, nr. 8.8771 (3 aug. 1937): 1.

⁴¹ *Universul*, 51, nr. 352 (24 dec. 1934): 10.

⁴² *Dimineața*, 31, nr. 10.200 (21 mai 1935): 2.

⁴³ Menționăm, selectiv, ziarele *Adevărul* („Studenta în viața sa”, autoare Izabela Sadoveanu), 51, nr. 16.367 (9 iun. 1937): 2; *Dimineața* („Cum trăiesc studentele. O anchetă de psihologie socială făcută în cetatea universitară din capitala Ardealului”), 33, nr. 11.037 (12 sept. 1937): 12.

⁴⁴ Despre viața studenților din România, în perioada interbelică, vezi Ghizela Cosma, „Stil și mod de viață la studenți în România interbelică,” *Studia Univ. Babeș-Bolyai, Historia*, XXXVI, 1-2 (1991): 163-193.

⁴⁵ Viorica Pintiliescu, *Aspecte din viața*, 2.

⁴⁶ Despre structura universității în perioada interbelică a se vedea Marcela Sălăgean, „Universitatea din Cluj între 1919”, 136-140.

la Științe, 22 de studenți. După cum menționam anterior, pe tot parcursul perioadei interbelice, numărul acestora a cunoscut un trend ascendent. La Facultatea de Drept, cele mai multe studenți au fost în anul universitar 1933/1934 (134 de studenți), la Facultatea de Medicină și Farmacie, tot în anul universitar 1933/1934 (336 de studenți), la Facultatea de Litere și Filosofie, maximul a fost atins în anul universitar 1930/1931 (401 de studenți) și, în fine, la Facultatea de Științe, în anul universitar 1930/1931 (295 de studenți). În anul universitar 1935/1936, cu un an înainte de publicarea anchetei, statistica studenților de la cele 4 facultăți arăta așa: Drept (113 de studenți), Medicină și Farmacie (136 studenți), Litere și Filosofie (293 de studenți) și Științe (128 de studenți).⁴⁷

Ancheta Institutului de Psihologie din Cluj relevă faptul că, din punct de vedere statistic, dintre cele 408 studenți care au răspuns la chestionar, majoritatea, adică 203, erau născute la sat. Cele mai multe (246 de studenți) proveneau din Transilvania, urmată de Oltenia, Muntenia, Moldova ș.a. Pe ultima poziție se afla Dobrogea, cu 3 studenți. Erau și studenți din străinătate (7 din Ungaria, 3 din Iugoslavia, 1 din Cehoslovacia, 1 din Polonia și 1 din S.U.A.).⁴⁸

Predomina originea etnică românească (78,67% dintre studenți) și confesiunea ortodoxă (48.03% dintre studenți).⁴⁹ Cea mai mare parte erau fiice de preoți, învățători și țărani (209 studenți), mamele fiind, în majoritate covârșitoare, casnice. Cei mai mulți părinți locuiau în oraș, deoarece cei de

la țară păreau că au ales să se mute din zonele rurale după admiterea fiicei/fiicelor la universitate. Un număr însemnat de studenți aveau doar mamă. Majoritar, venitul anual și averea familiei acoperea doar strictul necesar.⁵⁰

Cele mai multe tinere (190) au venit la universitate pentru a-și face o carieră, 94 pentru carieră și cultură generală, 42 pentru carieră și în vederea căsătoriei, iar restul, în proporții mai mici, pentru diferite alte motive. Aceste informații ilustrează faptul că studenții proveneau, în cea mai mare măsură, dintr-un mediu patriarhal, liniștit, motivația pentru alegerea universității fiind dorința de a avansa social și de a avea un standard de viață mai ridicat decât al părinților. Sau altfel spus, motivul principal pentru care o studentă alegea studiile universitare era pentru a-și clădi o carieră, care să-i asigure existența.⁵¹

Cele mai multe tinere au ales universitatea cea mai apropiată de casa părintească, pe locul secund fiind motivele de ordin material (taxele de la Universitatea din Cluj erau mai mici decât la celelalte universități, căminele erau mai bine organizate, erau oferite mai multe burse comparativ cu alte universități din țară etc.), completate cu atmosfera socială liniștită. Din motivele enunțate mai sus, 275 de studenți nu doreau să schimbe Clujul cu alt centru universitar.⁵² Totuși, rezultatele chestionarului denotă faptul că studenții din Cluj nu aveau independența de spirit și îndrăzneala de a dori să găsească acea universitate care prin organizare și prin

⁴⁷ Viorica Pintilieșcu, *Aspecte din viața*, 7-10.

⁴⁸ Ibid., 14-15.

⁴⁹ Ibid., 15.

⁵⁰ Ibid., 17-18.

⁵¹ Ibid., 21-22.

⁵² Ibid., 24-30.

profesori „să le dea posibilitatea să-și răscolească sufletul și să le deschidă cele mai largi orizonturi”.⁵³

În ceea ce privește criteriul de alegere al facultății și al specialității, autoarea lucrării a fost curioasă să afle dacă studentele și-au ales cariera în cunoștință de cauză, cu discernământ, sau din alte motive, cum ar fi: influența părinților, cariera care să le asigure venituri ridicate, tendințele vremii ș.a. Rezultatele arată că tinerele și-au ales facultatea și specialitatea singure, fără a se gândi prea mult și fără a găsi motive bine întemeiate pentru deciziile luate. Cele mai multe, din înclinare și dorință personală (234 de studente), apoi din motive de ordin material, din ambiție și vanitate ș.a. Aceleași raționamente le-au ghidat și în alegerea specialității.⁵⁴

Majoritatea studentelor au declarat că scopul pentru care au ales studiile universitare a fost pentru a-și face o carieră și o cultură generală, deși cele mai multe au optat doar pentru dobândirea unei cariere. Consolidarea unei culturi generale rămânea mai mult un deziderat, care nu viza o cultură generală temeinică, ci doar una aparentă, de suprafață.⁵⁵

Întrebările din capitolul dedicat activității universitare conturează imaginea studentei ca o „bună școlăriță”, care respecta regulamentul, frecventa regulat cursurile și își pregătea din timp examenele. În plus, aceasta citea și în afara cursurilor, cu deosebire literatură.⁵⁶

Relațiile cu profesorii se limitau la interacțiunile din timpul orelor și a seminarelor, nu existau discuții de natură științifică (308 studente nu au avut astfel de discuții) și nu primeau îndrumări (290 de studente nu au primit îndrumări pentru studii), cu toate că 365 de studente considerau că erau necesare discuțiile personale între profesori și studenți. Studentele declarau că nu exista o legătură sufletească cu profesorii și sugerau, pentru apropierea sufletească, organizarea unor ședințe, șezători și excursii comune.⁵⁷

În ceea ce privește organizarea universității, consemnăm dorința clară a studentelor de a se trece de la teorie la practică și de a se insista pe lucrările de seminar și de laborator. De asemenea, acestea considerau că universitatea nu le pregătea suficient de bine pentru viață și pentru societate, în condițiile în care acestea arătau o vie preocupare pentru pregătirea necesară desfășurării vieții sociale.⁵⁸

Viața studentască nu era satisfăcătoare pentru 190 de studente, iar 124 de studente iubeau tinerețea și entuziasmul acesteia. Soluțiile oferite de studentele nemulțumite pentru corectarea neajunsurilor vizau, prioritar, soluții cu caracter social. De exemplu, se dorea ca viața studentască să fie o completare a vieții de studiu din universitate.⁵⁹

Din punct de vedere material, concluziile anchetei sugerau că părinții asigurau suportul material necesar pentru fete, mai mult decât pentru băieți. În schimb,

⁵³ Ibid., 30.

⁵⁴ Ibid., 31-37.

⁵⁵ Ibid., 38-42.

⁵⁶ Ibid., 49-51.

⁵⁷ Ibid., 52-62.

⁵⁸ Ibid., 87-88.

⁵⁹ Ibid., 89-102.

Universitatea și diferitele societăți particulare, le ajutau mai puțin. 82,10 % dintre tinere (335 de studente) erau susținute de părinți, 8.82% (36 de studente) erau ajutate de rude sau frați, 4,16 % (17 studente) se susțineau singure ca meditatoare sau funcționare (una își câștiga existența prin lucru de mână), 2,69 % (11 studente) aveau bursă de la universitate și, în fine, 2.20% (9 studente) erau susținute de diferite societăți.⁶⁰ Cele mai multe studente locuiau în cămin, câte 4 fete într-o cameră, argumentele aduse în sprijinul acestei alegeri fiind faptul că multe dintre ele au locuit și în anii de liceu în internat, viața cu colegile fiind „mai plăcută, mai veselă [...] Apoi viața în cămin e mai bine organizată; e mai confortabilă în comparație cu cea din oraș; nu ești nevoită să te duci singură în oraș, la teatru, patinaj; nu trebuie să fii așa formalistă ca în familie; și dacă stai singură la gazdă ai prea mult timp liber să te gândești la lucruri zadarnice, n-ai îndemn la muncă [...]”.⁶¹ Totuși, era și un procent important de studente care își doreau să locuiască la o familie, printre argumente numărându-se opinia că o fată nu era bine să fie lăsată liberă, singură, și că o familie bună ar putea înlocui, cu succes, familia de acasă. „Stând într-o familie te poți pregăti pentru viața socială, pentru viața liniștită de familie”.⁶² Erau și 60 de tinere care preferau gazda deoarece oferea o locuință curată, o viață liniștită și „destulă libertate” pentru studiu. „Gazda, în multe împrejurări, poate fi un sprijin moral efectiv și îți dă posibilitatea să

duci o viață mai studențească; acasă poți primi vizite și organiza mici petreceri ca să înlături necazurile zilnice”.⁶³

Pentru cheltuielile lunare, în primul rând pentru „masă, casă și spălat”, majoritatea studentelor cheltuiau între 1.000 și 2.000 de lei, iar pentru distracții, între 100 și 500 de lei.⁶⁴ Bugetul minim pentru o studentă, care să cuprindă întreținerea, distracția, cheltuielile școlare și cele mărunte, se ridica în jurul sumei de 2.000-3.000 de lei lunar.⁶⁵

În ceea ce privește activitatea socială a studentelor, pentru că la Cluj nu exista o societate doar a studentelor, acestea își desfășurau activitatea în societăți mixte studențești sau în societăți extra-universitare, cu caracter științific, religios și sportiv. În astfel de societăți erau înscrise 243 de tinere. Motivele înscrierii se centrau, prioritar, pe ideea spiritului de solidaritate cu cei de aceeași specialitate sau originari din aceeași zonă geografică. Cele care nu s-au înscris în societăți (104 studente) au ales așa, fie pentru că timpul nu le permitea, fie din cauza propriei firi, sau din prudență, indiferență sau neglijență. Este interesant de constatat faptul că dintre cele 408 studente, doar 35 aveau activitate socială extra-universitară (propagandă culturală și religioasă la țară prin șezători, conferințe, muzică etc.). Activitatea socială a studentelor era limitată spre inexistentă, pe de-o parte din cauza faptului că nu aveau încă conștiința necesară unei astfel de chemări, iar pe de alta, din lipsa unei pregătiri adecvate acestui scop.⁶⁶

⁶⁰ Ibid., 104-105.

⁶¹ Ibid., 106-107.

⁶² Ibid., 107-108.

⁶³ Ibid., 108.

⁶⁴ Ibid., 108-109.

⁶⁵ Ibid., 111.

⁶⁶ Ibid., 115-127.

Sunt foarte interesante opiniile studentelor referitoare la feminism. 158 de studente, adică 38.72% aprobau feminismul, dar în anumite condiții; 98 de tinere (24,02%) erau contra mișcării; 81 de studente (19,85%) nu și-au exprimat vreo opinie; 71 de studente (71,40%) nu erau la curent cu ideile feminismului, erau indiferente față de acest curent.⁶⁷ Cele 158 de studente care aprobau feminismul oferă câteva trăsături generale ale acestuia, dar fără a manifesta prea mult spirit critic. Unul dintre răspunsuri puncta că feminismul „este un fericit mijloc de adaptare față de noile cerințe ale vieții; este o mișcare logică, necesară și folositoare pentru societate și pentru femei”.⁶⁸ Vocea uneia dintre tinerele care erau împotriva acestui curent spunea: „Feminismul trebuie privit cu neîncredere, cu scepticism, ba chiar cu desconsiderare; este o mișcare nereserioasă, exagerată, este un fel de exhibiționism intelectual, e motivul de dezechilibru al familiei”.⁶⁹

Majoritatea studentelor (158) considerau că emanciparea trebuia să se manifeste în toate direcțiile, în vreme ce 57 o acceptau doar în direcție culturală, 42 erau de acord cu ea în direcție socială și culturală, iar 25 credeau că femeia trebuie să se limiteze la a rămâne doar bună soție și bună mamă. Dintre răspunsurile tinerelor pe acest subiect, 98 erau contra oricărei emancipări⁷⁰. Cele mai multe studente credeau că emanciparea nu era în dauna familiei, iar cele care afirmau că emanciparea ar fi rea, considerau că acest neajuns ar putea fi înlăturat dacă

„emanciparea ar fi moderată și făcută cu mult bun simț”.⁷¹

Studentele Universității din Cluj citeau literatură feminină, cele mai cunoscute autoare fiind Otilia Cazimir, Bucura Dumbravă, Principesa Marta Bibescu, Selma Lagerlöf, Regina Maria, Carmen Sylva ș.a.⁷²

Ancheta Institutului de Psihologie urmărea să surprindă și opinia studentelor în legătură cu rolul pe care credeau că urmau să îl joace în societate după terminarea studiilor, respectiv să ofere o proiecție a idealului lor de femeie în societatea acelor vremuri. Răspunsurile au portretizat trei tipuri de femei⁷³: femeia completă într-o societate complexă, femeia de altădată și un „tip voluntar” de femeie („Femeia să fie activă ca și orice băiat; independentă în acțiune, să facă mai mult sport, să conducă mașina, avionul, să înoate, să joace tenis, să se distreze, să cocheteze; cu multă voință ca să poată fi persistentă în hotărâri și să înfrângă viața aceasta grea”⁷⁴).

Marea majoritate a studentelor nu erau interesate de politică (264); 364 nu erau înscrise în niciun partid, iar cele înscrise (16) făceau parte, aproape în întregime, din Partidul Național Liberal.⁷⁵

O problemă interesantă este cea a dreptului de vot, 189 de studente erau pentru acordarea acestuia, 175 erau contra și 44 erau indiferente dacă se acordă sau nu. Studentele care erau „pentru” sugerau să se acorde „încetul cu încetul și în general, numai celor cu studii academice și studii speciale politice; în practică să se dea numai celor cu

⁶⁷ Ibid., 127.

⁶⁸ Ibid., 127.

⁶⁹ Ibid., 128.

⁷⁰ Ibid., 129.

⁷¹ Ibid., 133.

⁷² Ibid., 136-138.

⁷³ Ibid., 140.

⁷⁴ Ibid., 143.

⁷⁵ Ibid., 146.

aptitudini în această direcție”.⁷⁶ Deși erau pentru acordarea drepturilor, studentele arătau un vădit dezinteres în legătură cu problemele politice și cu implicarea lor în politică.

Ancheta se ocupă și de problematica căsătoriei, una dintre întrebări vizând raportul dintre carieră și căsătorie. Cele mai multe studente (253) afirmă că nu ar întrerupe studiile pentru căsătorie; 95 declarau că le-ar întrerupe. În continuarea ideii, majoritatea tinerelor susțineau că exercitarea unei cariere și căsătoria erau posibile, punctând însă faptul că era recomandată o carieră „mai ușoară” pentru ca studenta să aibă timp pentru familie.⁷⁷ În majoritate covârșitoare, studentele credeau în căsătorie și și-o doreau.⁷⁸

Ultimul punct al anchetei se concentra pe preocupările tinerelor din timpul liber. Aflăm că într-o proporție covârșitoare, tinerele iubeau sportul, printre disciplinele sportive favorite numărându-se: patinajul, tenisul, înotul, gimnastica, schiul, canotajul, dansul etc.⁷⁹ La capitolul distracții, pe primul loc se situa lectura particulară, urmată de frecventarea operei, teatrului și cinematografului, apoi plimbările, sportul, lucrul de mână, muzica, dansul ș.a.⁸⁰

Sumare considerații finale

Șantierul de cercetare, pe care l-am menționat la începutul articolului, deschis după „întâlnirea” cu cartea Vioricăi Pintiliescu, mi-a oferit o dublă satisfacție. Pe de-o parte, am descoperit o femeie

fascinată din elita intelectuală a Clujului interbelic, implicată atât în activități politice, cât și educative și de cercetare, autoarea a unei cărți unicat în peisajul științific românesc al vremii, cu o poveste de viață demnă de un scenariu de film. Pe de altă parte, analizarea rezultatelor anchetei de psihologie socială publicate de Viorica Pintiliescu, mi-a oferit o perspectivă amplă asupra vieții studentelor de la Universitatea din Cluj, în perioada interbelică, alături de privilegiul de a avea acces la „vocea” lor, prin intermediul numeroaselor citate din carte.

Autoarea a analizat cu acribie răspunsurile și procentajele, a oferit explicații plauzibile și a „spart” monotonia textelor interpretative cu citate din observațiile și mărturișirile tinerelor. Pe baza acestui material, „prototipul” studentei de la Universitatea din Cluj, în perioada interbelică, pare să fie o tânără destul de apatică, lipsită de interes și spirit critic și de dorința de a se depăși⁸¹: fiică de intelectual din mediul rural, alege universitatea cea mai apropiată de casă din considerente de ordin material, din dorința de a-și clădi o carieră care să o ferească de greutăți materiale. Silitoare, frecventează cursurile cu regularitate, își susține examenele cu punctualitate, citind cel mai mult și mai des, doar cursurile. Nu este pasionată de frecventarea bibliotecilor, scopul suprem urmărit fiind pregătirea carierei și abia pe plan secund, consolidarea unei culturi generale, subiect de care, de altfel, nici Universitatea nu era preocupată. Studiul particular era anemic, iar

⁷⁶ Ibid., 146-147.

⁷⁷ Ibid., 154-155.

⁷⁸ Ibid., 160.

⁷⁹ Ibid., 163-164.

⁸⁰ Ibid., 166-167.

⁸¹ Lenormanda Benari, „Viorica Pintiliescu, „Aspecte din viața studentelor” (Încercarea unei anchete de psihologie socială), Tip. Cartea Românească, Cluj, 1937,” *Însemnări ieșene*, 2, nr. 15-17 (1937): 227-229.

interacțiunile cu profesorii în afara orelor de curs, aproape inexistente. Apreciază libertatea academică (plimbările dansul, seratele, conferințele, activitățile sportive și culturale), care treptat o ajută să facă trecerea de la viața studentescă, la cea socială, mai largă. Este atentă și conservatoare, având ferma convingere că studiile universitare o vor ajuta să contacteze o căsătorie cât mai bună. Totuși, deseori oscilează între cerințele și provocările noii societăți moderne și valorile clar statuate ale societății trecute, ceea ce, mai devreme sau mai târziu, îi vor declanșa o criză de ordin psihologic, social și economic. Este conștientă că nu se mai poate reîntoarce la viața casnică a înaintașelor, dar lipsită de o pregătire personală puternică, nu are de ales decât să spere „într-o acomodare cel puțin târzie, iar în prezent să se mulțumească cu norocul”.⁸²

Este important să punctăm faptul că ancheta de psihologie socială inițiată în anul 1933 și ale cărei rezultate au fost publicate de Viorica Pintilieșcu se înscrie în sfera inițiativelor girate de universitatea clujeană, pentru o mai bună cunoaștere a vieții studentești. Se dorea ca ancheta să ofere informații referitoare la modul în care

instituția de învățământ superior clujean pregătea adecvat cerințelor vremii generațiile de tineri care îi treceau pragul. Cu atât mai mult, situația studentelor era considerată una specială, deoarece după anul 1919, numărul acestora a crescut constant. Rezultatele publicate de Viorica Pintilieșcu nu au fost deloc încurajatoare din acest punct de vedere. Ele arată că studentele nu primeau de la universitate îndrumări pentru viață, în general, și nici pentru viața lor feminină, în special, fiind imperativ necesar ca universitatea să inițieze o serie de demersuri speciale, pentru a le oferi o pregătire adecvată vremurilor. Altfel, exista riscul ca tinerele să nu fie pregătite pentru provocările vieții de adult⁸³.

O inițiativă concretă a universității, în această direcție, a fost cea a creării *Oficiului Universitar*⁸⁴, din anul 1934, care cuprindea șase servicii dedicate studenților, printre care se numărau asistența medicală, asistența socială și orientarea profesională academică. Sfera de activitate a Oficiului era axată tocmai pe satisfacerea multiplelor cerințe și nevoi ale studențimii clujene. Îmi exprim încrederea că cercetări viitoare vor arăta dacă s-a reușit sau nu acest lucru.

⁸² Viorica Pintilieșcu, *Aspecte din viața*, 187.

⁸³ *Dimineața*, 31, nr. 10.200 (21 mai 1935): 2.

⁸⁴ *Anuarul Universității Regele Ferdinand I Cluj pe anul școlar 1934/35* (Cluj: Institut de Arte Grafice „Ardealul”, 1935), 22-23.

FAMILIA ȘORECANI (I)

LIANA VESCAN

liana.vescan@gmail.com

ABSTRACT: From the nearly century-long history (from the 1880s to 1970) of coal mining in the Ticu-Aghireș area, the only one of its kind in Cluj County, we focused on the period between 1934 and 1938, four years during which the enterprise, known as "Șorecani Mines," was owned by the brothers Mihail and Grigore Manoilescu. During this time, a project was implemented that went beyond the economic realm, aiming to create a "family" in the nationalist corporatist sense of Mihail Manoilescu's vision—an ethnically, socially, and culturally united community. In the first part, we explored the historical and economic context of the coal exploitation at Șorecani and Mihail Manoilescu's contribution to changing the operational paradigm of the enterprise.

KEYWORDS: Șorecani, Mihail Manoilescu, local history, Cluj County, interwar period, coal exploitation

În seara zilei de 28 noiembrie 1935, pe scena Teatrului Național din Cluj, în fața invitaților la *Congresul Național Economic al Ardealului și Banatului* și a întregii elite a orașului s-a desfășurat un spectacol susținut de Cercul Cultural „Minerul” din Șorecani, care a impresionat audiența prin nivelul excepțional al interpretării artistice și execuția impecabilă a numerelor de gimnastică sportivă. „Nu a fost un singur om în imensul teatru care să nu se fi înfiorat și să nu fi înțeles că ceva cu totul nou se naștea acolo în colectivitatea muncitoare, cu viață aspră, de pe văile Someșului”,¹ scria patronul minelor Șorecani, Mihail Manoilescu în memoriile sale.

Întreprinderea, care funcționa sub numele de „Minele Șorecani” S. A., fostele „Minele de cărbuni din Ardeal” S. A., fusese preluată de frații Mihail și Grigore Manoilescu, la data de 14 noiembrie 1933, după o perioadă de criză, marcată de greutăți financiare și greve ale minerilor. Mihail Manoilescu, doctrinar al corporatismului, apreciat, e adevărat, mai ales în străinătate, ca un gânditor original și vizionar, avea acum ocazia de a-și pune în practică ideea sa de suflet, și anume că o întreprindere economică trebuie să funcționeze ca o mare familie.²

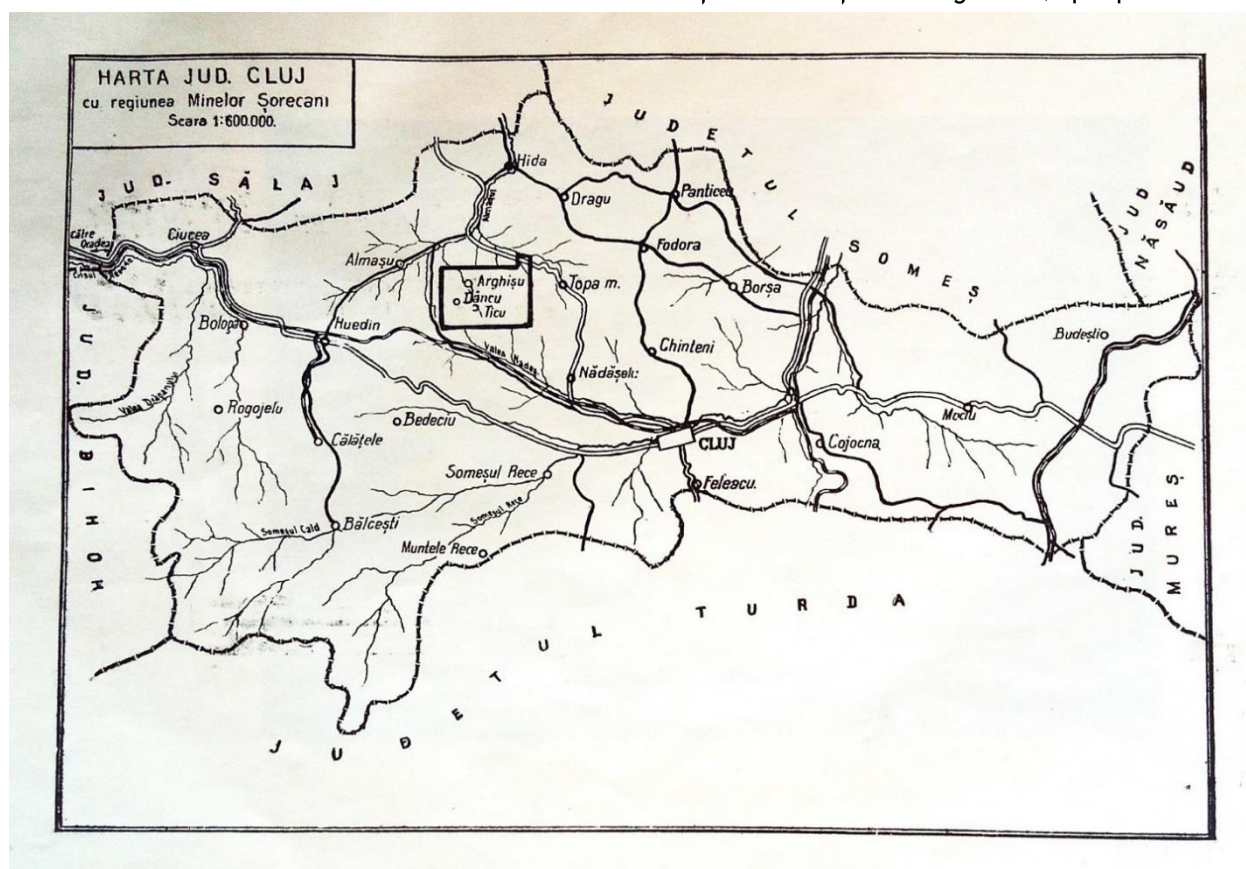
Care era însă zestrea istorică și economică cu care venea societatea carboniferă?

¹ Mihail Manoilescu, *Memorii, ediție îngrijită, prefată, note și indice de Valeriu Dinu*, 2 vol. (București: Editura Enciclopedică, 1993), 376.

² Mihail Manoilescu, *Rostul și destinul burgheziei românești* (București: Cugetarea – Georgescu Delafras, 1942), 188.

Scurt istoric al exploatării cărbunelui din zona Aghireș-Ticu până la sfârșitul Primului Război Mondial

anilor 1893, a început centralizarea mineritului carbonifer de la Aghireș-Ticu prin inițiativa fraților Zsigmond, proprietari ai

Localizarea regiunii
exploatărilor carbonifere, 1935³

Cărbunele din perimetrul Șoreca reprezenta partea sudică a stratului de cărbune din Bazinul Văii Almașului, județului Cluj revenindu-i arealul localităților Ticu, Arghiș, Dâncu și Băgara.⁴ Despre existența cărbunilor în zonă se cunoaștea de la mijlocul secolului al XIX-lea, dar exploatarea minieră a început doar în jurul anilor 1880, la aceasta contribuind și darea în funcțiune în 1870 a liniei de cale ferată Cluj-Oradea. La sfârșitul

unei fabrici de spirt locale. Prețul de producție fiind ridicat, aceștia au vândut exploatarea firmei *Société belgo-hongroise de charbonnages* în 1900, care, la rândul ei, din cauza lipsei de capital pentru investiții serioase, a renunțat la afacere în 1903 în favoarea întreprinderii *Compagnie de Mines de Transylvanie*, cu sediul la Bruxelles. Noua societate s-a preocupat de creșterea capacității de producție și de îmbunătățirea mijloacelor de transport. Au fost deschise noi galerii de mină în zona Ticu, unde calitatea cărbunelui era mai bună decât în zona

³ Sursa fotografiei: Cercul Cultural "Minerul" al angajaților Societății Minele Șoreca, *Un an de fapte românești* (Cluj Institutul de Arte Grafice "Ardealul", 1935), 2.

⁴ Grigore Pop, *Județul Cluj* (București: Editura Academiei Române, 2007), 34-35.

Aghireș, s-a construit un funicular de peste 7 km de la mină până la gara din Aghireș, cărbunele extras fiind transportat până atunci cu căruțe trase de bivoli și, pentru a se asigura o forță de muncă permanentă și calificată, s-au pus bazele coloniei miniere de la Ticu (1910). Pentru creșterea producției s-au introdus, în 1911, haveze electrice, iar pentru îmbunătățirea transportului în mină s-au realizat două planuri înclinate de 500 m. Ca urmare, producția de cărbune, care în 1903 era de 2.900 tone, a atins nivelul maxim de 39.127,5 tone în anul 1907, pentru ajunge în preajma războiului la 38.000 tone.⁵

În perioada 1914-1918, minele au intrat sub controlul statului, furnizând cărbune căilor ferate maghiare, iar înainte ca războiul să se termine, când destrămarea monarhiei austro-ungare a devenit iminentă, capitaliștii belgieni au vândut societatea unor investitori locali, în frunte cu frații Szántó Zoltan și Nicolae, la prețul de 1 milion de coroane. A fost cea mai importantă tranzacție carboniferă a anului 1918.⁶ Noua societate constituită la 31 august 1918 a fost înregistrată sub denumirea de „Minele de cărbuni din Ardeal” S. A.⁷

„Minele de cărbuni din Ardeal” S.A. Implicarea lui Mihail Manoilescu în acționariat

În 1919, primul an de funcționare al noii societăți, producția de cărbune a scăzut la

mai puțin de jumătate față de anul 1914, și anume, de la 38.000 tone la 16.973 tone.

Pentru a-și asigura o forță de muncă constantă, în condițiile sociale tensionate, marcate de greve ale anului 1920, la care se adăuga fluctuația lucrătorilor în domeniul minier din cauza mobilizării parțiale din 1919, revenirii unor muncitori la agricultură, rivalității dintre întreprinderile miniere, minerii fiind o categorie care migra cu ușurință în funcție de câștig, conducerea minei a acceptat semnarea unui contract colectiv de muncă în 10 iunie 1920. Contractul prevedea: îmbunătățirea salariului - pentru mineri, submineri și răznari (vagonetari) fixând o sporire cu 75% a salariului de bază și cu 375% a întregului salar, ceea ce însemna că salariul mediu urca de la 39 de coroane la aproape 50 de coroane, pentru zilieri adaosul era de 70%, iar pentru birjari de 40%; prețuri reduse la anumite alimente de bază (făină, zahăr, slănină, cafea, fasole, sare, tutun, orez, chibrituri, săpun de rufe, oțet, cartofi, carne), la îmbrăcăminte (reducerile se aplicau și pentru soții și copiii) și pentru sculele și materialele plătite de mineri pentru lucru, precum: lampă, carbit, târnăcop, lopată, sapă. Fiecare muncitor trebuia să lucreze lunar 24 de zile, doar pentru țărani mineri în lunile de vară, din mai până în august, obligatorii erau cel puțin 20 de șuturi. Zile de concediu se acordau numai după anunțarea prealabilă și pentru motive

⁵ Ion Magda et al., *Industria minieră a județului Cluj. Monografie* (1972), 84.

⁶ Ludovic Báthory, „Capitalul străin în industria minieră din România (1918-1924)”, *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca*, XVIII (1975): 252.

⁷ Mihai Cerghidean, *Câteva date cu privire la constituirea S.A. „Minele de cărbuni din Ardeal”*, https://biblioteca-digitala.ro/reviste/Acta-Mvsei-Porolissensis/dl.asp?filename=20-Acta-Mvsei-Porolissensis-XX-1996-zalau_396.pdf accesat 9 august 2024.

valabile.⁸ Forța de muncă în cazul „Minelor de cărbuni din Ardeal” provenea din zona Valea Someșului, Valea Nadășului, Unghiul Călatei, Valea Almașului, cu precădere din satele din jurul zonei Aghireș-Ticu: Băgara, Dâncu, Tămașa, Mera.⁹

După 1919, societatea a trecut la refacerea și îmbunătățirea activității exploatărilor prin refacerea totală a funicularului, a stației de încărcare de la Ticu, construirii unui siloz cu capacitatea de 600 t, instalarea unui separator mecanic cu o capacitate de 20 t/oră ș. a.

Cărbunii exploatați la Ticu-Aghireș în această perioadă se încadrau în categoria cărbunilor brun, având o putere calorică de 5200 cal/kg.

În colonia minieră de la Ticu s-au construit 36 de clădiri cu 171 de locuințe, o școală, un spital, o casă culturală cu cinematograful și bibliotecă.¹⁰

Reclamă din anul 1924¹¹

„Minele de cărbuni din Ardeal”, întreprindere carboniferă mijlocie, au avut o creștere constantă a producției de cărbune până în anul 1928: 16.973 tone (1919), 21.747 tone (1921), 62.077 tone (1923), 80.713 tone (1927), 86.344 tone (1929).¹²

Principala piață de desfacere a cărbunilor erau căile ferate, un debușeu sigur fiind regia de stat, iar societățile carbonifere căutau să atragă în consiliile de administrație oameni politici sau din administrația centrală, care puteau prin influență să obțină comenzi cât mai mari și prețuri cât mai ridicate. Astfel, din 1921, societatea „Minele de cărbuni din Ardeal” S.A. avea ca acționar și membru în consiliul de administrație, alături de clujenii Molnár Jakob și frații Szántó Nicolae și Zoltán, pe Mihail Manoilescu, fruntaș al Partidului Poporului.¹³

În 1921, la numai douăzeci de ani, Mihail Manoilescu promitea să devină un actor important în politica românească. Născut la 9 decembrie 1891, într-o familie cu vechi origini boierești, era al patrulea din cei cinci copii (patru băieți și o fată). Mama sa, Natalia Grigoreanu se trăgea din familia boierească Tăutu, ale cărei rădăcini coborau până în secolul al XV-lea prin logofătul Tăutu, sfetnic al lui Ștefan cel Mare. Tatăl său, Constantin Manoilescu, fiu de preot, învățător și autor de manuale școlare, a murit când Mihail

⁸ Contractul este semnat din partea societății de Iacob Molnar (director) și Nándor Kovács (inginer), din partea muncitorilor de Iosif Micheles, Simion Fabian, Ștefan Tot, Ladislau Boros și din partea Uniunii Muncitorilor Minerii, de Iosif Ciser (secretar central) și Iosif H. Minar. Vezi *Minerul*, nr. 16-17 (1920): 3-4.

⁹ Ludovic Báthory, „Problema forței de muncă 1919-1929”, *Anuarul Institutului de Istorie Cluj*, XXXII (1993): 225.

¹⁰ Magda, *Industria minieră*, 107-108.

¹¹ Sursa fotografiei: *Patria*, Anul 6, nr. 87 (1924): 7.

¹² Ludovic Báthory, „Evoluția economică a principalelor societăți carbonifere din România între anii 1919-1929”, *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, XII (1969): 198.

¹³ Ludovic Báthory, „Societățile carbonifere 1919-1928”, *Anuarul Institutului de Istorie Cluj*, XIII (1970): 309.

Manoilescu avea nouă ani. Elev strălucit, dar confruntat cu greutate materiale, Manoilescu nu a urmat dreptul, cum și-ar fi dorit, ci Școala Națională de Poduri și Șosele din București (viitoarea Politehnică), pe care a absolvit-o ca șef de promoție în anul 1915.

A lucrat ca inginer la Direcția Generală de Poduri și Șosele din cadrul Ministerului Lucrărilor Publice (1915), iar apoi, fiind concentrat la Regimentul 24 Artilerie din Roman (1915) și la Direcția Munițiilor (1916), sub conducerea lui Tancred Constantinescu, a proiectat și a construit un model original de obuzier.¹⁴

În anul 1919, s-a căsătorit cu Elena Vellan (1895-1967), care provenea dintr-o familie burgheză înstărită. Împreună au avut doi copii, Natalia¹⁵ și Alexandru.¹⁶

Soția sa, numită în memorii cu toată îndreptățirea „eroica mea Lily”,¹⁷ i-a fost „tovarășă de puține bucurii și de multe suferințe”.¹⁸ Implicată în toate demersurile soțului său, Elena Manoilescu a scris ea însăși o carte de memorii care degajă un spirit de devotament conjugal impresionant, pe care a numit-o *Prin ochii soției. O biografie subiectivă a lui Mihail Manoilescu*.¹⁹

Mihail Manoilescu²⁰

După război, Mihail Manoilescu a fost director în cadrul Ministerului Industriei și Comerțului, între 1919 și 1921. Inginer prin pregătire, dar pasionat de științele economice și politică, Manoilescu a renunțat la o carieră tehnocrată și s-a înscris în Partidul Poporului constituit în jurul popularității generalului Averescu.

¹⁴ Vezi Valeriu Dinu, „Prefață. Schiță de portret: Mihail Manoilescu”, în Manoilescu, *Memorii* (1993).

¹⁵ Natalia (Ica) Manoilescu-Dinu (1920-1990) a urmat Facultatea de Teologie din București (1945-1949). A scris studii și cărți de teologie (printre care *Sfântul Duh în spiritualitatea ortodoxă*, prefațată de Părintele Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos Mântuitorul în lumina Sfintelor Evanghelii*) și memorialistică (un volum publicat postum, inițial sub titlul *Memorii* (Cluj-Napoca: Renașterea, 2007) și apoi, într-o ediție adăugită, sub titlul *Mărturia unei vieți. Memorii* (București: Spandugino, 2014). A fost soția inginerului Valeriu Dinu (1905-1997) și mama

profesorului Mihai Dinu (n. 1942), doctor în lingvistică matematică.

¹⁶ Alexandru (Tuți) Manoilescu (1923-1969), doctor în filosofie.

¹⁷ Manoilescu, *Memorii*, 133.

¹⁸ Ibid., 33

¹⁹ Elena Manoilescu, *Prin ochii soției. O biografie subiectivă a lui Mihail Manoilescu* (București: Spandugino, 2018).

²⁰ Sursa fotografiei: *Gazeta ilustrată*, Anul IV, nr. 3-4 (1935): p. 41.

Peste ani va scrie: „Am nădăjdut că el [Partidul Poporului] ar putea deveni (fac această mărturisire, deși nu-mi este ușoară) *grație și influenței mele* (s. a.), un partid consistent, cu o doctrină fermă, care să țină cumpăna între lipsa de orizont a liberalilor și lipsa de înțelepciune a țărăniștilor”.²¹

În perioada 1926-1927, a fost subsecretar de stat la Ministerul Finanțelor, în guvernul Averescu, elaborând numeroase proiecte de legi (stabilizarea monetară, armonizarea salariilor, codul vamal etc.).²² În anul 1927, după moartea regelui Ferdinand I, încredințat că doar o monarhie puternică ar putea pune stavilă anarhismului în țară, s-a implicat pe cont propriu în aventura readucerii în țară a principelui Carol al II-lea, aflat în exil în Franța. În toamna anului 1927, a fost arestat fiind acuzat de conspirație, dar apoi, în 1928, achitat. A demisionat din Partidul Poporului, deoarece acesta se declarase anticarlist și, la sfatul prințului Carol, a intrat în Partidul Național-Țărănesc.

Dincolo de zbuciumul și dezamăgirile politice, anii 1928-1929 au fost pentru Mihail Manoilescu cei mai fructuoși ani din punct de vedere al activității științifice, în această perioadă el elaborând cea mai importantă lucrare economică a sa, *Théorie du protectionisme et de l'échange international* (1929), pe care a publicat-o la prestigioasa editură Girard din Paris. Lucrarea a fost tradusă în portugheză, italiană și engleză

(1931) și mai apoi în germană (1937).²³ Teoria lui Mihail Manoilescu susținea că țările industrializate, prin intermediul comerțului, exploatau țările agricole care înregistrau pierderi de venit național și recomanda adoptarea unor măsuri care să stimuleze și să protejeze ramurile economice în care productivitatea muncii este superioară mediei naționale. Nivelul și durata protecției ar trebui să fie cu atât mai mari și mai îndelungate cu cât ar fi mai mare diferența dintre productivitatea muncii la bunurile importate față de cea a bunurilor autohtone. Doctrina protecționistă elaborată de Mihail Manoilescu a fost cel mai bine receptată în America de Sud, iar Brazilia a adoptat-o în 1970 ca proiect național, înregistrând câteva decenii de creștere economică.²⁴

După revenirea pe tron a lui Carol al II-lea, în 1930, Mihail Manoilescu era considerat parte a „camarilei regale”, în timp ce aspirația pe care o mărturisea era ca, prin intermediul monarhului, să își poată îndeplini viziunea economică la nivel național: „Eu mă voiam pe lângă viitorul rege Carol al II-lea, ceea ce a fost logofătul Tăutu (nu-mi era oare strămoș?) pentru Ștefan cel Mare, sau Sully pentru Henric al IV-lea! Căci ce poate fi mai frumos decât să fii un mare ministru al unei fecunde și îndelungate domnii și să închini țării tale tot ce ți-a dăruit mai bun Dumnezeu, contribuind cu ființa ta trecătoare – ca veșnic secund al Suveranului – la gloria marilor

²¹ Manoilescu, *Prin ochii soției*, 43.

²² Sorin Șuteu, „Mihail Manoilescu și teoria protecționismului”, *Revista de Management și Inginerie Economică*, Vol. 15, Nr. 4 (2016): 807. http://www.rmee.org/abstracturi/62/20_Personalitati_Mihail_MANOILESCU.pdf accesat 20 sept. 2024

²³ În limba română a apărut abia în '80, tradusă din germană după ediția din 1937 de Valeriu Dinu și se intitula *Forțele naționale productive și comerțul exterior – Teoria protecționismului și a schimbului internațional* (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986).

²⁴ Șuteu, „Mihail Manoilescu”, 809-810.

permanențe, care sunt neamul și dinastia lui”.²⁵

A funcționat ca ministru al Comunicațiilor și Lucrărilor Publice (în guvernul Iuliu Maniu) și ministru Industriei și Comerțului (în guvernele Gheorghe Mironescu și apoi Nicolae Iorga), iar în anul 1931, a fost numit Guvernator al Băncii Naționale a României. Pentru că a refuzat să salveze banca Marmorosch-Blank pe seama bugetului de stat, a fost destituit după doar cinci luni de zile. A fost un act curajos, „eroic și romantic”,²⁶ care însă l-a costat cariera politică.

Ca om de afaceri, Mihail Manoilescu a investit încă din 1921, după plecarea de la Ministerul de Industrie, în întreprinderea „Minele de cărbuni din Ardeal” S.A.. În memoriile sale consemnează: „la finele anului 1921 am intrat în conducerea și apoi în proprietatea unui stoc de acțiuni la mina de cărbuni de lângă Cluj, pe care am denumit-o mai târziu Șorecani.”²⁷ Eram acolo tovarăș cu trei evrei unguri, Molnar și frații Szántó, oameni cu o anumită distincție, caracteristică celor ce imită stilul de viață a nobilei ungurești de țară, care se numește singură gentry. [...] Sub energica mea acțiune, minele au făcut progrese repezi și de la anul 1921 la anul 1926 (când am părăsit conducerea ca să

intru în guvernul Averescu), se ridicase producția de la 20.000 la 80.000 tone anual, mai ales după deschiderea la 1923 a bogatei galerii *Mihail Manoilescu*”.²⁸

Grigore Manoilescu²⁹

În 1924, Mihail Manoilescu l-a angajat pe fratele său mai mic, Grigore, absolvent al Facultății de Drept din București, mai întâi ca avocat la Servicul Contencios al întreprinderii, pentru ca mai apoi acesta să fie numit director al minelor de cărbuni din Ticu-Colonie (1930-1934), iar în cele din urmă director general la Șorecani (1934-1938), având și el o cotă de acțiuni. În

²⁵ Manoilescu, *Memorii*, 179.

²⁶ Manoilescu, *Prin ochii soției*, 312.

²⁷ Șorecani se numea gara din localitatea Aghireș. După Unire, traducerea denumirii localităților a revenit administrației, în timp ce cea a garilor CFR-ului. Nicu Brânzeu scria în articolul “Călătorind dealungul Ardealului. Numiri de gări și de localități. Neglijență, nepricepere, nepotrivire și ridicol”, *Adevărul*, nr. 13589, (1928), 3: “Șorecani, așa se numește gara din localitatea Aghireș (linia Cluj-Oradea). Comuna poartă numele Aghireș, dezvoltat din vechea denumire Argheș; ungurii îl făcură

Egereș, iar înțelepții de la CFR au întrebat desigur pe portarul gării: ce însemnează asta pe ungurește? El va fi spus: eger=șoarece, și îndată s-a găsit cel mai minunat nume: Șoricani. În realitate, chiar admitând că numirea maghiară e cea originală, ea nu derivă de la șoricea, ci de la egerfa=arin, deci se putea crea numele nou Ariniș (cum s-a creat foarte nimerit, Cărpiniș, în loc de Gyertyamos), dar asta alții aveau s-o facă, nu căile ferate!”.

²⁸ Manoilescu, *Memorii*, 365.

²⁹ Sursa fotografiei: *Gazeta ilustrată*, Anul IV, nr. 3-4 (1935): 41.

noiembrie 1929, Grigore Manoilescu s-a căsătorit cu fiica lui Sextil Pușcariu, Lia.³⁰

O inițiativă importantă pentru societatea „Minele de cărbuni din Ardeal”, pe care Mihail Manoilescu i-o atribuie fratelui său, a fost atragerea concernului Electrobél din Bruxelles pentru construirea la Aghireș a unei uzine electrice pentru aprovizionarea cu energie a Clujului. „Astfel, fratele meu și cu mine, am realizat cea mai eficace colaborare cu capitalul străin și singura care s-a făcut în cadrul legii Madgearu de la 1929, de înființare a regiilor mixte.”³¹ Uzina modernă de la Șorecani, cu o putere proiectată de 50 MW, care suplimenta cantitatea de energie electrică livrată municipiului Cluj de Hidrocentrala de la Someșul Rece, a fost finalizată în 1931, folosind ca materie primă cărbunile din zona Aghireș-Ticu.³²

Cu toate acestea, criza economică din anii 1929-1933 a afectat puternic societatea carboniferă, în condițiile în care CFR-ul a scăzut atât cota, cât și prețul de achiziție al cărbunelui, iar plata facturilor se făcea cu întârzieri de luni de zile. Societatea a recurs la concedieri și neplata salariilor muncitorilor mineri. Din ianuarie 1929 au început la minele din Ticu, Aghireș, Curturiș și Băgara o serie de conflicte de muncă și greve care au atins punctul culminat în luna octombrie a anului 1933.³³ „700 de sute de

familii mor de foame la Șorecani. Neplătiți de 7 luni, minerii din Șorecani au declarat grevă generală”, consemna în 12 octombrie 1933 ziarul *Patria*. În acest moment de impas dramatic al societății, Mihail Manoilescu s-a decis să preia integral, împreună cu fratele său, proprietatea minelor. „Tovarășii mei [frații Szántó], descurajați, voiau să-și vândă părțile lor de acțiuni și nimeni nu voia să le ia. Atunci, fratele meu și cu mine am avut curajul să le luăm – pe datorie, căci bani nu aveam – eu personal mărimdându-mi astfel datoriile mele și așa considerabile, până la 20 de milioane de lei.”, scria Mihail Manoilescu în volumul de memorii, continuând: „Din clipa aceea, 15 noiembrie 1933, am început acolo nu numai o operă de redresare economică, ci una de experiențe sociale și de românism...”³⁴

Familia Șorecani

Proiectul economic, social și cultural-naționalist *Familia Șorecani*, la care Mihail Manoilescu s-a referit în scrierile sale mereu ca la un model de bune practici,³⁵ a luat ființă într-un anume climat istoric și a fost inițiat de o personalitate cu o viziune economică și politică particulară.

„Eu nu am încredere în ceea ce se cheamă judecata istoriei. Căci istoria, scrisă după documente chiar adevărate, este ca și studiul corpului omenesc făcut după

³⁰ Irina Matei, Lucian Nastasă-Kovács, *Cultură și propagandă. Institutul din Berlin. 1940-1945* (Cluj-Napoca: Mega, 2018), 94.

³¹ Manoilescu, *Memorii*, 365.

³² Vezi capitolul „Uzina electrică” din volumul lui Octavian Buzea, *Clujul. 1919-1939* (Cluj: Tipografia Ardealul, 1939), 119-124.

³³ Vezi articolele lui Gheorghe Bodea, „Acțiunile revoluționare ale minerilor dela Aghireș (Șorecani) din anii 1929—1932”, *Acta Musei Napocensis*, 2

(1965): 565-579 și „Din lupta minerilor din Aghireș (Șorecani) împotriva exploatării capitaliste în anul 1933”, *Analele Institutului de Istorie al Partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.*, nr. 4, (1965): 157-162.

³⁴ Manoilescu, *Memorii*, 366.

³⁵ Vezi Manoilescu, *Memorii*, 365-368, 374-377, *Rostul și destinul burgheziei românești*, 188 și articolul „Lupta între două veacuri. Ultim răspuns d-lui George Tașcă”, *Analele economice și statistice*, anul XXI, Nr. 4-6 (1938): 36.

scheletul lui! Documentul păstrează numai ceea ce este rigid, uscat, schematic și nu înregistrează niciodată pulsul vieții, *sensul* străduințelor omenești la o anumită vreme și ceea ce se cheamă – cu un cuvânt astăzi deja uzat – *climatul* unei epoci.”³⁶ scria Manoilescu în 1944.

Care era, prin urmare, climatul epocii în care funcționau minele de la de la Ticu-Aghireș în anul 1933?

Deși situate într-o regiune cu populație majoritar românească,³⁷ trei sferturi din funcționari și mai mult de jumătate din muncitori de la minele din Ticu-Aghireș erau maghiari.³⁸

De la momentul Marii Uniri, trecuseră doar cincisprezece ani, un timp destul de scurt la scara istoriei pentru ca relațiile economice și mentalitățile din Transilvania să se schimbe cu adevărat, mai ales că românii nu avuseseră înainte de 1918 o elită economică decât în sectorul bancar.³⁹ „În Ardeal eram străini în țara noastră, acesta e adevărul. Întreprinderile industriale, aproape toate minoritare, ne tratau cu fereală și cu dispreț pe noi românii și ne deschideau porțile cel mult pentru funcțiile de... lucrători necalificați”.⁴⁰

10 Mai 1934⁴¹

Astfel, locuitorii din satele din jurul minei au primit schimbarea patronatului „ca pe o izbândă românească”, deși frații Manoilescu fuseseră și înainte parte a acționariatului. În cinstea zilei de 14 noiembrie 1933, când Grigore Manoilescu a sosit la mină în noua calitate de director general, s-a ridicat din inițiativa lucrătorilor și funcționarilor o troiță care a fost amplasată în fața școlii primare din colonia minieră Ticu. Sfințirea troiței s-a făcut cu ocazia sărbătoririi zilei de 10 Mai 1934, festivitate în cadrul căreia s-a constituit și Liga antirevizionistă a ținutului Aghireșu, președinte fiind ales Grigore Manoilescu.⁴²

În ceea ce-l privește pe Mihail Manoilescu, după 1932, acesta a îmbrățișat doctrina corporatistă,⁴³ pe care a dezvoltat-o în mod

³⁶ Manoilescu, *Memorii*, 95.

³⁷ Arghireșu avea o populație totală de 1.889 locuitori, din care 1.064 români, 591 maghiari, 126 evrei, 13 germani, Arghișu, avea 387 locuitori, din care 358 români, 18 maghiari, Băgara, avea 747 locuitori, din care 65 români, 658 maghiari, 2 germani și 4 evrei, Dâncu, din 470 locuitori, 453 erau români și 16 maghiari, iar Ticu (împreună cu Ticu Colonie) avea o populație de 983 locuitori, din care 629 români, 314 maghiari, 9 evrei și 7 germani, conform *Recensământului general al populației din decembrie 1930, vol II, partea 1. Neam, limbă maternă*, Editura Institutului Central de Statistică, 1938, 134, 136.

³⁸ „Minele Șorecani” S.A., fostă Minele de Cărbuni din Ardeal S.A., *Dare de seamă pe anul 1933* (București: Tipografia „Lupta” N. Stroilă, [1934]), 10.

³⁹ Manoilescu, *Rostul și destinul*, 97.

⁴⁰ Manoilescu, *Memorii*, 366.

⁴¹ Sursa fotografiei: *Gazeta ilustrată*, Anul IV, nr. 3-4 (1935): 45.

⁴² „Serbarea zilei de 10 Mai în plasa Aghireșu — Cluj”, *Unirea poporului*, anul XVI, nr. 21 (1934): 5.

⁴³ Corporatismul ca ideologie și formă de reprezentare a intereselor grupurilor sociale a fost promovat la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, la început de către Biserica Romano-Catolică, în opoziție atât față de capitalismul liberal, cât și de socialism. La începutul

original în volumul *Secolul corporatismului*⁴⁴ și care l-a apropiat de mișcările de extremă dreaptă, în special mișcarea legionară, propovăduind valorile tradiționalismul românesc: naționalism militant, ortodoxie, elită apărătoare. În 1933, publicase în Biblioteca revistei *Lumea nouă*⁴⁵ un program de reorganizare a țării: „România, stat corporativ. De ce și cum trebuie transformat Statul nostru”, în care naționalismul este subliniat ca principiu originar: „Nota dominantă și hotărâtoare nu poate fi decât

românismul, și misiunea în lume a noului stat românesc întregit nu poate fi decât *afirmarea geniului românesc*”.⁴⁶

În acest context, prima măsură de reorganizare a societății, numită acum „Minele Șorecani”, a fost românizarea personalului, care conform lui Mihail Manoilescu, s-a realizat „progresiv și fără violență”.⁴⁷ În „Darea de seamă a societății pe anul 1933” se oferă un tabel al schimbărilor petrecute în structura etnică a personalului între 1 noiembrie 1933 și 1 iulie 1934.

Personal	1 noiembrie 1933			1 iulie 1934		
	români	minoritari	total	români	minoritari	total
Direcțiunea	4	9	13	4	1	5
Funcționari	1	10	11	8	4	12
Personal tehnic	3	6	9	4	2	6
TOTAL	8 24%	25 76%	33	16 70%	7 30%	23
Muncitori Tic	207	123	330	284	108	302
Băgara	34	114	145	94	49	143
Curturis	35	57	92	81	36	117
TOTAL	276 48%	294 52%	570	459 70%	193 30%	652
TOTAL GENERAL	284 47%	319 53%	603	475 70%	200 30%	675

anilor '30, Mihail Manoilescu a elaborat o doctrină corporatistă originală, care avea să aibă ecouri largi în Europa și America Latină.

⁴⁴ Lucrarea scrisă în limba franceză sub titlul *Le siècle du corporatisme. Doctrine du corporatisme integral et pur* a fost publicată la editura Payot, Paris, 1934. În limba română a apărut sub titlul *Secolul Corporatismului*, traducere de D. Livezeanu (București: Naționala-Ciornei, 1937).

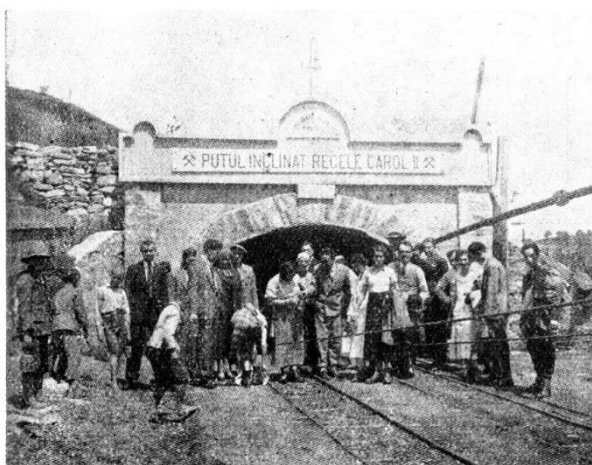
⁴⁵ Revista *Lumea nouă*, platformă a asociației politice „Liga Naționalist-corporatistă”, fondator Mihail Manoilescu, a apărut lunar între anii 1932-

1942, publicând studii de doctrină economică corporativă. În timp, revista a devenit o tribună a fascismului, apoi a mișcării naționaliste, în general și a legionarismului, în special. Vezi Zigu Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească* (București: Editura Fundației Culturale Române, 1996), 212-226.

⁴⁶ Mihail Manoilescu, „România stat corporativ. De ce și cum trebuie transformat Statul nostru”. *Biblioteca revistei lunare „Lumea Nouă”, Nr. 6* (1933): 24-25.

⁴⁷ Manoilescu, *Memorii*, 366.

Proporția românilor, atât în aparatul de conducere, tehnic și administrativ, cât și ca număr de muncitori a urcat semnificativ de la 24%, respectiv 47%, la 70%, ceea ce pentru românii din zonă era o mare schimbare.⁴⁸

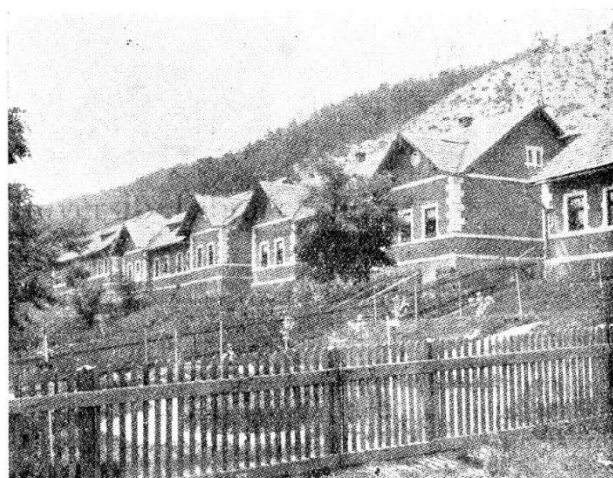
Intrarea în mină⁴⁹

Conform datelor furnizate de societate, datorită măsurilor organizatorice și bune colaborări dintre conducători și lucrători, producția a crescut de la 57.441 tone de cărbune în 1933, la 83.421 în 1934, 85.757 în 1935 și 90.805 în 1936, Minele Șorecani furnizând „cca 5% din producția țării, urmând după Petroșani cu 55%, Reșița cu 10%, Comănești cu 9%, fiind de același ordin de mărime cu Lonea”.⁵⁰

Vorbind despre experiența Șorecani, în volumul „Rostul și menirea burgheziei”, Manoilescu scria: „Având a face cu lucrători pe jumătate țărani, legați de pământul lor din preajma minei (s. a.), experiența a fost ușurată de concepția sănătoasă a acestora. În acest cadru am putut realiza o apropiere

sufletească și o solidarizare reală între proprietarii întreprinderii și muncitori, așa cum nu se mai întâmplase nicăieri în cuprinsul Mării-României. [...] Acolo am năzuit să reînviem moravurile de altădată, pe când boierul era față de țăranul său, nu un patron – în sensul uscat al cuvântului modern – ci un îndrumător și un protegiutor (s.a.). În mica colectivitate condusă de el, datoriile sale de șef erau tot atât de mari ca și dreptul său de a comanda, iar obligațiile pe care singur și le asuma față de colaboratorii săi erau infinite mai însemnate decât folosul pe care-l scotea de la dâșii”.⁵¹ În acest spirit, de grijă față de nevoile comunității, frații Manoilescu au înfăptuit, în 1935, „ctitorirea” unei biserici în Ticu Colonie și deschiderea unei stațiuni balneare pentru personalul minei la Leghia în 1937.

Biserica „Sfânta Varvara” din Ticu Colonie

Locuințele muncitorilor din Ticu Colonie⁵²

⁴⁸ „Minele Șorecani” S.A., foste Minele de Cărbuni din Ardeal S.A., *Dare de seamă pe anul 1933*, 10.

⁴⁹ Sursa fotografiei: *Gazeta ilustrată*, Anul IV, nr. 3-4 (1935): 47.

⁵⁰ Minele Șorecani S.A., *Dare de seamă pe anul 1936*, 7.

⁵¹ Manoilescu, *Rostul și destinul*, 188.

⁵² Sursa fotografiei: *Gazeta ilustrată*, Anul IV, nr. 3-4 (1935): 46.

Localitate tânără, constituită artificial, colonia minieră Ticu era formată, în 1934, din 206 locuințe muncitorești și 26 locuințe de funcționari. Există un dispensar, o școală primară și o casă culturală (cazină) cu bibliotecă, radio și chiar cinematograf.⁵³ Lipsea însă biserica, adică centrul spiritual pe care aceasta îl reprezintă pentru o comunitate.

Și pentru că Mihail Manoilescu considera „ortodoxia ca dimensiunea cea mai pronunțată a sufletului românesc, fără de care nu se poate forma conceptul de român”,⁵⁴ conducerea societății a luat hotărârea să cumpere o biserică de lemn, veche de trei sute de ani, din comuna Tămașa, unde se clădise una de piatră. Mai întâi s-a terasat o jumătate de versant în apropierea Casei de cultură, s-a realizat o platformă de piatră pe care urma să fie așezată biserica și un zid de sprijin care să o protejeze. S-a lucrat temeinic, după un plan ingineresc, ca pentru o operă ce trebuia să dureze. Două rânduri de scări de piatră cu trepte late, impunătoare coborau în cascadă până la drum. Demontată bârnă cu bârnă, șindrilă cu șindrilă, biserica a fost apoi remontată „în acest cadru, ca o cutie luxoasă pregătită să primească un giuvaier de preț”.⁵⁵ Clădită din bârne de stejar, îmbinate în coadă de rândunică, biserica are formă de navă, cu un

turn subțire și înalt, acoperit cu șindrilă. Pe latura sudică, pe toată întinderea naosului și pronaosului, are un pridvor (târnaț) cu stâlpi de susținere sculptați.⁵⁶

Biserica adusă de la Tămașa a fost construită în primul sfert al secolului al XVIII-lea, iar în anul 1733, a fost înregistrată ca ortodoxă. Pictura interioară s-a realizat doar peste o jumătate de secol, fiind atribuită lui Ursu Broină, preot din Stoboru, cel care a zugrăvit în 1775 și lăcașul de la Cubleşu. Surprinzător este mesajul politic pe care zugravul l-a suprapus narațiunii biblice, pe de o parte, intercalând două secvențe iconografice, față în față, care îl reprezintă pe împăratul Iosif al II-lea (în partea de nord a naosului, împăratul este înfățișat cu o sabie ridicată în mână, iar în cea sudică, din profil, trăgând clopotele), două reprezentări ce reflectau recunoștința românilor din Transilvania față de „bunul împărat”, văzut ca protectorul colectivității românești și, pe de altă parte, atribuind persecutorilor lui Iisus piese de vestimentație din costumul militar al husarilor.⁵⁷

În toamna anului 1935, pictorița Elena Popea, „talentata pictoriță înrudită cu Lia Pușcariu”,⁵⁸ a realizat o retușare a unor porțiuni din pictura existentă și o repictare completă a unor scene și personaje a căror conservare era extrem de precară (*Căderea*

⁵³ *Buletinul Muncii*, anul 13, nr. 1 (1933): 80.

⁵⁴ Manoilescu, *Memorii*, 374.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Biserica se află pe noua listă a monumentelor istorice sub codul LMI: CJ-II-m-B-07781

<https://www.cultura.ro/lista-monumentelor-istorice> accesat 20 sept. 2024.

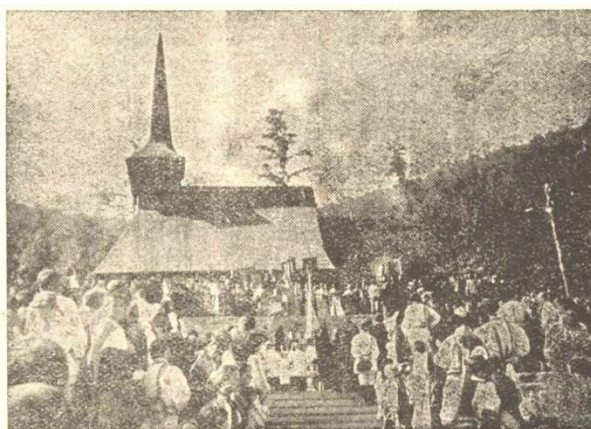
⁵⁷ Vezi articolele Silviei Marin-Barutcieff: „Între arhanghelul Mihai și Tatăl pământesc: O declarație de loialitate față de Împăratul Iosif al II-lea în pictura

religioasă din Transilvania”, *Apulum*, Seria Historia Patrimonium (2011): 25-38 și “Aproapele de departe, străinul de aproape: între Iosif al II-lea ca pater familias și maghiari ca alteritate, teme iconografice într-o biserică transilvană din secolul al XVIII-lea”, *Anales Universitatis Apulensis*, 15/II (2011): 215-241.

⁵⁸ Manoilescu-Dinu, *Memorii*, 90.

în păcat a lui Adam și a Evei, șirul de sfinți dispus pe laturile de nord și sud ale naosului, în registrul inferior).⁵⁹

La intrarea în biserică se poate citi și azi actul comemorativ care consfințește (re)ctitorirea lăcașului de cult, semnat de preoții: dr. Ioan Stroia, episcop al Armatei Române, dr. Sebastian Stanca, dr. Ioan Vască, rector al Academiei teologice din Cluj, Aurel Munteanu, protopopul Huedinului, Ioil Ghiurițan, protopopul Ungurașului, Vasile Ferghete ș.a. și membrii familiei Manoilescu: Mihail, Elena, Natalia, Alexandru, Grigore, Lucia Costin (născută Manoilescu) și fiica, Ionela Costin.

Sfințirea Bisericii Sfânta Varvara, Ticu Colonie⁶⁰

În ziua de 29 septembrie 1935, la slujba de sfințire a bisericii cu hramul Sfintei Varvara, patroana minerilor, au participat pe lângă întregul personal al Minelor Șorecani o imensă mulțime de săteni, veniți din satele din jur și o seamă de personalități, atât din București, cât și din Cluj, dintre care Natalia Manoilescu amintește în memoriile sale pe

Veturia Goga, Sextil Pușariu, Mircea Vulcănescu, profesorul Ion Chinezu.⁶¹

În cinstea sărbătorii, minerii erau îmbrăcați în uniformele lor tradiționale de gală, negre cu două rânduri de nasturi auriți, cu epoleți și chipiuri, iar tinerii, fete și băieți, în costume naționale, multe lucrate în atelierele de țesătorie ale Cercului Cultural „Minerul”.⁶²

Serbarea s-a deschis prin slujba religioasă tradițională, oficiată de episcopul Stroe al Armatei, înconjurat de un sobor de preoți în frunte cu S. S. Protopopul Munteanu al Huedinului, după care Mihail Manoilescu a ținut o cuvântare care „a avut darul să ridice tensiunea emoțională la maximum. Mai inspirat decât oricând, el a arătat cum urmașii unor boiernași moldoveni au descălecat în țara Transilvaniei, spre a întemeia aici un locaș de rugăciune, menit să păstreze vie flacăra credinței strămoșești în sufletele românilor. Toți simțeam că trăiam un moment de supremă împlinire și parcă am fi vrut ca timpul să se oprească în loc”.⁶³

După prima parte a sărbătorii a urmat defilarea membrilor Cercului Cultural „Minerul”, care a impresionat prin pitorescul costumelor și disciplină. În fruntea țăranilor au defilat fiica lui Mihail Manoilescu, Natalia și nepoata de soră, Ionela Costin, în costume naționale, „foarte mândre de a participa astfel la marea sărbătoare”.⁶⁴ A urmat praznicul, oaspeții fiind poftiți la cantină, iar minerii și țăranii la mesele aranjate afară.

⁵⁹Silvia Marin-Barutcieff, „Un pictor transilvănean pierdut?... Ursu Broină”, *Apulum*, 50 (2013): 363.

⁶⁰Sursa fotografiei: *Patria*, Anul 18, nr. 268 (1936): 36.

⁶¹Manoilescu-Dinu, *Memorii*, 91.

⁶²Cercul Cultural „Minerul” al angajaților Societății Minele Șorecani, *Un an de fapte românești* (Cluj: Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1935), 32.

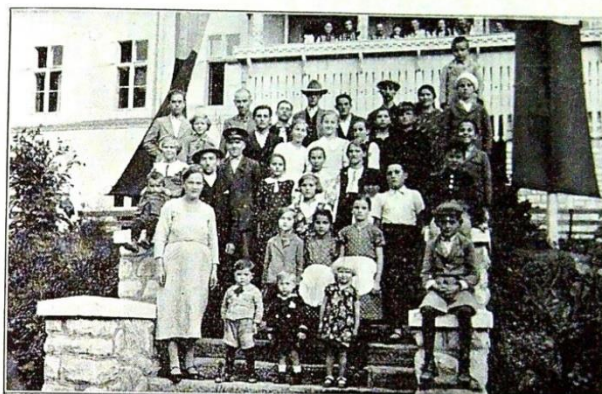
⁶³Manoilescu-Dinu, *Memorii*, 91.

⁶⁴Ibid. 90.

Serbarea populară s-a încheiat seara târziu cu un foc de artificii.⁶⁵

Băile de la Leghia

O altă inițiativă socială importantă al cărei merit direct îi revine lui Mihail Manoilescu a fost achiziționarea, în anul 1937, a băilor de la Leghia, ca loc de odihnă și tratament pentru lucrătorii de la Șorecani. Situate într-un parc natural în mijlocul unei păduri, la 2 km sud de satul Leghia, Băile de la Leghia aparținuseră înainte de Primul Război Mondial Bisericii Romano-Catolice. În 1900, băile dispuneau de mai multe pavilioane, însumând 40 de camere, un restaurant, 3 bazine în aer liber, instalații pentru băi calde și nămol. Apele sulfurate de aici erau indicate pentru tratamentul reumatismului.⁶⁶

Grup de mineri cu familiile lor la Leghia⁶⁷

În anul 1937, societatea „Minele Șorecani” au achiziționat, de la comunitatea romano-catolică, băile care fuseseră abandonate și, după numai trei luni de lucrări intense de reparare a două dintre clădiri și repunere în funcțiune a izvoarelor, stațiunea și-a primit primii oaspeți la 1 iulie 1937. Așa cum se arăta într-un articol din ziarul *Buna Vestire*, la începutul lunii august se aflau la Băile Leghia 20 de familii de muncitori și funcționari și peste 30 de copii ai muncitorilor, supravegheați de învățătorul-director al școlii primare din Ticu Colonie, Augustin Dordai.⁶⁸

La inaugurarea oficială, care a avut loc în ziua de 29 august, au participat, alături de lucrătorii societății, o seamă de invitați din Cluj și București. S-au ținut discursuri, printre alții, de către Episcopul Nicolae al Clujului, Valer Pop, ministrul Industriei și Comerțului, Alexandru Vaida Voevod, președintele partidului Frontul Românesc, „în care i s-au adus meritate laude dlui M. Manoilescu pentru fapta românească și creștinească pe care a săvârșit-o prin inaugurarea stațiunii Legheea, menită să îmbie la loc de reconfortare harnica familie de muncitori dela minele Șorecani”.⁶⁹

Continuare în numărul următor al revistei

⁶⁵ Cercul Cultural „Minerul”, *Un an de fapte*, 33-34.

⁶⁶ Primăria Aghireșu, 52-53, <https://aghiresu.ro/wp-content/uploads/2020/03/1.-STRATEGIA-DE-DEZVOLTARE-AGHIRESU-2019-2029.pdf>, accesat la 9 august 2024.

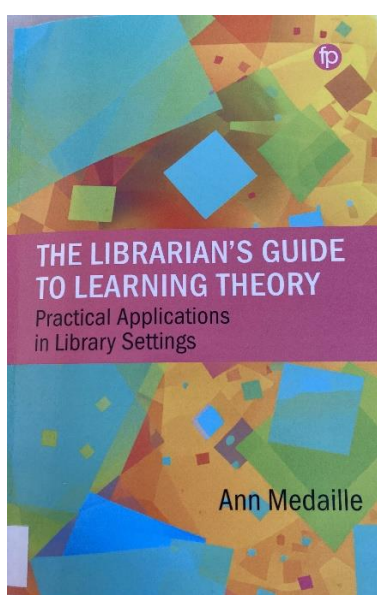
⁶⁷ Sursa fotografiei: Cercul Cultural Minerul al angajaților Minelor Șorecani, *Patru ani de muncă românească* (1938), 88.

⁶⁸ „O stațiune de odihnă pentru muncitorii români de la întreprinderile miniere Șorecani”, *Buna Vestire*, Anul I, nr. 134 (1937): 2.

⁶⁹ „Legheea Șorecanilor”, *Viața ilustrată*, anul IV, nr. 10 (1937): 20.

**Ann Medaille, THE LIBRARIAN'S GUIDE TO LEARNING THEORY:
PRACTICAL APPLICATIONS IN LIBRARY SETTINGS (Ghidul
bibliotecarului în teoria învățării: aplicații practice în bibliotecă),
Facet Publishing, 2024, 177 p.**

Recenzat de SIMONA FLORUȚĂU
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj
simona.florutau@bjc.ro

Într-o epocă în care rolul bibliotecilor continuă să evolueze, cartea *The Librarian's Guide to Learning Theory: Practical Applications in Library Settings*, scrisă de Ann Medaille și publicată de Facet Publishing în 2024, este o achiziție recentă în colecțiile Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj. Lucrarea oferă bibliotecarilor un ghid practic prin care aceștia pot înțelege cum funcționează procesul de învățare și, implicit, cum pot să își adapteze activitățile educaționale pentru a deservi mai bine comunitățile. Dedicată în special celor care doresc să-și aprofundeze cunoștințele despre teoria învățării și aplicabilitatea acesteia în spațiul bibliotecii, cartea se remarcă prin abordarea sa accesibilă și orientarea spre aplicații practice.

Ann Medaille este o personalitate bine cunoscută în domeniul biblioteconomiei și al științelor informării în Statele Unite ale Americii. Director al Departamentului de Cercetare și Instruire din cadrul Universității din Nevada, autoarea colaborează cu cadre didactice și studenți pentru a le îmbunătăți experiențele de predare și de învățare, fiind și redactor-șef al revistei *Evidence Based Library and Information Practice*. Prin lucrările sale, Medaille a abordat teme precum alfabetizarea vizuală, comportamentul de căutare a informațiilor și rolul auto-eficacității, oferindu-și expertiza în domeniul educației prin publicații și studii diverse. Această experiență academică solidă îi oferă o perspectivă profundă și aplicabilă asupra modului prin care teoriile învățării pot deveni instrumente esențiale în activitatea bibliotecarilor.

Cartea își propune să răspundă la o provocare majoră din mediul biblioteconomic actual: necesitatea ca bibliotecarii să își adapteze activitățile de instruire la nevoile unei comunități în continuă schimbare, fără a ignora teoriile pedagogice care fundamentează aceste activități. Ann Medaille arată că o mai bună înțelegere a modului prin care oamenii acumulează cunoștințe poate susține nu doar planificarea și structura activităților de instruire, dar și designul serviciilor și al spațiilor de bibliotecă. De la makerspace-uri și cluburi de carte la spații de studiu și expoziții,

cartea explorează cum bibliotecile contemporane pot deveni veritabile centre de învățare prin integrarea principiilor fundamentale din psihologie și pedagogie.

Organizată în 14 capitole distincte, cartea acoperă teme esențiale ale învățării, precum acumularea cunoștințelor, atenția, observația, motivația, imaginația și colaborarea. Fiecare capitol urmează o structură simplă și practică, cu secțiuni clar definite:

- *Prezentarea teoretică*: oferă un rezumat concis al teoriilor și metodelor de învățare implicate.

- *Implicații pentru bibliotecă*: o secțiune extrem de utilă pentru bibliotecari, cu recomandări despre modul de aplicare a conceptelor teoretice în gestionarea spațiilor și resurselor.

- *Colțul bibliotecarului formator*: include sugestii aplicative pentru cursuri de alfabetizare informațională și dezvoltarea abilităților creative.

- *Lecturi suplimentare și întrebări de reflecție*: ajută cititorul să aprofundeze tema prin referințe adiționale și întrebări menite să inspire reflecție și aplicabilitate concretă.

Acest format structurat facilitează parcurgerea informațiilor și permite cititorului să identifice cu ușurință instrumentele și resursele relevante pentru activitățile specifice din biblioteca sa.

Ann Medaille integrează în lucrare câteva dintre cele mai importante teorii ale învățării, printre care behaviorismul, constructivismul, teoria socio-culturală a lui Vygotsky, teoria procesării informațiilor, teoria sarcinii cognitive și teoria social-cognitivă. Autoarea subliniază că aceste principii nu sunt utile doar în contexte educaționale clasice, ci și în activitățile desfășurate în biblioteci, susținând că o înțelegere aprofundată a acestor teorii permite crearea unor programe de instruire mai eficiente și proiectarea unor spații de învățare mai adaptate nevoilor utilizatorilor.

De exemplu, Medaille oferă o perspectivă inovatoare asupra comportamentului utilizatorilor de bibliotecă, sugerând că behaviorismul poate fi aplicat prin programe de instruire bazate pe recompensare și feedback imediat, stimulând astfel comportamentele dorite. Astfel, sistemele de management al învățării (LMS) sunt un exemplu relevant, oferind utilizatorilor feedback la finalizarea modulelor, ceea ce permite monitorizarea progresului și ajustarea învățării într-un mod personalizat.

Unul dintre punctele forte ale cărții este reprezentat de numeroasele sugestii de integrare a teoriilor în activitățile practice din biblioteci, începând cu designul spațiilor de învățare. Autoarea propune crearea unor medii flexibile, care să susțină stiluri de învățare diferite: spații liniștite pentru studiu individual, zone destinate lucrului în grup și facilități media interactive. Astfel, principiile constructiviste pot fi aplicate prin makerspaces și cluburi de lectură, unde utilizatorii colaborează și învață prin experimentare.

Un alt exemplu de aplicare este teoria socio-culturală a lui Vygotsky, care accentuează rolul interacțiunilor sociale în procesul de învățare. În acest context, bibliotecile pot organiza sesiuni de lucru în grup pentru cursuri de alfabetizare informațională, unde utilizatorii învață din experiențele colegilor, promovând astfel un model de învățare colaborativă.

O secțiune valoroasă a fiecărui capitol este „Colțul bibliotecarului formator”, unde Medaille oferă exemple concrete despre aplicarea teoriilor în contexte educaționale din biblioteci. Behaviorismul, de exemplu, se poate reflecta în structura cursurilor de alfabetizare, unde recompensele și feedbackul imediat pot stimula învățarea și motiva utilizatorii să-și dezvolte abilități noi. De asemenea, utilizarea platformelor LMS permite bibliotecarilor să monitorizeze progresul cursanților, contribuind la îmbunătățirea

experienței de învățare și la dezvoltarea unui proces de educație adaptat fiecărui individ.

Pentru a aprofunda înțelegerea fiecărei teorii, Ann Medaille a inclus la sfârșitul fiecărui capitol o selecție de lecturi suplimentare și întrebări de reflecție. Aceste întrebări sunt concepute pentru a stimula gândirea critică și pentru a-i ajuta pe bibliotecarii să identifice modalități prin care pot adapta teoriile în contexte particulare. Resursele bibliografice includ lucrări recente din literatura de specialitate americană, oferind bibliotecarilor români o fereastră către perspective inovatoare și practici actuale.

Cartea lui Ann Medaille se remarcă prin claritate și aplicabilitate, însă, având în vedere dimensiunea sa redusă, aceasta nu reușește să trateze în profunzime toate aspectele relevante ale teoriilor de învățare. Structurarea soluțiilor într-un context ideal – presupunând resurse și autonomie decizională suficiente – poate face ca implementarea lor să fie dificilă în multe biblioteci care nu dispun de astfel de resurse. În acest sens, includerea unor studii de caz detaliate și a unor exemple practice din biblioteci diverse ar fi fost un plus semnificativ, mai ales pentru managerii de biblioteci care se confruntă cu limitări de buget sau spațiu.

De asemenea, cartea nu oferă o strategie concretă de implementare a teoriilor, iar sugestiile prezentate în secțiunile aplicative rămân uneori la nivel de recomandări generale. Cu toate acestea, Medaille reușește să furnizeze o bază solidă pentru înțelegerea conceptelor esențiale și să inspire bibliotecarii să exploreze noi metode de îmbunătățire a activităților și spațiilor de învățare.

În concluzie, *The Librarian's Guide to Learning Theory* este o resursă valoroasă care contribuie semnificativ la dezvoltarea profesională a bibliotecarilor, oferind perspective teoretice și instrumente practice menite să sprijine îmbunătățirea experiențelor de învățare din biblioteci. Fiecare dintre teoriile analizate – de la behaviorism și constructivism până la teoria socio-culturală și teoria social-cognitivă – poate fi integrată în programele de instruire și în designul resurselor, facilitând astfel o adaptare a bibliotecilor la nevoile variate ale utilizatorilor.

Lucrarea lui Ann Medaille reușește să facă o trecere în revistă a conceptelor fundamentale din psihologia educației, încurajând bibliotecarii să le folosească pentru a transforma bibliotecile în centre de învățare dinamice și accesibile.

Voichița Dragomir, BIBLIOTECA 2.0 – APOMEDIATOR AL CUNOAȘTERII, COMUNICĂRII ȘI COOPERĂRII, București, Tritonic Books, 2022, 451 p.

Recenzat de MANUELA ANGHEL

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

manuela.anghel@bjc.ro

Autoarea volumului, Voichița Dragomir, are o experiență de peste trei decenii în munca de informare și documentare, rezultatele sale concretizându-se în lucrări prezentate la conferințe naționale și internaționale și contribuții la publicații de specialitate.

Lucrarea *Biblioteca 2.0 – apomediator al cunoașterii, comunicării și cooperării*, la origine teza de doctorat a autoarei, vizează aspecte moderne în biblioteconomia contemporană și este una relevantă în spațiul biblioteconomic românesc, aliniindu-se celor care tratează subiectul la nivel internațional.

Tema centrală, declarată în introducerea cărții, este surprinderea modalităților de adaptare a bibliotecilor la societatea informației de azi, un aspect de mare importanță științifică, de mare actualitate și de mare interes în sfera bibliotecilor, în special, și în societatea contemporană, în

general. Așa cum reiese din introducere, scopul elaborării lucrării este prezentarea imaginii bibliotecii în ceea ce reprezintă „un moment de cotitură în sistemul contemporan al cunoașterii”.

Organizarea conținuturilor urmărește o structură binară: capitolul 1, *Biblioteca 2.0*, corespunde în mare dimensiunii teoretice a cercetării, realizând „radiografia detaliată” a modelului *Biblioteca 2.0*, iar capitolul 2, intitulat *Studiu de caz – cât de pregătite sunt bibliotecile românești să răspundă provocărilor spațiului web 2.0?*, corespunde dimensiunii practice. Cel de-al doilea capitol identifică tipuri de tehnologii Web 2.0 implementate în ultimii ani în bibliotecile românești, studiul raportându-se la 100 de biblioteci universitare și publice. Această structură este completată de lista de acronime prezentă în debutul lucrării, ce reprezintă un instrument necesar pentru o receptare accesibilă și adecvată a conținutului, și de câteva anexe utile.

Cele două concepte-cheie ale lucrării, decelabile încă de la nivelul titlului, *Biblioteca 2.0* și cel de *apomediator*, sunt delimitate de la început, astfel: „Conceptul *Biblioteca 2.0* se referă la un subset de resurse, instrumente și servicii 2.0 al bibliotecii contemporane.” Este un model destinat tuturor consumatorilor de informație, nu numai celor aparținând unei anumite generații, centrat pe utilizatorul de bibliotecă, căruia i se conferă puterea de a participa activ atât la crearea, cât și la transmiterea informației. Despre conceptul de *apomediare* se evidențiază faptul că a fost lansat în anul 2008, de Günther Eysenbach, în raport cu domeniul medicinei, pentru a descrie

o abordare adecvată mediului online pentru procesul de intermediere a informației. Este vorba despre înlocuirea intermediarului expert de către o rețea de apomediatori, care pot fi necunoscuți, prieteni, colegi sau profesioniști ai domeniului și care sunt pregătiți să ghideze consumatorul de informație, atunci când acesta are nevoie.

Într-o încercare de a sintetiza conținuturile, vom menționa că printre cele mai semnificative se regăsesc: identificarea unor repere ale evoluției tehnologice și infodocumentare de după cel de-al doilea război mondial, obiectivele Bibliotecii 2.0, definiții și modele din literatura de specialitate, principii, constructe/acțiuni specifice, tehnologii, resurse și instrumente specifice pe care se bazează Biblioteca 2.0. Punerea la dispoziția utilizatorilor a noilor instrumente încearcă „să readucă biblioteca în atenția celor aflați în căutarea și descoperirea informației”.

În vederea reușitei acestui deziderat, este importantă descoperirea identității și a dorințelor Utilizatorului 2.0 de bibliotecă, a abilităților sale și a modului în care se poate transforma din oponent al bibliotecarului în partener și coechipier al lui. Pe de altă parte, trebuie cunoscute rolul și competențele pe care trebuie să le aibă Bibliotecarul 2.0 față de Bibliotecarul hibrid/Bibliotecarul 1.0, codul deontologic al Bibliotecarului 2.0.

Toate aceste aspecte sunt surprinse în volumul de față, împreună cu altele care derivă din ele sau le detaliază. De exemplu, dintre instrumentele prezentate, remarcăm interesanta secvență dedicată istoriei catalogului colectiv.

Lucrarea reușește, într-o construcție logică și coerentă și într-o manieră obiectivă, să realizeze o imagine de ansamblu a modalităților în care

bibliotecile de toate tipurile din țară și din străinătate se adaptează la evoluția tehnologiei, își însușesc noile tehnologii și le folosesc pentru atingerea scopului lor de a-și aduce noi utilizatori aproape și de a-i menține pe cei existenți, îmbunătățind permanent și diversificând serviciile pe care le oferă.

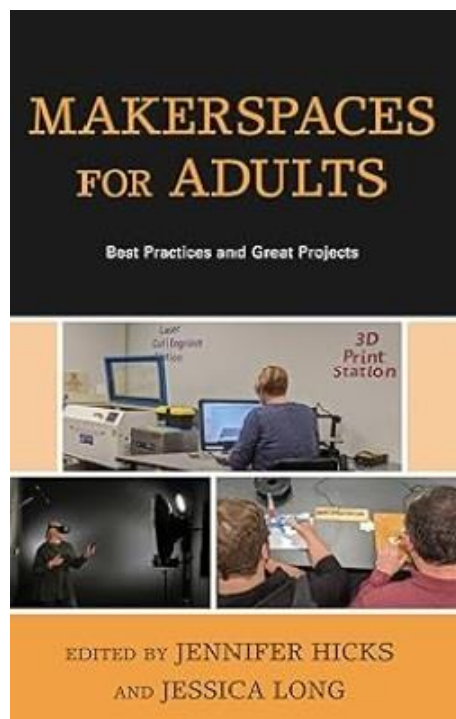
Deși pe alocuri prezentarea devine destul de tehnică, aspect care era desigur necesar și imposibil de evitat într-o lucrare de asemenea amploare, care își propune să trateze un astfel de subiect, în general maniera de prezentare a subiectului este una accesibilă.

În vederea cercetării, autoarea apelează la surse de actualitate, ce reunesc în special o serie de lucrări din bibliografia internațională a domeniului, tema negăsindu-și un foarte mare ecou în bibliografia românească. Se pot identifica, desigur, lucrările unor cercetători români preocupați de acest aspect. Considerăm că numărul mic de resurse românești valorificate nu reflectă lacune în cercetarea bibliografică a autoarei, ci este doar o reflexie a realității românești. Astfel, este de remarcat efortul autoarei de a identifica, de a cerceta și de a valorifica resurse din afara spațiului românesc, elaborate în spații cu tradiție biblioteconomică solidă.

Lucrarea reprezintă o resursă valoroasă pentru domeniul biblioteconomiei și poate constitui un punct de reper pentru cercetări ulterioare în spațiul românesc. Considerăm însă că publicul țintă al cărții poate fi reprezentat de toți cei interesați de starea bibliotecilor la nivel național și internațional și de modul în care bibliotecile s-au adaptat evoluției tehnologiei.

**Jennifer Hicks, Jessica Long, MAKERSPACES FOR ADULTS,
Lanham, Rowman and Littlefield, 2020, 190 p.**

Recenzat de OANA-DUMITRIȚA TRIȘCĂ
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj
oana.trisca@bjc.ro

De la tineri studenți la seniori, bunele practici și ideile de succes prezentate în cartea „Makerspaces for Adults: Best Practices and Great Projects”, ilustrează modul prin care în bibliotecile publice și academice spațiile de dezvoltare a creativității, ingeniozității, și a talentelor, inspiră comunitatea să vină înspre instituțiile de cultură nu doar pentru a li se oferi acces la informație, ci și pentru a vedea o latură modernă a acestora, aliniată cu cerințele actuale.

Volumul conține o serie de capitole bine documentate, prezentate sub forma unor articole,

semnate de câte un autor diferit. Jennifer Hicks și Jessica Long, editori ai lucrării de față, sunt bibliotecari la Biblioteca Gardner-Harvey din campusul regional Middletown, al Miami University din Ohio. Ambele sunt specialiste în problema makerspace-urilor.

Spațiile de creație sunt definite ca locuri unde cei care dețin informația și instruirea necesară vin în întâmpinarea nevoilor utilizatorilor pentru „a le preda abilități” tehnice, artistice, sau practice. Pe această cale, pe lângă persoanele din comunitate, beneficiari sunt și elevii sau studenții, implicați „activ” în procesul de învățare.¹

În volumul de față, autorii susțin nevoia existenței makerspace-urilor în biblioteci, explicând legătura dintre imaginație și materializarea ei practică. Astfel, aceștia pun accentul pe puterea lăuntrică de a crea și a se dezvolta, pe care oamenii o au încă din copilărie. În opinia autorilor, dacă în primii ani de viață această caracteristică este pregnantă și se manifestă prin joacă, pe măsură ce înaintează în vârstă, tinerii și adulții au nevoie de un scop precis pentru care se angajează într-un proces creativ și, dacă descoperă utilitatea unei activități, găsesc motivare să se implice. Un makerspace presupune echiparea cu tehnologia sau resursele necesare pentru a atrage utilizatorii într-un proiect creativ, cât și cu persoane instruite să ajute, bibliotecari, voluntari, colaboratori, sau angajați pe bază de

¹ Beth Thomsett-Scott (ed.), *Makerspace and Collaborative Technologies* (Lanham: Rowman și Littlefield, 2020), xiii.

proiecte. Implicarea comunității, așa cum reiese din ideile autorilor, este argumentată prin faptul că aceasta are de câștigat atât individual, prin dobândirea de aptitudini, cât și social, pentru că ținta este crearea unor spații incluzive, potrivite și pentru persoane cu dizabilități sau din medii defavorizate, cu respectarea egalității de gen și încurajarea integrării tuturor categoriilor de oameni.

Ca exemplu, se aduce înaintea cititorilor ideea unui makerspace care pune la dispoziție cursuri de croitorie, argumentându-se felul prin care creativitatea din lumea modei poate fi transpusă într-un spațiu destinat comunității care poate fi dotat cu o imprimantă 3D. Cu ajutorul acesteia se pot obține diverse accesorii utile, precum nasturi, broșe, bijuterii, sau orice alt produs final care vine din inspirația utilizatorului, așa cum în lumea marilor case de modă, designerii lucrează cot la cot cu noile tehnologii și integrează imprimante 3D în crearea colecțiilor de haine sau încălțăminte.

Alte exemple aduse în acest volum sunt cursurile despre cum să illustrezi un roman, cum să creezi un poster sau un film, care atrag studenții și îi învață să utilizeze programe și aplicații, dar și cum să lucreze în echipă și deschid un orizont

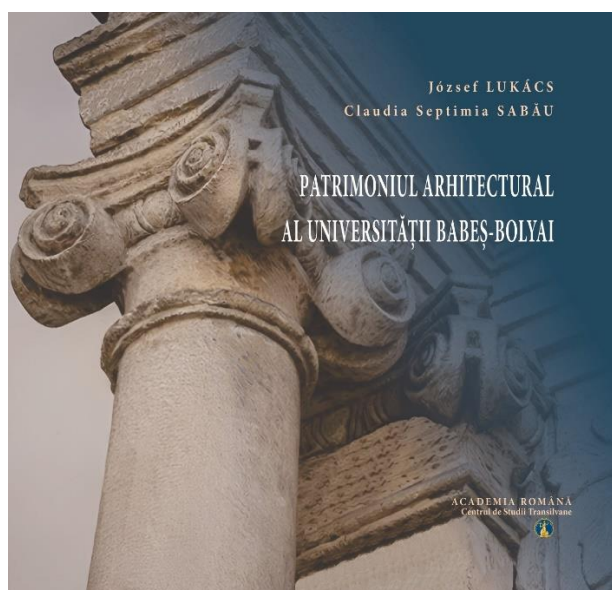
pentru pasionații în domeniu. Astfel, mediul academic, profesorii și studenții beneficiază de susținere prin integrarea resurselor și dotărilor, puse la dispoziție gratuit, în vederea dezvoltării personale și a formării continue.

Un spațiu de creație poate fi locul unde pasionații de tehnologie învață programare sau folosesc realitatea virtuală ori diverse dispozitive ca să își dezvolte abilități și aptitudini tehnice, având acces într-o bibliotecă publică sau academică la resurse pe care altfel nu și le-ar permite.

STEAM – Știința, Tehnologia, Ingineria, Arta și Matematica – este abordarea educațională a învățării care se găsește la baza unui makerspace și definește perfect noile metode de dezvoltare personală prin abilități practice și inventivitate. Orice comunitate are numai de câștigat dacă bibliotecile sunt echipate pentru a găzdui asemenea spații, iar cartea „Makerspaces for Adults: Best Practices and Great Projects” oferă mult mai multe exemple de bune practici și este ghidul bine documentat al oricărui profesionist în domeniu care dorește să se inspire dintr-o sursă de actualitate.

**József Lukács, Claudia Septimia Sabău, PATRIMONIUL ARHITECTURAL
AL UNIVERSITĂȚII BABEȘ-BOLYAI, Cluj-Napoca, Academia Română,
Centrul de Studii Transilvane, 2023, 124 p.**

Recenzat de GELU TEAMPĂU-LUCA
muzeograf, Muzeul Memorial „David Prodan”
din cadrul Direcției Patrimoniu Cultural Universitar a UBB
gerulanu@outlook.com

Există lucruri, ori persoane, ori evenimente, de care nu știai că ai nevoie decât atunci când te izbești de ele sau când, dimpotrivă, dau ele peste tine. Ai trăit în absența lor, însă odată ce ai ajuns să iei contact cu ele, să le cunoști, să afli și să înțelegi, nu ai cum să nu te întrebi de ce nu ți-au sărit în ochi adevăruri evidente și, ocazional, vitale. Dar fatalitatea condiției noastre de ființe (poate pe alocuri prea) gânditoare este că adesea trebuie să ni se indice și să ni se explice ceea ce se afla demult înaintea ochilor noștri. În cazul chestiunilor abstracte, faptul nu pare atât de straniu, că doar cu toții ne-am zgâit cândva la câte o problemă căreia nu-i dădeam de capăt, pentru ca soluția să ne apară ca din senin, sfidătoare și suverană, după un somn bun. Este mult mai tulburător, însă, a-ți da

seama că realitatea fizică pe lângă care ai trecut ani la rând, cu nonșalanță, ascundea mesaje, sensuri sau, cât o părea de prăfuit a spune, frumuseți nebănuite. De fapt, ca să fim cinstiți, nici nu ascundea, ci dimpotrivă, le exhiba cu ostentație, doar că puțini erau cei care aveau timp, dispoziție sau, pur și simplu, capacitate de a le observa.

Cartea istoricilor József Lukács și Claudia Septimia Sabău, *Patrimoniul arhitectural al Universității Babeș-Bolyai*, este un astfel de eveniment menit să atragă atenția asupra unor realități pe cât de importante, pe atât de fascinante, mai cu seamă că ele sunt, pe nedrept, trecute cu vederea de cei mai mulți dintre noi, ca și cum ar îndeplini doar o funcție utilitară, echivalentă cu a unor imobile oarecare. Este vorba de istoria și prezentarea a 13 clădiri și ansambluri incluse în patrimoniul universității clujene, unele (10) prezente și în Lista Monumentelor Istorice din județul Cluj. Selecția lor (din cele peste 100 de clădiri aflate în posesia ori în administrarea UBB) s-a operat în funcție de trei criterii, pe care autorii le exprimă explicit: să fie localizate în municipiul Cluj-Napoca, să se afle în proprietatea universității și, poate cel mai important aspect, să fie reprezentative pentru istoria cetății, atât prin rolul pe care l-au jucat în infrastructura universitară, cât și prin „aspectul și valoarea arhitecturală” (p. 13). Marcând un deceniu de existență a Direcției Patrimoniu Cultural Universitar al UBB, prezentul demers clarifică aspecte ignorate, uitate sau chiar

controversate din trecutul mai îndepărtat ori mai recent al urbei noastre, adresându-se atât publicului larg, cât și membrilor comunității academice interesați de acestea (să nu uităm că, așa cum menționează și rectorul Daniel David în cuvântul-înainte al volumului, amintita comunitate de peste 50.000 de oameni constituie un „oraș” în sine, al doilea ca mărime din județul Cluj și printre primele 13% din țară – p. 9).

Într-o abordare care favorizează limpezimea, atât a informațiilor, cât și a stilului, materialul prezentat este organizat cu o precizie farmaceutică. Fiecare capitol, dedicat unui imobil ori ansamblu imobiliar (Grădina Botanică „Alexandru Borza” sau Parcul Sportiv Universitar „Prof. Dr. Iuliu Hațieganu”), cuprinde o fișă de identificare (adresa, codul de identificare în Lista Monumentelor Istorice, denumirea istorică), o cronologie în care sunt marcate datele importante din existența acestuia, prezentarea sa extinsă, cu informații grupate în subcapitole tematice, dar și o necesară bibliografie selectivă, alături de sursele ilustrațiilor. Trebuie subliniat faptul că, dincolo de utilitatea și de ineditul informațiilor, volumul strălucește prin mulțimea și valoarea imaginilor, multe selectate din fonduri greu accesibile publicului larg (extrase din presă, cărți poștale, secțiuni din hărți). Dublate de calitatea tipografică ireproșabilă (hârtie, culoare, editare), de punctele focale abundente (blazoane, sigle, basoreliefuri, plăci comemorative, coloane, capitelluri, frontispicii etc.) și de comentariile care impresionează prin competență, fără a deveni stridente, aceste ilustrații cooperează la restabilirea unui chip instituțional și citadin peste care s-au așternut, pe alocuri, riduri ale unei memorii selective sau ezitante. Cartea devine obiect de valoare în sine. Nu rămâne doar un album care conține instantanee disparate, fie ele cât de interesante sau de utile, menite să illustreze contabilicește un text descriptiv, ci se îmbină organic într-o biografie a unei instituții care, din anumite puncte de vedere

și pe anumite segmente, se confundă cu a întregului oraș.

Istoria Clujului nu poate fi delimitată de istoria universităților sale, a căror tradiție coboară în timp până în 1581, anul fondării Academiei Claudiopolitane. Chiar dacă în prezent avem mai multe universități care conviețuiesc în acest spațiu urban, și chiar dacă, de-a lungul istoriei, factorul politic a condiționat infrastructura și activitatea acestor instituții, tradiția de veacuri a învățământului superior în Cluj-Napoca a avut foarte puține și scurte sincope. Citind descrierile imobilelor în care s-au desfășurat procesele de cercetare și de predare ne dăm seama, de fapt, cât de relevantă și de unificatoare este încărcătura istorică pentru o comunitate care depune, în acest sens, mărturie prin cea mai socială, dar și cea mai pragmatică dintre arte, arhitectura. Luând notă de procesul de creare și de metamorfoză a infrastructurii imobiliare a universității, pătrundem în spiritul și în mentalitatea unor vremuri care par, uneori, tăcute. Cunoscându-i pe marii oameni de cultură și de stat care, adesea, din proprie inițiativă și prin resurse proprii au instituit și au dezvoltat învățământul local și, prin aceasta, au contribuit decisiv la sporirea influenței și a valorii cetății pe care au iubit-o, înțelegem în mod profund cum istoria nu este neapărat o fatalitate, o pedeapsă ori o binecuvântare căzută din cer peste oameni și locuri, ci cum este ea înfăptuită la firul ierbii de cei care, așa cum afirma și marele istoric David Prodan, au tăria de caracter să și-o asume. Fie că s-au numit Báthory, Mikó sau Teleki, fie că au fost nobili, militari, oameni de afaceri ori intelectuali, fie că au fost catolici, protestanți sau ortodocși, fie că au avut înclinații conservatoare ori reformatoare, cei care au contribuit la edificarea excelenței în învățământ și cercetare pe tărâmurile transilvane rămân interconectați în osatura instituțională a universității. Personalitățile individuale au rămas înscrise în destinul clădirilor, care le-au purtat de-a lungul istoriei, fapt exprimat

astăzi prin denumirile populare, ori chiar colocviale sub care sunt cunoscute unele dintre aceste edificii (Casa Pákei, Vila Mikó, Dejerando, Vila Davida etc.).

Urmărind schimbările de statut prin care au trecut aceste clădiri, schimbări determinate de perioadele în care istoria a devenit mai tulbure (războaiele mondiale, interbelicul românesc, ocupația sovietică și regimul comunist), avem certitudinea că, dincolo de aceste frământări și chiar cutremure sociale, economice și culturale, ne rămân anumite jaloane care depun cheazășie pentru puterea de rezistență a intelectului, a adevărului, a frumosului. Evidențiind acest fapt, volumul degajă un optimism funciar oricărei întreprinderi intelectuale de anvergură, fără de care nu se poate construi niciun proiect de viitor. Există o satisfacție deplină în a descoperi suportul material al spiritului care l-a fasonat, l-a întrebuințat și l-a admirat, investindu-l cu simboluri nesupuse veștejirii.

Unele detalii, mai mult sau mai puțin cunoscute, aduc un plus de salvare acestei cărți care nu rămâne doar un catalog neutru de fișe imobiliare. Aflăm, de exemplu, că în Vila Pákei, care din 1951 a găzduit Institutul de Calcul al Filialei din Cluj a Academiei Române, condus de către Tiberiu Popoviciu, a fost instalat DACICC-1, primul

calculator electronic de fabricație românească (p. 82). Aflăm că Marianum (actualul sediu al Facultății de Litere) a fost prima construcție din oraș edificată din beton armat (p. 88). Aflăm că în imobilul în care acum își are sediul Facultatea de Drept a funcționat o cazarmă (de la începutul Primului Război Mondial până în august 1914), apoi un nou cămin studențesc (septembrie 1914 – ianuarie 1915), apoi Spitalul Militar K. u. K. din Cernăuți, refugiat la Cluj (din ianuarie 1915), pentru ca apoi să devină sediul Comisariatului Superior pentru Ungaria de Est al guvernului maghiar (noiembrie 1918 – ianuarie 1919), fiind în cele din urmă preluată de către autoritățile române, la 12 mai 1919 (p. 103).

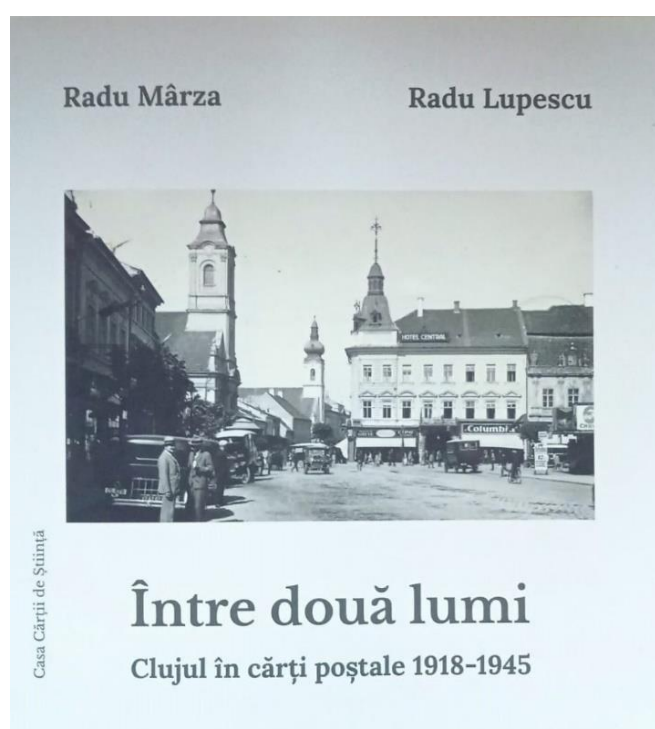
Dincolo de rigoarea informației, de sobrietatea și de bunul-gust cu care este prezentată, autorii fac o demonstrație practică a felului în care un cetățean își poate iubi orașul, aducând un nou element binevenit în promovarea imaginii sale, în ceea ce are ea mai atractiv, înscriindu-se, astfel, în siajul personalităților care au contribuit nu doar la construcția unor clădiri, ci și a unei stări de spirit. Este vorba, în primul rând, de a recunoaște în mod obiectiv frumosul, mai mult decât de a exprima o simplă mândrie locală... Deși, la urma urmei, de ce nu?

Radu Mârza, Radu Lupescu, ÎNTRE DOUĂ LUMI: CLUJUL ÎN CĂRȚI POȘTALE 1900 – 1920: album, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2020, 109 p.; ÎNTRE DOUĂ LUMI: CLUJUL ÎN CĂRȚI POȘTALE 1918 – 1945: album, Cluj-Napoca, Asociația Casa Cărții de Știință, Casa Cărții de Știință, 2022, 108 p.

Recenzat de IOAN TOMOIAGĂ

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

ioan.tomoiaga@bjc.ro

Cunoscut ca un pasionat cercetător al micilor aspecte ale vieții cotidiene românești și europene, în general al celor care au fost direct influențate de progresele tehnico-științifice, începând cu secolul al XIX-lea, Radu Mârza abordează istoria Clujului din perspectiva surselor mai puțin convenționale ale cărților poștale. Nu este un studiu individual, ci realizat în colaborare cu un alt istoric clujean, Radu Lupescu, bun specialist al istoriei medievale și mai ales al istoriei fortificațiilor orașelor din Transilvania. Realizarea lor editorială s-a concretizat în două albume: *Între două lumi: Clujul*

în cărți poștale 1900 – 1920, publicat în 2020, și *Între două lumi: Clujul în cărți poștale 1918 – 1945*, publicat în 2022, ambele la editura clujeană Casa Cărții de Știință. Chiar dacă autorii nu o spun explicit, cele două albume sunt concepute ca două volume ale aceleiași cărți, nu doar prin titlul comun, ci și ca metodologie de realizare. În plus, sub aspect cronologic, unul îl continuă pe celălalt, într-o interesantă incursiune prin Clujul primei jumătăți a secolului al XX-lea, perioadă care corespunde, potrivit opiniei autorilor, unei „epoci de aur a cărților poștale”, din vremea când oamenii se bucurau de pace deplină în Europa așa-numitei *Belle Époque*. Ca peste tot pe „vechiul continent”, și la Cluj, această frumoasă epocă a ținut până la izbucnirea războiului, în 1914. Apoi au urmat înrolările militare; unii au plecat, dar s-au întors, iar alții nu s-au mai întors deloc. La sfârșitul războiului, a venit anul 1918 și schimbarea fundamentală în existența administrativă a Clujului, prin înlocuirea vechii conduceri, maghiară, cu una nouă, românească, pentru toată perioada interbelică. Și din nou, pentru câțiva ani, și tot pe timp de război (1940-1945), a urmat o altă schimbare de legi și de guvernare, într-un Cluj bulversat și obosit. De altfel, se impune observația că, dacă în primul album cărțile poștale au imprimat *Kolozsvár* ca titlu general, cu foarte puține excepții, în cel de-al doilea, *Cluj* este titlul predominant. Și prin aceasta, autorii albumelor au

vrut să exprime evoluția orașului de la o lume la alta, de la o epocă la alta, indiferent de cine și când l-a condus.

Din punct de vedere compozițional, cele două albume încep fiecare cu câte un *Cuvânt-înainte*, urmate de corpusul cărților poștale (100 pentru primul album, 101 pentru cel de-al doilea) și câte o scurtă *Bibliografie*. Cărțile poștale nu sunt numerotate, în niciunul dintre volume, autorii punând accentul pe istoria fiecărei imagini în parte, dar și pe locul acesteia în paginile albumelor, în așa fel încât aceste „istorii mici” conturează o „istorie mai mare” a Clujului modern. Totuși, în al doilea album, autorii au încercat o grupare a cărților poștale în 11 capitole, numindu-le după unele clădiri, străzi sau piețe din oraș. Dincolo, însă, de aceste câteva aspecte minime de metodologie, cele două albume pot fi parcurse de cititori extrem de ușor și plăcut, albumele fiind veritabile invitații în timp, la călătorie și relaxare. De altfel, laitmotivul lucrărilor de față este cel al călătoriei în timp, al hoinăreliei pe străzile orașului și al contemplării urbanistice. De aici, o mulțime de sentimente pe care „călătorul” le poate experimenta; de la nostalgia vremurilor de mult apuse, la admirația pentru istoria urbanistică a orașului. Un fapt remarcabil, pe care, probabil, doar cărțile poștale îl pot exprima, este faptul că reperele cronologice menționate de autori sunt doar niște cifre, în realitate „călătoria” prin Clujul de acum un secol sau mai bine poate semăna cu cea de acum jumătate de secol sau cu cea de astăzi. „Punctele de atracție” ale acestei călătorii imaginare sunt edificii impunătoare, bijuterii arhitectonice și instituții celebre, întâlnite în zona delimitată de vechile fortificații ale orașului sau din imediata apropiere a acestora. Tentația comparației, ca exercițiu cognitiv, este facilitată și de specificul acestor surse „tăcute”, dar obiective, ale istoriei moderne, fără riscul, însă, al vreunei interpretări eronate.

Dacă motivul celor două albume este cel al călătoriei, obiectivul este unul cât se poate de pragmatic și educativ, acela de a urmări dezvoltarea urbanistică a orașului Cluj, care face, la rândul ei, parte din istoria orașului și a comunității clujene, iar în sens mai larg, din istoria națională. În demersul lor, autorii recurg la un mic truc sau joc de rol, imaginând un călător care sosește la Cluj cu trenul: „De la gară, acesta parcurge artera care îl duce spre centrul orașului, admiră palatele de la capătul dinspre oraș al acesteia, trece Someșul pe vechiul pod metalic, aruncă o privire asupra pieței celei colorate și pline de viață, intră în orașul vechi, se plimbă prin piața centrală, se oprește în fața impunătoarei statui ecvestre a regelui Matia, servește o cafea sau [...] poate merge la un spectacol la noul Teatru Național, deschis în anul 1906” (primul album, p. 7). Plecând de la acest traseu imaginar, dar realist, totodată, pentru perioada în cauză, în care gara reprezenta principala poartă de intrare în oraș, de la distanțe lungi, autorii și-au așezat cărțile poștale, câte una pe pagină, însoțite de scurte informații, având grijă să lase cititorului rolul principal în descoperirea și „citirea” imaginii, rol, de altfel, plăcut pentru cititorul pasionat de istorie, de viață urbană, de arhitectură veche.

Regăsim, așadar, începând cu gara orașului Cluj, cărți poștale care au imprimat imagini cu clădirile de pe actuala str. Horea, Clădirea „Marianum” (actuala Facultate de Litere, UBB), Sinagoga Neologă, Palatul Urania și palatele Babos, Elian, Széki și Berde care flanchează podul care face legătura cu centrul orașului. Cu fiecare pagină întoarsă, „călătorul” pătrunde și mai adânc în oraș, ajungând în centrul încărcat de istorie, dominat de Biserica Sf. Mihail și grupul statuar ecvestru al regelui maghiar Matia Corvin. Tramvaiul cu abur și birjele orașului, înregistrate de fotografii timpului, stăteau la dispoziția călătorilor de dimineața până seara târziu. De altfel, mijloacele de transport de atunci sunt

aproape singurele aspecte din aceste cărți poștale pe care călătorul de astăzi nu le mai poate vedea prin Cluj. Același vizitator nu ar mai vedea nici vechiul turn al zidului de incintă, de pe latura răsăriteană a orașului Cluj, situat cândva pe locul dintre actualele clădiri ale Prefecturii Cluj și CEC Bank. Fiind una dintre porțile de intrare în oraș dinspre răsărit, la începutul „Uliței Maghiarilor” (azi Bulevardul 21 Decembrie 1989), turnul și fortificațiile din jurul său au fost dărâmate în 1872, chiar înainte de marele avânt edilitar. De asemenea, nu mai pot fi văzute astăzi nici casele sărăcăcioase și îngrămădite de pe versantul sud-estic al Cetățuiei, semn al unei evoluții urbanistice moderne.

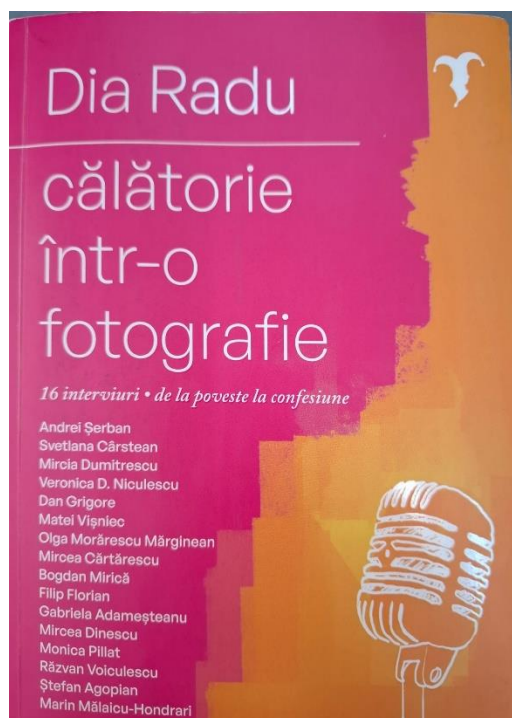
În rest, așa cum spun și autorii, Clujul anilor 2020-2022 (de fapt, centrul orașului) nu diferă prea mult de cel de acum 100 – 120 de ani. Și asta o putem vedea, întorcând paginile, una câte una, iar apoi să ieșim la plimbare prin centrul vechi: Universitatea, Hotelul Continental (fost New York), Palatul Bánffy, Teatrul Național, Palatul de Justiție, Prefectura sau Casa Învățătorului, toate se înalță

la fel de frumoase și astăzi, ca și acum o sută și ceva de ani. Parcul orașului, cu frumosul său Casino și restaurant, ridicate acum mai bine de o sută de ani, este o altă mărturie a „vechiului” Cluj, reflectată în cărțile poștale ale celor doi autori.

Avem în fața noastră, așadar, două albume importante, bine realizate sub aspect grafic, în care conținutul esențial este reprezentat de cărți poștale vechi, surse mai puțin folosite în scrierea istoriei, dar cu o încărcătură semnificativă de informații interesante. Cititorul va găsi, într-o singură imagine, aspecte de viață cotidiană, stiluri arhitectonice, vestimentație și ocupații citadine. Specificul acestora este că oferă informații obiective și multidisciplinare. Cele două albume istorice, în ciuda „traseului” impus de autori, pot fi citite și răsfoite și invers, adică de la final spre început, fără a-și pierde din valoare, conținut sau logică. De aceea, suntem convinși că cititorul amator de istorie sau specialistul au la dispoziție un instrument istoriografic valoros, dar și un posibil suvenir.

Dia Radu, CĂLĂTORIE ÎNTR-O FOTOGRAFIE – 16 INTERVIURI • DE LA POVESTE LA CONFESIUNE, București, Nemira, 2023, 270 p.

Recenzat de GEORGETA-ELENA MIRCEA
Biblioteca Academiei Române, București
e.mircea25@yahoo.com

Publicat la sfârșitul anului 2023 la Editura Nemira, în colecția „Yorick”, volumul „Călătorie într-o fotografie – 16 interviuri • de la poveste la confesiune”, valorifică efortul Diei Radu de a propune cititorului o *deschidere* spre universuri interioare ce împletesc subtil trecutul cu prezentul, într-o armonie de „16 interviuri: 16 moduri de a fi, 16 ferestre spre peisaje cu totul diferite, 16 călătorii pentru care nu aveți nevoie nici de bagaj, nici de bilet. Sunt 16 scriitori, muzicieni, regizori, plasticieni”. (p. 6) În organizarea celor 272 de pagini a acestor retrospective lăuntrice, fiecare dintre cele 16 dialoguri are ca punct de plecare o fotografie aleasă de cel intervievat și reprodușă în volum, un

act grăitor ce readuce în actualitate coordonate afective menite să (re)înnoade povești de viață, de familie, cele mai multe risipite în colțuri prăfuite ale unor etape existențiale care le-au marcat o evoluție, deopotrivă, spirituală sau profesională.

În loc de prefață, lucrarea se deschide cu un cuvânt lămuritor al autoarei, sintetizat printr-un enunț imperativ ce definește demersul editorial: „Spune-mi ce fotografie ai ales, ca să-ți spun cine ești!”. Ei bine, Dia Radu ne convinge că volumul de față (re)unește voci distincte într-un ecou provocator despre (supra)viețuirea trecutului, integrează experiențe personale ale celor 16 personalități alese, prezentate într-un mod inedit: o fotografie recompune frânturi de viață, încât, în mod paradoxal, autoarea ne demonstrează că fotografia reface relațiile cele mai puternice și cele mai fragile, acelea dintre trecut și prezent, punând în echilibru, viitorul: „Spune-mi ce vezi în ea și să știu, măcar puțin, ce gândești. Sau, mai bine, hai, pornește cu mine la drum, până când fotografia dintre noi va prinde viață și va începe singură să se spună pe sine”. (p. 5) În virtutea unui act de solidaritate, în întocmirea acestei lucrări, dintr-o perspectivă inversată, fără a include în volum o fotografie a sa, Dia Radu s-a gândit și la sine, iar în finalul cuvântului introductiv regăsim explicația unui exercițiu de autocunoaștere: „La urma urmei, când scrii despre alții, scrii de fapt și despre tine. Și, întrebându-i pe alții, te întrebi din nou pe tine. Până când, din ființa uneori confuză și risipită care ești, te aduni, întrebare cu întrebare și răspuns cu răspuns, pentru a afla într-un final cine ești”. (p. 6)

Evident că (re)descoperirea și privirea fotografiei reprezintă o formă indirectă de a anticipa episoadele confesive ce pot îngloba mereu altele, printr-o dilatare lentă și neabănită a narațiunii sau prin inserarea unor adevărate capitoare-portret și autoportret, fără a părăsi punctul de plecare. Fapt semnificativ, fiecare dintre cei 16 actanți reușește să dea contur memorialistic imaginii propriu-zise, ce salvează o durată personală, iar fotografia ajunge centrul de iradiere a tuturor semnificațiilor din volum. Să pornim în călătorie prin câteva mărturii elocvente!

Așa se face că, unii dintre cei intervievați au ales fotografii din copilărie, atunci când Veronicăi D. Niculescu îi plăceau „la nebunie copacii, pădurile” și regăsea „ceva din vârsta de dinainte de a începe să fim îmblânziți, dresați, îndrumați, de dinainte de a ne rătăci. Vârsta asta de cinci ani (...) magică”. (p. 65), încercând, cel mai probabil, să răspundă versului eminescian „Unde ești, copilărie, cu pădurea ta cu tot?”. Bogdan Mirică și Filip Florian își amintesc că „trebuie să fi avut cam cinci ani” (p. 147), „patru ani și jumătate, cinci” (p. 169), în timp ce scriitoarea Gabriela Adameșteanu s-a regăsit „pe strada principală de acolo (din Toporu), în 1945 sau chiar 1944”, „între Giurgiu și Alexandria, în Vlașca. Era satul de naștere al fraților Adameșteanu”. (p. 181)

Înaintând pe firul șagalnic al timpului, memoria imaginilor vizuale restituie din adolescența lui Matei Vișniec, fiind convins că „de la această fotografie, de la acești ani începe toată viața mea. Atunci mi s-a strecurat sensibilitatea, atunci am început să-mi dau seama că am talent. [...] Am șaisprezece ani și conduc un colocviu școlar, sunt concentrat și vorbesc liber în fața unor elevi și profesori”. (p. 95) sau a lui Răzvan Voiculescu: „Undeva, într-o clasă a Liceului German, unde eram elev. Era prima dată când mă bucuram cu adevărat să am un aparat foto în mână”. (p. 224) Pianistul Dan Grigore reface nostalgic frânturi din frageda tinerețe, amintindu-

și că fotografia selectată „e făcută în Rusia, în timpul bursei mele de studiu la Conservatorul din Leningrad, o perioadă de care îmi amintesc cu sentimente amestecate, fiindcă a avut de toate”. (p. 81), îndrăznind să completeze cu un succint autoportret: „Aveam douăzeci de ani. Eram cruduț, melancolic și plin de haz. [...] Eram foarte idealist și trăiam totul la ardere maximă: muzica, dragostea, polemicile artistice, melancoliile”. (p. 83-84). În aceeași notă, Andrei Șerban afirmă deschis: „Am ales-o pentru că simt și acum o enormă admirație față de acești doi mari prieteni ai mei – Lucian Pintilie și Liviu Ciulei [...]”, iar Svetlana Cârstea își recuperează „un chip”, la întâmplare: „M-am nimerit întâmplător în cadru. Și, cu toate acestea, e o fotografie-punct de cotitură pentru mine. Era februarie 1989 și mă aflam în holul Institutului Francez din București, la o expoziție Ștefan Câlția. [...] Aici, în fotografia asta, sunt cea mai eu”. (p. 31). Pentru artistul Mircea Dumitrescu, fotografia aleasă este o provocare și îi place „neclarul ei – fumul ăsta de țigară care se întinde peste tot și faptul că nu se vede clar cine e cine”. (p. 49)

În succesiunea acelorași destăinuri, se încadrează și aprecierile asupra unor fotografii realizate alături de membri ai familiei, aspect ce deschide și alte orizonturi de cunoaștere pentru Mircea Dinescu, Monica Pillat sau Ștefan Agopian. În această ordine lăuntrică, poate fi asociată și mărturisirea lui Mircea Cărtărescu: „Da, pare decupată din *ciné-verité*-ul italian. E una dintre cele mai frumoase și mai emoționante fotografii de familie pe care le avem, o clipă de spontaneitate (în 2004)”. (p. 127); „Simt o mare nostalgie pentru acea perioadă din viața mea, când copilul nostru era mic, iar lumea toată părea de abur, când nu știam încă ce va fi și spre ce va duce drumul pe care pășeam amândoi”. (p. 137) O notă distinctă o face Marin Mălaicu-Hondrari, care alege o fotografie în care acesta nu apare, optând pentru „mătușa mea Ioana, sora mamei mele, iar asta

este casa ei din Sângeorz, casa în care am crescut până la șapte ani". (p. 255)

Cu aceeași dispoziție persuasivă, pentru a seduce cititorul, autoarea a propus pentru fiecare dialog câte un titlu succint, decupat din afirmațiile intervievaților, ce sintetizează, fixează și anunță, într-o anumită măsură, conținutul, dar nu împiedică însă ca lectura să rămână incitantă. În esență, acest titlu devine o definiție spirituală, configurează modelul uman respectiv, universul existențial, iar consemnarea acestora este un act de recunoștință față de ingeniozitatea autoarei de a le alege într-un mod inteligent și sensibil, capabile să creeze o potecă lină, dar nu îngustă, pe care *pașii* cititorului să umble în această *călătorie*, alături de: Andrei Șerban („Cât timp mi-a fost dată această viață, am datoria să nu mă dau bătut”), Svetlana Cârsteian („Dacă era după mine, îmi petreceam toată viața bându-l”), Mircea Dumitrescu („Sculptorul trebuie să-și păstreze ochiul curat, ca să poată vedea fața cealaltă a lumii”), Veronica D. Niculescu („Sunt un om care stă în picioare lângă fereastră, privind”), Dan Grigore („La douăzeci de ani, eram în stare să dau totul pentru o iubire”), Matei Vișniec („Sensul oricărei plecări este întoarcerea”), Olga Morărescu Mărginean („Nici literatura, nici pictura nu pot trece înaintea unui om viu”), Mircea Cărtărescu („Cred în gravitatea lucrurilor, în destinul omenesc și în dragoste”), Bogdan Mirică („Am vrut să trăiesc cu mâna pe flacăra, să simt că arde”), Filip Florian („Nimic nu mă tulbură mai tare decât să văd că iubirea din oameni devine aproape palpabilă”), Gabriela Adameșteanu („Scriitorul trebuie să asume cruzimea vieții”), Mircea Dinescu („Când pleci undeva, nu trebuie să ajungi repede”), Monica Pillat („Legătura cu tatăl meu e încă vie”), Răzvan Voiculescu („Eu n-am căutat să fotografiez, am căutat să înțeleg”), Ștefan Agopian („Mamei nu prea i-a păsat niciodată de mine”), Marin Mălaicu-Hondrari („Am avut toată viața doar locuințe temporare”).

Fără excepție, toate interviurile devin meditații despre viață, artă, experiența scrisului, copilărie, iubire sau înstrăinare, confesiuni cu nostalgie sau optimism, iar lectura atentă a acestora dezvăluie mesaje revelatoare ale unor experiențe personale sau colective, încât cititorul pătrunde în vârtoarea unor evenimente, aparent anacronice, dar identificate, cel puțin, în propria realitate. De aceea, privită mai de aproape, modalitatea confesiunii nu este deloc facilă; interlocutorul Diei Radu impune un sistem de oglinzi paralele organizate strategic să arate nu o față oarecare, simplă a sa, ci mai multe ipostaze, răsfrângeri ale acestuia, pentru a se ajunge, oarecum, la fața lui, plauzibilă celor care îl cunosc. În acest demers, autoarea reușește să aplice arta desăvârșită de a realiza un interviu, mărturie fiind profunzimea și finețea întrebărilor, care îi poartă pe eroi, amintindu-mi de „Divanul imaginar: lumea românească în 18 interviuri”, alt volum al aceleiași autoare.

În particular, destăinuirile intervievaților pentru aventura scrisului ocupă un loc aparte, deschizându-se unei interpretări profunde pentru ca cititorul să devină captivul unei lecturi polivalente, capabil să descifreze nuanțele, simbolurile, reprezentările imaginarului artistic respectiv. Veronica Niculescu recunoaște că atunci când scrie, se uită „mult înapoi” (p. 66), iar pentru Mircea Cărtărescu, „viața în scris e ca un fel de dublă personalitate. În viața obișnuită, sunt cel mai simplu, mai direct și mai prietenos om de pe pământ, însă când deschid caietul în care scriu mă transform cu totul, devin altcineva [...]. Nu scriu mult, cam o oră în fiecare dimineață. O pagină, o pagină și jumătate”. (p.129) Discursul despre aventura spiritului creator dezvăluie numeroase alunecări dintr-un plan în altul, pentru a surprinde dimensiunile și revelațiile actului creator. Deloc surprinzător, Filip Florian consideră că atunci „când scrii, trebuie să ajungi la un soi de contopire cu personajele”, mai ales că scrisul „sincer, a devenit o nevoie, un fel de a fi”, „scrisul îmi dă

echilibru: când scriu, mi se pare că viața merge bine. Mă pune în legătură cu ceva foarte primar, elementar, cu fundamentalul vieții și al tuturor lucrurilor”. (p. 163-164). În viziunea Gabrielei Adameșteanu, „Scriitorul trebuie să-și asume cruzimea vieții, să mai treacă o dată prin ea” (p. 179), apoi are următoarea certitudine: „După ce termin o carte, mă simt un om liber”. (p. 185)

În aceeași *călătorie*, demn de semnalat sunt portrete ale unor personalități, în datele lor de caracter esențiale, creionate prin stările sufletești, prin recunoașterea identității și proiectarea acesteia într-o dimensiune singulară. De pildă, graficianul și sculptorul Mircia Dumitrescu realizează un portret foarte semnificativ, acela al lui Nichita Stănescu, ca o mărturie a spiritului

etern: „Era fascinant, era capabil să găsească cele mai frumoase cuvinte [...]. Avea o cultură fantastică” și „niciodată nu te umilea. Din contră, scotea ce era mai bun din tine, pentru că ajungeai să te molipsești de o anumită înălțime”. (p. 54)

(Re)construind căile de acces către alt timp, volumul „Călătorie într-o fotografie – 16 interviuri • de la poveste la confesiune” rămâne o împletire armonioasă de memorialistică și conversație afectivă, un punct de întâlnire sensibil între instantanee spațio-temporale delicate și mereu surprinzătoare. Incontestabil, prin intermediul celor 16 amfitrioni, Dia Radu provoacă limitele noastre, ale cititorilor, încearcă să le atribuie un tonus intelectual efervescent, capabil să-și asume conexiuni la *porțile de fericire* ale acestor spirite.

| Colectivul redactional

Manager

dr. Sorina Stanca

Redactor șef

Anca Docolin

Redactori

dr. Ghizela Cosma

Fabian Róbert-Donát

dr. Ioana-Terezia Pop

Editare text și design

Iarin Pop

Fabian Róbert-Donát

Concepție și design pagina web

Luminița Sima

| Membrii Consiliului Științific al revistei „Lectura”

Prof. emerit dr. **Mircea Regneală**, Facultatea de Litere, Universitatea din București

Prof. univ. dr. **Elena Tîrziman**, Facultatea de Litere, Universitatea din București

Prof. univ. dr. hab. **Nelly Țurcan**, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău

Prof. univ. dr. **Corina Teodor**, Facultatea de Științe și Litere „Petru Maior”, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Palade” din Târgu Mureș

Prof. univ. dr. **Rüsz-Fogarasi Enikő**, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Prof. univ. dr. **Marcela Sălăgean**, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Conf. univ. dr. **Lidia Kulikovschi**, director adjunct pentru Cercetare și Inovare, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” din Chișinău

Lector Dr. **Robert Coravu**, Facultatea de Litere, Universitatea din București

Dr. **Mariana Harjevschi**, director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău

Dr. **Adriana Szekely**, președinte al Asociației Bibliotecarilor din România, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca

Mihai Constantinescu, specialist în scientometrie, Grupul mArcel

ISSN 2972 – 1393
ISSN-L 2972 – 1393

| Anuarul „Lectura” este editat de Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

Redacția revistei „Lectura”
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj
Calea Dorobanților, nr. 104, Cluj-Napoca
Cod poștal: 400609
Tel: 0264/430323, interior 132
E-mail: lectura@bjc.ro

Responsabilitatea pentru materialele publicate revine în întregime autorilor.